

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Obor: Právo a právní věda

Marek Zukal

KOMPARATIVNÍ ANALÝZA SYSTÉMU
OPRAVNÝCH PROSTŘEDKŮ V CIVILNÍM
PROCESU V ČESKÉ REPUBLICĚ A VE ŠPA-
NĚLSKÉM KRÁLOVSTVÍ Z HLEDISKA PRO-
CESNÍ EKONOMIE

diplomová práce

Vedoucí práce: JUDr. Dita Frintová, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 17. 4. 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Brně dne 17. 4. 2017

Marek Zukal

Poděkování

Autor by na tomto místě rád upřímně poděkoval vedoucí práce JUDr. Ditě Frin-
tové, Ph.D., jejíž rady a připomínky k vypracování práce významně přispěly. Poděkování
patří i dalším lidem, bez nichž by práce nemohla vzniknout. Oni vědí...

Abstrakt

V práci jsou analyzovány systémy opravných prostředků nalézacího sporného řízení v ČR a ve Španělském království. Použitými metodami jsou komparativní analýza a ekonomická analýza práva. V úvodní kapitole jsou vymezeny základní pojmy a prameny civilního práva procesního v obou zemích. Následuje pojednání věnované opravným systémům obecně, jejich cílům, právní a ekonomické podstatě, základním podobám (apelační, kasační a revizní systém), jejich výhodám a nevýhodám. Stěžejní část práce představuje srovnání jednotlivých opravných prostředků, zejm. pak odvolání a *recurso de apelación* poskytnuté v kapitole 3. Z komparace vyplývá závěr, že španělský systém je mnohem složitější a komplikovanější, což má negativní dopady na procesní ekonomii. Přesto byly identifikovány některé instituty, jejichž recepce do české úpravy by měla být zvážena, neboť má potenciál zvýšit ekonomickou efektivnost opravných řízení. Na závěr práce jsou uvedeny autorovy úvahy *de lege ferenda* vycházející z provedené komparace a z ekonomické analýzy. Při čtení práce je nutné mít na paměti, že rozdíly neexistují jen mezi českou a španělskou úpravou *de lege lata*, nýbrž i mezi jednotlivými naukami civilního práva procesního, z čehož plyne i v některých případech zásadně odlišný význam základních pojmů jako opravný prostředek, suspenzivní účinek aj.; na tyto rozdíly je v průběhu práce upozorňováno. Na konec práce je zařazen stručný závěr.

Klíčová slova: opravné řízení – opravný prostředek – procesní ekonomie – odvolání – *recurso de apelación*

Abstract

Comparative analysis of systems of remedies in civil proceedings in the Czech Republic and the Kingdom of Spain with respect to procedural economy

This Master's thesis provides an analysis of systems of remedial measures in civil disputes in the Czech Republic and the Kingdom of Spain. Used methods include comparative analysis and economic analysis of law. In the introductory chapter there are basic terms and sources of civil procedural law in both countries defined. The text devoted to remedial systems in general, their aims, legal and economic substance, basic forms (appellation, cassation and revision system), their advantages and disadvantages follows. Crucial part of the thesis is comparison of particular remedies, especially appeal (*odvolání*) and *recurso de apelación* introduced in chapter 3. A conclusion that Spanish system is much more complicated than the Czech one emerges from the comparison. This affects procedural economy negatively. Yet there are some elements, whose reception to Czech legislation should be considered, because it has potential to improve economic effectiveness of remedial proceedings. In the end of the thesis there are author's *de lege ferenda* deliberations emerging from prior comparison and from economic analysis introduced. While reading the thesis, one must keep in mind that there are differences not only between the Czech and Spanish legislation *de lege lata*, but also between particular civil procedural law disciplines, which leads to fundamentally different meanings of some basic terms such as remedy, suspensory effect etc.; these differences are pointed out in the thesis continuously. In the end of the thesis there is brief conclusion.

Key words: remedial proceedings – remedy – procedural economy – appeal (*odvolání*) – *recurso de apelación*

Resumen

En esta tesina se analizan los medios de impugnación contra las decisiones de los juzgados en el proceso contencioso declarativo en la República Checa y el Reino de España. Para eso se han usado métodos de análisis comparativo y análisis económico del Derecho. En el capítulo introductorio se definen conceptos básicos y las fuentes del Derecho procesal civil de cada país. A continuación se han examinado los medios de impugnación en general, sus objetos, esencia jurídica y legal, formas básicas (sistema de apelación, de casación y de revisión), así como sus ventajas y desventajas. La parte más importante de la tesina presenta una comparación de los medios de impugnación particulares, especialmente *odvolání* y el recurso de apelación que se encuentra en el capítulo 3. Al final de la tesina se presentan las deliberaciones del autor y que son resultado de la comparación y el análisis económico realizado previamente. Al leer la tesina hay que tener en consideración que las diferencias existen no solo entre la legislación *de lege lata* checa y española, pero también entre disciplinas particulares del Derecho civil procesal y en consecuencia nacen contradicciones a nivel semántico entre términos básicos como por ejemplo el recurso o el efecto suspensivo, entre otros. Tales contradicciones serán advertidas en la tesina a medida en que aparezcan. La parte final de la tesis recoge una breve conclusión.

Palabras claves: proceso de modificación – medio de impugnación – economía procesal – *odvolání* – recurso de apelación

Obsah

Abstrakt.....	vii
Abstract.....	ix
Resumen.....	xi
Obsah.....	xiii
Úvod.....	1
1 Civilní proces.....	4
1.1 Pojem a účel civilního procesu.....	4
1.2 Efektivnost procesu.....	7
1.3 Prameny právní úpravy civilního procesu v ČR.....	11
1.4 Prameny právní úpravy civilního procesu ve Španělsku.....	11
2 Opravné řízení.....	14
2.1 Pojem a účel opravného řízení.....	14
2.2 Opravné systémy.....	19
2.2.1 Apelační systém.....	21
2.2.2 Kasační systém.....	25
2.2.3 Revizní systém.....	26
2.3 Společenské náklady a výnosy opravného řízení.....	27
2.3.1 Náprava vadných rozhodnutí.....	31
2.4 Systém opravných prostředků.....	32
2.5 Komparace opravných prostředků.....	39
2.5.1 Řádné opravné prostředky.....	40
2.5.2 Mimořádné opravné prostředky.....	46
3 Odvolací řízení.....	95
3.1 Právní úprava odvolání a apelación de lege lata.....	95
3.1.1 Účinky odvolání a apelación.....	96
3.1.2 Přípustnost odvolání a apelación.....	104
3.1.3 Náležitosti odvolání a apelación.....	114
3.1.4 Řízení o odvolání a apelación.....	121
3.1.5 Rozhodování odvolacího soudu.....	129
3.1.7 Bagatelní rozsudky.....	134

3.2	Ekonomická analýza odvolacího řízení	137
4	Právní úprava odvolání de lege ferenda.....	143
	Závěr	154
	Seznam tabulek.....	156
	Seznam grafů	157
	Seznam schémat.....	158
	Seznam zkratk.....	159
	Seznam zdrojů.....	160
	Knihy	160
	České knihy.....	160
	Zahraniční knihy	162
	Články a příspěvky ve sbornících.....	163
	Internetové zdroje	166
	Legislativní dokumenty	167
	Judikatura.....	169
	Akademické práce.....	171
	Jiné zdroje	171
	Příloha č. 1	173
	Soustava soudů Španělského království	173
	Příloha č. 2	174
	Vysvětlení některých základních terminologických rozdílů.....	174
	Opravný prostředek.....	174
	Řádný opravný prostředek	174
	Mimořádný opravný prostředek.....	175
	Suspenzivní účinek	175

Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá komparativní analýzou systému opravných prostředků v civilním řízení v České republice a ve Španělském království, a to zejména z hlediska zásady procesní ekonomie, podrobněji se soustředí na odvolací řízení a jeho ekonomickou efektivnost.

Opravné prostředky mají v civilním procesu významnou roli. Umožňují nápravu chybných soudních rozhodnutí a zvyšují tak pravděpodobnost, že rozhodnutí soudu bude naplňovat požadavek spravedlnosti. Kromě toho v rámci opravných řízení dochází k přesunu rozhodování na vyšší soudy, jejichž judikatura má následně význam při interpretaci práva. Na druhou stranu podáním opravného prostředku dochází k prodloužení řízení a vznikají tak další náklady (nejen účastníkům řízení). Cílem práce je představit a komparovat instituty spojené s opravným řízením v právní úpravě civilního procesu a vedle toho také na základě ekonomického přístupu k právu analyzovat, kdy ještě má smysl opravný prostředek podávat a kdy je již takový krok neefektivní. Dále bude zkoumáno, jak současná právní úprava civilního procesu v České republice a ve Španělském království přispívá či nepřispívá k dosažení společensky efektivního rozhodování účastníků řízení v otázkách, zda podávat opravné prostředky či nikoli. Při této analýze musí být postupováno od obecného ke konkrétnímu, proto jsou v úvodní části práce stručně představeny cíle procesu, některé stěžejní procesní zásady, z jejichž hlediska především je úprava komparována, a popsány jednotlivé opravné systémy, jimiž jsou opravné prostředky ovládnuty.

Cílem civilního procesu je dobrat se spravedlivého rozhodnutí. K naplnění tohoto atributu je nezbytné, aby rozhodnutí bylo věcně správné (tzn. aby vycházelo ze správně zjištěného skutkového stavu a aby byly správně posouzeny otázky právní) a včasné. Civilní proces je proto založen na jistých principech, mezi něž mj. patří princip materiální pravdy a princip procesní ekonomie (též princip hospodárnosti řízení). Nicméně abstraktnost takových vůdčích právních idejí může vést v určitých případech k jejich vzájemné kontradikci. Napětí mezi principem procesní ekonomie a principem materiální pravdy se silně projevuje právě v rámci opravných řízení, která jsou předmětem analýzy v této práci.

Představené téma považuje autor za aktuální, neboť problémem konstrukce úpravy opravných prostředků se musí zabývat zákonodárce v každém demokratickém právním státě. Vzhledem k tomu, že jsme prakticky neustále svědky kritiky, podle níž je justice při svém rozhodování pomalá a neefektivní, jeví se jako vhodné analyzovat, zda existuje prostor pro zvýšení efektivnosti soudního rozhodování při zachování (nebo dokonce zvýšení) jeho kvality. K naplnění tohoto účelu může sloužit také inspirace právní úpravou existující v jiných státech, pokud lze jako výsledek komparativní analýzy identifikovat instituty k inspiraci vhodné. Srovnávací studie by proto nemusela být samoučelná, naopak by mohla vykristalizovat v návrhy *de lege ferenda*, ať už pro právní úpravu českého, nebo španělského civilního procesu.

Z hlediska metodologického práce vychází z metody srovnávací a metody analýzy (v podobě analýzy ekonomické). Je dobré na úvod předeslat, že jako *comparatum* autor stanoví českou právní úpravu opravných prostředků obsaženou v občanském soudním řádu a jako *comparandum* úpravu opravných prostředků podle španělského procesního kodexu. *Tertium comparationis* vyplývá z výše uvedeného a o jeho vhodnosti nemůže být pochyb.¹

Pokud jde o analýzu ekonomickou, lze tvrdit, že je nezbytná pro porozumění tomu, jak právní normy ovlivňují jednání lidí, jaké to má společenské dopady a zda jsou dopady v souladu se zamýšlenými cíli.² Ekonomická analýza poskytuje robustní, průhledný a relativně jednoduchý teoretický rámec umožňující vědeckou analýzu dopadů práva na podněty jednotlivců a dopady na blahobyt společnosti jako celku, v tom spočívá její hlavní přínos pro právní vědu.³ Formou ekonomické analýzy zvolenou pro tuto práci je především slovní argumentační analýza (alternativami k ní jsou forma empirická a forma matematických modelů). Cílem této analýzy je zodpovědět některé otázky jako např.:

- jak daná norma ovlivňuje chování subjektů a jaké to má konsekvence?,
- která z alternativních norem vede k lepším výsledkům?,

¹ Blíže viz např. KNAPP, Viktor. Vědecká propedeutika pro právníky. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 87

² DUŠEK, Libor a Josef MONTAG. Ekonomický přístup ke zkoumání práva: přehled metodologie a nástin příležitostí pro výzkum v České republice. Jurisprudence. 2016, 4(6), 39-48, s. 1

³ Ibidem

- jak určitá norma ovlivňuje soukromé náklady a výnosy jednotlivých subjektů ve zkoumané situaci a nakolik tyto soukromé náklady a výnosy odrážejí celospolečenské náklady a výnosy?⁴

Metoda ekonomické analýzy má nicméně své limity, které se nutně musí projevit i v této práci. Především jde o to, že jednotlivec je typicky chápán jako *homo oeconomicus*, tedy subjekt za všech okolností racionální, dopředu hledící, sledující vlastní předem definované zájmy – zejména maximalizaci vlastního blaha (popř. užitku). To však přirozeně není v realitě vždy splněno. Jistou limitací je také nutnost vyjadřovat hodnotu sporu v měřitelných a vzájemně porovnatelných jednotkách, i když se spor vede např. o nepeněžitě plnění. Těmito jednotkami jsou standardně jednotky peněžní a ekonomická teorie poskytuje možnosti, jak standardně neoceňované a neobchodované statky penězi ocenit (s využitím ekonomických nástrojů lze odvodit například i hodnotu lidského života). Obecně řečeno předkládaná studie sdílí a využívá základní ekonomické koncepty jako mezní náklady a výnosy, externality, motivace, Nashova equilibria, problém pána a správce, problém černého pasažéra apod. Matematický aparát je zde záměrně používán jen v rudimentární formě.⁵ S ohledem na možnosti, rozsah a cíl práce není studie ani nijak významně empiricistní.

Autor si hned zpočátku dovolí předeslat, že vzhledem k rozsahu materie a vzhledem k rozdílné významnosti jednotlivých institutů ve vztahu k procesní ekonomii není jeho ambicí vyčerpat téma opravných prostředků nebo odvolacího řízení zcela (tomu odpovídá i stručnější výklad některých aspektů jednotlivých opravných prostředků). Usiluje spíše o identifikaci základních směrů, jimiž by se měly vydat následné studie tohoto tématu či odborná diskuse otevřená zejm. v souvislosti s potenciální přípravou nového procesního kodexu v ČR.

Práce vychází z právního stavu ke dni 17. 4. 2017.

⁴ Ibidem, s. 2

⁵ Ibidem, s. 3

1 Civilní proces

Úvodem se autorovi jeví jako vhodné vymezit některé základní pojmy, jež budou v práci nadále používány. Cílem této kapitoly, jakkoli není pro práci zcela stěžejní, je vybudovat instrumentarium pro pozdější analýzu opravných řízení, a to především vysvětlením možnosti vzniku napětí mezi některými procesními zásadami při naplňování účelu civilního procesu.

1.1 Pojem a účel civilního procesu

Pojmem „civilní proces“ se označuje právem upravený postup určitých subjektů (typicky soudu⁶, účastníků řízení a dalších zúčastněných osob), jehož cílem je poskytnutí ochrany soukromým subjektivním právům tím, že justiční orgány autoritativně rozhodnou v civilněprávních věcech na základě zákonů je upravujících.⁷ Kromě ochrany soukromých subjektivních práv plní civilní proces i další funkce – prosazuje se v něm veřejný zájem v soukromoprávních institutech (v tzv. nesporném řízení – *iurisdictio voluntaria*), realizuje se v něm exekuční titul nebo se jím řeší úpadek a mnohost věřitelů.⁸ Předkládaná práce se však zabývá pouze civilním procesem ve formě řízení nalézacího sporného (*iurisdictio contentiosa*), proto i analýza systému opravných prostředků bude provedena pouze s ohledem na opravné prostředky ve sporném nalézacím řízení.

Právní věda nabízí množství definic civilního procesu, proto nelze tvrdit, že vymezení podané v předchozím odstavci je jediné správné. Výše uvedená definice pracuje s kategorií cíle procesu, který definuje jako poskytnutí ochrany soukromým subjektivním právům. Např. J. Macur ale uvádí, že v soudní praxi se často objevují pravomocná rozhodnutí neodpovídající skutečným hmotněprávním poměrům, tedy neposkytující ochranu subjektivním právům (např. když soud rozhoduje na základě neúplného důkazního materiálu, protože účastníci řízení důkazy nepředložili a soud se musí v civilním sporném řízení chovat v tomto směru trpně⁹, dále v případech rozsudků pro uznání či pro zmeškání) a

⁶ O jiných druzích procesu (např. v podobě rozhodčího řízení) nebude v této práci pojednáváno.

⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona. Úvod do civilního řízení. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 8

⁸ MACKOVÁ, Alena. Co dál s civilním procesem? Ad notam. 2015, 21(2), 3-4, s. 4

⁹ HELLER, Ferdinand ml. In: Ottův slovník naučný. Dvacátý díl. Praha: J. Otto, 1903. s. 745

z toho dovozuje, že poukaz na účel civilního procesu neodpovídá na otázku, čím civilní proces je, nýbrž jde pouze o vyjádření požadavku, jaký by měl být.¹⁰ Definice procesu by tak měla vyjít z jeho základních strukturních znaků a měla by znít následovně: „[c]ivilní proces je postup soudu, stran a dalších zúčastněných subjektů při projednávání a rozhodování soukromoprávních sporů orgány výkonu soudnictví.“¹¹

Postup soudu, účastníků řízení a dalších osob na řízení zúčastněných je upraven v procesních normách veřejnoprávního charakteru. Jak uvádí již Emil Ott, „[p]rávo, o němž ve sporu jde, podrobena jest plnému panství stran, poněvadž soukromoprávním nárokem volně nakládati lze. Avšak způsob [sic] projednávání na vůli stran nemůže záviseti, když dovolaly se pomoci soudu jakožto státního orgánu k rozsouzení sporu. Předmět sporu podroben jest právu soukromému, způsob [sic] řízení veřejnému.“¹² Většina z veřejnoprávních norem upravujících civilní proces je v evropské kontinentální právní kultuře tradičně koncentrována do procesních kodexů.¹³ V právním řádu České republiky je takovým kodexem občanský soudní řád¹⁴ (dále též jen OSŘ), v jehož § 1 se stanoví, že cílem občanského soudního řízení je zajištění „spravedliv[é] ochran[y] soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k dodržování smluv a zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob“ (§ 1 OSŘ).

Civilní proces a jeho právní úprava je ovládána určitými základními zásadami, principy. Tyto principy představují vůdčí právní ideje úpravy procesu. Vzhledem k jejich vyšší míře abstraktnosti, než je běžné u právních norem, mohou mít tyto principy v určitých případech kontradiktorní charakter. Možnost vzájemného rozporu vyplývá z úzkého se-
pětí s jistými pro právo významnými hodnotami, které nejsou vždy slučitelné v plném rozsahu. V takovém případě je třeba při použití principů (např. jako abstraktních regula-
tivních idejí v procesu tvorby práva) vyjít z metody proporcionality, tedy zohlednění různé míry přiměřenosti a jejich aplikace v daném případě.¹⁵

¹⁰ MACUR, Josef. Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. Bulletin advokacie. 1998, 9(9), 6-17

¹¹ Ibidem

¹² OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed. Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního, I. díl. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 9788073579203, s. 250

¹³ GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 5. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 9788073802332, s. 71

¹⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵ GERLOCH, Aleš, ref. 13, s. 32n

Poměřovat hodnoty (rozumějme konečné účely práva), které má právní úprava reflektovat a v jaké míře, je třeba i při koncipování civilního procesu. V jeho právní úpravě lze vysledovat základní zásady, které si nezdíka odporují. Mezi zásady, na nichž by měl být (a v demokratickém právním státě skutečně je) civilní proces vybudován, patří bezpochyby mj. zásada materiální pravdy (a s ní související zásada správnosti rozhodnutí) a zásada procesní ekonomie (též zásada hospodárnosti řízení). Obě tyto zásady sledují stejnou hodnotu – spravedlnost (tedy požadavek kauzálního sepětí chování subjektu způsobem, který je z hlediska práva žádoucí, a pozitivním následkem na jedné straně a sepětí chování subjektu způsobem, který je z hlediska práva nežádoucí, a negativním následkem na straně druhé¹⁶).

Zásada materiální pravdy při sledování účelu spravedlivého rozhodnutí vychází z předpokladu, že právě jen takové rozhodnutí, které je založeno na objektivní znalosti skutečného skutkového stavu, může být správné, proto je v procesu potřeba poznat objektivní skutečnost a na jejím základě vydat rozhodnutí. Poznávání skutkového stavu však z druhé strany omezuje nutnost dodržet princip procesní ekonomie, neboť *„je zřejmé, že jen rychlá ochrana [práv] může být také dostatečně účinná. Trvá-li řízení nepřiměřeně dlouho [...], jsou jeho účastníci poškozováni stavem právní nejistoty, často i pod vlivem nových okolností ztrácejí zájem na výsledku, preventivní vliv soudního rozhodování se zcela vytrácí.“*¹⁷ Kladení důrazu na rychlost řízení je jedním ze základních předpokladů dodržení práva na spravedlivý proces.¹⁸ Je tedy třeba zvážit, jak tyto dvě zásady v případě, kdy si odporují, skloubit tak, aby byla zajištěna přiměřená pravděpodobnost¹⁹ přijetí věcně správného rozhodnutí za přijatelnou dobu. Zcela správné rozhodnutí založené na dokonale zjištěné materiální pravdě, které však přijde nepřiměřeně pozdě, představuje ve svém důsledku *denegatio iustitiae* (odepření spravedlnosti). Uplatnění zásady materiální pravdy, která byla v minulosti výkladem deformována, neboť jí byl přisuzován charakter vůdčí zásady²⁰, není cílem řízení *per se*, ale prostředkem k dosažení tohoto cíle. Nelze

¹⁶ PAULDURA, Lukáš. Slovník právních pojmů: občanský zákoník. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 114

¹⁷ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al. Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, 2014, s. 71

¹⁸ KLÍMA, Karel. Státověda. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 269

¹⁹ Přiměřenou pravděpodobností nemusí být nutně (a ve skutečnosti není) pravděpodobnost limitně se blížící 1.

²⁰ PLECITÝ, Vladimír a Josef VRABEC. Občanské právo procesní. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 19

tedy říci, že jedna ze zásad by byla pro proces důležitější než jiná, ani zásadu materiální pravdy nelze nadřazovat ostatním. Pouze optimální a proporcionální možnost uplatnění všech základních procesních zásad umožňuje uskutečnit cíl civilního procesu – spravedlivou ochranu subjektivních práv. Alternativní pojetí předpokládající, že cílem procesu je zjištění skutečnosti – materiální pravdy – nesprávně zaměňuje prostředek s účelem.²¹

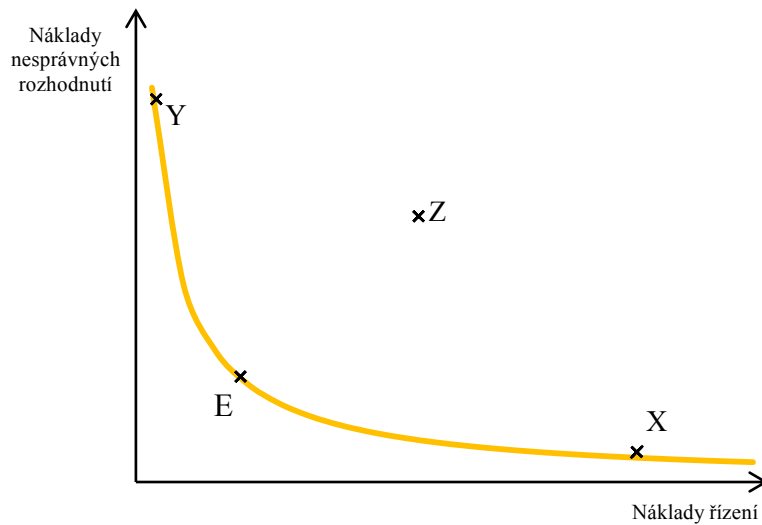
Napětí mezi požadavkem na vydání věcně správného rozhodnutí a požadavkem na vydání rozhodnutí v přiměřené době se významně promítá do úpravy tzv. opravných řízení, o nichž je podrobněji pojednáno níže. Opravné řízení má totiž potenciál napravit případné nesprávné rozhodnutí, to však za cenu prodloužení procesu a vzniku dodatečných nákladů (na straně soudu i na straně účastníků řízení). Kromě toho je také třeba poukázat na fakt, že opravné řízení může proběhnout i v případě, kdy je rozhodnutí soudu správné. Účastník řízení, který neměl ve věci úspěch (zejm. pokud jde o sporná řízení), totiž může i správné rozhodnutí subjektivně vnímat jako nesprávné (což je právě důsledek toho, že řízení je svou podstatou sporem) a může se proto domáhat jeho zrušení či změny v opravném řízení.

1.2 Efektivnost procesu

Tato práce, jak bylo vysvětleno již v úvodu, si neklade za cíl pouhé srovnání právní úpravy dílčích aspektů civilního procesu v ČR a ve Španělsku *de lege lata*, nýbrž i diskusi, která z těchto úprav je efektivnější z hlediska ekonomického (potažmo umožňuje intenzivnější prosazení zásady procesní ekonomie). Pro naplnění tohoto cíle je třeba alespoň okrajově představit také některé ekonomické koncepty, z nichž autor při své analýze bude vycházet. Jedním z takových konceptů, který vychází z napětí mezi zásadou materiální pravdy (a s ní spojenou správností rozhodnutí) a zásadou procesní ekonomie, je předpoklad vzájemné substituovatelnosti mezi náklady řízení a náklady nesprávných rozhodnutí. Vztah těchto dvou kategorií ilustruje graf č. 1.

²¹ STAVINHOVÁ, Jaruška. Občanské právo procesní: řízení nalézací. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 43n

Graf č. 1: Vztah mezi náklady řízení a náklady nesprávných rozhodnutí²²

Různé právní úpravy civilního procesu (a tedy i opravných řízení, na něž se tato práce primárně soustředí) mohou vést k odlišným výsledkům, které lze znázornit na křivce ilustrující negativní vztah („*trade-off*“) mezi náklady nesprávných rozhodnutí a náklady řízení. Například úprava, která bude za všech okolností důsledně vyžadovat úplné zjištění skutkového stavu projednávaného případu (tzn. úprava zcela upřednostňující zásadu materiální pravdy před zásadou procesní ekonomie), se na křivce nachází v bodě X. V takovém případě je pravděpodobné (nikoli však bez dalšího nutné, k tomu viz níže), že množství nesprávných rozhodnutí bude nízké (a tedy i náklady těchto rozhodnutí budou nízké), neboť soud bude mít při vydání rozhodnutí všechny relevantní informace. Získávání informací je však nákladné, tudíž náklady takového řízení budou vysoké, jak lze ostatně také odvodit z grafu. Naproti tomu úprava, kde soud rozhoduje s minimem informací (bod Y na křivce), vede ke snížení nákladů řízení na minimum, náklady plynoucí z vyššího množství nesprávných rozhodnutí jsou však za těchto okolností velmi vysoké (G. P. Miller tuto situaci extrémně nízkých nákladů řízení a vysoké pravděpodobnosti nesprávného rozhodnutí přirovnává k rozhodování, při němž soudce hází mincí a rozhoduje na základě výsledku hodu²³). Optimální stav se nachází v bodě E, v němž je minimalizován součet nákladů řízení a nákladů chybných rozhodnutí. Podle této logiky soud

²² Převzato z MILLER, Geoffrey P. The Legal-Economic Analysis of Comparative Civil Procedure. The American Journal of Comparative Law. American Society of Comparative Law, 1997, 45(4), s. 905-918; vlastní úprava

²³ Ibidem

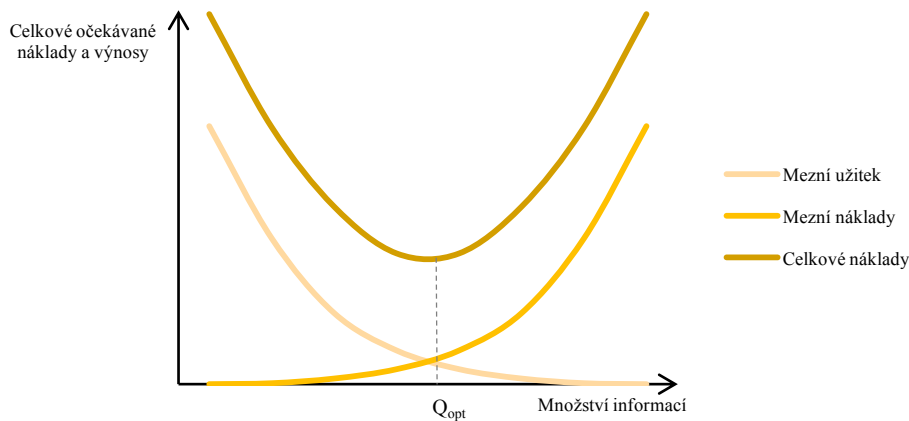
nemá rozhodovat s úplnou znalostí všech okolností případu, nýbrž jen s optimálním množstvím informací (koncept představený níže). Tím se předejde excesivnímu růstu nákladů řízení plynoucích z dokazování irelevantních skutečností a zároveň je zajištěno únosné množství nesprávných rozhodnutí.²⁴ Z uvedeného vyplývá, že z ekonomického hlediska existuje určité nenulové optimální množství nesprávných rozhodnutí, což je důsledkem prosazení právního principu procesní ekonomie a požadavku na rychlé rozhodnutí.

Výše bylo uvedeno, že soud by měl mít při svém rozhodování v ideálním případě tzv. optimální množství informací. Intuitivně by se mohlo zdát, že žádoucí stav je, má-li soud při rozhodování *všechny* informace o projednávaném případě. To je však představa nesprávná, jak může být opět dokázáno aplikací nástrojů ekonomické analýzy. Získávání informací je vždy nákladné a v úvahu je třeba brát nejen náklady explicitní, nýbrž také neméně významné náklady obětovaných příležitostí.²⁵ Předpokládáme-li, že důkazy jsou v řízení prováděny v pořadí podle jejich relevance pro konkrétní případ a nákladnosti jejich tvrzení a dokázání (příčemž účastníci řízení jsou více či méně motivováni v takovém pořadí důkazy navrhopvat), platí, že mezní užitek každé dodatečné informace s rostoucím množstvím informací klesá (např. při sporu o zaplacení dlužné částky z titulu zápůjčky je relevantní, zda mezi účastníky sporu byla uzavřena smlouva o zápůjčce a zda bylo plněno, naproti tomu informace, jaké bylo počasí v den uzavření této smlouvy, je pro rozhodnutí soudu nepotřebná). Mezní náklady na získávání informací naopak rostou spolu s množstvím informací. Optimální množství informací (Q_{opt}) je takové, při němž jsou minimalizovány celkové náklady získávání informací (dokazování).

²⁴ Ibidem

²⁵ Náklad obětované příležitosti (též oportunitní náklad či náklad alternativy) představuje hodnotu druhé nejhodnotnější alternativy využití zdrojů (např. času), které se subjekt vzdává ve prospěch jiné činnosti (zde získávání informací).

Graf č. 2: Optimální množství informací pro rozhodnutí

Případné nesprávné rozhodnutí soudu ale nemusí být jen důsledkem rozhodování při neúplné znalosti okolností případu, naopak může vzniknout i v situaci, kdy má soud informací optimální množství, popř. dokonce i více, než je třeba. V civilním procesu podle české i španělské právní úpravy se uplatňuje převážně zásada volného hodnocení důkazů²⁶. Jádrem této zásady je, že soud hodnotí důkazy, které byly v řízení provedeny, volně podle svého vnitřního přesvědčení (narozdíl od hodnocení podle legální průvodní teorie).²⁷ Volné hodnocení důkazů je moderním civilním procesům vlastní a jeho přínos spočívá v tom, že činí rozhodování soudce méně formálním, umožňuje tak teoreticky snazší průchod spravedlnosti. Na druhou stranu však nelze vyloučit právě situace, kdy výsledkem procesu hodnocení důkazů bude nesprávný závěr soudce o skutkovém stavu, přestože tento měl k dispozici dostatečné množství poznatků o projednávaném případě. Případ nesprávného vyhodnocení důkazů při optimálním množství informací může být v grafu č. 1 označen bodem Z, jde tedy o situaci, kdy byly vynaloženy relativně vysoké náklady na poznání skutečnosti, avšak výsledné rozhodnutí přesto není správné. V těchto případech zpravidla existuje možnost přezkumu rozhodnutí soudu, a to v opravných řízeních, jejichž cílem je přesunout se *in concreto* z bodu Z do některého z bodů na křivce (ideálně do bodu E). O opravných řízeních je blíže pojednáno v kapitole 2 a následujících.

²⁶ Zásada se uplatňuje „pouze“ převážně, neboť v obou případech lze najít pozůstatky historicky uplatňované legální teorie průvodní. V případě české právní úpravy je to ustanovení o důkazní síle veřejné listiny podle § 134 OSŘ, španělský procesní předpis obdobné ustanovení obsahuje v čl. 319.

²⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona, ref. 7, s. 172

1.3 Prameny právní úpravy civilního procesu v ČR

Jak již bylo naznačeno, těžiště právní úpravy civilního procesu v ČR představuje občanský soudní řád. Vedle tohoto zákona, v němž je obsažena především úprava tzv. sporných řízení, je základním pramenem civilněprocesního práva také zákon o zvláštních řízeních soudních²⁸ (dále též jen ZŘS).

Do oblasti civilního procesu se promítají a zasahují i normy vyšší právní síly, tedy ústavněprávní normy. V tomto ohledu je třeba poukázat zejm. na hlavu čtvrtou Ústavy České republiky²⁹ pojednávající o moci soudní (z níž plynou obecné požadavky jako např. nezávislost soudů a soudců). Vedle Ústavy České republiky jsou pro oblast civilního procesu neméně významné normy obsažené v Listině základních práv a svobod³⁰, a to především její hlava pátá garantující právo na soudní a jinou právní ochranu (mj. garantuje základní práva účastníků soudního řízení, požadavek jeho hospodárnosti jak pro soud, tak pro účastníky apod.).

Vedle výše uvedených formálních pramenů je úprava civilního procesu obsažena v řadě dalších předpisů, z nichž mezi nejvýznamnější patří zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů³¹, insolvenční zákon³², notářský řád³³, exekuční řád³⁴, vyhláška o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy³⁵ a mnohé další.

1.4 Prameny právní úpravy civilního procesu ve Španělsku

Obdobně jako v právním řádu ČR, je i ve španělském prostředí samotný základ právní úpravy procesního práva, který následně limituje zákonodárce při přijímání norem nižší právní síly, obsažen v ústavě³⁶. Podle čl. 24 španělské ústavy má každý právo na účinnou soudní ochranu při výkonu svých práv a na ochranu svých oprávněných zájmů. V témže

²⁸ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

²⁹ Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

³⁰ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

³¹ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů

³² Zákon č. 186/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

³³ Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

³⁴ Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů

³⁵ Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

³⁶ Constitución Española de 1978

článku je také garantováno právo na veřejný proces bez zbytečných průtahů, právo být zastoupen v řízení před soudy advokátem atp.

Komplexní úprava civilního procesu je provedena prostřednictvím *Ley de Enjuiciamiento civil*³⁷ (dále též jen LEC). Tento procesní kodex byl přijat v roce 2000 a nahradil tak dřívější úpravu z roku 1881, která vzhledem ke svému datu přijetí (i přes rozsáhlé průběžné novelizace) obsahovala již určité anachronismy nevyhovující potřebám úpravy procesu v 21. století³⁸. Ačkoli byl LEC od svého přijetí mnohokrát novelizován, jde ve srovnání s předchozí úpravou o přehlednější předpis vycházející z modernějšího pojetí procesu. Podrobněji jsou důvody k přijetí nové úpravy civilního procesu popsány v úvodu zákona v královské sankci (část *Exposición de Motivos*). Jedním z výslovně zde uvedených důvodů je snaha o zefektivnění a zrychlení rozhodování soudů v civilních věcech, a to na všech stupních a ve všech stadiích řízení.

Španělské civilněprocesní právo je ve srovnání s právem českým do jisté míry charakteristické větší kontinuitou historického vývoje. Ačkoli toto tvrzení s přijetím nového LEC přestalo být formálně platné pro nejzákladnější procesní předpis, v případě dalších pramenů je jeho platnost zřejmá. Např. oblast notářství je totiž doposud upravena zákonem z roku 1862 (třebaže mnohokrát novelizovaným) – *Ley Orgánica del Notariado*.³⁹

Z faktu, že sporná i nesporná řízení jsou v právním řádu Španělska upravena v témže předpisu, stejně jako například neexistence duality exekuce a soudního výkonu rozhodnutí, jak je rozlišuje právo české, činí z právní úpravy civilního procesu materii ve větší míře soustředěnou do jednoho kodexu a tudíž potenciálně přehlednější pro recipienty právních norem. Naproti tomu je systém civilněprocesního práva komplikovanější než český systém, pokud jde o spory pracovní; ty totiž nejsou upraveny v LEC, nýbrž ve zvláštním zákoně o pracovních sporech⁴⁰.

Pro rozbor systému opravných je vhodné mj. porozumět organizaci soudní soustavy, v níž zpravidla dochází podáním opravného prostředku k instančnímu postupu. Otázkou soudní

³⁷ Ley 1/2000, de 7 de enero de 2000, de Enjuiciamiento civil

³⁸ O rekonstrukci civilního procesu se začalo spekulovat v souvislosti s velkou reformou civilního práva procesního v roce 1984.

³⁹ Ley Orgánica 80/1862, de 29 de mayo de 1862, del Notariado

⁴⁰ Ley 36/2011, de 10 de octubre, reguladora de la jurisdicción social

soustavy v ČR se tato práce nezabývá, neboť to není jejím předmětem, avšak pokud jde o realie španělské, je zřejmě vhodné alespoň v hrubých rysech tuto organizaci představit, neboť v dalším textu (zejm. v kapitole 2 a 3) budou užívány názvy španělských soudů, čtenář by tedy měl mít o těchto soudech alespoň základní přehled. Organizace soudů je ve španělském právním řádu upravena v *Ley Orgánica del Poder Judicial*⁴¹ (dále též jen LOPJ). Podle čl. 26 tohoto organického zákona vykonávají soudní moc následující entity⁴²:

- *Juzgados de Paz* (smírčí soudci),
- *Juzgados de Primera Instancia e Instrucción* (prvoinstanční a vyšetřovací soudy),
- *Juzgados de lo Penal* (trestní soudy),
- *Juzgados de lo Contencioso-Administrativo* (správní soudy),
- *Juzgados de lo Social* (pracovní soudy),
- *Juzgados de Menores* (trestní soudy pro mladistvé),
- *Juzgados de Vigilancia Penitenciaria* (soudy pro dohled nad výkonem trestu odnětí svobody),
- *Audiencias Provinciales* (provinční soudy⁴³),
- *Tribunales Superiores de Justicia* (vrchní soudy),
- *Audiencia Nacional* (národní soud⁴⁴),
- *Juzgados Centrales de Instrucción* (ústřední vyšetřovací soudy),
- *Juzgados Centrales de lo Penal* (ústřední trestní soudy),
- *Tribunal Supremo* (nejvyšší soud).⁴⁵

Z výčtu je patrné, že soudní soustava Španělského království je vnitřně diferencovanější a ve svém důsledku také složitější než soustava česká. Pro větší názornost je tato soustava ilustrována také ve schématu v příloze č. 1 k této práci.

⁴¹ Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio de 1985, del Poder Judicial

⁴² Překlady do češtiny nejsou doslovné, jsou přizpůsobeny tak, aby měly v kontextu české právní terminologie co největší vypovídací hodnotu.

⁴³ Zpravidla vystupují jako druhostupňové soudy v civilních věcech, o nichž v prvním stupni rozhodly *Juzgados de Primera Instancia*.

⁴⁴ *Audiencia Nacional* nemá jurisdikci v civilních věcech.

⁴⁵ MONTERO AROCA, Juan et al. Derecho jurisdiccional. 8a edición. Valencia: Tirant lo Blanch, 1998, s. 138

2 Opravné řízení

2.1 Pojem a účel opravného řízení

Výsledkem řízení před soudem prvního stupně může být vydání rozhodnutí, které není věcně správné, tzn. je stíženo nějakou vadou. Vady rozhodnutí rozděluje civilněprocesní teorie do dvou kategorií: na vady ve skutkovém zjištění a vady právní (tj. vady aplikace nebo výkladu práva). Vedle těchto vad, které mají důsledek pro věcnou správnost rozhodnutí, existují i vady odlišné povahy vznikající při písemném vyhotovování rozhodnutí, pro ty však z praktických důvodů existují zvláštní mechanismy nápravy odlišné od opravných prostředků, což lze opět považovat za promítnutí principu procesní ekonomie do právní úpravy.⁴⁶ Kromě zde popsaných případů je také možné, že i věcně správné rozhodnutí netrpící vadami bude účastníkem řízení subjektivně považováno za nesprávné.

Rozhodování soudů v konečném důsledku není ničím jiným než rozhodováním lidským, je proto třeba počítat se skutečností, že soudy nejsou obsazeny samými „*stejně svědomitými a odpovědnost svou chápajícími osobami*.“⁴⁷ Ostatně již v antickém Římě věděli, že *errare humanum est*. Opravná řízení jsou vnitřní kontrolou rozhodovací činnosti jednotlivých soudů umožňující přezkum výroku soudu jednoho soudem vyšší instance; jsou nejen v zájmu účastníků řízení, ale i v zájmu soudů samotných, neboť rozdělují odpovědnost mezi více orgánů a motivují soudce k co nejpečlivějšímu rozhodování.⁴⁸

V demokratickém právním státě musí existovat možnosti, jak případné nesprávné rozhodnutí napravit a vady odstranit, neboť pokud by takové rozhodnutí mělo být rozhodnutím konečným, šlo by o rezignaci na snahu o naplnění hodnoty spravedlnosti. Stejně tak je třeba přezkoumat rozhodnutí napadená účastníkem řízení, která vadou netrpí (což se ovšem zjistí teprve *ex post* po proběhnuvším opravném řízení), a to s cílem, aby „*strana*

⁴⁶ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al. Civilní právo procesní. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 499

⁴⁷ HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. Československé civilní právo procesní: I-III. díl. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. III/8

⁴⁸ Ibidem

*smiřována byla s nálezem soudu jí nepříznivým, nabývající přesvědčení o spravedlnosti jeho, když vyšším soudem byl potvrzen.*⁴⁹

Za účelem uvedeným v předchozím odstavci je převážná většina právních úprav civilního procesu konstruována jako víceinstanční (tj. nikoli pouze jednoinstanční). Pokud jde o právní úpravu civilního procesu v ČR, jedná se zásadně o řízení dvojinstanční, tedy rozhodnutí vydané na prvním stupni lze zpravidla napadnout jedním řádným opravným prostředkem a docílit tak přezkumu opravným soudem. Právní úprava španělská naproti tomu stojí na zásadě trojinstančnosti, neboť rozhodnutí soudu prvního stupně lze napadat za splnění zákonných podmínek nejméně dvěma řádnými opravnými prostředky (avšak i přes existenci suspenzivního účinku opravného prostředku ne vždy má napadení rozhodnutí za následek nemožnost vést výkon rozhodnutí, protože španělská úprava relativně široce umožňuje předběžnou vykonatelnost rozhodnutí – srov. dále v kapitole 3).

Možnost přezkumu prvoinstančního rozhodnutí jedním dalším soudem bývá někdy označována jako zásada dvojinstančnosti. Ačkoli jde o zásadu důležitou, je třeba mít na paměti, že ani v právním prostředí českém, ani ve španělském (kde však jde o zásadu trojinstančnosti), nejde o zásadu ústavněprávní a právo na přezkum rozhodnutí v opravném řízení tedy není právem základním ve smyslu Listiny základních práv a svobod nebo španělské ústavy^{50,51}. Víceinstančnost civilního procesu nevyžaduje dokonce ani čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod⁵², jíž jsou oba státy vázány. Zákonodárci v ČR ani ve Španělsku tak nic nebránilo tomu, aby obecně uplatňovanou zásadu dvojinstančnosti (resp. trojinstančnosti) opustil, pokud jde o tzv. bagatelní věci, v nichž lze zásadu jednoinstančnosti vnímat jako daň za ekonomickou náročnost spojenou se soudním projednáváním sporů.⁵³ S využitím staré římskoprávní zásady lze jednoinstančnost řízení v bagatelních věcech charakterizovat slovy *bis de minimis non curat*

⁴⁹ OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*, III. díl. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 1

⁵⁰ Jinak je tomu v případě procesu trestního. Dvojinstančnost trestního řízení, pokud jde o výroky o vině a trestu, je základním právem, což plyne z čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁵¹ Tím spíše (*argumentum a fortiori* ve formě *a minori ad maius*) neexistuje ústavou garantované právo na podání mimořádného opravného prostředku. Podle Ústavního soudu „[z] ústavního pořádku nevyplývá nárok na podání dovolání či jiného mimořádného opravného prostředku (zřejmě by obstála i právní úprava, který by takovéto prostředky nepřipouštěla vůbec).“ (in: nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16)

⁵² V ČR vyhlášena pod č. 209/1992 Sb.

⁵³ LOCKENBAUER, Jaroslav. Odvolací soud v řízení o bagatelních věcech. *Právní rozhledy*. 2012, 20(10), 369-370, s. 369

praetor. S jistou výhradou, pokud jde o mimořádně závažná pochybení obecných soudů představujících svévoli, shledal zásadu jednoinstančnosti v bagatelních věcech jako ústavně konformní i Ústavní soud.⁵⁴

V opačném směru než umožnění průlomu k jednoinstančnosti v ČR podle názoru Z. Kühna působí judikatura Ústavního soudu týkající se úpravy dovolání, když neustále „tlačí NS [Nejvyšší soud] čím dál více do pozice regulérního soudu třetí instance“, čímž se do českého právního řádu vrací „nedobrá tendence k trojinstančnosti řízení“.^{55,56} Tento tlak na trojinstančnost řízení způsobovaný přístupem Ústavního soudu k pojetí dovolání je neefektivní a přispívá k „dalšímu snižování efektivity české justice.“⁵⁷ „Nadměrný nápad věcí, s nimiž se musí soudci nejvyšších soudů meritorně či kvazimeritorně vypořádat, znemožňuje nejvyšším soudům efektivně plnit jejich veřejnou roli dotváření práva. Takoví soudci vyčerpávají svou energii margináliemi typu odmítání podání, které nemají všeobecnější význam, a následně jsou připraveni o čas a energii podrobně diskutovat a reflektovat kauzy skutečně závažné.“⁵⁸

Prolomení víceinstančnosti v bagatelních věcech obecně řečeno lze považovat za rozumné a ekonomicky efektivní upřednostnění zásady procesní ekonomie před některými jinými zásadami. Zákonodárce tímto krokem omezujícím dostupnost opravných prostředků a ztěžujícím přístup k vyšším soudům sleduje také cíl omezení velkého nápadu věcí z důvodu nedostatku financí.⁵⁹ Nicméně velmi důležité je zde sledovat, co je považováno za bagatelní věc, přičemž vymezení se liší napříč právními řády a v jednotlivých úpravách se též vyvíjí. Bližší zhodnocení opuštění víceinstančnosti v bagatelních věcech je podáno v kapitole týkající se odvolacího řízení.

Cílem opravného řízení je tedy zjistit, zda napadené soudní rozhodnutí trpí vadou, a případně zajistit odstranění této vady tím, že rozhodnutí bude zrušeno či změněno, nebo

⁵⁴ viz např. nález Ústavního soudu ze dne 5. 6. 2008, sp. zn. III. ÚS 2612/07 a nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 3143/08

⁵⁵ Kühn uvádí, že se tendence „vrací“, neboť do konce r. 1950 na území dnešní ČR skutečně bylo řízení obecně koncipováno jako trojinstanční.

⁵⁶ KÜHN, Zdeněk. Civilní dovolání zákratech ústavní justice. *Právní rozhledy*. 2012, 20(22), 771-777, s. 775

⁵⁷ *Ibidem*, s. 777

⁵⁸ *Ibidem*

⁵⁹ ZÁHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany. *Jurisprudence*. 2014, 5(2), 9-19, s. 13

takové rozhodnutí potvrdit, je-li opravným soudem považováno za bezvadné. Kromě tohoto bezprostředního cíle – nápravy konkrétního vadného rozhodnutí – mají opravná řízení ještě další obecnější cíl, kterým je „*institucionální zajištění jednoty výkladu a aplikace objektivního práva skrze sjednocování judikatury, včetně sjednocování soudcovského dotváření práva.*“^{60,61}

Sjednocování rozhodovací praxe soudů je v demokratickém právním státě nezbytné, protože judikatura má faktický význam „*při konkretizaci dosahu abstraktních normativních konstrukcí právních předpisů, při nalézání konkrétního obsahu neurčitých právních pojmů (...) a při dotváření práva vůbec.*“⁶²

Pokud jde o funkci sjednocování judikatury, je třeba si uvědomit, že rozhodování vyšších soudů má prvky retrospektivní (kontrola správnosti rozhodnutí nižších soudů), ale i prvky prospektivní (u nich je náprava případných vad rozhodnutí druhořadá, hlavním účelem rozhodnutí je vytvoření nového právního názoru, eventuálně modifikace názoru stávajícího). Prospektivní rozhodování usiluje o vytvoření nebo dotvoření obecné právní normy.⁶³ Zatímco systému *common law* je prospektivní rozhodování vlastní (srov. uplatnění soudních precedentů v angloamerické právní kultuře⁶⁴), v kontinentálním systému je jeho role omezenější, ačkoli trend k prospektivnímu rozhodování se i zde u vyšších soudů prosazuje.⁶⁵

Opravná řízení jsou zahajována opravnými prostředky. Výlučně tyto procesní úkony účastníků v souladu s dispoziční zásadou vyvolají nové projednání věci za účelem vydání rozhodnutí spravedlivého a věcně správného. Představují přitom „*jediný způsob, jak napadnout vydané soudní rozhodnutí, protože soudní rozhodnutí nelze postihnout neplatností.*“⁶⁶ Opravná řízení probíhají pouze v rámci vnitřních kontrolních mechanismů

⁶⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 309

⁶¹ Význam judikatury jako prostředku dotváření práva ovšem nečiní z právního řádu bez dalšího systém precedenčního práva, pramenem práva v ČR i ve Španělsku je i přes význam judikatury objektivní právo, pro nějž se uplatňuje princip *iura novit curia*. (A. Macková in: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA et al.. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 61)

⁶² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁶³ KÚHN, Zdeněk, ref. 56, s. 771

⁶⁴ např. in GERLOCH, Aleš, ref. 13, s. 105

⁶⁵ KÚHN, Zdeněk, ref. 56, s. 772

⁶⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al., ref. 60, s. 309

soudní soustavy, neboť rozhodnutí soudu může podléhat výhradně jen soudnímu přezkumu s ohledem na princip nezávislosti soudů a soudců.⁶⁷

Konstrukce právní úpravy opravných prostředků musí být vždy činěna uvážlivě s ohledem nejen na cíl nápravy eventuálních vad, ale také na cíl efektivního poskytování ochrany soukromým subjektivním právům účastníků řízení z hlediska časového. Proto by mělo konkrétní právní vyjádření opravných prostředků sledovat přiměřený poměr mezi právní jistotou, která má být rozhodnutím nastolena co nejdříve, a snahou o odstranění případných vad či nedostatků rozhodnutí.⁶⁸ Náprava případných nesprávností nesmí jít na úkor rychlého poskytnutí ochrany práv.⁶⁹ Toto tvrzení je ve shodě i s judikaturou Ústavního soudu, podle něž „[ž]ádný právní řád není a nemůže být z hlediska soustavy procesních prostředků k ochraně práv, jakož i z hlediska soustavy uspořádání přezkumných instancí budován ad infinitum. Každý právní řád přináší a nutně musí přinášet i určitý počet chyb. Účelem přezkumného, resp. přezkumných řízení může reálně být takováto pochybení aproximativně minimalizovat, a nikoli bezzbytku odstranit. Soustava přezkumných instancí je proto výsledkem poměrování na straně jedné úsilí o dosažení panství práva, na straně druhé efektivity rozhodování a právní jistoty.“⁷⁰

Existence opravných systémů a možnosti iniciovat přezkum rozhodnutí soudu však neznamená a nesmí znamenat rezignaci na snahu o zajištění co možná nejvíce bezvadného rozhodování prvoinstančních soudů. Jak uvádějí A. Winterová, A. Macková a D. Frintová: „platí úměra: čím lépe rozhodují a svá rozhodnutí odůvodňují soudy v první instanci, tím méně bude využíváno opravných prostředků a tím rychlejší a hospodárnější justice bude.“^{71,72}

Podoba systému opravných prostředků by měla být především v souladu s cíli civilního procesu a pomáhat jejich naplnění. Jak již bylo zmíněno na začátku, cílem procesu je

⁶⁷ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 17, s. 500

⁶⁸ Ibidem

⁶⁹ ZÁHRADNÍKOVÁ, Radka et al., ref. 60, s. 309

⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01, vyhl. č. 424/2001 Sb.

⁷¹ A. Winterová, A. Macková a D. Frintová in: PAUKNEROVÁ, Monika a Michal TOMÁŠEK et al. Nové jevy v právu na počátku 21. století. Praha: Karolinum, 2009, s. 376

⁷² Někteří (především američtí) autoři věnující se ekonomické analýze procesního práva toto tvrzení zpochybňují. Podle nich zkvalitnění a zrychlení rozhodování prvoinstančních soudů znamená zvýšení vymahatelnosti práva a tím snížení nákladů soudního řízení pro účastníky. To následně vede ke zvýšení počtu sporů, protože jejich řešení soudní cestou se stává levnějším. Bliže k tomu viz subkapitulu 3.3.

ochrana subjektivních práv účastníků řízení. Někdy se lze setkat s tvrzením, že cílem procesu a soudnictví vůbec je primárně zajištění spravedlnosti. S tím nelze bez výhrad souhlasit. Jak uvádí např. K. Šimáčková, společnosti nezřizují soudy kvůli hledání spravedlnosti, ale kvůli ochraně, nastolení pořádku a vyřešení konfliktů.⁷³ Spravedlnost soudního rozhodování je v této logice až druhořadým cílem, který má zajistit, že soudní rozhodnutí budou respektována jako legitimní a naplní se tak účel zajištění míru ve společnosti. Často nastávají situace, kdy spravedlivé rozhodnutí jednoduše nelze vydat (např. pokud bylo nabyto vlastnictví nemovité věci od nevlastníka a o tuto nemovitou věc je veden spor mezi původním vlastníkem a osobou, která ji nabyla od nevlastníka, soud jednoduše nemá k dispozici dvě totožné nemovité věci, aby každému účastníku řízení přisoudil jednu, a musí nutně vydat rozhodnutí, které bude jednou stranou vždy vnímáno jako nespravedlivé⁷⁴). Není-li primárním cílem (nejen) civilního procesu dosažení spravedlnosti, nýbrž urovnání konfliktů (k němuž však v ideálním případě dochází tím, že je vydáno spravedlivé rozhodnutí), pak jde také o další argument, proč soustava opravných prostředků nemůže a nemá být budována *ad infinitum*.

2.2 Opravné systémy

Opravnými systémy lze rozumět určité základní modely opravného řízení, vzájemně se od sebe odlišující, které jsou identifikovány a charakterizovány abstrakcí konkrétních právních úprav opravných řízení v různých právních řádech. Tyto modely popisují opravná řízení v obecnosti, představují jejich podstatné vlastnosti a důsledky. Z jejich různých koncepcí a charakteristik vyplývá také fakt, že u každého opravného systému lze identifikovat různé výhody a nevýhody, a to zejména s ohledem na již několikrát zmíněné zásady materiální pravdy a procesní ekonomie. Míra uplatnění těchto zásad je totiž v jednotlivých opravných systémech různá – od největšího akcentu kladeného na zásadu materiální pravdy u systému úplné apelace po nejširší uplatnění zásady procesní ekonomie u systému revizního.

⁷³ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Lze skrze právo dosáhnout spravedlnosti? 2014. Dostupné také z: http://www.simackova.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=32

⁷⁴ Podle ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, ref. 73

Kritériem pro rozlišení jednotlivých opravných systémů je rozsah přezkumné činnosti opravného soudu.⁷⁵ Vymezení rozsahu přezkumné činnosti poskytuje odpověď na otázku, z jaké perspektivy opravný soud napadené rozhodnutí může přezkoumat, rozumějme zda je v tomto ohledu omezen a smí se zaměřit pouze na otázky právní (tedy zda bylo právo, ať již hmotné či procesní, správně vyloženo a aplikováno v konkrétním případě), nebo zda vedle otázek právních může přezkoumat případ i po stránce skutkové (ve smyslu zda byl správně zjištěn a soudem nalézacím vyhodnocen skutkový stav). Rozsah přezkumné činnosti není ale kritériem jediným, systémy vzájemně odlišuje také to, jaké možnosti dávají opravnému soudu ve vztahu k přezkoumávanému rozhodnutí, tedy zda jej mohou pouze potvrzovat či rušit, nebo dokonce i vlastním rozhodnutím měnit. V neposlední řadě jsou systémy rozdílné i v tom, jaké postavení přiznávají účastníkovi řízení (ať již opravný prostředek podal on, nebo jiný účastník) v řízení o opravném prostředku, totiž jaká jsou jeho práva a povinnosti v této fázi procesu, zejm. zda může tvrdit nové skutečnosti a navrhnout provedení nových důkazů.

Na základě kritérií zde zmíněných rozlišme nyní tři opravné systémy, které se v průběhu historie postupně zformovaly: apelační systém, kasační systém a revizní systém. Apelační a kasační systémy lze považovat za základní, oba vznikly během Velké francouzské revoluce na konci 18. století a byly na nich postaveny opravné prostředky v rámci tehdejšího francouzského trojinstančního řízení, kdy proti rozsudku první instance se uplatňoval opravný prostředek založený na apelaci a případný opravný prostředek proti apelačnímu rozhodnutí druhé instance mohl být napaden kasací, o níž rozhodl soud třetího stupně.⁷⁶ Revizní systém vznikl později než systém apelační a kasační, a to spojením některých prvků těchto systémů.

Společné všem níže popsaným opravným systémům je to, že soudy jsou v přezkumu napadeného rozhodnutí zásadně vázány podaným opravným prostředkem, a to ve třech směrech: (1) vázanost důvody opravného prostředku⁷⁷, (2) vázanost návrhem, jak má soud

⁷⁵ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al. Občanský soudní řád. komentář. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 617

⁷⁶ HENDRYCH, Dušan. Právní slovník. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 323

⁷⁷ Avšak srov. úpravu odvolání podle OSŘ *de lege lata*.

rozhodnout o opravném prostředku⁷⁸, (3) vázanost určením rozhodnutí, jež má být přezkoumáno, resp. vázanost určením výroků (vymezením rozsahu opravného řízení). Takto popsaná vázanost soudu je důsledkem uplatňování dispoziční zásady v civilním sporném řízení. Vázanost soudu však není absolutní a neuplatní se v případech, kdy (a) hmotné právo stanoví určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky řízení, dále v případech, kdy (b) je na napadeném výroku závislý výrok, proti němuž odvolání nesměřuje, a konečně v případech, kdy (c) odvolání sice podal jen jeden z účastníků, nicméně na téže straně vystupuje účastníků více a jedná se o taková společná práva či povinnosti, že rozhodnutí se musí vztahovat na všechny tyto účastníky stojící na téže straně. Projevem dispoziční zásady prolínajícím se všemi opravnými systémy je dále tzv. zákaz *reformationis in peius* (zákaz změny k horšímu), čímž se rozumí, že strana využivši opravný prostředek nemůže mít v důsledku rozhodnutí opravného soudu horší postavení, než jaké jí přiznávalo napadené rozhodnutí.⁷⁹ *Reformatio in peius* nicméně může nastat v situacích, kdy neplatí vázanost soudu v odvolání účastníkem uvedeném vymezení přezkumu.

2.2.1 Apelační systém

Apelační systém je možné označit za opravný systém nejbenevolentnější. Dává totiž opravnému soudu (který může být v rámci tohoto systému označen jako soud apelační) oprávnění provést přezkum napadeného rozhodnutí jak po stránce skutkové, tak i po stránce právní. Apelačnímu soudu je tedy dovoleno opětovně věc projednat a rozhodnout na základě jím zjištěného skutkového stavu, který nemusí být shodný se skutkovým stavem věci zjištěným soudem nalézacím.⁸⁰ Typickým znakem apelace je tak možnost apelačního soudu provádět v opravném řízení vlastní široké dokazování.

I co do oprávnění apelačního soudu, pokud jde o způsoby jeho rozhodování, jde o systém nejširší. Apelační soud totiž může napadené rozhodnutí potvrdit (neshledá-li je vadným), zrušit, nebo sám změnit.

⁷⁸ dtto

⁷⁹ LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 47

⁸⁰ JIRSA, Jaromír. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář, kniha IV. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 18

Výhodou apelačního systému je, že umožňuje „rychleji odstranit skutkové i právní vady rozhodnutí, a to i po případné změně skutkového stavu věci na základě doplněného doka-zování.“⁸¹ Naproti tomu jeho nevýhodu lze spatřovat v tom, že umožňuje zásadní změny rozhodnutí již bez možnosti podat řádný opravný prostředek (to umožňuje princip ka-sační).⁸² Problém spočívající v nemožnosti iniciace přezkumu rozhodnutí apelačního soudu řádným opravným prostředkem vyvolává potřebu stanovit zákaz tzv. překvapivých rozhodnutí apelačního soudu, protože neexistovalo-li by toto omezení, byla by prolomena zásada dvojinstančnosti řízení (za překvapivé rozhodnutí se přitom považuje rozhodnutí, které nebylo na základě zjištěného skutkového stavu věci, postupu apelačního soudu a dosud přednesených tvrzení účastníků řízení předvídat).⁸³ Aby byla dodržena zásada dvo-jinstančnosti, musí apelační soud namísto eventuálního překvapivého rozhodnutí přistou-pit ke kasaci napadeného rozhodnutí, tj. nikoli k jeho změně⁸⁴.

V rámci apelačního systému bývají tradičně rozeznávány dva subsystemy: úplná apelace a neúplná apelace, a to podle toho, zda apelační soud může nebo nemůže přihlížet k no-vým skutečnostem a důkazům neuvedeným účastníkem v řízení před prvoinstančním sou-dem (tzv. *nova* či *novoty*). Toto teoretické vymezení úplné a neúplné apelace není zcela striktní, neboť ani úplná apelace nepřipouští každé *novum* a naopak existují případy, kdy i v při neúplné apelaci lze *nova* za určitých okolností uplatnit.⁸⁵

2.2.1.1 Úplná apelace

Vnitřní diferenciaci apelačního systému na úplnou a neúplnou apelaci vzniká podle kri-teria, jaké je postavení účastníka řízení v tomto stadiu řízení. Systém úplné apelace účast-níkovi dává možnost splnit povinnost tvrzení a povinnost důkazní v řízení před opravným soudem, i pokud tak neučinil před soudem nalézacím.

Základní problémy systému úplné apelace popsal již několikrát citovaný Emil Ott ve svém Soustavném úvodu ve studium nového řízení soudního v roce 1908. V díle třetím

⁸¹ HENDRYCH, Dušan, ref. 76, s. 19

⁸² *Ibidem*

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 32 Cdo 1019/2009; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2007, sp. zn. 28 Cdo 3256/2006

⁸⁴ Toto obdobně platí pro systém revizní v okamžiku, kdy soud rozhoduje, zda napadené rozhodnutí zrušit, nebo změnit.

⁸⁵ LAVICKÝ, Petr, ref. 79, s. 203

zaměřeném mj. na materii opravných prostředků uvádí, že při úplné apelaci (tento pojem přitom explicitně nepoužívá) má opravný soud možnost opětného plného projednávání věci.⁸⁶ Tento model přitom nepovažuje za zcela vyhovující: „[o]pravný prostředek z rozsudků nemá poskytnouti volnost opětného projednání sporu v I. instanci již řešeného, na základě látky procesní, dosud neuvedené (*novum judicium*).“⁸⁷ Svě tvrzení zdůvodňuje úvahou, že při uplatnění zásady ústnosti a bezprostřednosti nelze podat opravnému soudu věrný obraz výsledků projednání věci před nalézacím soudem; obě strany sporu by navíc byly sváděny k tomu, aby „povrchně a nepečlivě soudu nejnižšímu předkládaly látku procesní a aby zvláště strana žalovaná zúmyslně tak činila za účelem průtahů. Projednání věci v první instanci nabývalo by tu povahy jakéhosi řízení přípravného pro řízení odvolací.“⁸⁸ S Ottovým rozborem se lze plně ztotožnit, současná civilněprocesní teorie formuluje vůči úplné apelace prakticky tytéž výtky.

Opravný soud má v systému úplné apelace *de facto* postavení druhé první instance.⁸⁹ Tento stav, jakkoli umožňuje širší prosazení zásady materiální pravdy než systém apelace neúplné, není žádoucí. Vede ke vzniku excesivních nákladů řízení a k neúměrnému prodloužení řízení. Proto bývá systém úplné apelace zachován jen v některých případech, v nichž veřejný zájem na správném rozhodnutí převyšuje individuální zájem účastníků řízení na rozhodnutí rychlém.

2.2.1.2 Neúplná apelace

Druhou variantu apelačního systému představuje neúplná apelace. V tomto systému není účastník řízení obecně oprávněn uvádět před apelačním soudem nové skutečnosti a důkazy; opravný soud může provádět ve věci dokazování, při tom ale musí zásadně vyjít jen ze skutečností a důkazů uplatněných v řízení dosavadním.⁹⁰ Neúplná apelace tak ve své podstatě představuje koncentraci řízení (přesněji koncentraci skutkových tvrzení a důkazních návrhů na první stupeň řízení⁹¹).

⁸⁶ OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed., ref. 49, s. 2

⁸⁷ Ibidem

⁸⁸ Ibidem

⁸⁹ STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr LAVICKÝ. Základy civilního procesu. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 95

⁹⁰ DRÁPAL, Ljubomír. Občanský soudní řád: komentář. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1582

⁹¹ WINTEROVÁ, Alena. Koncentrace civilního soudního řízení. Bulletin advokacie. 2001, (4), 8-23, s. 17

Civilní proces, má-li respektovat zásadu procesní ekonomie (nikoli ovšem jako zásadu jedinou), se bez prvků koncentrace obecně neobejde. Nicméně koncentrace nemůže být vnímána zcela absolutně, v některých případech je totiž třeba upřednostnit „pravidlo akce a reakce“ a navzdory zákonem stanovené koncentraci účastníkům poskytnout nový prostor pro reakci na důkazní vývoj. Uvedená teze dopadá především na koncentraci spočívající v povinnosti tvrdit skutkové okolnosti a označit důkazní prostředky do skončení prvního jednání ve věci (tzv. první skutková koncentrace). V kontextu první skutkové koncentrace nemá být první jednání vnímáno časově, nýbrž funkčně (tak že neskončí dříve, než soud i účastníci řízení zjistí, v čem je jádro sporu, a dokud účastníky soud nepoučí o důsledcích koncentrace řízení).⁹² Koncentrace v podobě neúplné apelace nazarodil od koncentrace výše popsané se problematickou být nezdá, jsou-li procesním právem adekvátně upraveny výjimky z obecného zákazu tvrdit skutečnosti a navrhopat důkazy až v řízení před apelačním soudem, proto se jeví jako vhodný způsob prosazení procesní ekonomie.

Omezení možnosti tvrdit skutkové okolnosti a označit důkazní prostředky neuplatněné před nalézacím soudem je logickým vyústěním úvahy, podle níž v odvolacím řízení má být přezkoumáno rozhodnutí soudu nalézacího, účastníci přitom mohou poukazovat na pochybení tohoto soudu, ne však rozšiřovat platformu pro zjišťování skutkového stavu novými přednesy a důkazními návrhy, jak to umožňuje systém apelace úplné.⁹³

Neúplná apelace se tak jeví jako vhodný kompromis zejména pro právní úpravu řádného opravného prostředku (srov. níže). Přiměřenému uplatnění se zde dostává zásadě materiální pravdy i zásadě procesní ekonomie. Uplatnění zásady neúplné apelace (s určitými výjimkami) je dokonce obsaženo i v Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy z roku 1984⁹⁴.

⁹² SVOBODA, Karel. Proč nefungují české koncentrace? *Právní rozhledy*. 2013, 21(22), 776-778, s. 777n.

⁹³ LAVICKÝ, Petr, ref. 79, s. 126

⁹⁴ Recommendation No. R (84) 5 of the Committee of Ministers to Member States: On the Principles of Civil Procedure Designed to Improve the Functioning of Justice. 1984. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices-/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804e19b1>

2.2.2 Kasační systém

Kasační systém (název je odvozen od francouzského slovesa *casser* – zrušit), též označovaný jako systém zrušovací, neumožňuje, narozdíl od systému apelačního, přezkum rozhodnutí po stránce skutkové a omezuje se pouze na zkoumání a nápravu vad právních, tedy vad aplikace a interpretace objektivního práva. Již z názvu systému vyplývá, že v jeho čisté podobě může opravný soud (označovaný zde též jako soud kasační) rozhodnutí pouze potvrdit (neidentifikuje-li vadu v právním hodnocení případu soudem nalézacím), nebo zrušit pro existenci právní vady. V takovém případě pak věc zpravidla vrátí soudu nižšího stupně, jehož rozhodnutí zrušil, k novému rozhodnutí.

Uplatnění kasačního systému zdůrazňuje, že těžiště procesu je v řízení před první instancí, při němž nejdříve dochází k uplatnění jeho preventivního a výchovného účinku. Opravný prostředek založený na kasačním principu řízení prodlužuje, zejm. v situacích, kdy je rozhodnutí nalézacího soudu zrušováno opakovaně, tudíž je v rozporu se zásadou procesní ekonomie.⁹⁵

V kasačním systému se nepředpokládá, že by účastníci řízení ve stadiu řízení před kasačním soudem tvrdili nové skutečnosti a navrhovali nové důkazy, což je dáno omezením přezkumu pouze na právní stránku napadeného rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že po stránce skutkové kasační soud rozhodnutí nepřezkoumává, nemělo by navrhování nových důkazů smysl; pokud jde o otázky právní, uplatní se zásada *iura novit curia*⁹⁶.

S tvrzením uvedeným v předchozím odstavci, tedy že se uplatní zásada *iura novit curia*, přesto nelze souhlasit absolutně. Samozřejmě se tato zásada formálně neopouští, nicméně neustále se zvyšující náročnost civilního procesu (i jako důsledek změn v hmotném právu) vede k tomu, že účastníci řízení musí aktivně přispívat k formulaci právního názoru, a proto i řádné opravné prostředky argumentující pochybením nalézacího soudu v právních otázkách se stávají komplexnějšími, snáší argumenty a citace judikatury (domácí i zahraniční), aby měly šanci uspět. Uvedené tvrzení platí i pro mimořádné opravné prostředky. To samozřejmě neznamená, že soud se zbavuje odpovědnosti za správnou

⁹⁵ HENDRYCH, Dušan, ref. 76, s. 324

⁹⁶ Soud zná právo.

aplikaci práva, nadále i přes argumenty účastníků řízení může právní otázky vyhodnotit jinak, než jak je hodnotili účastníci řízení.⁹⁷

Systém založený na kasaci neposkytuje prostor pro uplatnění zásady materiální pravdy, předpokládá naopak, že skutkový stav věci byl již v předchozí instanci dostatečně pečlivě zjištěn a vyhodnocen. Proto pokud má být na zásadách kasace vybudován nějaký opravný prostředek v pozitivním právu, měl by to být opravný prostředek mimořádný (k pojmu mimořádný opravný prostředek viz níže).

2.2.3 Revizní systém

Revizní opravný systém⁹⁸ v sobě kombinuje prvky systému apelačního i kasačního. Shodně s kasačním systémem je v něm omezena možnost opravného (zde revizního) soudu na přezkum právní stránky rozhodnutí a případnou nápravu právních vad. Skutkový stav revizní soud neposuzuje. Shodně se systémem apelačním pak revizní soud může rozhodnutí, je-li shledáno vadným, nejen zrušit, nýbrž případně i změnit.

Shodně s tím, co bylo uvedeno i pro systém kasační, lze tvrdit, že revize je vhodná jako modelové řešení řízení o mimořádných opravných prostředcích. V jistém směru se dokonce jeví jako vhodnější než samotná kasace, a to s ohledem na širší oprávnění revizního soudu, pokud jde o způsoby rozhodování. Z hlediska zásady procesní ekonomie totiž nedává příliš smysl, aby soud, zjistí-li právní vadu rozhodnutí, nemohl tuto vadu sám napravit (tzn. změnit napadené rozhodnutí), je-li to možné a účelné. Revize je tak systémem rychlejším než kasace, při níž dochází ke zbytečnému prodloužení řízení v podobě nutnosti čekat na nové rozhodnutí soudu nižšího stupně, pokud bylo jeho původní rozhodnutí zrušeno. Revize je důležitým prvkem moderního civilního procesu, pokud jde o rozhodování o mimořádných opravných prostředcích; stejně jako vhodné nastavení systému apelace může vést k eliminaci opakovaného rušení rozhodnutí soudy vyššího stupně a zabránění zbytečnému „ping-pongu“ mezi soudy.⁹⁹ Lze uzavřít, že při stejné míře uplat-

⁹⁷ SEDLÁČEK, Miroslav. Zamyšlení nad civilním procesem de lege lata a jeho perspektivy. epravo.cz [online]. [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zamysleni-nad-civilnim-procesem-de-lege-lata-a-jeho-perspektivy-99664.html>

⁹⁸ V nauce trestního práva se pojem revizní princip používá v jiném smyslu.

⁹⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka, ref. 59, s. 13

nění zásady materiální pravdy je účinněji naplňována zásada procesní ekonomie (s odkazem na graf č. 1 můžeme říci, že při konstantní úrovni nákladů nesprávných rozhodnutí dosahuje nižší úrovně nákladů řízení a změna systému kasačního v systém revizní tak zapříčiní hypotetický horizontální posun z bodu ležícího vpravo od křivky na tuto křivku, což je žádoucí).

2.3 Společenské náklady a výnosy opravného řízení

Při rozhodování, zda podat či nepodat opravný prostředek proti rozhodnutí, účastník řízení (byť možná nevědomě) provádí *cost-benefit* analýzu. Tedy porovnává očekávané výnosy a očekávané náklady opravného řízení. Racionální subjekt se rozhodne podat opravný prostředek pouze v případě, že očekávané výnosy převyšují očekávané náklady opravného řízení. Předpokládejme, že pravděpodobnost úspěchu v opravném řízení je p [$(p \in \mathbb{R}) \wedge (0 \leq p \leq 1)$]. Potom racionálně jednající subjekt podá opravný prostředek právě tehdy, pokud platí:

$$p \cdot R^e \geq C_{\text{imp}}^e + (1 - p) \cdot C_{\text{exp}}^e, \quad (1)$$

kde R^e představuje očekávaný výnos opravného řízení (tj. výnos plynoucí z dosažení změny nebo zrušení napadeného rozhodnutí), C_{imp}^e jsou očekávané dodatečné implicitní náklady (náklady obětované příležitosti) a C_{exp}^e jsou očekávané dodatečné explicitní náklady (především v podobě soudního poplatku a výše náhrady nákladů řízení protistraně).

Problémem v rozhodování subjektů je, že mají obecně tendenci nadhodnocovat pravděpodobnost svého úspěchu v opravném řízení, což plyne z jejich představy o nespravedlnosti rozhodnutí nevyznívajícího v jejich prospěch. Narážíme tedy na první možnou příčinu potenciálně nadoptimálního množství podaných opravných prostředků.

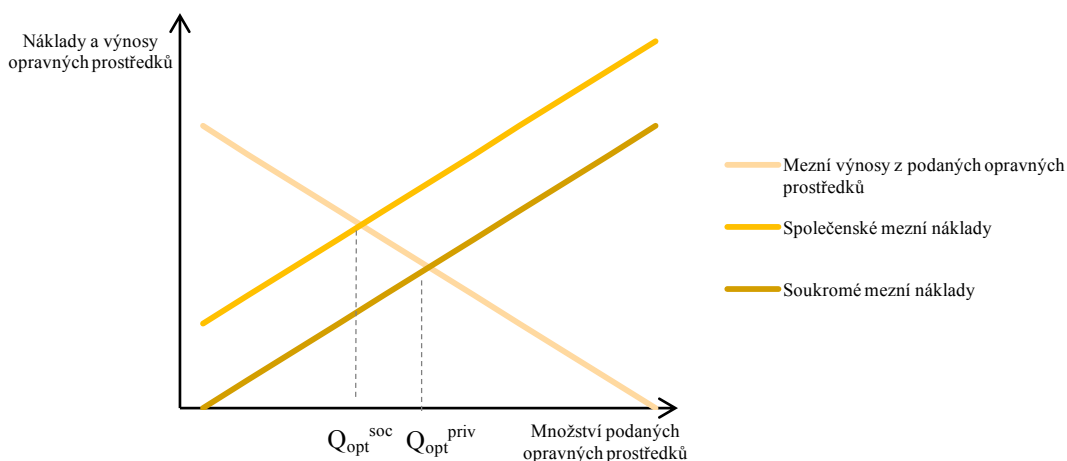
Druhým a neméně podstatným problémem opravných řízení z ekonomického hlediska je, že mají odlišné náklady společenské a náklady soukromé¹⁰⁰ stejně jako výnosy společenské a výnosy soukromé. Společenskými náklady se rozumí všechny náklady, které jsou spojeny s určitým druhem chování, jež vznikají celé společnosti. Soukromé náklady jsou

¹⁰⁰ Pojem náklady je zde opět používán ve smyslu nákladů obětované příležitosti, nikoli pouze nákladů explicitních.

pak ty, které nese jednotlivec jako důsledek svého chování. Vztáhneme-li toto rozlišování na podávání opravného prostředku, pak lze za společenské náklady označit všechny, které takový prostředek vyvolá, i když je neponese iniciátor opravného řízení (část nákladů na platy soudců opravného soudu, část nákladů na provoz soudní budovy opravného soudu¹⁰¹, čas strávený soudci opravného soudu rozhodováním o opravném prostředku a především náklady vzniklé protistraně v podobě právní nejistoty, případného odkladu právní moci či vykonatelnosti rozhodnutí atp.). Soukromé náklady jsou ta část společenských nákladů, jež podáním opravného prostředku dopadne na účastníka, který jej podal (dodatečné náklady právního zastoupení, dodatečný čas, soudní poplatek aj.). Z uvedeného je patrné, že subjekty při svém rozhodování nezohledňují celospolečenské dopady. Tento stav, kdy výše soukromých a společenských nákladů si nejsou rovny, označuje ekonomická teorie pojmem externalita.

Externalita je selhání trhu (zde, jakkoli bizarně to může znít, trhu opravných prostředků). Nenese-li subjekt veškeré náklady svého jednání, jde o externalitu negativní. V takovém případě se subjekt nechová ze společenského hlediska optimálně, což se projevuje v podobě nadoptimálního množství podaných opravných prostředků. Situaci přibližuje také graf č. 3.

Graf č. 3: Negativní externalita při rozhodování o podání opravného prostředku

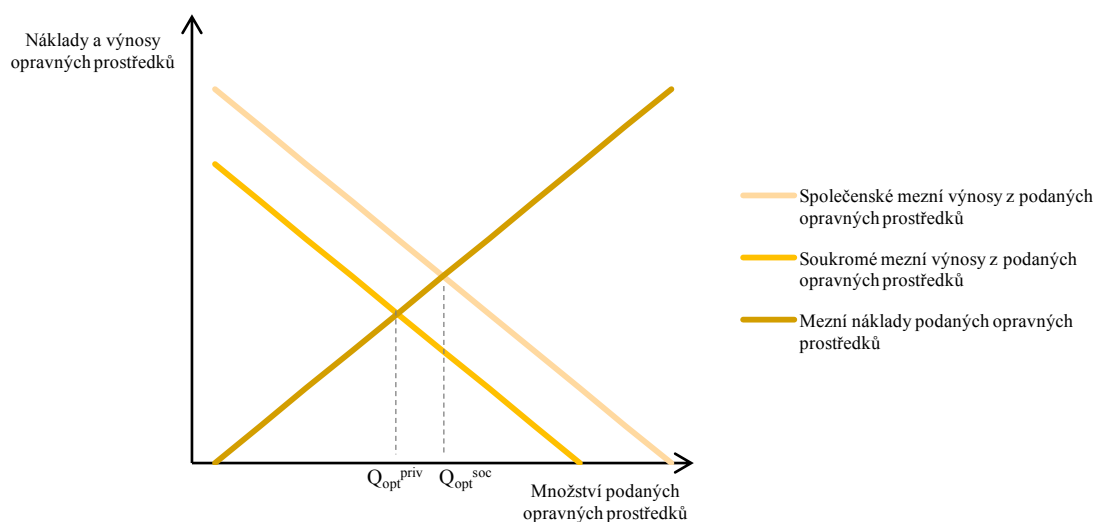
¹⁰¹ V obou případech jde převážně o náklady fixní, přesto však podání opravného prostředků může vyvolat vznik určitých dodatečných (byť pravděpodobně malých) variabilních nákladů.

Bod označený v grafu č. 3 jako $Q_{\text{opt}}^{\text{soc}}$ představuje celospolečenské optimální množství podaných opravných prostředků, neboť bere v úvahu mezní výnosy a celospolečenské náklady jednání (tzn. podání opravného prostředku). Bod označený $Q_{\text{opt}}^{\text{priv}}$ označuje skutečné množství opravných prostředků, které jsou podány; toto množství je vyšší než optimální, protože bere v úvahu pouze soukromé náklady opravného řízení, které jsou nižší než náklady společenské. Zákodárce by měl při konstrukci právní úpravy opravných řízení usilovat o to, aby se $Q_{\text{opt}}^{\text{soc}}$ a $Q_{\text{opt}}^{\text{priv}}$ co nejméně lišilo. Toho lze dosahovat prostřednictvím tzv. internalizace nákladů.

Internalizace nákladů neznámá nic jiného než transformaci části dosud nezvažovaných společenských nákladů v náklady soukromé, resp. zvýšení soukromých nákladů do výše nákladů společenských. Internalizace může být dosaženo například stanovením povinnost platit za podání opravného prostředku soudní poplatek. Tím dojde ke zvýšení položky C_{exp}^e v rámci rozhodovací nerovnice (1) a tedy i snížení pravděpodobnosti podání opravného prostředku.

Dosud byly popsány pouze důvody potenciálně vedoucí nadoptimálnímu množství opravných prostředků. Vzhledem k tomu, že nejen náklady, ale i společenské a soukromé výnosy opravného řízení se mohou lišit, mohla by potenciálně nastat situace, kdy bude podáváno suboptimální množství opravných prostředků; takový případ ekonomická teorie označuje jako pozitivní externalitu. V situaci, kdy subjekt nenese všechny výnosy svého rozhodnutí (v případě opravných prostředků výnos z nápravy napadeného rozhodnutí), protože vedle výnosů soukromých existují ještě výnosy společenské (především v podobě sjednocování judikatury a tím zkvalitňování právního prostředí), je optimální množství opravných prostředků ($Q_{\text{opt}}^{\text{soc}}$) vyšší než jejich skutečně podávané množství ($Q_{\text{opt}}^{\text{priv}}$). Situaci zobrazuje graf č. 4.

Graf č. 4: Pozitivní externalita při rozhodování o podání opravného prostředku

Situace pozitivní externality, jakkoli je nežádoucí z hlediska statického, nepředstavuje problém z dynamického hlediska. Podle R. Posnera existuje přirozený vyrovnávací mechanismus: příliš nízké množství podaných opravných prostředků v čase t má za následek nižší počet rozhodnutí vyšších soudů, v důsledku čehož nedochází k žádoucímu sjednocování judikatury¹⁰². Méně judikatury znamená zvýšení právní nejistoty a tím také snížení počtu sporů vyřešených mimosoudně (protože subjekty nevědí, jak by případ rozhodl soud, tedy neznají dostatečně určitě svou pozici, nejsou tolik ochotny vyjednávat). Snížení počtu sporů řešených mimosoudně podle R. Posnera nutně vyústí ve zvýšení počtu sporů, které se dostanou před soud a tedy i větší počet rozhodnutí opravných soudů v čase $t+1$.¹⁰³ Uvedená hypotéza je založena na logickém řetězci úvah, není však testovatelná, proto nelze rozhodnout o její pravdivosti. Z toho důvodu nelze možnost, že bude podáváno suboptimální množství opravných prostředků v případech, v nichž to veřejný zájem na vytváření judikatury vyšších soudů vyžaduje, zcela vyloučit. Řešení se nabízí ve formě vytvoření jisté „podpory“ podávání opravných prostředků ve vymezených případech (blíže viz kapitolu 4 pojednávající o návrzích *de lege ferenda*).

Lze shrnout, že neobjektivní očekávání účastníků řízení o pravděpodobnosti úspěchu v opravném řízení a existence negativní externality mohou vést (a často také vedou)

¹⁰² Posner s ohledem na *common law* systém doslova uvádí, že klesá produkce precedentů.

¹⁰³ POSNER, Richard A. *Economic analysis of law*. 3rd edition. Boston: Little, Brown, 1986, s. 551

k nadoptimálnímu množství opravných prostředků obecně a současně eventuálně k suboptimálnímu množství opravných prostředků v některých případech, kde podání opravného prostředku a rozhodnutí opravného soudu je ve veřejném zájmu.

Ekonomicky efektivní právní úprava opravných prostředků se musí problémem nadoptimálního množství opravných prostředků vypořádat. Jako ideální řešení se jeví jednak ovlivnění faktoru R^e , tedy očekávaných výnosů opravného řízení, čehož se dosahuje prostřednictvím úpravy rozsahu přezkumné činnosti opravného soudu a možnosti uvádět v řízení *nova* (tedy zjednodušeně řečeno volbou opravného systému, přičemž vyšší očekávané výnosy logicky poskytuje systém apelační než systém kasační a revizní), jednak stanovením výše soudního poplatku, čímž zákonodárce ovlivňuje faktor C_{exp}^e . Ovlivňování počtu podaných opravných prostředků prostřednictvím faktoru C_{imp}^e se nejeví jako vhodné s ohledem na to, že za tímto faktorem se skrývají především náklady v podobě dodatečného času (tj. prodloužení řízení o fázi opravného řízení) a dodatečný čas má být podle zásady procesní ekonomie co možná nejkratší.

Vedle těchto nástrojů ekonomických, které subjektům nestanoví povinnost, chovat se určitým způsobem, pouze je nepřímo k ekonomicky efektivnímu chování motivují, existují ale i nástroje přímé regulace možnosti podat opravný prostředek. Takovým přímým nástrojem je stanovení nepřípustnosti podání opravného prostředku proti některým rozhodnutím (srov. např. úpravu institutu bagatelních rozsudků níže) nebo stanovení odlišných pravidel obrany proti rozsudkům pro uznání a rozsudkům pro zmeškání.

2.3.1 Náprava vadných rozhodnutí

Pojďme nyní ještě z ekonomického pohledu, v čem spočívá přínos opravných řízení pokud jde o nápravu vadných rozhodnutí. Podle R. Coopera a T. Ulena opravná řízení snižují součet administrativních nákladů a nákladů nesprávných rozhodnutí.¹⁰⁴

Představme si následující ilustrativní příklad: explicitní náklady řízení jsou shodné pro žalobce i žalovaného a jsou ve výši 5 000, celkem tedy 10 000. Pravděpodobnost chybného rozhodnutí nalézacího soudu je 0,2 a společenské náklady nesprávného rozhodnutí

¹⁰⁴ COOTER, Robert a Thomas ULEN. Law & economics. 5th edition. Boston: Pearson/Addison Wesley, 2008, s. 467

jsou ve výši 250 000. Potom společenské náklady rozhodování sporu nalézacím soudem jsou:

$$\text{společenské náklady} = 10\,000 + 0,2 \cdot 250\,000 = 60\,000.$$

Pro zjednodušení teď předpokládejme, že opravný prostředek je podán jen tehdy, když je rozhodnutí nalézacího soudu vadné. Explicitní náklady spojené s opravným prostředkem stojí každou stranu sporu 10 000, celkem tedy 20 000. Opravný soud napraví vadu v rozhodnutí nižšího soudu s pravděpodobností 0,9 (z čehož plyne, že pravděpodobnost nenapravení vady je 0,1). Společenské náklady rozhodnutí sporu v systému s možností iniciace opravných řízení jsou:

$$\text{společenské náklady} = 10\,000 + 0,2 \cdot (20\,000 + 0,1 \cdot 250\,000) = 19\,000,$$

kde 10 000 představuje explicitní náklady prvoinstančního řízení, 0,2 pravděpodobnost podání opravného prostředku, 20 000 explicitní náklady spojené s opravným prostředkem a 250 000 společenské náklady nesprávného rozhodnutí.¹⁰⁵ V tomto případě můžeme uzavřít, že existence možnosti opravného řízení významně snížila společenské náklady – o více než dvě třetiny, konkrétně z 60 000 na 19 000. Příklad je samozřejmě pouze ilustrativní a lze namítat arbitrárnost zvolených čísel, nicméně i přesto z ekonomického hlediska dobře ukazuje princip fungování systému opravných prostředků a především důvod, proč vede ke snížení společenských nákladů.

2.4 Systém opravných prostředků

V českém i španělském právním řádu bychom marně hledali legální definici opravného prostředku. Civilněprocení teorie jej zpravidla chápe jako procesní úkon účastníků řízení (tj. projev vůle účastníků řízení, s nímž procesní norma spojuje procesní následky), popř. jiných subjektů, o nichž tak stanoví zákon, jímž iniciují opravné řízení, v němž se domáhají přezkumu a eventuální nápravy těch rozhodnutí soudu, jež se jim subjektivně jeví jako vadná. Ott v definuje ve svém Soustavném úvodu opravné prostředky jako „*procesní*

¹⁰⁵ Podle COOTER, Robert a Thomas ULEN, ref. 104, s. 467; upraveno

*úkony při soudě vyšším, jimiž zrušení aneb změny v odpor vzatého rozsudku aneb usnesení (...) soudu nižšího stupně (...) právní moci nenabyvších býti má.*¹⁰⁶ Zde však nelze z pozice současného chápání opravných prostředků českou procesualistikou souhlasit s Ottovou definicí bez výhrad, neboť opravnými prostředky lze usilovat nejen o zrušení či změnu rozhodnutí „právní moci nenabyvšího“ nýbrž i takového rozhodnutí, které již právní moci nabylo, k čemuž slouží mimořádné opravné prostředky (viz níže). Ottova definice se však bezvýhradně shoduje s definicí opravných prostředků podávanou španělskou doktrínou, která skutečně jako opravný prostředek označuje pouze takový, který směřuje proti rozhodnutí nepravomocnému (srov. dále).

Alternativní definici opravného prostředku (s výhradou, že každá definice je v právu nebezpečná, protože ji lze vyvrátit), podává např. S. Ficová, když jej definuje jako *„právní institut, který při současném splnění všech zákonem požadovaných podmínek, tj. přípustnosti, včasnosti a oprávněné osoby, umožňuje přezkum rozhodnutí a jemu předcházejícího řízení příslušným (opravným) soudem (nadřízeným nebo soudem, který rozhodoval v prvním stupni) v rámci opravného řízení za účelem dosažení nápravy napadeného rozhodnutí.*¹⁰⁷

Systémem opravných prostředků pak lze rozumět soustavu jednotlivých opravných prostředků, které mají účastníci řízení (popř. další subjekty) za zákonem stanovených podmínek možnost podat. Při konstrukci systému opravných prostředků, která se v jednotlivých právních řádech může výrazně lišit, musí zákonodárce především zvážit, *„(...) jak daleko má stát při poskytování opravných prostředků jíti, tedy kolik stolic stranám ku přezkoumání výroku soudu prvního stupně poskytnouti*¹⁰⁸. Při tomto zvažování musí dbát *„(...) o sladění zájmu veřejného, zahrnujícího především zájem na rychlé, levné a efektivní justici, se zájmem soukromým, kterým je zájem účastníka na co nejširší možnosti prosazení nebo obrany sporného práva.*¹⁰⁹ Jak uvádí A. Macková, *„[p]řezkum*

¹⁰⁶ OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed., ref. 49, s. 1

¹⁰⁷ FICOVÁ, Svetlana. Systém opravných prostriedkov v civilnom procese. Bratislava: MANZ Bratislava, 1998, s. 11

¹⁰⁸ HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed., ref. 47, s. III/10

¹⁰⁹ IŠTVÁNEK, František a Jiří SPÁČIL. Quo vadis, dvojinstanční zásado... Právní rozhledy. 2006, 14(20), 727

správnosti rozhodnutí nesmí probíhat donekonečna.“¹¹⁰ Rozhodování prostě musí někdy skončit, a to i za cenu toho, že by třeba bylo rozhodnutí věcně nesprávné.

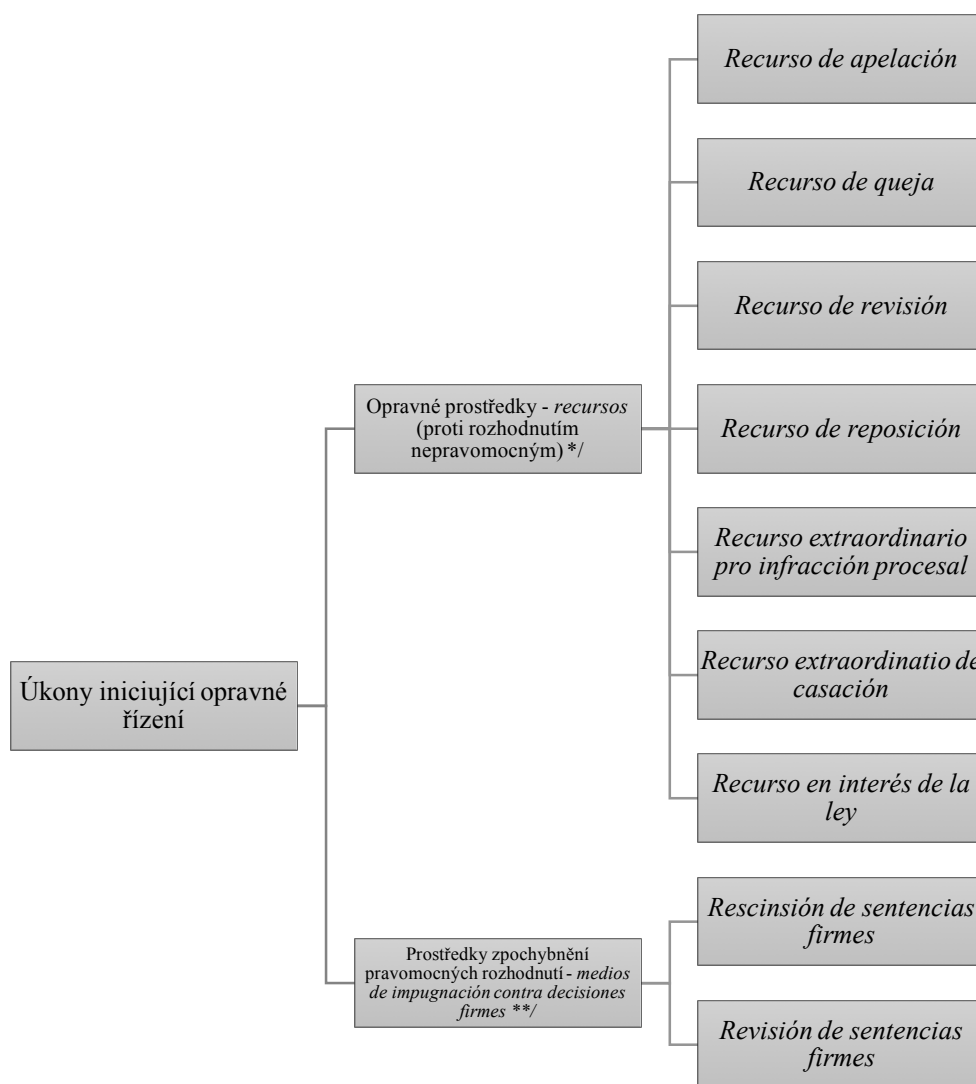
Pojetí opravných prostředků v české a španělské civilněprocesní doktríně se zásadně liší¹¹¹. Španělská teorie jako opravné prostředky (*recursos*¹¹²) chápe jen takové úkony, jimiž se napadá rozhodnutí, které dosud nenabylo právní moci (*decisión no firme*). Pojem opravné prostředky ve španělském smyslu tedy odpovídá pojmu řádné opravné prostředky v pojetí českém. Úkony, jímž se účastník domáhá přezkumu rozhodnutí v právní moci (*decisión firme*), se nepovažují za opravné prostředky, jde o odlišnou kategorii označovanou jako *medios de impugnación contra decisiones firmes* (ve volném překladu „prostředky zpochybnění pravomocných rozhodnutí“). Španělská doktrína tedy nerozlišuje řádné a mimořádné opravné prostředky v tom smyslu, jako to činí doktrína česká, protože toto rozlišení by nemělo smysl vzhledem k tomu, že všechny opravné prostředky podle LEC jsou v tomto vnímání řádné. Španělské dělení na řádné a mimořádné opravné prostředky má jiný význam (srov. dále).

¹¹⁰ MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. Bulletin advokacie. 2000, 7(8), 24-38, s. 38

¹¹¹ Španělské teoretické dělení odpovídá dělení, které uvádí např. Emil Ott ve svém Soustavném úvodu, když „řádné pomůcky právní“ označuje jako opravné prostředky a „mimořádné pomůcky právní“ takto nepojmenovává. (in: OTT, Emil, SPÁČIL, Jirí, ed., ref. 49, s. 7)

¹¹² Z latinského „*recursus*“ [složenina *re-* (znovu) a *currere* (proběhnout)]. Pojem „rekurs“ znalo i rakouské civilní právo procesní a používá jej tedy např. i Emil Ott ve svém Soustavném úvodu.

Schéma č. 1: Systém úkonů iniciujících opravné řízení podle LEC

*/ odpovídá českým řádným opravným prostředkům

**/ odpovídá českým mimořádným opravným prostředkům

Zdroj: LEC, vlastní zpracování

Česká civilněprocesní teorie tradičně rozděluje opravné prostředky do dvou základních kategorií – na řádné opravné prostředky a mimořádné opravné prostředky. Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, proti jakému rozhodnutí směřují. Zatímco jako řádný opravný prostředek se označuje prostředek napadající rozhodnutí, které dosud není v právní moci, mimořádným opravným prostředkem se napadá rozhodnutí pravomocné. Tím, že mimořádné opravné prostředky představují průlom do právní moci rozhodnutí, zasahují i do

právní jistoty účastníků řízení.¹¹³ Nutno podotknout, že stejně jako platné právo nedefinuje opravný prostředek, neprovádí ani kategorizaci na řádné a mimořádné opravné prostředky, toto dělení vychází z nauky civilního procesu.

Na tomto místě je možno poukázat na problém, který je s výše uvedenou kategorizací opravných prostředků spojen. Za jediný řádný opravný prostředek považuje česká procesualistika odvolání.¹¹⁴ Problém ovšem nastává při pokusu o logické odůvodnění označení odvolání jako řádného opravného prostředku. Je-li kritériem, že řádný opravný prostředek směřuje proti rozhodnutí, které dosud není v právní moci, a ustanovení § 159 OSŘ přitom předpokládá kumulativní splnění dvou podmínek pro to, aby bylo možné o rozhodnutí říci, že je v právní moci [těmito podmínkami jsou: (1) doručení rozhodnutí (resp. rozsudku) a (2) nemožnost napadnout jej odvoláním], pak jestliže civilněprocesní teorie označuje odvolání jako řádný opravný prostředek s odůvodněním, že jím nelze napadnout pravomocné rozhodnutí, dopouští se tautologie, neboť vlastně říká, že „odvolání nelze podat proti rozhodnutí, které nelze napadnout odvoláním“, resp. obráceně, že „odvolat se lze proti rozhodnutí, proti němuž se lze odvolat“ (za předpokladu, že již bylo doručeno). Španělská procesualistika používá, jak již bylo naznačeno, odlišné teoretické dělení než nauka česká. Podle toho, který orgán o opravném prostředku rozhoduje, je primárně klasifikuje na opravné prostředky devolutivní (*recursos devolutivos*) a opravné prostředky nedeolutivní (*recursos no devolutivos*), o nichž rozhoduje též orgán, který vydal napadené rozhodnutí¹¹⁵. Dále jsou rozlišovány opravné prostředky řádné (*recursos ordinarios*) a opravné prostředky mimořádné (*recursos extraordinarios*), přičemž ale toto dělení neodpovídá obdobnému dělení v teorii české (českým mimořádným opravným prostředkům odpovídají přibližně *medios de impugnación excepcionales*, ty nicméně nejsou podle pozitivně-právní úpravy opravnými prostředky). Řádnými opravnými prostředky se zde rozumí ty, pro jejichž přípustnost se nevyžaduje uplatnění důvodů taxativně stanovených zákonem, zatímco mimořádné opravné prostředky jsou přípustné jen v případech, kdy jsou uplatněny pro důvod stanovený v zákoně (existuje *numerus clausus*

¹¹³ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 17, s. 503

¹¹⁴ Viz např. WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 17, s. 504

¹¹⁵ Přezkoumávána jsou na základě těchto opravných prostředků především (ovšem ne výlučně) rozhodnutí tzv. *secretarios judiciales*, období vyšších soudních úředníků a asistentů soudců.

důvodů pro uplatnění opravného prostředku).^{116,117} Na základě dvou zde uvedených kritérií lze opravné prostředky ve španělském civilním procesu uspořádat do následující tabulky:

Tabulka č. 1: Klasifikace opravných prostředků podle španělské procesní nauky

Kategorie (↓, →)	<i>Recursos devolutivos</i>	<i>Recursos no devolutivos</i>
<i>Recursos ordinarios</i>	<i>Recurso de apelación</i> <i>Recurso de queja</i> <i>Recurso de revisión</i>	<i>Recurso de reposición</i>
<i>Recursos extraordinarios</i>	<i>Recurso extraordinario por infracción procesal</i> <i>Recurso extraordinario de casación</i> <i>Recurso en interés de la ley*</i>	

*/ Přestože zákon označuje *recurso en interés de la ley* jako opravný prostředek (srov. název *recurso*), nejde o opravný prostředek v pravém slova smyslu. Nepodává jej totiž účastník řízení, nýbrž státní zastupitelství (*Ministerio Fiscal*), obdoba veřejného ochránce práv (*Defensor del Pueblo*) nebo právnické osoby veřejného práva. Vyřešení tohoto „opravném prostředku“ nijak neovlivní strany sporu, nemůže totiž mít za následek změnu rozhodnutí, na jehož základě byl podán. Cílem rozhodování o tomto „opravném prostředku“ je sjednocovat judikaturu. Jak uvádějí španělští procesualisté, nejde tedy vůbec o opravný prostředek, nýbrž spíše o podnět příslušnému orgánu, aby vydal sjednocující stanovisko *pro futuro*.¹¹⁸ Z uvedeného důvodu nebude v práci o tomto „opravném prostředku“ dále pojednáváno.

Zdroj: LEC (čl. 451 a násl.); vlastní zpracování

Španělské zdroje¹¹⁹ uvádí ještě další možné dělení devolutivních opravných prostředků, a to na opravné prostředky procesní (*recursos procesales*) a opravné prostředky hmotněprávní (*recursos materiales*). Jako procesní opravné prostředky se označují ty, které směřují proti procesnímu rozhodnutí, tj. proti rozhodnutí neaplikujícímu hmotné právo (*autos, diligencias*). Naproti tomu opravné prostředky hmotněprávní napadají rozhodnutí aplikující hmotné právo, tedy rozhodnutí meritorní (zejm. *sentencias*).

V následujícím textu budou dále používány pojmy řádné opravné prostředky a mimořádné opravné prostředky ve smyslu, jak je chápe česká nauka (tzn. všechny *recursos* budou chápány jako řádné opravné prostředky a jako mimořádné opravné prostředky budou chápány *medios de impugnación contra decisiones firmes*). Pojem opravné prostředky napříště zahrne i *medios de impugnación contra decisiones firmes*.

¹¹⁶ MONTERO AROCA, Juan et al., ref. 45, s. 317

¹¹⁷ Obdobně jako španělská procesualistika pojímá kategorizaci opravných prostředků E. Ott ve svém Soustavném úvodu, když pouze „řádné pomůcky právní“ označuje za „opravné prostředky“, zatímco „mimořádné pomůcky právní“, o nichž pojednává zvlášť, takto neoznačuje. (in: OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed., ref. 49, s. 6 a 7)

¹¹⁸ BONET NAVARRO, Ángel. Los recursos en el proceso civil. 1a edición. Las Rozas, Madrid: La Ley, 2000, s. 252

¹¹⁹ Např. Recursos (proceso civil). Guías Jurídicas [online]. [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/>

Podání opravného prostředku může mít v zásadě dva účinky – odkladný (suspensivní) účinek a devolutivní¹²⁰ účinek. Odkladný účinek způsobí, že podáním opravného prostředku je odložen okamžik nabytí právní moci (a tedy zpravidla i vykonatelnosti) napadeného rozhodnutí na neurčito. Devolutivní účinek spočívá v přechodu rozhodování na vyšší soud (absence devolutivního účinku by vedla k tzv. autoremeduře, při níž by mohl podanému opravnému prostředku vyhovět sám soud nalézací). Pravidlem napříč procesními řády kontinentálního právního systému bývá, že řádný opravný prostředek vyvolá zpravidla jak účinek suspensivní, tak účinek devolutivní, naproti tomu mimořádný opravný prostředek obvykle suspensivní účinek nemá, devolutivní pravidelně ano.

Španělská teorie popisuje někdy kromě účinku devolutivního a účinku suspensivního (který však nazývá *efecto obstativo* nebo též *efecto de evitar cosa juzgada*) i některé další účinky jako *efecto sustitutivo*, *efecto suspensivo* (který nemá též význam jako suspensivní účinek podle české nauky) a *efecto de retractación*¹²¹. *Efecto suspensivo* ve španělském pojetí nesouvisí s právní mocí rozhodnutí, nýbrž s jeho vykonatelností¹²² (tzn. vyvolá-li podání opravného prostředku *efecto obstativo*, nikoli však *efecto suspensivo*, je rozhodnutí, proti němuž směřuje, předběžně vykonatelné). Podstata *efecto de retractación* spočívá v autoremeduře, tzn. případnou vadu rozhodnutí napravuje sám orgán, který toto rozhodnutí vydal. *Efecto sustitutivo* potom znamená, že vadné rozhodnutí je nahrazeno rozhodnutím vyšší instance. Česká procesualistika považuje podstatu *efecto sustitutivo* a *efecto de retractación* za způsoby rozhodnutí o podaném opravném prostředku, proto o nich nemluví jako o účincích opravných prostředků. Mluví-li se v dalším textu o suspensivním či odkladném účinku, má se jím ve vztahu ke španělské teorii na mysli *efecto obstativo*.

Pro každý opravný prostředek je třeba upravit jeho přípustnost, čímž se dává odpověď na otázku, zda podáním opravného prostředku dojde k meritornímu přezkoumání napade-

¹²⁰ Doslova též „odvalovací“

¹²¹ Na popisování *efecto sustitutivo* a *efecto de retractación* jako účinků opravného prostředku se neshodnou všichni španělští procesualisté.

¹²² MÁNICA, Eliseu. Recursos civiles y la razonable duración del proceso en Brasil y España. Salamanca, 2015. Disertační práce. Universidad de Salamanca. Vedoucí práce Prof. dr. D. Lorenzo-Mateo Bujosa Vadell, s. 215

ného rozhodnutí. Jde vlastně o souhrn podmínek na straně účastníků řízení (tzv. subjektivní přípustnost stanovící, kdo může opravný prostředek uplatnit) a věcných podmínek (tzv. objektivní přípustnost stanovící, proti jakým rozhodnutím lze opravný prostředek podat a v jaké lhůtě tak lze učinit). Právě vymezením podmínek může zákonodárce velmi účinně regulovat množství podaných opravných prostředků, čímž může zprostředkovaně klást větší či menší akcent na zásadu procesní ekonomie. Úprava přípustnosti je dále podrobněji rozebrána u každého opravného prostředku zvlášť.

2.5 Komparace opravných prostředků

K vlastní komparaci lze přistoupit několika různými způsoby. Jednou možností je uvést popis jednotlivých opravných prostředků, a to při dodržení jejich teoretického dělení vycházejícího z příslušné civilněprocesní teorie. Takový přístup by ale v některých případech ústil ve srovnávání nesrovnatelného. Proto se autorovi zdá jako vhodnější odhlédnout napříště od formálních odlišností českých a španělských opravných prostředků a srovnat je na základě materiální podobnosti (tzn. srovnávány budou vzájemně vždy ty opravné prostředky, které si nejvíce odpovídají – např. sledují nejpodobnější účel). Ani při zvolení tohoto přístupu se nicméně nelze vyvarovat komplikací spočívajících např. v jednotnosti českého řádného opravného prostředku (odvolání) a pluralitě španělských řádných opravných prostředků, pročež jako protějšek odvolání bude za účelem komparace v kapitole 3 zvolen *recurso de apelación* a ostatní řádné opravné prostředky budou traktovány odděleně v této kapitole. Pro větší názornost jsou vzájemně si odpovídající opravné prostředky uvedeny v následujících tabulkách:

Tabulka č. 2: Vzájemně si odpovídající řádné opravné prostředky

Opravný prostředek podle OSŘ		Odpovídající opravný prostředek podle LEC
Odvolání	proti meritornímu rozhodnutí	<i>Recurso de apelación</i>
	proti nemeritornímu rozhodnutí	<i>Recurso de queja</i>
		<i>Reurso de reposición</i>
		<i>Recurso de revisión</i>

Zdroj: OSŘ, LEC; vlastní zpracování

Tabulka č. 3: Vzájemně si odpovídající mimořádné opravné prostředky

Opravný prostředek podle OSŘ	Odpovídající opravný prostředek podle LEC
Dovolání	<i>Recurso extraordinario de casación</i>
Žaloba na obnovu řízení	<i>Revisión de decisiones firmes</i>
Žaloba pro zmatečnost	<i>Recurso extraordinario por infracción procesal</i>

Zdroj: OSŘ, LEC; vlastní zpracování

2.5.1 Řádné opravné prostředky¹²³

2.5.1.1 *Recurso de reposición*

I. Charakteristika. Recurso de reposición (dále též jen *reposición*) je podle LEC řádný a jediný nedevolutivní opravný prostředek; jeho právní úprava je obsažena v čl. 451 – 454 LEC. O podané *reposición* tedy v důsledku absence devolutivního účinku rozhoduje též orgán, jenž vydal rozhodnutí, které se napadá (soudce nebo *secretario judicial*). Španělská civilněprocesní nauka se k tomuto opravnému prostředku staví převážně silně kriticky a považuje jej za instrument umožňující zdržování procesu.¹²⁴ Na druhou stranu ale dává účastníkům řízení možnost domáhat se toho, aby byl proces veden odpovídajícím způsobem v souladu s procesními předpisy. Je pak právě otázkou ekonomické efektivity, nakolik je třeba zájem na umožnění kontroly *každého* rozhodnutí, jímž se upravuje vedení řízení, upřednostnit před zájmem na rychlém a efektivním rozhodování. To však bude možné posoudit až poté, co budou vyloženy i další dílčí aspekty tohoto opravného prostředku. Cílem *reposición* je dosáhnout zrušení nebo změny procesního rozhodnutí, které je podle názoru účastníka řízení v rozporu s procesními předpisy, nebo pokud při jejich vydání soud nesprávně využil (např. překročil) svou diskreční pravomoc (literatura doslova uvádí: „[j]estliže soud podnikne kroky zákonem nepředvídané nebo nedodrží pravidla pro podniknutí kroků v zákoně upravených“¹²⁵).

Úprava obsažená v LEC nahradila dřívější úpravu, která vedle *reposición* připouštěla dále tzv. *súplica*, přičemž účel obou opravných prostředků byl stejný a jediná odlišnost spočívala v tom, že *reposición* byla podávána proti rozhodnutí monokratických orgánů (soudců

¹²³ Kromě odvolání a *recurso de apelación*

¹²⁴ Recursos (proceso civil), ref. 119

¹²⁵ BONET NAVARRO, Ángel, ref. 118, s. 66

a *secretarios judiciales*), zatímco prostřednictvím *súplica* se napadala rozhodnutí orgánů kolegiálních (soudních senátů).¹²⁶ Při rekonstrukci civilního procesu na přelomu tisíciletí se zákonodárce vydal cestou sjednocení těchto dvou opravných prostředků, a to za účelem zjednodušení a zpřehlednění právní úpravy.¹²⁷

II. Účinky reposición. Jak již bylo uvedeno výše, nemá *reposición* devolutivní účinek. Podání *reposición* však vyvolá odkladný účinek, přesto proces dále pokračuje a do rozhodnutí o *reposición* se nijak nepřerušuje, neboť napadené rozhodnutí je předběžně vykonatelné.

III. Přípustnost. Prostřednictvím *reposición* lze napadat tzv. *resoluciones interlocutorias*, tj. rozhodnutí vydaná v průběhu řízení, jimiž se řízení nekončí (typicky procesní rozhodnutí, kterými se upravuje vedení řízení), ve formě *providencias*¹²⁸, *autos no definitivos*¹²⁹, *diligencias*¹³⁰ a *decretos*¹³¹. Jde o rozhodnutí soudce nebo obdoby vyššího soudního úředníka (*secretario judicial*). Napadat lze všechna uvedená rozhodnutí, pokud zákon výslovně nestanoví, že proti rozhodnutí je namísto *reposición* třeba podat *recurso de revisión* (*reposición* má vůči *recurso de revisión* subsidiární povahu). Pro přípustnost *reposición* musí být kumulativně splněny dvě podmínky: (1) směřuje proti rozhodnutí aplikujícímu výhradně jen procesní normy, (2) jímž nedochází k ukončení řízení.

IV. Náležitosti a lhůta. *Reposición* se podává písemně ve lhůtě pěti dnů od okamžiku, kdy účastníkovi řízení bylo doručeno rozhodnutí, jež napadá. V podání musí být uvedeno, v čem účastník řízení spatřuje porušení procesního práva (musí být citováno konkrétní ustanovení zákona, které podle účastníka nebylo dodrženo). Nedodržení lhůty nebo neuvedení důvodů podání *reposición* vede k jejímu odmítnutí, proti němuž nelze podat další opravný prostředek (čl. 452 LEC).

¹²⁶ MONTERO AROCA, Juan et al., ref. 45, s. 322

¹²⁷ Viz důvodovou zprávu k LEC

¹²⁸ Forma rozhodnutí soudce řešící procesní otázky, pokud pro jejich rozhodnutí zákon výslovně nevyžaduje formu usnesení (*auto*) – čl. 206, 1, 1 LEC

¹²⁹ Forma rozhodnutí soudce v procesních věcech výslovně uvedených v čl. 206, 1, 2 LEC (rozhodnutí o opravných prostředcích proti *providencias* nebo *decretos*, rozhodnutí o připuštění důkazu, rozhodnutí o předběžném opatření aj.)

¹³⁰ Forma rozhodnutí *secretario judicial* vydávané za účelem úpravy průběhu řízení, pokud zákon nestanoví jinou formu rozhodnutí (např. rozhodnutí o jmenování procesního zástupce strany – *procurador*, což je specifický španělský procesní institut) – čl. 206, 2, 1 LEC

¹³¹ Forma rozhodnutí *secretario judicial*, kterým se připojí žaloba a rozhodují další záležitosti uvedené v čl. 206, 2, 2 LEC

V. *Důvody. Reposición* lze podat výhradně z důvodu porušení procesního práva (*a contrario* nikoli tedy z důvodu porušení práva hmotného, které není prostřednictvím procesních rozhodnutí aplikováno).

VI. *Řízení a rozhodování o reposición*. Podal-li některý z účastníků řízení *reposición*, zašle se tato bezodkladně ostatním účastníkům k vyjádření a stanoví se jim pro toto vyjádření lhůta pět dnů. Ostatní účastníci mohou ve svém vyjádření namítnout nepřipustnost *reposición* pro nesplnění zákonných podmínek nebo navrhnout její zamítnutí pro soulad napadeného rozhodnutí s procesním právem. Po uplynutí lhůty pro vyjádření se o *reposición* rozhodne ve lhůtě dalších pěti dnů. Za účelem rozhodování se neprovádí žádné dokazování (rozhodnutí je vytýkána právní vada, platí zásada *iura novit curia*).

Orgán, který o *reposición* rozhoduje, tj. soudce nebo *secretario judicial* v závislosti na tom, který z nich napadené rozhodnutí vydal, jí buďto vyhoví a napadené rozhodnutí zruší, nebo ji zamítne a napadené rozhodnutí potvrdí (z důvodu nepřipustnosti *reposición* nebo absence porušení procesního práva).

Proti rozhodnutí o *reposición* napadajícím rozhodnutí soudce nelze podat žádný další opravný prostředek s výjimkou případů, kdy zákon výslovně umožňuje podání *recurso de queja*. Proti rozhodnutí o *reposición*, již bylo napadeno rozhodnutí *secretario judicial*, lze podat *recurso de revisión* (čl. 452, 2 LEC).

VII. *Hodnocení*. V českém právním řádu neexistuje opravný prostředek, který by odpovídal *reposición*. U jediného řádného opravného prostředku podle OSŘ (odvolání) se v § 202 výslovně stanoví, že nemůže být podán proti usnesení, jímž se upravuje vedení řízení. Vychází se přitom z předpokladu, že takovým usnesením není soud vázán a může je tedy změnit, aniž by bylo nutné podat proti němu opravný prostředek, a navíc jde o rozhodnutí, která nemohou přivodit vážnější újmu na právech účastníků řízení a týkají se otázek, které je třeba v zájmu hospodárného vedení řízení rychle řešit.¹³² V tomto ohledu se česká právní úprava jeví jako výrazně racionálnější, když v obdobných případech upřednostňuje procesní ekonomii před možností podávat opravné prostředky. *Recurso de reposición* je potenciálním zdrojem dlouhých průtahů řízení (ačkoli jsou stanoveny pevné

¹³² DAVID, Ludvík, et al. Občanský soudní řád: komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, s. 1076

a relativně krátké lhůty pro rozhodnutí o něm), jak ostatně upozorňují i španělští procesualisté.

2.5.1.2 *Recurso de revisión*

I. Charakteristika. Recurso de revisión (dále též jen *revisión*) je vedle *reposición* dalším řádným opravným prostředkem, kterým lze napadnout některá procesní rozhodnutí *secretarios judiciales*; právní úprava je obsažena v čl. 454 bis LEC. Od *reposición* se liší tím, že směřuje pouze proti rozhodnutí *secretario judicial* a má devolutivní účinek, *secretario judicial* o ní tedy nerozhoduje.

II. Účinky revisión. Podání *revisión* má obecně odkladný účinek (*efecto obstativo*), ten však není spojen s *efecto suspensivo* (ve výjimečných případech LEC výslovně stanoví, že *efecto suspensivo revisión* má – čl. 134, 1, 2 LEC). Vzhledem k tomu, že o podané *revisión* rozhoduje soudce, který se považuje za orgán nadřízený *secretario judicial*, je *revisión* devolutivním opravným prostředkem.

III. Přípustnost. Revisión je přípustná v případech, kdy *secretario judicial* rozhodl na základě aplikace procesního práva ve formě *decreto* o tom, že proces končí nebo se nepřipouští jeho pokračování (např. pro nesplnění náležitostí návrhu na zahájení řízení – žaloby), a dále v případech, kdy tak výslovně stanoví LEC (například rozhodnutí o prodloužení lhůty podle čl. 134, 2 LEC).

IV. Náležitosti a lhůta. Revisión je možné podat ve lhůtě pěti dnů od doručení rozhodnutí, jež má být napadeno, podání musí obsahovat přesné uvedení procesních norem, které byly dle názoru účastníka řízení porušeny.

V. Důvody. Revisión obdobně jako *reposición* může být podána výhradně z důvodu porušení procesního práva.

VI. Řízení a rozhodnutí o revisión. Podanou *revisión* připustí *secretario judicial* k projednání formou *diligencia de ordenación*, pokud má všechny zákonem stanovené náležitosti, v opačném případě ji odmítne rozhodnutím, proti němuž nelze podat další opravný prostředek. Je-li *revisión* přijata, stanoví se ostatním účastníkům řízení pětidenní lhůta k vyjádření. Po uplynutí lhůty rozhodne o *revisión* soudce formou usnesení (*auto*), a to opět

ve lhůtě pět dní. Rozhodnutí soudce je konečné a nepřipouští se proti němu žádný opravný prostředek.

VII. *Hodnocení revisión. Revisión* je opravný prostředek velmi podobný *reposición*. Z hlediska hodnocení její efektivity, vhodnosti úpravy a dalších aspektů platí to, co bylo výše (v kapitole 2.5.1.1) napsáno o *reposición*.

2.5.1.3 *Recurso de queja*

I. *Charakteristika. Recurso de queja* (dále též jen *queja*¹³³) je specifický opravný prostředek, který španělská literatura označuje jako pomocný (*recurso instrumental*)¹³⁴, protože slouží ke kontrole, zda jiný opravný prostředek byl odmítnut v souladu s procesním právem, či nikoli. Právní úprava je obsažena v čl. 494 a 495 LEC. Cílem účastníka, který podal *queja*, je aby soud *ad quem* deklaroval protiprávnost nepřipuštění jiného opravného prostředku soudem *a quo* a zrušil toto rozhodnutí soudu *a quo*.¹³⁵ Podle literatury možnost podání *queja* zaručuje, že „*připustnost opravných prostředků nebude záviset na ‚mílo-srdnosti‘ soudů a quo*“¹³⁶.

II. *Účinky queja*. Jde o řádný opravný prostředek s devolutivním účinkem i s účinkem suspenzivním. Článek 494 LEC stanoví soudům povinnost projednávat *queja* přednostně.

III. *Připustnost. Queja* se připouští proti usnesením (*auto*), jimiž soudce soudu *a quo* odmítl účastníkem podaný *recurso de apelación*, *recurso extraordinario por infracción procesal* nebo *recurso extraordinario de casación*.

IV. *Náležitosti a lhůta. Queja* se podává přímo soudu, jemuž by příslušelo rozhodnout o podaném opravném prostředku, pokud by nebyl nižším soudem odmítnut (tj. k soudu *ad quem*). *Ad quem* soudem je buďto provinční soud (*Audiencia Provincial*), jedná-li se o odmítnutí *recurso de apelación*, nebo nejvyšší soud (*Tribunal Supremo*), jedná-li se o odmítnutí *recurso extraordinario de casación* či *recurso extraordinario por infracción procesal*. Lhůta pro podání *queja* je deset dnů od okamžiku, kdy bylo účastníkovi řízení

¹³³ Český doslova „stížnost“

¹³⁴ Conceptos básicos de derecho civil: Recurso de queja. Tirant lo blanch [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: https://www.tirant.com/libreria/actualizaciones/Tema%2039_14_15.pdf

¹³⁵ MONTERO, Juan Aroca a MATÍES, José Flors. Tratado de recursos en el proceso civil. Valencia: Tirant lo Blanch, 2005, s. 977

¹³⁶ Conceptos básicos de derecho civil: Recurso de queja, ref. 134

oznámeno rozhodnutí, jímž byl odmítnut podaný opravný prostředek. Povinnou přílohou k *recurso de queja* je kopie rozhodnutí, jímž byl podaný opravný prostředek odmítnut, a uvedení, v čem podavatel spatřuje protiprávnost odmítnutí tohoto opravného prostředku.

V. Důvody. Jediným důvodem pro podání *queja* je porušení procesního práva, k němuž došlo rozhodnutím o odmítnutí opravného prostředku. Jde tedy o další opravný prostředek ze skupiny *recursos procesales*.

VI. Řízení a rozhodnutí o queja. Soudu (*ad quem*) stanoví LEC povinnost rozhodnout o *queja* nejpozději ve lhůtě pět dnů. Tím není dotčeno ustanovení, podle něž má být o *queja* rozhodováno přednostně a bez průtahů. Z právní úpravy obsažené v LEC jasně nevyplývá, zda mají ostatní účastníci řízení právo se k podané *queja* vyjádřit; podle názoru některých procesualistů toto právo je ostatním účastníkům dáno, avšak nestanoví se pro tento účel zvláštní lhůta.¹³⁷ Tomuto názoru odporuje rozhodnutí nejvyššího soudu, podle něž v řízení o *queja* neplatí zásada *audiatur et altera pars*.¹³⁸ Pokud soud shledá rozhodnutí o odmítnutí podaného opravného prostředku bezvadným, usnesením toto rozhodnutí potvrdí. V opačném případě zruší rozhodnutí soudu *a quo* a nařídí mu, aby provedl úkony, jež mu v souvislosti s podáním opravného prostředku zákon předepisuje, a následně spis postoupil tomuto soudu. Proti rozhodnutí o *queja*, které má vždy formu usnesení (*auto*), nelze podat opravný prostředek.

VII. Hodnocení. *Recurso de queja* může (stejně jako další opravné prostředky – zejm. *recursos procesales*) limitovat efektivitu procesu a tím i efektivitu ochrany hmotných subjektivních práv. I v zájmu co nejrychlejšího dosažení stavu právní jistoty je proto vhodné, že zákonodárce stanovil pro projednání *recurso de queja* pevnou (a relativně krátkou) lhůtu a prioritní projednání.

Existence *queja* zapřičiňuje, že rozhodování o přípustnosti opravného prostředku soudem *a quo* je zcela redundantní. Rozhodne-li totiž tento soud, že podaný opravný prostředek je nepřipustný, účastník řízení téměř vždy proti tomuto rozhodnutí podá *queja* a tutéž otázku tak musí znovu posoudit soud *ad quem* (opravný soud). Řešením by bylo, kdyby

¹³⁷ GIMENO SENDRA, Vicente. Derecho procesal civil. 2a edición. Madrid: Colex, 2007, s. 655n.

¹³⁸ Rozsudek *Tribunal Supremo* ze dne 7. 10. 2010, sp. zn. 5169/2010, *Sala de lo Civil, sección 1*; shodně usnesení *Tribunal Supremo* ze dne 6. 4. 2004, sp. zn. 4574/2004, *Sala de lo Civil, sección 1*

o přípustnosti opravných prostředků rozhodovaly pouze soudy *ad quem*, eventuálně kdyby soudy *a quo* opravné prostředky mohly odmítat jen ve zcela jasných případech (např. když byly podány po uplynutí příslušné lhůty). Současná koncepce rozhodování o přípustnosti opravných prostředků je neřešenou příčinou problému a existence *queja* je jeho následkem, který vede pouze k prodloužení řízení a nemá žádný pozitivní efekt.

2.5.2 Mimořádné opravné prostředky

Mimořádné opravné prostředky jsou velmi obecně řečeno problematičtější než opravné prostředky řádné. Toto hodnocení vyplývá ze skutečnosti, že mimořádný opravný prostředek, resp. případná změna napadeného rozhodnutí na jeho základě, představuje průlom do právní moci napadeného rozhodnutí a tedy zpětné odejmutí atributu konečnosti tomuto rozhodnutí. Rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku může potenciálně vyústit v nenaplnění zásady právní jistoty, což vyvolá dodatečné společenské náklady (náklady přizpůsobení eventuální změně rozhodnutí). Z tohoto důvodu je nutné mimořádné opravné prostředky vnímat jako instituty výjimečné, jejichž cílem je ochránit společenský zájem na správném a skutečnosti odpovídajícím posouzení případu, přičemž však nesmí být devalvován požadavek právní jistoty, na němž stojí právní stát. V opačném případě bychom akceptovali heslo *fiat iustitia et pereat mundus*, popř. *fiat iustitia, ruat caelum*. Náprava rozhodnutí na základě mimořádného opravného prostředku se proto nutně omezuje jen na případy, v nichž požadavek na právní jistotu vyjádřený materiální právní mocí rozhodnutí ustupuje před jiným společenským zájmem.¹³⁹

Mnohost mimořádných opravných prostředků v české právní úpravě (narozdíl od řádného opravného prostředku) může vést k situaci, kdy je dán důvod (byť možná jen podle subjektivního názoru účastníka řízení) k podání více těchto opravných prostředků současně. V takovém případě se uplatní pravidla obsažená v ustanovení § 235b OSŘ, podle nichž přednost má vždy dovolání před žalobou na obnovu řízení nebo žalobou pro zmatečnost (řízení o žalobě se v takovém případě přeruší do rozhodnutí o dovolání) a eventuální žalobu na obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost směřující proti témuž rozhodnutí soud

¹³⁹ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., 17, s. 287

spojí ke společnému řízení (s výjimkou případů, kdy o žalobách nemá rozhodovat tentýž soud¹⁴⁰).

Pluralita mimořádných opravných prostředků podle španělské právní úpravy rovněž vyžaduje úpravu případů, kdy účastníci podají více opravných prostředků současně, a to i přesto, že množiny důvodů pro podání jednotlivých opravných prostředků jsou zde také disjunktní. Tato pravidla jsou obsažena v čl. 488 a 489 LEC pod rubrikou týkající se *recurso extraordinario de casación*. V případě, že účastníci řízení současně podají *recurso extraordinario de casación* a *recurso extraordinario por infracción procesal*, potom příslušný soud nejprve projedná *recurso extraordinario por infracción procesal*; řízení o *recurso extraordinario de casación* se v takovém případě zahájí, rozhodne se pouze o přípustnosti a do rozhodnutí o prvním opravném prostředku se v kasačním řízení dále nepostupuje (čl. 488, 1 LEC). Po případném zamítnutí *recurso extraordinario por infracción procesal* musí soud, který jej zamítl, okamžitě vyrozumět soud příslušný ke kasačnímu řízení, který následně rozhodne o *recurso extraordinario de casación*. Bylo-li však *recurso extraordinario por infracción procesal* vyhověno, o *recurso extraordinario de casación* se další řízení nevede.

Odlíšná pravidla při konkurenci mimořádných opravných prostředků platí v případě, kdy příslušným k rozhodnutí o *recurso extraordinario de casación* je vrchní soud (viz dále); v této situaci dojde ke spojení řízení o obou opravných prostředcích a bude o nich rozhodnuto jediným rozsudkem. Přitom musí soud vzít v úvahu, že podaným *recurso extraordinario de casación* se může meritorně zabývat pouze, pokud nevyhoví *recurso extraordinario por infracción procesal*.

2.5.2.1 Dovolání a *recurso extraordinario de casación*

Oddíl A: Dovolání

I. Charakteristika. Dovolání je mimořádný opravný prostředek, jímž se lze domáhat nápravy tvrzených právních vad rozhodnutí. V doktríně ne zcela vyjasněnou otázkou zůstává, zda je dovolání podle současné právní úpravy založeno na principu revizním či

¹⁴⁰ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al., ref. 75, s. 717

kasačním. Někteří autoři se kloní spíše k subsumpci dovolání pod kasační opravný systém¹⁴¹, jiní naopak tvrdí, že je dovolání pojato jako revizní opravný prostředek¹⁴². Pro charakteristiku dovolání jako revizního opravného prostředku svědčí znění § 243d písm. b) OSŘ, podle nějž dovolací soud může napadené rozhodnutí soudu odvolacího sám svým rozhodnutím změnit (tuto možnost neměl před r. 2013, proto charakteristika dovolání jako kasačního opravného prostředku do této doby je nesporná – srov. znění OSŘ do 1. 1. 2013). Argumenty autorů řadících dovolání k revizním opravným prostředkům však pomíjí fakt, že ačkoli jsou splněny formální náležitosti pro tuto klasifikaci, revize je historicky příznačná spíše pro řádné opravné prostředky než pro mimořádné a naopak je tomu u kasace. Z výše uvedených důvodů se tedy zřejmě jako nejvhodnější jeví tvrzení, že v současnosti je dovolání vystavěno na principu kasačním s prvky revize.¹⁴³

Dovolání slouží k přezkumu správnosti posouzení právních otázek odvolacím soudem, pokud řešená otázka musela mít pro rozhodnutí určující význam.¹⁴⁴

Právní úprava dovolání je obsažena v ustanoveních § 236 a násl. OSŘ. Rozhodování v dovolacím řízení je koncentrováno u jediného orgánu – dovolacího soudu, jímž je Nejvyšší soud (§ 10a OSŘ). Taková úprava, kdy rozhodování o dovolání přísluší jedinému orgánu, je logickým promítnutím požadavku na zajištění sjednocování rozhodovací praxe v rámci celé soudní soustavy; kdyby o dovoláních rozhodovalo orgánů více, mohla by se jejich judikatura rozcházet a sjednocující vliv by nebyl zajištěn. Úlohou dovolacího soudu je kromě zajišťování individuální spravedlnosti také dohlížení na konzistenci práva a péče o plynulý vývoj judikatury s ohledem na změny v ekonomicko-spoločenských poměrech¹⁴⁵ (zde je potřeba zdůraznit, že judikatura se v čase vyvíjí a úkolem dovolacího soudu není tento vývoj brzdít, neboť je žádoucí; cílem je zajistit, aby byl plynulý a vyrovnaný). Vývoj judikatury v čase je nutný, nemá-li být rozhodovací praxe zakonzervována, což by nebylo vhodné, vždyť už podle E. Tilsche je zákon pravidlo psané pro současnost.¹⁴⁶

¹⁴¹ Srov. např. A. Macková in: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 17, s. 502 a 543

¹⁴² Srov. např. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al., ref. 60, s. 326

¹⁴³ Zajímavé je také zjištění, jak často dovolací soud přistupuje ke kasaci rozhodnutí a jak často k jeho změně, což ukazuje nakolik je revizní prvek v dovolacím řízení reálně využíván, nebo jde spíše o formální revizní prvek. V roce 2013 byla vydána 3 revizní rozhodnutí, v roce 2014 jich bylo 33, v roce 2015 70 a v roce 2016 72 (což v jednotlivých letech představovalo 4 %, 4,7 %, 10,4 % a 9,6 % z celkového počtu meritorních rozhodnutí). [zdroj: sdělení NS na základě zák. č. 106/1999 Sb.; vlastní výpočet]

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2007, sp. zn. 29 Odo 64/2006

¹⁴⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al., ref. 60, s. 326

¹⁴⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Proto je třeba obecná zákonná ustanovení vykládat a aplikovat s ohledem na aktuální společenskou a ekonomickou situaci¹⁴⁷, toto zohlednění situace umožňuje právě vývoj judikatury v čase. Pozitivním důsledkem vývoje judikatury je přispění k žádoucí stabilitě právního řádu, neboť soudy mají v rámci své rozhodovací činnosti možnost při aplikaci ustanovení formulovaných s určitou mírou obecnosti pružně reagovat na změny společenského vývoje¹⁴⁸ a ty tak nutně nevyžadují neustálé opakované novelizace.

Kromě výjimek je dovolací řízení založeno na zásadě písemnosti, Nejvyšší soud věci zpravidla rozhoduje *in camera*.¹⁴⁹ Skutečnost, že Nejvyšší soud rozhoduje o dovolání zásadně bez jednání, považuje za problém A. Winterová, podle níž „*dovolatel ani jeho od-půrce nejsou v postavení, v jakém by jako účastníci řízení založeného na dispozičním a projednacím principu měli být (řízení bez jednání, povinné zastoupení jen dovolatele, odklad vykonatelnosti a právní moci i bez návrhu)*.“¹⁵⁰ Již H. Bulín ml. v roce 1935 také uváděl, že při řízení před nejvyšší instancí nemůže být podceňován význam veřejného jednání, protože ústní jednání konané za účasti právních zástupců stran samo o sobě přispívá k důkladnějšímu a zevrubnějšímu rozporu sporných otázek, umožňuje kontrolu veřejnosti a tím zvyšuje důvěru veřejnosti v nejvyšší soud.¹⁵¹

II. Účinky dovolání. Pokud jde o účinky dovolání, pak podání dovolání vyvolá vždy účinek devolutivní, suspenzivní účinek však *ex lege* nenastane. Dovolací soud může odložit vykonatelnost a materiální právní moc napadeného rozhodnutí, avšak to závisí na jeho úvaze a dovolatel na odložení vykonatelnosti či materiální právní moci nemá právní nárok.

III. Přípustnost. Vzhledem k tomu, co bylo uvedeno výše o možném průlomu do právní moci v důsledku uplatnění mimořádných opravných prostředků, je přípustnost dovolání konstruována mnohem přísněji než je tomu u odvolání. Úpravu přípustnosti lze nalézt v § 237 až 239 OSŘ. Dovoláním lze napadat pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu (*a contrario* nelze dovoláním napadnout pravomocné rozhodnutí prvoinstančního soudu,

¹⁴⁷ Ibidem

¹⁴⁸ J. Dvořák in: PAUKNEROVÁ, Monika a Michal TOMÁŠEK et al., ref. 71, s. 93

¹⁴⁹ DAVID, Ludvík. Má být dovolací přezkum limitován uplatněnými dovolacími důvody? Právní rozhledy. 2010, 18(10), 372-374, s. 372n.

¹⁵⁰ LAVICKÝ, Petr a Bohumil DVOŘÁK. Současnost a perspektivy českého civilního procesu. Právní rozhledy. 2014, 22(12)

¹⁵¹ BULÍN, Hynek ml. Dovolání podle práva československého, německého a francouzského. Brno: Orbis, 1935, s. 409n

tj. nelze „přeskočit“ odvolací řízení a domáhat se přezkumu rozhodnutí rovnou dovolacím soudem), jimiž se odvolací řízení končí, a některá usnesení procesní povahy vydaná během odvolacího řízení. Koncepce přípustnosti dovolání doznala významných změn od 1. 1. 2013, do té doby byla totiž přípustnost dovolání postavena na kritériu zásadní právní významnosti napadeného rozhodnutí.¹⁵² Současná koncepce vychází z přípustnosti dovolání bez dalšího (tzn. jde o nárokovou koncepci dovolání), jsou-li splněny podmínky § 237 OSŘ, tedy závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení právní otázky:

- 1) při jejím řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, nebo
- 2) která v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud vyřešena¹⁵³, nebo
- 3) která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo
- 4) která má být dovolacím soudem vyřešena jinak (než jak byla vyřešena dříve).

Ke koncepční změně přípustnosti dovolání muselo být přistoupeno v reakci na judikaturu Ústavního soudu, podle nějž „*přípustnost dovolání musí být zřejmá každému potenciálnímu dovolateli ještě předtím, než opravný prostředek v podobě dovolání využije.*“¹⁵⁴ Ústavní soud svým nálezem zrušil jako protiústavní koncepci nenárokového dovolání¹⁵⁵, čímž v podstatě vyloučil selekci kauz dovolacím soudem a postavil Nejvyšší soud do pozice regulérního soudu třetí instance, přičemž vycházel z mylné teze, že více instancí samo o sobě zajistí větší ochranu základních práv. Předpokladem toho, aby dovolání plnilo prospektivní roli, je velká míra uvážení dovolacího soudu, zda dovolání posoudí meritorně či nikoli.¹⁵⁶

Výjimky z přípustnosti dovolání podle § 237 se uvádí taxativně v § 238 OSŘ. Jistě není účelné zde uvádět celý tento výčet, nicméně pozornost si s ohledem na akcent na zásadu procesní ekonomie kladený v této práci zaslouží ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ,

¹⁵² PAVLIŠ, Tomáš a Jiří DEDUCH. Ohlédnutí po roce účinnosti nové právní úpravy civilního dovolání. Právní rozhledy. 2014, 22(5), 153-160, s. 153

¹⁵³ Tento dovolací důvod v souvislosti s rekodifikací hmotného práva vede k vyššímu nápadu věci a klade tak značné organizační a odborné nároky na Nejvyšší soud, počet napadených věcí se díky tomuto dovolacímu důvodu zvyšuje (in: LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces, ref. 79, s. 217)

¹⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, vyhl. č. 147/2012 Sb.

¹⁵⁵ A. Winterová např. v souvislosti s koncepcí nenárokového dovolání označuje dovolatel za „dodavatele materiálu“, což nepovažuje za přijatelné a předkládá argumenty ve prospěch nárokového dovolání (in: WINTEROVÁ, Alena. K opravným prostředkům v civilním procesu. In: LAVICKÝ, Petr. Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 59-70, s. 70).

¹⁵⁶ KÚHN, Zdeněk, ref. 56, s. 771-777

jímž se stanoví peněžitý limit přípustnosti dovolání proti výrokům, jimiž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění, a to částkou 50 000 Kč (s jistými výjimkami). Zákonodárce tak obdobně jako pro řízení odvolací (srov. dále) stanoví, které věci považuje za bagatelní a tedy nehodné přezkumu ze strany Nejvyššího soudu v rámci dovolacího řízení. Jakkoli se tento krok zákonodárce jeví být (alespoň zčásti) pochopitelným pro řízení odvolací (viz dále), je toto omezení pro dovolání paradoxně přinejmenším sporné. V odvolacím řízení se totiž napadené rozhodnutí přezkoumává po stránce skutkové i právní a případná změna rozhodnutí nalézacího soudu zasáhne pouze účastníky řízení (tj. neměla by mít zásadně širší vliv, protože rozhodování nižších soudů nemá takovou prospektivní funkci jako rozhodování Nejvyššího soudu), rozhodnutí o dovolání širší vliv má a významná právní otázka, pro jejíž řešení by mohlo být prospektivní rozhodnutí dovolacího soudu významné, může vyvstat i při řešení bagatelní věci. „*Vždyť otázky, které slouží zajištění právní jednoty nebo dotváření práva, se nekladou až od určité peněžní hranice.*“¹⁵⁷ Pokud by rozhodnutí dovolacího soudu mělo význam jen pro účastníky řízení, pak by mohlo být na místě říci, že dovolání v bagatelní věci není účelné. Rozhodnutí o dovolání nicméně neovlivní pouze účastníky řízení, nýbrž potenciálně rozhodovací praxi všech soudů, a proto může společenský zájem na přezkumu právní stránky bagatelní věci převážit nad zájmem na omezení nápadu bagatelních věcí u dovolacího soudu. Paradoxně tedy obtížněji lze zpochybnit účelnost institutu bagatelních věcí v odvolacím řízení, avšak v dovolacím řízení vzhledem k jeho významu přesahujícímu zájmy účastníků řízení je obdobná argumentace ve prospěch vyloučení bagatelních věcí z přezkumu problematická. Navíc ještě lze poznamenat, že projednání bagatelní věci v odvolacím řízení vyvolá dodatečné náklady související s přezkumem rozhodnutí po skutkové stránce, což v dovolacím řízení nehrozí. Je tedy otázkou, zda by nebylo lepší hodnotové omezení dovolání pro výroky, jimiž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění, zrušit (a implicitně tak hranici snížit na limit 10 000 Kč, což by plynulo ze skutečnosti, že dovolání lze podat jen proti rozhodnutím odvolacího soudu).

¹⁵⁷ FASCHING, Hans Walter. Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis. 2. Auflage. Wien: Manz, 1990, s. 243

IV. Náležitosti a lhůta. V dovolání musí být vedle obecných náležitostí podání uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se toto rozhodnutí napadá (vymezení kvantitativní stránky přezkumu), důvod, v němž dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti¹⁵⁸, dovolací důvod (vymezení kvalitativní stránky přezkumu) a dovolací návrh (petit). Požadavek uvedení údaje o tom, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti, je stanoven proto, že rešerše judikatury dovolacího soudu má pozitivní dopad na kvalitu podaných dovolání a přispívá tak též ke zkvalitnění rozhodovací praxe dovolacího soudu.¹⁵⁹ Na základě seznámení se s judikaturou Nejvyššího soudu má advokát dovolatele zvážit, zda má dovolání šanci na úspěch a tento názor sdělit dovolateli.¹⁶⁰ Občanský soudní řád nestanoví konkrétní způsob, jak má být v dovolání uvedeno, v čem dovolatel spatřuje splnění jeho přípustnosti; tyto skutečnosti z něj musí být seznatelné, mohou však být vyjádřeny v kterékoli jeho části.¹⁶¹ Z podaného dovolání také musí být jasné, jaká právní otázka nebyla vyřešena, popř. má být vyřešena jinak, od kterého svého řešení se má dovolací soud odchýlit nebo od jaké konkrétní ustálené rozhodovací praxe se odchýlil odvolací soud.¹⁶² V tomto ohledu nepostačuje jako uvedení argumentu pro splnění předpokladu dovolání pouhá transkripce zákonného ustanovení (tj. § 237 OSŘ), vyžaduje se například demonstrativní výčet rozhodnutí Nejvyššího soudu, od nichž se měl odvolací soud odchýlit.¹⁶³ Podle usnesení Nejvyššího soudu „[m]ůže-li být dovolání přípustné jen podle § 237 o. s. ř., je dovolatel povinen v dovolání vymežit, které z tam uvedených hledisek považuje za splněné, přičemž k projednání dovolání nepostačuje pouhá citace textu ustanovení § 237 o. s. ř. (či jeho části).“¹⁶⁴

Zavedení povinnosti uvést, v čem konkrétně dovolatel spatřuje splnění přípustnosti dovolání, řeší přetížení Nejvyššího soudu neúměrným množstvím podaných dovolání, která dovolací soud nestíhal v přiměřené lhůtě vyřizovat. Reagovala i na to, že se „velmi často objevují případy, kdy kvalita dovolání sepisovaných advokáty je na opravdu nízké úrovni.

¹⁵⁸ Vylíčení, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti, není však nezbytnou náležitostí dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu vydanému během odvolacího řízení podle § 238a OSŘ.

¹⁵⁹ PAVLIŠ, Tomáš a Jiří DEDUCH, ref. 152, s. 155

¹⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16

¹⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16, shodně nález Ústavního soudu ze dne 19. 11. 2105, sp. zn. I. ÚS 354/15

¹⁶² PAVLIŠ, Tomáš a Jiří DEDUCH, ref. 152, s. 156

¹⁶³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. III. ÚS 1675/14

¹⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2488/2013

*Nejčastěji se jedná o dovolání, v nichž advokáti zmiňují ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání s dovolacími důvody (...)*¹⁶⁵ Záměrem při stanovení této povinnosti tedy byla regulace vysokého počtu problematicky formulovaných dovolání a preventivní působení na advokáty potenciálních dovolatelů, aby se otázkou přípustnosti dovolání náležitě zabývali.¹⁶⁶

Dovolání lze podat v procesní zákonné lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu (subjektivní lhůta), a to u prvoinstančního soudu.

V. Důvody. Dovolání lze podat výhradně z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a OSŘ), přičemž nesprávným právním posouzením se rozumí posouzení věci podle právní normy, která na skutkový stav nedopadá, nebo nesprávná interpretace právní normy, popř. nesprávná aplikace právní normy na daný skutkový případ.¹⁶⁷ Případem nesprávného právního posouzení je též tzv. neúplné právní posouzení spočívající v podřazení hypotéze právní normy jen některé z právně významných skutečností a pominutí ostatních.¹⁶⁸ Podle judikatury Ústavního soudu „[n]esprávné právní posouzení může vyvstat i v souvislosti se skutkovými zjištěními, přesněji řečeno se způsobem, jakým k nim odvolací soud dospěl. Jde o to, zda byla v konkrétním případě respektována zákonem stanovená pravidla pro hodnocení důkazů včetně zákazu svévole, jenž lze jako obecný princip vyvodit přímo ze zásady právního státu.“¹⁶⁹

Problematickým v tomto ohledu může být rozhraničení mezi otázkami skutkovými a otázkami právními, které není vždy zcela zřejmé. Proto podle judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva „[ú]častníci řízení nemohou být sankcionováni, pokud mají v dobré víře – byť mylně – za to, že platně otevřeli otázku (zásadního) právního významu.“¹⁷⁰

¹⁶⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb.

¹⁶⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. III. ÚS 1675/14

¹⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1493/96

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 1998, sp. zn. 2 Cdon 386/97

¹⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16

¹⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 10. 2010 ve věci stížnosti č. 35836/05 Adamiček proti České republice, usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3634/10

VI. *Řízení a rozhodování o dovolání.* Dovolací řízení je tzv. advokátským procesem, tedy dovolatel (nikoli již však dovolací odpůrce) je v něm povinně zastoupen advokátem¹⁷¹ (nebo notářem v rozsahu jeho oprávnění stanoveném v notářském řádu). Při stanovení této povinnosti zákonodárce vycházel z předpokladu, že dovolací řízení je již natolik složitě, že je nutné trvat na tom, aby v něm vystupovaly osoby s právním vzděláním. K tomu lze jen dodat, že v současnosti laický účastník řízení v podstatě není schopen postupovat v soudním řízení samostatně z důvodu složitosti (nejen) procesních předpisů, což se netýká jen dovolacího řízení, ale zpravidla i řízení nalézacího a odvolacího.¹⁷² Je-li cílem civilního procesu ochrana soukromých subjektivních práv, musí být i v dovolacím řízení ze strany dovolatele zajištěna odbornost jeho argumentů, k čemuž by měl obecně požadavek právního vzdělání napomoci. Odlišně se k otázce povinného zastoupení advokátem staví např. K. Šimáčková, když uvádí, že „[a]si nikdo nevěří tomu, že povinné právní zastoupení před ústavním či nejvyšším soudem je stanoveno k ochraně účastníka, je to prostě jedno ze sít omezujících přístup k těmto soudům. Nenalézám dostatek argumentů, jimiž by bylo vůbec možné odůvodnit existenci takového síta.“¹⁷³ V dalším textu však i K. Šimáčková připouští, že je nesporné, že bez právní pomoci často jednatel není schopen domáhat se svých práv u správních orgánů či soudů.

V souvislosti s povinným zastoupením advokátem v dovolacím řízení se však jako problematické může jevit to, že stanovením této povinnosti pouze pro dovolatele (a pouze pokud jde o osobu bez právnického vzdělání) dochází k porušení zásady rovného postavení účastníků řízení (jiní účastníci dovolacího řízení než dovolatel totiž povinně zastoupení být nemusí), čímž se úprava dostává do kolize s čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Dovolací soud je s výjimkami stanovenými v § 242 odst. 2 a 3 OSŘ vázán vymezením kvantitativní a kvalitativní stránky dovolacího přezkumu. V souvislosti s tím klade ve

¹⁷¹ Povinnost být zastoupen není bezvýjimečná, v § 241 OSŘ se stanoví výjimky (mj. např. je-li dovolatelem fyzická osoba s právnickými vzděláním, zastoupení se nepožaduje)

¹⁷² VYCHOPEN, Martin. Advokátský proces?! epravo.cz [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/-top/efocus/advokatsky-proces-91196.html>

¹⁷³ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Denegatio iustitiae aneb zamyšlení nad nejnepřávanějšími rozsudky [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: http://www.simackova.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=32

svém článku z roku 2010 L. David otázkou, zda „[m]á zásada projednací skutečně přednost před nápravou vadného rozhodnutí i před potenciálním judikatorním přínosem Nejvyššího soudu k posuzované věci?“¹⁷⁴ Navíc uvádí, že právní názor Nejvyššího soudu se může vyvíjet (srov. § 237 OSŘ ve slovech „*má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak*“) a „[d]ovolatel *zajisté může předvídat žádoucí korekturu právního názoru dovolacího soudu a jasnozřivě mu předestřít takové řešení pro věc určující právní otázky, že se odůvodnění dovolacího soudu nebude muset od něj vůbec odchýlit*“¹⁷⁵ jen velmi těžko a zřídka. Vázanost tedy nesvědčí prospektivní funkci judikování Nejvyššího soudu, který potřebuje prostor pro své vlastní úvahy a ten mu nemusí vylíčené dovolací důvody poskytnout; proto, uzavírá L. David, je omezení přezkumu uplatněnými dovolacími důvody při plnění prospektivní funkce judikování Nejvyššího soudu *v jeho striktní podobě* neudržitelné a musí být vnímáno tolerantněji, přičemž rozvolní-li Nejvyšší soud čas od času hranice této vázanosti, nelze se mu divit.¹⁷⁶

V dovolacím řízení nelze uplatňovat nové skutečnosti a důkazy (§ 241a odst. 6 OSŘ), což plyne už z pravidel samotného opravného systému, na němž je dovolací řízení založeno; jediným způsobilým důvodem dovolání je nesprávné právní posouzení věci, které se nedokazuje (*iura novit curia*).

Dovolací soud má ve vztahu k podanému dovolání několik možností, jak o něm rozhodnout. Těmito možnostmi jsou (za splnění zákonem vymezených podmínek) odmítnutí dovolání, zamítnutí dovolání (napadené rozhodnutí není třeba potvrzovat, je v právní moci), kasace napadeného rozhodnutí a změna napadeného rozhodnutí. Nepřípustné dovolání a dovolání trpící vadami, které nebyly odstraněny ve lhůtě pro podání dovolání, a pro něž nelze v řízení pokračovat, odmítne dovolací soud usnesením, a to v pořádkové lhůtě 6 (*sic*) měsíců (od předložení věci). K přijetí usnesení o odmítnutí dovolání pro nepřípustnost podle § 237 OSŘ je nutný souhlas všech členů senátu (účelem této úpravy je zavést kvalifikovaný způsob rozhodování o přípustnosti pro případ, kdy přípustnost

¹⁷⁴ DAVID, Ludvík, ref. 149, s. 373

¹⁷⁵ *Ibidem*

¹⁷⁶ *Ibidem*, s. 374

dovolání závisí na uvážení dovolacího soudu – institut *a certiorari*¹⁷⁷). Podle nálezu Ústavního soudu „[p]osouzení přípustnosti dovolání má (...) ve své podstatě povahu meritorního přezkumu, v jehož rámci se zkoumá nejen soulad rozhodnutí odvolacího soudu s dosavadní judikaturou dovolacího soudu, ale i správnost této judikatury. Neshledá-li dovolací soud jejich splnění, znamená to, že se ztotožnil s řešením předestřené právní otázky v rozhodnutí odvolacího soudu. Přípustnost dovolání tak fakticky závisí na právním hodnocení věci, respektive od výsledku dovolacího řízení, který stěžovateli pochopitelně nemohl být znám v době podání dovolání. Právě z tohoto důvodu lze v odmítnutí dovolání pro nepřípustnost spatřovat uvážení dovolacího soudu.“¹⁷⁸

Nedojde-li k odmítnutí dovolání (popř. k zastavení řízení podle § 243c odst. 3 OSŘ), dovolací soud dovolání projedná meritorně. Výsledkem meritorního projednání může být zamítnutí, jestliže je podle názoru dovolacího soudu rozhodnutí soudu odvolacího správné. V případě, že odvolací soud rozhodl nesprávně, avšak dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, dovolací soud rozhodnutí změní (projev opuštění kasačního principu a příklonu k revizi v dovolacím řízení), jinak jej zruší. Při kasaci rozhodnutí přistoupí dovolací soud též ke kasaci rozhodnutí závislých na zrušovaném rozhodnutí odvolacího soudu (závislým je rozhodnutí, jehož obsah je svázán s jiným rozhodnutím tak, že nemůže samo obstát, kdyby toto jiné – „panující“ rozhodnutí bylo změněno či zrušeno¹⁷⁹). Po kasaci rozhodnutí Nejvyšším soudem ve věci znovu rozhodne soud, jemuž byla věc vrácena či postoupena k dalšímu řízení, a to při vázanosti právním názorem vysloveným dovolacím soudem. Narozdíl od dřívější právní úpravy nemá Nejvyšší soud oprávnění odmítat dovolání pro zjevnou bezdůvodnost.¹⁸⁰

VII. Hodnocení dovolání. Má-li být dovolání zhodnoceno z hlediska zásady procesní ekonomie, je třeba jako pozitivní vyzdvihnout fakt, že slouží výlučně k přezkumu právní stránky napadeného rozhodnutí. Nebyl-li totiž skutkový stav správně zjištěn v předchozích dvou instancích, lze jen stěží předpokládat, že případný dovolací přezkum skutkové stránky rozhodnutí by na tomto něco změnil a řízení by tím bylo neúměrně prodlouženo,

¹⁷⁷ PAVLIŠ, Tomáš a Jiří DEDUCH, ref. 152, s. 158

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16

¹⁷⁹ DRÁPAL, Ljubomír et al., ref. 90, s. 1936

¹⁸⁰ PAVLIŠ, Tomáš a Jiří DEDUCH, ref. 152, s. 160

čímž by byla narušena právní jistota jeho účastníků (neboli ekonomickou terminologií řečeno jsou eventuální mezní výnosy skutkového přezkumu velmi nízké vzhledem k nízké pravděpodobnosti odlišného závěru o skutkovém stavu, téměř vždy tedy převyšují mezní náklady na takový přezkum). Pokud jde o ten aspekt, zda má být dovolání nárokové či nikoli, lze s opřením o argumenty ekonomické analýzy přiklonit spíše k podpoře nenárokového dovolání, a to zejména s ohledem na funkci, jíž plní. (Rozdílný názor uvádí např. A. Winterová, podle níž sjednocování rozhodovací praxe může být jen souběžný cíl¹⁸¹ a primární je stále ochrana subjektivních práv, proto by měl být mimořádný opravný prostředek koncipován jako „nárokový“ a předpoklady přípustnosti nastaveny tak, aby účastníci věděli, zda mají nárok na meritorní přezkum.¹⁸²) Současná koncepce reagující na nálezy Ústavního soudu a stojící na nárokovém dovolání zatěžuje Nejvyšší soud a *de facto* z něj činí standardní soud třetí instance, přičemž jak již bylo zmíněno výše, trojinstančnost řízení je obecně řečeno méně ekonomicky efektivní než dvojinančnost. Ústavní soud při svém rozhodování nerespektoval účel, jaký dovolání má mít (resp. upřednostnil cíl ochrany subjektivních práv před prospektivním rozhodováním), a v důsledku toho podnítil přijetí úpravy, která je ekonomicky méně efektivní než úprava předešlá. Neuvážil přitom, že upřednostněním zájmu na předvídatelnosti přípustnosti dovolání na úkor procesní ekonomie nedojde vždy nutně k většímu naplnění hodnoty spravedlnosti, ale že tomu může být i naopak. Široce přípustný opravný prostředek (tj. proti velkému okruhu rozhodnutí a pro velký okruh důvodů) přebírá ve skutečnosti funkci třetí instance, na čemž nic nezmění ani teorie, která jej pro jiné vykazované znaky za třetí instanci neoznačuje.¹⁸³

Oddíl B: *Recurso extraordinario de casación*

I. Charakteristika. Recurso extraordinario de casación (dále též jen *casación*) je řádný (v pojetí španělské teorie však mimořádný – *extraordinario*), ale výjimečný (*excepcional*) opravný prostředek, jehož prostřednictvím se účastníci řízení domáhají nápravy tvrzených právních vad rozhodnutí. I přes svůj název, který by napovídal, že tento opravný

¹⁸¹ Uvádí mj. že „má vyplynout z rozhodování jednotlivých věcí, nikoli být sama o sobě [tj. funkce sjednocování judikatury] důvodem přezkumu (in: WINTEROVÁ, Alena, ref. 155, s. 70)

¹⁸² LAVICKÝ, Petr a Bohumil DVORÁK, ref. 150

¹⁸³ FICOVÁ, Svetlana, ref. 107, s. 22

prostředek je vybudován na kasačním principu, lze o něm v některých případech rozhodnout i revizním způsobem (viz dále). Právní úprava *casación* je obsažena v čl. 477 – 489 LEC. O *casación* narozdíl od českého dovolání nerozhoduje jediný orgán (tzn. devolutivní účinek není centralizovaný), což může vyvolávat otázky ohledně naplňování účelu tohoto opravného prostředku, jímž je stejně jako u dovolání mj. sjednocování judikatury nižších soudů. K rozhodování o *casación* mohou být v jednotlivých případech příslušné *Tribunales Superiores de Justicia de las Comunidades Autónomas* (vrchní soudy autonomních oblastí) nebo *Tribunal Supremo* (nejvyšší soud) (společně dále též jen kasační soudy). Argument o problematickém naplňování účelu sjednocování judikatury může být relativizován odkazem na podmínku, která musí být splněna pro založení příslušnosti vrchního soudu (konkrétně podmínka sub 2 – viz dále). Nicméně srov. k tomu též pozn. č. 191 a skutečnost, že *casación* může současně napadat aplikaci hmotněprávních norem obecného civilního práva a zvláštního civilního práva autonomní oblasti, čímž dojde k založení příslušnosti vrchního soudu pro přezkum aplikace norem obojího druhu (nehledě na to, že toto pravidlo může potenciálně vést k účelovému napadení normy zvláštního civilního práva, jen aby byl k rozhodování příslušný vrchní soud).

Cílem existence *casación* je vedle nápravy konkrétních vadných rozhodnutí sjednocování interpretace a aplikace právních norem hmotného práva. Podle J. N. Fenolla je hlavním důvodem existence „*protección del orden jurídico*“¹⁸⁴ před divergentním výkladem právních norem, které jej tvoří. J. M. Aroca a F. Maties uvádějí, že smyslem *casación* je, „*aby příslušný orgán potvrdil správnost aplikace hmotněprávních norem soudem a quo v jeho meritorním rozhodnutí, nebo aby napravil vady v této aplikaci, pokud nebyla správná, a unifikoval tak judikaturu týkající se konkrétní v řízení řešené otázky.*“¹⁸⁵

Podle dřívější právní úpravy z roku 1881 bylo možné podávat *recurso extraordinario de casación* nejen proti rozsudkům vydaným v řízení o *recurso de apelación*, ale výjimečně i proti rozhodnutím prvoinstančním. O *casación* podle této právní úpravy rozhodovala vždy *Sala Primera del Tribunal Supremo*. V roce 1992 došlo přijetím *Ley 10/1992 de medidas urgentes de reforma procesal* k rozlišení *casación*, o níž rozhoduje nejvyšší

¹⁸⁴ NIEVA FENOLL, Jorge. El recurso de casación civil. 1a edición. Barcelona: Ariel, 2003, s. 78

¹⁸⁵ MONTERO AROCA, Juan et al., ref. 45

soud, a *casación*, o níž rozhodují vrchní soudy autonomních oblastí. Tato dualita orgánů, které projednávají a rozhodují o *casación* byla při rekonstrukci civilního procesu na přelomu tisíciletí převzata i do nové právní úpravy.¹⁸⁶

II. Účinky casación. Podání *casación* vyvolá devolutivní účinek a suspenzivní účinek (*efecto obstativo*). Tím, že má *casación* odkladný účinek, dostává se španělská právní úprava do rozporu s čl. 7 písm. e) Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy z roku 1995¹⁸⁷. S odkazem na výklad o pojetí účinků opravných prostředků ve španělské teorii lze doplnit, že *casación* může výjimečně vyvolat *efecto sustitutivo*, nikdy však *efecto de retractación*.

III. Přípustnost. Prostřednictvím *recurso de casación* lze podle čl. 477 a *Disposición Final Decimosexta (DF 16^a)* LEC napadat ve výjimečných případech, v nichž podle názoru účastníka řízení došlo k nesprávnému výkladu či aplikaci hmotněprávních norem, meritorní rozhodnutí *Audiencias Provinciales* (provinčních soudů) vydaná ve druhé instanci formou *sentencia*, kterými:

- 1) dochází k rozhodování o ochraně základních práv podle čl. 53, 2 a čl. 14 – 29¹⁸⁸ španělské ústavy s výjimkou těch zaručených v čl. 24,
- 2) bylo rozhodnuto o peněžitém plnění, jehož hodnota převyšuje částku 600 000 eur, nebo
- 3) bylo rozhodnuto o peněžitém plnění v hodnotě nepřevyšující částku 600 000 eur, avšak je dán tzv. *interés casacional*.¹⁸⁹

Rozhodnutí, jimiž dochází k rozhodování o ochraně základních práv zaručených v čl. 24 španělské ústavy (zejm. jde o právo na zákonného soudce, efektivní soudní ochranu, právo na právní pomoc, veřejnost procesu apod.) nemohou být předmětem *casación*, lze

¹⁸⁶ SERRANO LESMES, Carlos a Jaime RAMOS MALDONADO. *Recurso de casación civil*. 2a edición. Madrid: Ediciones Francis y Taylor, 2013, s. 15

¹⁸⁷ Recommendation No. R (95) 5 of the Committee of Ministers to Member States: Concerning the Introduction and Improvement of the Functioning of Appeal Systems and Procedures in Civil and Commercial Cases. 1995. Dostupné také z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505f3c>

¹⁸⁸ Sem spadá mj. rovnost a zákaz diskriminace, právo na osobní integritu, svoboda myšlení a vyznání, právo na ochranu cti a rodinného života, svoboda vyjadřování, právo shromažďovací a sdružovací aj. Nejčastěji *casación* uplatněná proti rozhodnutí o ochraně základních práv směřuje proti rozhodnutím týkajícím se ochrany cti a dobrého jména.

¹⁸⁹ NIEVA FENOLL, Jorge, ref. 184, s. 77n

se proti nim však bránit prostřednictvím *recurso extraordinario por infracción procesal* (čl. 469, 1, 4° LEC).

V případech sub 1 a 2 je *casación* přípustná bez dalšího (jde o případy, kdy je *casación* nároková), naproti tomu ve třetím případě závisí posouzení přípustnosti *casación* na zvážení kasačních soudů. *Interés casacional* je institut podobný institutu zásadní právní významnosti, jak byl popsán shora v rámci pojednání o dovolání. Obecně existuje v případech, kdy je potřeba umožnit přezkum rozhodnutí v tom ohledu, zda je v souladu s judikaturou kasačních soudů. Podle LEC je *interés casacional* dán v případech, kdy:

- se *Audiencia Provincial* (provinční soud) ve svém rozhodnutí odchýlila od ustálené judikatury kasačních soudů,
- jsou v rozhodnutí řešeny otázky, k nimž existuje vzájemně rozporná judikatura *Audiencias Provinciales* (provinčních soudů), nebo
- se v rozhodnutí aplikuje právní norma, která je účinná méně než pět let, jestliže neexistuje judikatura kasačního soudu týkající se právních norem se stejným nebo podobným významem (čl. 477, 3 LEC), byť by již byly neúčinné (tzn. neexistuje judikatura k obsahově podobným normám, jež byly třeba i nahrazeny právními normami novými).

IV. Náležitosti a lhůta. *Casación* se podává vždy písemně ve lhůtě dvaceti dnů ode dne, kdy bylo účastníkovi řízení doručeno rozhodnutí provinčního soudu ve druhé instanci. Podává se k soudu, jehož rozhodnutí se opravným prostředkem napadá (k soudu *a quo*), tj. k provinčnímu soudu. Pokud účastník řízení namítá rozpor napadeného rozhodnutí s judikaturou nejvyššího soudu nebo vrchního soudu autonomní oblasti, je mj. povinen k podání připojit též kopii citované judikatury (čl. 481, 2 LEC).

Pokud účastník řízení podá *casación* současně k vrchnímu i k nejvyššímu soudu (resp. přesněji řečeno ve svém podání k provinčnímu soudu uvede, že si přeje, aby *casación* projednaly oba tyto soudy), rozhodne provinční soud jako soud *a quo* formou *providencia* o tom, že *casación* adresovaná nejvyššímu soudu se považuje na nepodanou a rozhodne pouze o přípustnosti *casación* adresované vrchnímu soudu (čl. 478, 2 LEC).

V. *Důvody. Casación* obdobně jako české dovolání lze podat z jediného důvodu, jímž je nesprávné posouzení právních otázek (čl. 477, 1 LEC). Vzhledem k větší diferenciaci jednotlivých opravných prostředků ve španělském systému však jsou důvody ještě navíc omezeny tím, že musí jít o nesprávné právní posouzení hmotněprávních otázek (při nesprávném právním posouzení souvisejícím s aplikací norem procesního práva je třeba podat jiný opravný prostředek – *recurso extraordinario por infracción procesal*).

VI. *Řízení a rozhodování o casación*. O *casación* rozhoduje buďto *Tribunal Supremo* (konkrétně podle čl. 478 LEC a čl. 56 LOPJ rozhoduje *Sala de lo Civil del Tribunal Supremo* – civilní kolegium nejvyššího soudu¹⁹⁰), nebo místně příslušný *Tribunal Superior de Justicia* (konkrétně *Sala de lo Civil y Penal del Tribunal Superior de Justicia* – civilní a trestní kolegium vrchního soudu), pokud jde o porušení práva autonomní oblasti (*Comunidad Autónoma*) a příslušný autonomní statut (*Estatuto de Autonomía*) vrchnímu soudu tuto pravomoc svěřuje (čl. 478 LEC).

Pro založení příslušnosti vrchního soudu musí být kumulativně splněny tři podmínky:

- 1) napadené rozhodnutí bylo vydáno provinčním soudem se sídlem v autonomní oblasti, pro níž je vrchní soud vytvořen,
- 2) v opravném prostředku se namítá, že rozhodnutím došlo k porušení hmotněprávních norem zvláštního civilního práva autonomní oblasti¹⁹¹, v níž vrchní soud sídlí,
- 3) autonomní statut přiznává vrchnímu soudu věcnou příslušnost pro rozhodování v těchto věcech.

V případě nesplnění byť i jediné z výše uvedených podmínek je pro projednání a rozhodnutí o *casación* příslušný nejvyšší soud.

Po podání je *casación* přidělena některému *secretario judicial*, který ji zkontroluje po formální stránce, tj. zda jsou splněny všechny náležitosti podání, a následně rozhodne,

¹⁹⁰ Španělský nejvyšší soud (*Tribunal Supremo*) se skládá z celkem pěti kolegií označovaných jako „*Sala*“. Těmito kolegiemi jsou: *Sala Primera – de lo Civil* (první kolegium – civilní), *Sala Segunda – de lo Penal* (druhé kolegium – trestní), *Sala Tercera – de lo Contencioso Administrativo* (třetí kolegium – správní), *Sala Cuarta – de lo Social* (čtvrté kolegium – pracovněprávní) a *Sala Quinta – de lo Militar* (páté kolegium – vojenská justice).

¹⁹¹ Výklad tohoto pojmu způsobuje v praxi problémy. Nejasně se teorie staví např. k tomu, zda do jeho rozsahu spadají i zákony autonomních oblastí transponující celostátní legislativu – bližší viz např. SERRANO LESMES, Carlos a Jaime RAMOS MALDONADO, ref. 186, s. 16

zda je *casación* v dané věci přípustná. Pokud *secretario judicial* neshledá v podání nedostatky a dojde s ohledem na znění čl. 477 LEC k závěru o přípustnosti opravného prostředku, potvrdí podání *casación* (k tomuto úkonu mu zákon předepisuje lhůtu tři dny od podání opravného prostředku). V opačném případě *secretario judicial* podání předloží soudu (*a quo*), aby rozhodl o přípustnosti opravného prostředku. Shledá-li soud *casación* přípustnou, rozhodne o jejím přijetí formou *providencia*, proti níž není opravný prostředek (např. jiného účastníka řízení) přípustný; ostatní účastníci řízení dále mohou namítat nepřípustnost *casación* před kasačním soudem (soudem *ad quem*). Jestliže soud shledá podanou *casación* nepřípustnou, vysloví tuto nepřípustnost formou usnesení (*auto*), proti němuž se může osoba, jež *casación* podala, bránit formou *recurso de queja* (viz výše).

Casación, jež byla shledána přípustnou, zašle ve lhůtě pěti dnů od vyslovení přípustnosti *secretario judicial* soudu *ad quem* (kasačnímu soudu) a o tomto svém úkonu vyrozumí účastníky řízení do třiceti dnů.

U kasačního soudu je spis přidělen soudci zpravodaji (*magistrado ponente*), který jej spolu se svým vyjádřením předloží příslušnému kolegiu (tj. *Sala de lo Civil del Tribunal Supremo* nebo *Sala de lo Civil y Penal del Tribunal Superior de Justicia*), aby posoudilo přípustnost *casación*. Rozhodnutí soudu *a quo* ohledně přípustnosti *casación* tedy není pro kasační soud závazné a je možné, že kolegium kasačního soudu dojde k jinému závěru o přípustnosti než soud *a quo*.

Jestliže kasační soud narozdíl od soudu *a quo* dojde k závěru, že *casación* je v dané věci nepřípustná, seznámí účastníky řízení o tomto svém názoru prostřednictvím *providencia* a současně účastníky vyzve, aby případně ve lhůtě deseti dnů doplnili svá tvrzení, o něž opírají závěr, že *casación* má být k projednání připuštěna. Po uplynutí lhůty a zvážení případných dodatečných tvrzení účastníků kolegium kasačního soudu buďto připustí projednání *casación*, nebo ji definitivně odmítne a rozhodne o vstupu napadeného rozhodnutí v právní moc (formou usnesení – *auto*).

Při zjišťování přípustnosti opravného prostředku zjišťuje kasační soud i svou příslušnost k jeho projednání a rozhodnutí o něm. V případě, že dojde k závěru o své nepříslušnosti, oznámí tento závěr účastníkům řízení a ve lhůtě deseti dnů věc postoupí příslušnému soudu. Byla-li věc postoupena nejvyšším soudem soudu vrchnímu, vrchní soud nadále

svou příslušnost nezkoumá a začne se zabývat přímo otázkou přípustnosti opravného prostředku.¹⁹²

Byla-li *casación* shledána přípustnou a kasační soud nevyslovil svou nepřislušnost, zašle opis podané *casación* účastníkům řízení, kteří ji nepodali (*partes recurridas*), a vyzve je, aby se k ní ve lhůtě dvaceti dnů vyjádřili. Ve svém vyjádření mají podle LEC účastníci uvést i to, zda trvají na nařízení jednání o *casación*. Pokud by i jediný účastník na nařízení jednání trvá, jednání před kasačním soudem se nařídí formou *providencia* tak, aby proběhlo nejpozději do třiceti dnů od konce lhůty pro vyjádření účastníků řízení. Od okamžiku, kdy skončí nařízené jednání (resp. poslední nařízené jednání, je-li jednání postupně nařízeno více), začíná běžet další lhůta, tentokrát dvacetidenní, v níž kasační soud musí vydat rozhodnutí o *casación* (formou rozsudku – *sentencia*).

Kasační soud může rozhodnout několika způsoby v závislosti na tom, jaké rozhodnutí bylo opravným prostředkem napadeno. Jestliže *casación* směřovala proti rozhodnutí, jímž se poskytuje právní ochrana základním právům, nebo proti rozhodnutí o peněžitém plnění převyšujícím částku 600 000 eur, kasační soud toto napadené rozhodnutí potvrdí (ne-shledá-li v něm právní vady), nebo zruší (pokud napadené rozhodnutí trpí právní vadou), rozhodne tedy na kasačním principu. Případné zrušení rozhodnutí může být úplné nebo i jen částečné. V případě, že *casación* směřovala proti rozhodnutí, u něž byl dán *interés casacional*, kasační soud rozhodne na revizním principu, tj. napadené rozhodnutí buďto potvrdí, nebo sám změní tak, aby odpovídalo ustálené judikatuře (pokud taková existuje) nebo aby netrpělo právní vadou (čl. 487, 3 LEC).

Proti rozhodnutí kasačního soudu v řízení o *casación* není přípustný žádný opravný prostředek (*DF 16^a*, 1, 8° LEC)

VII. Hodnocení casación. Postup pro vyřizování *recurso de casación*, pro jeho projednání a rozhodnutí o něm je relativně složitější a formalizovanější než je tomu o jiných opravných prostředcích – zejm. u *recursos ordinarios*. J. R. Maldonado dokonce považuje právní úpravu za natolik složitou, že se v úvodu sborníku věnujícího se civilní *casación* ptá, zda

¹⁹² VERGARA HERNÁNDEZ, Antonio. Enjuiciamiento civil: comentarios a las reformas procesales. Las Rozas: SEPIN, 2010, s. 828

se ještě ze strany účastníků řízení a jejich zástupců jedná o procesní postup, nebo už jde o umění.¹⁹³

Ačkoli španělští procesualisté shodně s nejvyšším soudem¹⁹⁴ uvádějí, že *casación* nemá představovat třetí instanci obecně umožňující revizi výsledků řízení před nižšími soudy, nýbrž má jít o prostředek sledující cíl zachování „čistoty právního řádu“ s výlučnou funkcí kontroly správné aplikace hmotněprávních norem provinčními soudy, pozitivně-právní úprava tomuto cíli neodpovídá. Naopak úprava *casación* v LEC, jakkoli složitá z hlediska procesních postupů, je co do přípustnosti natolik benevolentní, že prakticky z nejvyššího soudu činí běžnou třetí instanci. Toto tvrzení podporuje i fakt, že podání *casación* má odkladný účinek (*efecto obstativo*). Odklad okamžiku nabytí právní moci (*firmeza*) napadeného rozhodnutí na neurčito vyvolává dodatečné náklady plynoucí z absence právní jistoty účastníků řízení a dodatečné přímé náklady spojené s projednáním a rozhodnutím opravného prostředku.

Oddíl C: Srovnání

Obecně lze říci, že dovolání a *casación* plní přinejmenším zčásti shodný účel, kterým je náprava právních vad napadených rozhodnutí a sjednocování judikatury nižších soudů. *Casación* však tento úkol plní relativně obtížněji, což je důsledkem absence centralizovaného devolutivního účinku (neexistuje jediný kasační soud, který by o opravném prostředku rozhodoval, jako je tomu v případě dovolacího soudu v ČR).

Ani co do účinků nejsou tyto opravné prostředky stejné. Oba sice mají devolutivní účinek (s výhradou toho, že nemá shodnou povahu, pokud jde o jeho centralizovanost), liší se však tím, že *casación* narozdíl od dovolání vyvolá i účinek odkladný. Český zákonodárce naproti tomu formuloval dovolání jako opravný prostředek mimořádný, tzn. bez suspenzivního účinku, čímž upřednostnil zásadu právní jistoty a procesní ekonomie před zásadou správnosti rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že dovolacímu (resp. kasačnímu) řízení předchází rozhodování na dalších dvou stupních, je tento krok českého zákonodárce v obecné rovině racionálnější, španělská úprava neposkytuje účastníkům právní jistotu

¹⁹³ SERRANO LESMES, Carlos a Jaime RAMOS MALDONADO, ref. 186, s. 11

¹⁹⁴ Viz např. rozsudek *Tribunal Supremo* ze dne 7. 5. 2012, sp. zn. 3055/2012, *Sala de lo Civil, sección 1*

(resp. ji poskytuje se zpožděním), čímž vyvolává dodatečné náklady (nejen náklady pokračujícího procesu, ale zejm. náklady implicitní spočívající v absenci pravomocného rozhodnutí, náklady přizpůsobení atp.). Právní jistota je totiž mj. jedním ze základních institucionálních předpokladů rozvoje hospodářství.

Pokud jde o přípustnost, je třeba poukázat především na významně hodnotově odlišné pojetí tzv. bagatelních věcí. Zatímco česká úprava považuje za bagatelní věci rozsudky o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč a vylučuje tyto rozsudky z dovolacího přezkumu (k vhodnosti tohoto institutu viz výše v rámci hodnocení dovolání), španělská úprava stanoví hranici bagatelních věcí částkou 600 000 eur¹⁹⁵ (dříve – do roku 2011 – byla hraniční částka 150 000 eur). Je zřejmě vhodné, že zákonodárce tímto institutem výrazně omezil možnost podat *casación* a způsobit tak prodloužení řízení, v tomto ohledu se jeho krok jeví jako nutný. Na druhou stranu při tomto pozitivním hodnocení omezení přípustnosti dovolání nelze pominout důvod, proč bylo nutné k němu přistoupit, jímž je příliš široké primární vymezení přípustnosti v čl. 477 LEC a koncepce *casación* jako řádného opravného prostředku vůbec. Navíc se s institutem bagatelní věci pojí problém popsaný shora v rámci hodnocení dovolání, totiž otázka vhodnosti hodnotového omezení přezkumu s ohledem na zájem na sjednocování judikatury, k němuž může dojít i při rozhodování v bagatelních věcech.

Ani vymezení přípustnosti z důvodu existence *interés casacional* není bezproblémové, zejm. pokud jde o omezení možnosti podat *casación* pouze v případech, kdy (zjednodušeně) interpretovaná a aplikovaná norma nabyla účinnosti před méně než pěti lety. *A contrario* totiž nelze podat *casación* proti rozhodnutím, v nichž byly aplikovány nové normy, k nimž neexistuje judikatura kasačního soudu, pokud byly aplikovány po uplynutí této pětileté lhůty. Může tak dojít k situaci, kdy kasační soud, nedostane-li příležitost vyjádřit se k interpretaci a aplikaci takové normy v prvních pěti letech její účinnosti, nebude tuto příležitost mít už nikdy v budoucnu (nedojde-li k podání *casación* v souvislosti s touto normou pro jiný důvod uvedený v čl. 477 LEC). Proto je úprava dovolání zakládající jeho přípustnost, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení právní otázky, která nebyla dosud

¹⁹⁵ Přibližně 16 200 000 Kč (při směnném kurzu 27 Kč/€)

v rozhodování dovolacího soudu vyřešena, bez ohledu na dobu, po kterou je právní norma účinná, jednoznačně vhodnější. Problémy s interpretací právních norem totiž nemusí vznikat pouze při jejich vzniku, norma může po nabytí své účinnosti být i po relativně dlouhou dobu jasná a bezproblémová, k nejasnostem ohledně jejího výkladu může dojít až časem pod vlivem politického, sociálního, ekonomického a jiného vývoje společnosti. Úprava dovolání je v tomto ohledu tedy prozíravější.

Asi největší rozdíly v právní úpravě lze spatřovat v průběhu řízení o dovolání a *casación*. V tomto ohledu je z výše uvedeného textu zjevné, že úprava řízení o *casación*, jejího projednání a způsobu rozhodnutí je nesrovnatelně složitější než úprava téhož u českého dovolání. Nabízí se například otázka, zda je nutné, aby o přípustnosti *casación* rozhodoval před soudem *ad quem* i soud *a quo*, když v případě jejího odmítnutí může účastník řízení stejně podat opravný prostředek (*recurso de queja*), o němž musí rozhodnout opravný soud. Nelze tedy nalézt logické odůvodnění, proč by o přípustnosti měly rozhodovat dva orgány, když konečné rozhodnutí je v každém případě vždy záležitostí opravného soudu. Rozhodování soudu *a quo* v otázce přípustnosti tak způsobuje pouze procesní průtah bez jakéhokoli smyslu.

Španělský proces projednávání a rozhodování o *casación* z výše uvedeného rozboru vychází jako výrazně formalizovanější a rigidnější, než je tomu u dovolání. To také přispívá k tlaku na prodloužení procesu. Španělská právní úprava nicméně obsahuje velké množství pořádkových lhůt, což je projevem snahy zákonodárce o eliminaci tohoto tlaku. Pořádkové lhůty však opět řeší následek a nikoli příčinu. Bylo by jistě vhodnější učinit proces flexibilnějším a méně formálním, čímž by došlo k alespoň částečnému polevení tlaku na prodloužení řízení a nemusely by být v takové míře zaváděny procesní lhůty, jejichž existence může být kontraproduktivní pokud jde o kvalitu rozhodování (zákonodárce stanovením těchto lhůt upřednostňuje rychlost před kvalitou, ačkoli zrychlení lze dosáhnout i jiným způsobem při zachování stejné nebo vyšší úrovně kvality – ekonomickou terminologií tak lze dosáhnout paretovskeho zlepšení).

Posledním aspektem právních úprav, který je třeba srovnat, je způsob rozhodování o opravném prostředku. Již v kapitole 2.2.3 bylo uvedeno, že *obecně řečeno*¹⁹⁶ je nejvhodnějším modelem pro rozhodování o opravných prostředcích revize. Dovolání tomuto požadavku vyhovuje, zatímco *casación* pouze částečně. Povinnost španělského opravného soudu rozhodovat v některých případech výlučně na kasačním principu, zatímco v jiném případě může rozhodnout revizním způsobem, postrádá logické odůvodnění¹⁹⁷ a bylo by tak z hlediska zásady procesní ekonomie vhodnější umožnit (tedy nikoli uložit) opravnému soudu ve všech případech rozhodnout na revizním principu.

2.5.2.2 Žaloba na obnovu řízení a *revisión de la sentencia firme*

Oddíl A: Žaloba na obnovu řízení

I. Charakteristika. Žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost jsou upraveny společně v hlavě druhé části čtvrté občanského soudního řádu (§ 228 – 235i OSŘ), přesto však jde o dva samostatné opravné prostředky, a to opravné prostředky mimořádné. Narozdíl od odvolání a dovolání nezpůsobí tyto žaloby pokračování řízení, naopak předpokládají, že řízení již bylo před jejich podáním pravomocně ukončeno a otevírají cestu k tomu, aby mohlo být o věci znovu jednáno; žaloby tak nezpůsobí pokračování řízení, nýbrž řízení nové, v němž rozhodne (nikoli bezvýjimečně) původní prvoinstanční soud, proti jehož rozhodnutí existují obvyklé opravné prostředky.¹⁹⁸ Ve srovnání s jinými opravnými prostředky (odvoláním a dovoláním) nejsou tyto opravné prostředky hojně využívány.

Zvláštností žaloby na obnovu řízení a žaloby pro zmatečnost je absence devolutivního účinku spojeného s těmito opravnými prostředky, z čehož někteří teoretici dovozují, že nejde o klasické opravné prostředky, nýbrž o jiné prostředky nápravy vadných rozhodnutí.^{199,200} Jako podpůrný argument tomuto tvrzení pak např. R. Šínová uvádí také fakt, že se žaloba na obnovu řízení (zde však již nikoli i žaloba pro zmatečnost) vymyká výše

¹⁹⁶ Uvedené tvrzení platí v obecnosti, v konkrétním případě se může stát, že kasace rozhodnutí bude vhodnější než jeho změna opravným soudem; revizní systém opravnému soudu možnost kasace napadeného rozhodnutí zachovává.

¹⁹⁷ Žádný přesvědčivý důvod pro takovou diferenciaci nebyl nalezen ani v dostupné španělské odborné literatuře.

¹⁹⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al., ref. 60, s. 333

¹⁹⁹ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al., ref. 75, s. 696

²⁰⁰ Odlišně např. N. Javůrková, podle níž „*jde (...) o formu mimořádného opravného prostředku*“ (in: DAVID, Ludvík et al., ref. 132, s. 1181, shodně s. 1176)

uvedenému vymezení opravných systémů.²⁰¹ Navíc se podle tvrzení téže autorky liší žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost od ostatních opravných prostředků také svým účelem, jímž není přezkum rozhodnutí, nýbrž nové projednání věci.²⁰² Pro účely této práce však budou žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost i přes dílčí výhrady některých autorů nadále považovány za opravné prostředky, a to zejm. s ohledem na jejich systematické zařazení v občanském soudním řádu (srov. nadpis části čtvrté OSŘ), tedy s využitím argumentu *a rubrica*²⁰³.

Cílem žaloby na obnovu řízení je dosažení obnovy již pravomocně skončeného řízení za účelem zhojení nedostatků ve zjištění skutkového stavu v případě, že jsou známy nové skutečnosti či důkazy (event. lze provést důkazy, které nebylo možné provést v řízení původním), které by mohly vést k jinému meritornímu rozhodnutí, jestliže tyto nebyly v původním řízení uplatněny bez zavinění účastníka obnovy se domáhajícího.

II. Účinky žaloby na obnovu řízení. Jak již bylo naznačeno výše, žaloba na obnovu řízení je v rámci systému opravných prostředků specifická tím, že její podání nevyvolá odkladný účinek (řízení již bylo v minulosti skončeno a rozhodnutí je v právní moci), ani účinek devolutivní (srov. § 235a OSŘ). V případě, kdy se jeví jako pravděpodobné, že žalobě bude vyhověno, může soud odložit vykonatelnost napadeného rozhodnutí (§ 235c OSŘ). Dojde-li k povolení obnovy řízení, nastává odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí *ex lege* podle § 235g OSŘ.

²⁰¹ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al., ref. 75, s. 691

²⁰² Ibidem

²⁰³ Podle Melzera je „nadpis (...) integrální součástí právního předpisu, kterým zákonodárce vyjadřuje, že se určitá ustanovení vztahují k určité věci a že spolu obsahově souvisejí. Zařazení do různých částí naproti tomu dává najevo opak.“ In: MELZER, F.: Metodologie nalézání práva: Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 9788074003820, s. 138.

III. Přípustnost. Přípustnost žaloby na obnovu řízení vymezuje § 228 OSŘ, podle nějž jí lze napadat pravomocná meritorní rozhodnutí (rozsudky či usnesení soudu prvostupňového i soudu odvolacího), pokud je splněna jedna z následujících alternativních podmínek:

- 1) jsou tu skutečnosti, rozhodnutí²⁰⁴ nebo důkazy, které bez své viny²⁰⁵ nemohl použít účastník řízení v původním řízení před prvoinstančním soudem nebo za podmínek uvedených v § 205a a 211 OSŘ (tj. za podmínek, kdy se neuplatní zásada neúplné apelace) před soudem odvolacím, jestliže mohou přivodit pro něho příznivější rozhodnutí ve věci,
- 2) lze provést důkazy, které nemohly být provedeny v původním řízení před prvoinstančním soudem nebo za podmínek § 205a a 211 OSŘ též před odvolacím soudem (např. protože listiny byly považovány za ztracené, svědek byl nezvěstný apod.), pokud mohou přivodit pro účastníka domáhajícího se obnovy příznivější rozhodnutí ve věci.

Podle druhého odstavce § 228 lze žalobou na obnovu řízení napadat také pravomocné usnesení, jímž byl schválen smír, pokud důvody obnovy podle odstavce předchozího lze vztáhnout i na předpoklady, za nichž byl tento smír schvalován; obdobně platí pro pravomocný platební rozkaz, pravomocný rozsudek pro uznání a pravomocný rozsudek pro zmeškání (kontumační rozsudek).

Žaloba na obnovu řízení je přípustná jen, je-li podána účastníkem řízení, v jehož neprospěch bylo v původním řízení rozhodnuto.²⁰⁶ Další osoby mohou podat žalobu za podmínek § 231 OSŘ.

Pro splnění podmínky, že nové skutečnosti, rozhodnutí či důkazy mohou přivodit pro účastníka řízení příznivější rozhodnutí ve věci, postačí pravděpodobnost, že se tak stane.²⁰⁷

²⁰⁴ Zde se má na mysli zejména rozhodnutí příslušného orgánu, kterým je řešena otázka, již si soud posoudil v původním řízení jako předběžnou otázku sám, odlišně (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 8. 2011, sp. zn. 28 Cdo 880/2011).

²⁰⁵ Nikoli tedy v důsledku procesního pochybení účastníka řízení

²⁰⁶ DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1177

²⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3530/2007; shodně též rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28. 7. 1967, sp. zn. 4 Cz 81/67

V § 230 OSŘ jsou obsaženy výluky z přípustnosti žaloby na obnovu řízení (a též žaloby pro zmatečnost), tj. úprava negativní přípustnosti. Podle tohoto ustanovení není žaloba přípustná ani za splnění obecných předpokladů § 228, pokud by měla směřovat proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě z rušené držby, jen proti výrokům rozhodnutí o nákladech řízení, o lhůtě k plnění a o předběžné vykonatelnosti, jen proti důvodům rozhodnutí, proti rozhodnutím, jejichž zrušení či změny lze dosáhnout jinak (nepočítaje v to dovolání). Při formulaci této negativní přípustnosti byl zákonodárce veden jednak zájmem na zajištění právní jistoty účastníků a jednak zásadou procesní ekonomie (srov. např. nepřípustnost žaloby na obnovu řízení jen proti důvodům rozhodnutí, jehož případná náprava může být významná pro účastníka jen z hlediska psychického, což však nemůže založit oprávnění zasáhnout do již pravomocného rozhodnutí²⁰⁸). Lze shrnout, že v těchto situacích je „vzhledem k povaze předmětných vztahů nežádoucí zasahovat do právní situace, která vznikla v důsledku právní moci rozhodnutí.“²⁰⁹

IV. Náležitosti a lhůta. Kromě obecných náležitostí podání musí žaloba na obnovu řízení splňovat náležitosti vypočtené v § 232 OSŘ, tedy musí v ní být označeno rozhodnutí, proti němuž směřuje, kvantitativní vymezení opravného prostředku (rozsah, v jakém se rozhodnutí napadá), důvod obnovy řízení, vyličení skutečností svědčících o včasném podání, označení důkazů k prokázání důvodnosti a petit (tj. čeho se podavatel žaloby domáhá).

Časové omezení pro podání žaloby na obnovu řízení vyžaduje její pojetí jako mimořádného opravného prostředku. Žaloba na obnovu řízení může být podána v subjektivní lhůtě tří měsíců [lhůta běží od okamžiku, kdy se účastník o důvodu dověděl, je-li žaloba na obnovu řízení podávána podle § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ, resp. od okamžiku, kdy důvod mohl uplatnit, je-li podávána podle § 228 odst. písm. b) OSŘ], jejíž běh neskončí dříve než tři měsíce po nabytí právní moci rozhodnutí (tento dovětek je logickou reakcí na zavedení systému neúplné apelace pro odvolání²¹⁰). Objektivní lhůta pro podání žaloby na obnovu řízení je tříletá a běží od právní moci rozhodnutí, jak vyplývá z dikce § 233

²⁰⁸ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al., ref. 75, s. 703

²⁰⁹ VAŽANOVÁ, Marie. Žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost. Praha, 2009. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, s. 63

²¹⁰ DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1193

odst. 2 OSŘ. Též ustanovení však obsahuje i jedinou výjimku, kdy lze žalobu na obnovu řízení podat i po uplynutí tříleté objektivní lhůty [výjimka spočívá v tom, že jako důvod obnovy podle § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ bylo uplatněno nové rozhodnutí, z něž plyne zrušení trestního rozsudku, rozhodnutí o přestupku nebo jiném správním deliktu, na jehož základě bylo přiznáno právo].

V. Důvody. Jak již bylo uvedeno výše, důvodem, pro který lze podat žalobu na obnovu řízení, je možnost, že nedostatky ve zjištění skutkového stavu v původním řízení, které vznikly bez viny účastníka řízení, mohou být odstraněny, neboť se objevily skutečnosti, rozhodnutí či důkazy, které v původním řízení nebylo možné použít (zejm. skutečnosti, které nebyly známy nebo vyšly najevo až později), nebo je možné provést důkazy, které v původním řízení provedeny být nemohly.

VI. Řízení a rozhodování o žalobě na obnovu řízení. Řízení o žalobě na obnovu řízení sestává ze dvou fází – *iudicium rescindens* (obnovovací řízení) a *iudicium rescissorium* (obnovené řízení). Obnovovací řízení proběhne po podání žaloby na obnovu řízení vždy a soud v něm posoudí přípustnost žaloby na obnovu řízení a její důvodnost. K posouzení důvodnosti žaloby na obnovu řízení soud nařídí jednání (§ 235f OSŘ *a contrario*). Toto stadium řízení končí vydáním rozhodnutí, v němž soud žalobu na obnovu řízení zamítne (shledá-li ji nedůvodnou), nebo povolí obnovu řízení. Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání, protože jde o rozhodnutí soudu prvního stupně.

Pokud soud povolil obnovu řízení, zanikne překážka věci rozsouzené (*res iudicata*) a proběhne obnovené řízení. Napadené rozhodnutí se sice *ex lege* neruší, ale jeho vykonatelnost se *ex lege* odkládá (§ 235g OSŘ). Důvodem odkladu vykonatelnosti je vysoká pravděpodobnost budoucí změny rozhodnutí v rámci obnoveného řízení.²¹¹

Občanský soudní řád upravuje otázky související s obnoveným řízením v § 235h. Obnovené řízení nastává okamžikem, kdy usnesení o povolení obnovy nabyde právní moci.²¹² Soud po zahájení obnoveného řízení věc znovu bez dalšího návrhu (tedy z úřední povinnosti, *ex officio*) projedná v rozsahu povolení obnovy řízení, přičemž přihlédně ke všemu,

²¹¹ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al., ref. 75, s. 726

²¹² VAŽANOVÁ, Marie, ref. 209, s. 51

co vyšlo najevo v původním řízení nebo při projednávání žaloby. Z dikce § 235h OSŘ vyplývá, že věc vždy znovu projedná soud prvního stupně, a to i v případě, že bylo vyhověno žalobě na obnovu řízení, již bylo napadeno pouze rozhodnutí soudu odvolacího.²¹³

Po novém projednání věci soud buďto dojde po opětovném projednání k závěru, že bylo napadené rozhodnutí správné (není třeba jej potvrzovat, neboť je stále v právní moci) a zamítne návrh na změnu původního rozhodnutí, nebo usoudí, že je třeba na základě výsledků obnoveného řízení vydat nové rozhodnutí, kterým nahradí rozhodnutí původní (jde o změnu původního rozhodnutí, nikoli o jeho zrušení).²¹⁴

Oddíl B: *Revisión de la sentencia firme*

I. Charakteristika. Revisión de la sentencia firme (dále též jen revize, popř. proces revize) je podle kritérií české civilněprocesní teorie mimořádné opravné řízení. Ve španělské právní úpravě není opravný prostředek, jímž se toto řízení iniciuje, nijak pojmenován, zákon pojmenovává pouze řízení, které je jeho podáním vyvoláno (*revisión*). Některá ustanovení (např. čl. 513, 1 a 514 LEC) opravný prostředek pojmenovávají, avšak nejednotně a pokaždé jinak (*demanda*²¹⁵ *de revisión*, *solicitud*²¹⁶ apod.). Každopádně je z právní úpravy, která je obsažena v čl. 509 – 516 LEC, zřejmé, že podáním opravného prostředku směřujícího k procesu revize dochází k zahájení autonomního řízení²¹⁷ (nejde tedy o pokračování původního řízení stejně jako v případě žaloby na obnovu řízení), jehož cílem je modifikovat pravomocné rozhodnutí vydané v procesu předcházejícím.²¹⁸

Proces revize lze zahájit jen v případech taxativně stanovených v LEC, přičemž tato ustanovení jsou soudy vykládána velmi restriktivně (nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí vysvětlil, že vzhledem k „výjimečnému charakteru procesu revize, který porušuje

²¹³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 6. 1994, sp. zn. 6 Cdo 25/94

²¹⁴ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al., ref. 75, s. 728

²¹⁵ Český doslova „žaloba“

²¹⁶ Český doslova „žádost“

²¹⁷ Rozsudek *Tribunal Supremo* ze dne 18. 3. 1998, sp. zn. 288/1998, *Sala de lo Civil, sección I*

²¹⁸ Recurso de revisión civil. Guías Jurídicas [online]. Wolters Kluwer [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: http://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAMtMSbF1jTAAAUMTA0sLtbLU-ouLM_DxbIwMDCwNzAwUlvPyU1BAXZxRVnuYGpiCVmWmVLvnJIZUFqbYIRaWpaqIJ-fnZK-CrjYeYAAOZOjRxpAAAAWKE

zásadní princip nezměnitelnosti soudních rozhodnutí a právní jistoty, vyžaduje tento restriktivní interpretaci podmínek, za jejichž splnění jej lze zahájit“²¹⁹). Nejvíce soudy při interpretaci těchto ustanovení zdůrazňují, že proces revize nepředstavuje další přezkumnou instanci ani nové projednání otázek již vyřešených v procesu předchozím bez splnění zákonných důvodů.²²⁰ Proces revize není řádným opravným procesem, jde o způsob, jímž lze zpochybnit pravomocné rozhodnutí pro možnost změny ve zjištění skutkového stavu oproti tomu, jak byl zjištěn v původním řízení.²²¹

Pro proces revize je podle ustanovení čl. 56, 1 a čl. 73, 1, b) LOPJ, na něž odkazuje čl. 509 LEC, obecně příslušný nejvyšší soud (*Sala de lo Civil*) a ve zvláštních případech také vrchní soud (*Sala de lo Civil y Penal del Tribunal Superior de Justicia*). Příslušnost vrchního soudu je založena při kumulativním splnění následujících tří podmínek:

- 1) v procesu revize má být znovu jednáno ve věci skončené rozsudkem vydaným soudem se sídlem v autonomní oblasti, pro níž je vrchní soud zřízen,
- 2) příslušný autonomní statut vrchnímu soudu tuto příslušnost přiznává a
- 3) návrh na proces revize je podán ve věci, v níž bylo rozhodnuto rozsudkem za použití norem zvláštního civilního práva autonomní oblasti.

Při nesplnění i jediné ze zde uvedených podmínek je založena příslušnost nejvyššího soudu. Proti případnému usnesení vrchního soudu, kterým vyslovil svou nepřislušnost pro proces revize, není přípustný žádný opravný prostředek, tedy ani *recurso de reposición*.²²²

II. Účinky procesu revize. Zahájení procesu revize nemá vliv na právní moc ani vykonatelnost rozhodnutí, jež má být revidováno. Návrh na revizi má devolutivní účinek.

III. Přípustnost. Z hlediska objektivní přípustnosti lze proces revize iniciovat u pravomocných meritorních rozhodnutí soudů všech stupňů (narozdíl od opravných prostředků typu *recurso* se zde umožňuje tzv. *revisión per saltum*²²³), proti nimž nelze podat jiný opravný prostředek.

²¹⁹ Rozsudek *Tribunal Supremo* ze dne 30. 9. 2002, sp. zn. 912/2002, *Sala de lo Civil, sección 1*

²²⁰ Rozsudek *Tribunal Superior de Justicia de Navarra* ze dne 27. 1. 2003, sp. zn. 4/2003, *Sala de lo Civil y Penal, sección 1*

²²¹ Rozsudek *Tribunal Constitucional* ze dne 20. 10. 1987, sp. zn. 158/1987

²²² *Recurso de revisión civil*, ref. 218

²²³ *Revisión per saltum* souvisí s tím, který orgán je příslušný k *revisión de la sentencia firme*, viz výše.

Subjektivní přípustnost iniciace procesu revize upravuje čl. 511 LEC, když stanoví, že návrh na zahájení procesu revize může podat osoba, která byla účastníkem řízení (čl. 10 LEC), v němž bylo rozhodnutí vydáno, pokud byla tímto pravomocným rozhodnutím negativně dotčena (tzn. bylo negativně zasaženo do její zájmové sféry, pro tuto osobu zákon zavádí legální zkratku *parte perjudicada*). Judikatura dovodila²²⁴, že kromě osoby, jež byla účastníkem původního řízení, může proces revize iniciovat také osoba, která účastníkem tohoto řízení nebyla, ale mohla být (jako vedlejší intervenient z vlastního podnětu či na základě opovědi rozepře) a vydáním rozhodnutí bylo negativně zasaženo do sféry jejích zájmů. V případech, kdy je proces revize iniciován v souvislosti s rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva (viz dále), je aktivně legitimován pouze ten, kdo byl žalobcem v řízení před tímto soudem.

IV. Náležitosti a lhůta. Zákon stanoví objektivní lhůtu pro podání návrhu na proces revize v délce pěti let, která běží ode dne, kdy byl vyhlášen (tj. nikoli doručen) rozsudek, který má být revidován (čl. 512, 1 LEC). Objektivní lhůta je doplněna také lhůtou subjektivní, a to tříměsíční od okamžiku, kdy se osoba dozvěděla o skutečnosti zakládající důvod pro proces revize. Podle rozhodnutí nejvyššího soudu musí iniciátor procesu revize doložit, že návrh podává ne později než po uplynutí tříměsíční subjektivní lhůty.²²⁵ Zvláštní lhůta je stanovena pro případy, kdy se návrh na proces revize podává v důsledku rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, kdy platí, že návrh je možné podat ve lhůtě jednoho roku od nabytí právní moci rozhodnutí tohoto soudu.

Navrhovatel procesu revize musí k návrhu připojit potvrzení o zaplacení depozitu ve výši 300 eur (s výjimkou případů stanovených v zákoně o bezplatné právní pomoci²²⁶), který mu bude vrácen, nesetká-li se návrh na revizi s odmítnutím či zamítnutím. Nesložení depozitu ani v dodatečné lhůtě stanovené rozhodnutím *secretario judicial* (nejvýše pět dnů) povede k odmítnutí návrhu na revizi.

V. Důvody. Právní úprava obsažená v LEC taxativně stanoví *numerus clausus* důvodů, pro něž lze navrhopat revizi. Tyto důvody, jak již bylo zmíněno, musí být vykládány

²²⁴ Mj. např. rozsudek *Tribunal Supremo* ze dne 27. 7. 1999, sp. zn. 716/1999, *Sala de lo Civil, sección 1*

²²⁵ Rozsudek *Tribunal Supremo* ze dne 27. 4. 2004, sp. zn. 354/2004, *Sala de lo Civil, sección 1*

²²⁶ Ley 1/1996, de 10 de enero de 1996, de Asistencia Jurídica Gratuita

restriktivně, a to i s ohledem na znění článku 9, 3 španělské ústavy, který garantuje právní jistotu.²²⁷ Důvody, pro něž je revize navrhována, musely vzniknout „mimo původní proces“, tj. nesměly být v původním procesu vůbec vztahy v úvahu. Byly-li vzaty v úvahu již v původním procesu, pak jejich „pouhé“ špatné vyhodnocení je třeba napadat cestou řádných opravných prostředků.²²⁸ Je nezbytné, aby se o důvodech pro revizi účastník původního řízení dozvěděl až po uplynutí všech zákonem stanovených lhůt pro podání některého z řádných opravných prostředků. Podobně jako u žaloby na obnovu řízení se vyžaduje, aby uplatněné důvody zakládaly pravděpodobnost, že v rámci revize může být dosaženo odlišného rozhodnutí.²²⁹

Taxativní výčet důvodů revize je obsažen v čl. 510 LEC; důvody mohou být označeny následovně:

- 1) znovunabytí nebo získání rozhodných listin,
- 2) nepravost listin,
- 3) křivé svědectví nebo nepravdivý znalecký posudek,
- 4) korupce, násilí a podvodné jednání,
- 5) porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vyslovené rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva.

Ad 1) První důvod revize spočívá v tom, že po právní moci rozhodnutí ve věci samé účastník řízení znovunabyde²³⁰ nebo získá²³¹ rozhodné listiny použitelné jako důkazní prostředek, s nimiž nemohl disponovat v době původního řízení z důvodu vyšší moci nebo z důvodu chování účastníka řízení, v jehož prospěch bylo rozhodnutí vydáno (čl. 510, 1, 1° LEC). Listiny v každém případě musely existovat ještě před vydáním rozhodnutí v původním řízení, nelze tedy navrhopvat revizi s odkazem na získání listin vzniklých až po tomto okamžiku.²³² Vyšší mocí se pro tyto účely rozumí jakýkoli zásah nezávislý na vůli účastníka řízení a v jehož důsledku byly listiny mimo jeho dispoziční sféru,

²²⁷ Recurso de revisión civil, ref. 218

²²⁸ Rozsudek *Tribunal Supremo* ze dne 1. 3. 1999, sp. zn. 190/1999, *Sala de lo Civil, sección 1*

²²⁹ Recurso de revisión civil, ref. 218

²³⁰ Znovunabytím se rozumí nabytí možnosti disponovat s listinami, s nimiž již někdy v minulosti mohl účastník řízení disponovat.

²³¹ Získáním se rozumí nabytí možnosti disponovat s takovými listinami, jejichž existence dosud nebyla známá a účastník s nimi nikdy v minulosti tudíž nemohl disponovat.

²³² Rozsudek *Tribunal Superior de Justicia de Navarra* ze dne 30. 11. 2001, sp. zn. 25/2001, *Sala de lo Civil y Penal, sección 1*

jestliže zároveň tento zásah splňuje podmínku nepředvídatelnosti, neodvratnosti a absence nedbalosti účastníka řízení.²³³

Ad 2) Podstata druhého důvodu revize záleží v tom, že pravomocný rozsudek vzešlý z předchozího řízení byl založen listinách, (a) které byly v následném trestním procesu prohlášeny za nepravé (čl. 510, 1, 2° LEC), nebo (b) které byly trestním soudem prohlášeny za nepravé již před vydáním rozhodnutí v původním řízení, avšak účastník řízení toto při dokazování nenamítl, neboť se o této skutečnosti dozvěděl až po nabytí právní moci rozhodnutí. Pro uplatnění tohoto důvodu musí být kumulativně splněny dvě podmínky:

- prohlášení nepravosti listin rozsudkem trestního soudu a
- natolik zásadní významnost listin pro rozhodnutí, že lze předpokládat, že pokud by byla jejich nepravost známa v době původního řízení, rozhodnutí soudu by se lišilo od napadeného rozhodnutí.²³⁴

Ad 3) Třetí revizní důvod je dán v případě, že rozhodnutí vydané v původním řízení bylo založeno na výpovědi svědka nebo na znaleckém posudku a svědek byl následně pravomocně trestním soudem uznán vinným²³⁵ trestným činem křivé výpovědi nebo znalec byl následně pravomocně trestním soudem uznán vinným²³⁶ trestným činem nepravdivého znaleckého posudku²³⁷ (čl. 510, 1, 3° LEC). Podmínkou zde je, že obsah křivého svědectví nebo nepravdivého znaleckého posudku byl zásadním důvodem, proč bylo v původním řízení rozhodnuto, jak bylo rozhodnuto.²³⁸

Ad 4) Předposledním důvodem pro (podle čl. 510, 1 4° LEC) revizi je, že rozhodnutí v původním řízení bylo dosaženo prostřednictvím:

- korupčního trestného činu podle čl. 419 – 423 a 425 – 426 *Código Penal*,
- násilí (fyzického nebo psychického, a to vůči soudním osobám nebo ostatním účastníkům řízení), nebo

²³³ Recurso de revisión civil, ref. 218

²³⁴ Rozsudek *Tribunal Supremo* ze dne 5. 10. 2002, sp. zn. 935/2002, *Sala de lo Civil, sección 1*

²³⁵ Tj. nikoli nutně odsouzen (postačí kladný pravomocný výrok o vině, k výroku o trestu se nepřihlíží)

²³⁶ *ditto*

²³⁷ Uvedené trestné činy upravují čl. 458 – 461 trestního zákoníku (*Ley Orgánica 10/1995*, de 23 de noviembre de 1995, del *Código Penal*, dále též jen *Código Penal*)

²³⁸ Recurso de revisión civil, ref. 218

- podvodného jednání ve smyslu čl. 262 *Código Penal*.

Ad 5) Poslední revizní důvod uvedený v čl. 510, 2 LEC spočívá v tom, že v řízení před Evropským soudem pro lidská práva bylo vysloveno, že pravomocným rozhodnutím bylo porušeno některé ze základních práv chráněných Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod nebo protokolem k ní, a to za podmínky, že porušení základního práva má následky, které trvají a nemohou být odstraněny jiným způsobem než prostřednictvím revize pravomocného rozsudku. Revizí nesmí dojít k zásahu do práv třetích osob nabytých v dobré víře poté, co rozhodnutí v původním řízení nabylo právní moci.

VI. Řízení a rozhodování v procesu revize. Splňuje-li návrh na revizi všechny zákonem stanovené náležitosti, *secretario judicial* při nejvyšším soudu nebo vrchním soudu vyžádá od soudu, který rozhodnutí vydal, spis. Po obdržení spisu revizní soud oznámí všem účastníkům původního řízení, že byl podán návrh na revizi, a vyzve je, aby se ve lhůtě dvaceti dnů k tomuto návrhu vyjádřili.

Po uplynutí lhůty k vyjádření, ať již se účastníci původního řízení vyjádřili, či nikoliv, *secretario judicial* vyrozumí všechny účastníky původního řízení o konání jednání ve věci. Při jednání se provedou navržené důkazy, jimiž má být dokázána existence důvodů pro revizi nebo naopak jejich neexistence (tj. důkazy navržené účastníky řízení odlišnými od navrhovatele revize v jejich vyjádření k návrhu na revizi). Po skončení jednání soud ve lhůtě deseti dnů vydá rozhodnutí, jímž napadené rozhodnutí zruší, nebo vysloví, že v revizním řízení nebyly shledány důvody pro zrušení napadeného rozhodnutí (v takovém případě v rozhodnutí také stanoví navrhovateli revize povinnost náhrady nákladů řízení ostatním účastníkům a vysloví propadnutí depozitu ve prospěch státu – čl. 516 LEC). Není třeba, aby bylo napadené rozhodnutí potvrzováno, neboť to je i po celou dobu procesu revize v právní moci.

Rozhodnutí o nedůvodnosti revize nemá ve skutečnosti žádné právní účinky ve vztahu k napadenému rozhodnutí (právní účinky má jen potud, pokud stanoví povinnost k náhradě nákladů řízení a vyslovuje propadnutí depozitu). Naproti tomu rozhodnutí, jímž soud zruší napadený rozsudek, odstraní překážku *rei iudicatae* v dané věci a umožní, aby řízení ve věci proběhlo znovu od počátku (516, 1 věta druhá LEC). Půjde však o nové

řízení, které má s řízením o revizi společné pouze tolik, že v jeho průběhu nelze zpochybňovat, co bylo deklarováno soudem v rozsudku o revizi.

Oddíl C: Srovnání

Žaloba na obnovu řízení i návrh na revizi sledují stejný cíl, dosahují ho však jiným způsobem (resp. řízení o nich probíhá odlišně). Pro oba opravné prostředky shodně platí, že sledují cíl nápravy vad ve skutkových zjištěních. Liší se však například v tak významné věci, jakou je existence devolutivního účinku, totiž zatímco žaloba na obnovu řízení devolutivní účinek nemá, návrh na revizi ano (srov. co bylo napsáno výše o *revisión per saltum*). Příslušným orgánem pro rozhodnutí o žalobě na obnovu řízení je tak zásadně prvoinstanční soud, naproti tomu v případě návrhu na revizi je příslušný zásadně nejvyšší soud (resp. výjimečně vrchní soud) bez ohledu na to, který soud napadené rozhodnutí vydal. Otázka, proč španělský zákonodárce zvolil tuto cestu devoluce, není v literatuře zodpovězena. Jako přijatelnější se jeví stav, kdy o případné obnově řízení rozhodne prvoinstanční soud, neboť ten by měl mít (přínejmenším teoreticky) o případu nejrozsáhlejší znalost a je tedy orgánem pro tento úkol, tedy rozhodnutí o potřebě obnovy řízení, nejfundovanějším.

Další odlišnost lze spatřovat ve lhůtách pro podání žaloby na obnovu řízení a návrhu na revizi. V obou případech se shodně stanoví subjektivní lhůta tříměsíční, ta je nicméně v právní úpravě české doplněna objektivní lhůtou v délce tří let, ve španělském procesním předpisu objektivní lhůtou pětiletou.

Zásadní rozdíl je v řízení o žalobě na obnovu řízení a návrhu na revizi. Proces revize nesestává ze dvou částí (*iudicium rescindens* a *iudicium rescissorium*), jeho výsledkem dokonce ani nemůže být změna napadeného rozhodnutí. V procesu revize lze pouze dosáhnout zrušení pravomocného rozhodnutí, čímž dojde k odstranění překážky *rei iudicatae*, a zákonodárce ponechává na vůli stran, zda některá z nich své právo uplatní u soudu znovu, či nikoli (narozdíl od české úpravy soud věc znovu neprojedná z úřední povinnosti bez dalšího návrhu). Může tak nastat situace, kdy je pravomocné rozhodnutí zrušeno a žádné nové nebude vydáno, neboť se uplatní zásada *nemo iudex sine actore*. Pokud však některý z účastníků původního řízení své právo uplatní znovu, zahájí tím

řízení zcela nové, které se od obnoveného řízení podle české úpravy liší tím, že k projednání věci dojde v plném rozsahu (zatímco v obnoveném řízení po povolení obnovy na základě žaloby na obnovu řízení soud věc znovu projedná pouze v rozsahu povolení obnovy řízení). Významný prvek způsobující ekonomickou neefektivnost španělské úpravy záleží v tom, že v novém řízení nelze přihlídnout k průběhu řízení původního (s drobnou výjimkou zmíněnou výše, pokud jde o to, co bylo deklarováno v rozsudku o revizi). Musí tedy znovu proběhnout celé dokazování, i když by bylo efektivnější přihlídnout k výsledkům dokazování v řízení původním (to by však vyžadovalo, aby soud povolil obnovu řízení a vymezil její rozsah, nikoli rozhodl pouze o kasaci rozhodnutí).

Ani co do důvodů, pro které lze opravný prostředek uplatnit, nejsou právní úpravy shodné. Předností české úpravy je její obecnost ve srovnání s kazuistickým výčtem důvodů v LEC²³⁹. Obecná česká úprava umožňuje dosažení obnovy řízení vždy, jsou-li pro ni splněny podmínky, zatímco úprava španělská předem vylučuje některé případy, kdy by mohla být obnova vhodná, protože tyto nemusí být uvedeny v kazuistickém taxativním výčtu článku 510 LEC (lze si představit např. situaci, kdy po právní moci rozhodnutí bude nově možné provést dříve neproveditelný důkaz ohledáním, avšak tato skutečnost nebude způsobitelným důvodem revize podle LEC – čl. 510 *per eliminationem*). Přesto však není česká úprava přespříliš benevolentní, totiž jakkoli předem důvody obnovy řízení neomezuje, stanoví relativně restriktivní podmínky pro její povolení (např. pravděpodobnost, že nové skutečnost, rozhodnutí či důkazy mohou přivodit pro účastníka příznivější rozhodnutí) a zachovává tak možnost povolení obnovy v nejrůznějších situacích, aniž by byla excesivně neefektivní.

²³⁹ Kazuistický výčet důvodů revize podle LEC je dán mj. odlišným pojetím dokazování ve španělském procesu, pro nějž je charakteristický *numerus clausus* (taxativní výčet) důkazních prostředků (relativizovaný ustanovením čl. 299, 3 LEC) podle čl. 299 LEC a stanovení závazného pořadí provádění důkazů v čl. 300 LEC.

2.5.2.3 Žaloba pro zmatečnost a *recurso extraordinario por infracción procesal*

Oddíl A: Žaloba pro zmatečnost

V úvodu textu o žalobě pro zmatečnost lze odkázat na to, co již bylo zmíněno u žaloby na obnovu řízení, pokud se jednalo o jejich společné rysy (nezpůsobí pokračování řízení, absence devolutivního účinku, pochybnosti o povaze žalob jako opravných prostředků).

Název žaloby pro zmatečnost je odvozen od toho, že některé vady procesního postupu se v minulosti označovaly jako zmatky v řízení. Ott uvádí, že „*[p]oklésky [sic] překážející platnému řízení (...) [z]ákon nazývá (...) zmatky, a ony jsou buď nedostatkem podmínky platného řízení aneb porušením základních zásad o řízení a rozsuzování pří.*“²⁴⁰

Žaloba pro zmatečnost, upravená společně s žalobou na obnovu řízení v hlavě druhé části čtvrté OSŘ, byla do českého právního řádu zavedena novelou občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. (do účinnosti této novely byly vady zmatečnosti dovolacím důvodem²⁴¹). Jejím cílem je přezkum rozhodnutí a řízení, které mu přecházelo, z hlediska procesních vad závažné povahy²⁴² (tj. nedostatek procesních podmínek nebo jiné závažné vady²⁴³). Právní úprava žaloby je založena na kasačním opravném systému (jsou-li zjištěny vady zmatečnosti, napadené rozhodnutí se zruší, a to bez ohledu na jeho případnou věcnou správnost²⁴⁴). Žaloba pro zmatečnost slouží výlučně k nápravě procesních vad, nikoli tedy k posouzení oprávněnosti nároku vycházejícího z hmotného práva; soud v řízení o žalobě nezkoumá věcnou správnost napadeného rozhodnutí, zabývá se jen tím, zda jsou dány důvody zmatečnosti.²⁴⁵

II. Účinky žaloby pro zmatečnost. Podání žaloby pro zmatečnost nemá vliv na právní moc ani vykonatelnost napadeného rozhodnutí (absentuje tedy suspenzivní účinek); vykonatelnost napadeného rozhodnutí však může být odložena soudem s cílem zabránit zmaření účelu opravného prostředku, jeví-li se jako pravděpodobné, že žalobě bude vyhověno.

²⁴⁰ OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed., ref. 49, s. 4

²⁴¹ Zavedení žaloby pro zmatečnost tak vedlo k omezení dovolacích důvodů a tím k částečnému odbřemenění Nejvyššího soudu, který díky tomu může svou pozornost více soustředit na zbývající dovolací řízení.

²⁴² SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al., ref. 75, s. 695

²⁴³ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 46, s. 550

²⁴⁴ Ibidem

²⁴⁵ JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 122

„V takovém případě je menším zlem, aby oprávněný z napadeného rozhodnutí strpěl odklad nucené realizace rozhodnutí, oproti neprodlenému výkonu rozhodnutí, u něhož je dána rozumná míra pravděpodobnosti, že bude v případě úspěchu žaloby odstraněno. Procesní ekonomie tak musí ustoupit požadavkům na spravedlivý proces.“²⁴⁶ O případném odkladu vykonatelnosti soud rozhodne i bez návrhu (stejně tak v průběhu řízení může odklad vykonatelnosti i bez návrhu zrušit, dospěje-li k předběžnému závěru, že žalobě nebude vyhověno).²⁴⁷ Podle N. Javůrkové podal-li návrh na odklad vykonatelnosti účastník a soud podmínky pro odklad neshledá, o zamítnutí návrhu nerozhoduje („[p]okud by totiž byly splněny formální předpoklady a důvodem, proč návrhu nevyhovět, by byla pouze skutečnost, že podle obsahu spisu úspěch žaloby předpokládat nelze, nemohl by se soud v odůvodnění takového zamítavého rozhodnutí prakticky vyhnout předvídání výsledku řízení o žalobě“*²⁴⁸). S tímto názorem se neztotožňují B. Petr a T. Mottl, když uvádějí, že *„[o] návrhu účastníka je třeba (...) vždy rozhodnout, ať již výsledkem bude požadované odložení vykonatelnosti, nebo zamítavé rozhodnutí. Praxe Nejvyššího soudu jako soudu dovolacího je sice odlišná, neboť v případě nevyhovění návrhu na odklad vykonatelnosti zamítavé rozhodnutí nevydává, avšak z praktických a více méně utilitárních důvodů podle našeho názoru nevhodná. V zájmu právní jistoty je žádoucí vyhotovit i zamítavé rozhodnutí.“*²⁴⁹ Autor této práce se kloní spíše k druhému uvedenému názoru, neboť argument N. Javůrkové o nežádoucím předvídání výsledku řízení v odůvodnění neobstojí v situaci, kdy zákon po soudu tuto úvahu přímo vyžaduje. Musí-li soud úvahu provést (tj. výsledek řízení předvídat) a na základě jejího výsledku rozhodnout o odkladu vykonatelnosti, neexistuje důvod ji v případném zamítavém rozhodnutí nepřiznat.*

Kromě odkladného účinku nemá žaloba pro zmatečnost ani účinek devolutivní; k řízení o ní je příslušný soud, který rozhodoval v prvním stupni (výjimečně podle § 229 odst. 3, 4 také ale odvolací soud, jestliže se žalobou napadá rozhodnutí tohoto soudu a odvolacím

²⁴⁶ JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 153

²⁴⁷ DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1200

²⁴⁸ Ibidem

²⁴⁹ JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 153

soudem není soud vrchní – § 235a odst. 1 věta za středníkem ve spojení s § 229 odst. 3, 4 a § 9 odst. 2 až 4 OSŘ).

III. Přípustnost. Žaloba pro zmatečnost je objektivně přípustná proti pravomocným rozhodnutím prvoinstančního soudu či odvolacího soudu, jimiž se řízení končí [jde o pravomocná rozhodnutí, jimiž bylo řízení skončeno (1) jakýmkoli způsobem²⁵⁰, (2) rozhodnutím ve věci samé²⁵¹, nebo (3) jen určitým způsobem^{252,253}]. A. Macková²⁵⁴ tato rozhodnutí kategorizuje následovně:

- 1) pravomocná rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, jimiž řízení skončilo,
- 2) pravomocná rozhodnutí soudu prvního stupně nebo soudu odvolacího ve věci samé, event. platební rozkaz či směnečný nebo šekový rozkaz nebo elektronický platební rozkaz,
- 3) pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé,
- 4) pravomocná usnesení odvolacího soudu, kterými bylo:
 - i) odmítnuto odvolání,
 - ii) zastaveno odvolací řízení,
 - iii) potvrzeno či změněno usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí odvolání nebo dovolání pro opožděnost.

Rozhodnutí uvedená sub 1 jsou rozhodnutími způsobilými být napadena žalobou pro zmatečnost na základě obecného vymezení přípustnosti v § 229 odst. 1 OSŘ, zatímco ostatní kategorie (sub 2 až 4) jsou zvláštními případy přípustnosti žaloby.

Subjektivní přípustnost žaloby pro zmatečnost je dána u účastníků původního řízení a za podmínek § 231 OSŘ také u vedlejších účastníků, státního zastupitelství a Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Úprava negativní přípustnosti je obsažena společně pro žalobu pro zmatečnost a žalobu na obnovu řízení v § 230 OSŘ, lze tedy v tomto ohledu odkázat na to, co bylo uvedeno

²⁵⁰ § 229 odst. 1 OSŘ

²⁵¹ § 229 odst. 2, 3 OSŘ

²⁵² § 229 odst. 4 OSŘ

²⁵³ VAŽANOVÁ, Marie, ref. 209, s. 62

²⁵⁴ In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., 46, s. 551

výše v rámci pojednání a žalobě na obnovu řízení. Kromě toho se v odst. 3 cit. paragrafu stanoví, že žaloba pro zmatečnost není přípustná proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě pro zmatečnost (důvodem je zde zamezení zacyklení napadání rozhodnutí z důvodu procesních pochybení soudu²⁵⁵).

IV. Náležitosti a lhůta. Žaloba pro zmatečnost musí splňovat obecné náležitosti podání uvedené v § 42 odst. 4 OSŘ, krom toho však také musí být označeno rozhodnutí, které se napadá, uvedeno kvantitativní vymezení napadení rozhodnutí, vyličení skutečností svědčících o včasném podání žaloby, označení důkazů prokazujících důvodnost žaloby (včetně připojení písemných důkazů – § 79 odst. 2 ve spojení s § 235a odst. 2 OSŘ), uveden důvod zmatečnosti (srov. níže) a petit.

Z hlediska časového občanský soudní řád stanoví lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost, a to subjektivní lhůtu tříměsíční, která běží zásadně od okamžiku doručení napadeného rozhodnutí (lhůta je subjektivní s ohledem na skutečnost, že k doručení rozhodnutí může dojít u jednotlivých účastníků řízení v odlišný okamžik²⁵⁶). Odlišné okamžiky počátku běhu lhůty stanoví § 234 odst. 2 – 6 OSŘ. U důvodů zmatečnosti podle § 229 odst. 1 písm. c) a e) OSŘ je navíc stanovena i lhůta objektivní v délce tří let od okamžiku, kdy napadené rozhodnutí nabylo právní moci (§ 234 odst. 2, 3 OSŘ).

V. Důvody. Žaloba pro zmatečnost může být úspěšná jen v případě, že je v ní uplatněn jeden ze zákonem taxativně stanovených druhů zmatečnosti (samozřejmě dále za předpokladu splnění dalších podmínek – objektivní přípustnosti, lhůty, legitimace podavatele apod.). Důvody žaloby pro zmatečnost vymezuje § 229 OSŘ následovně:

- pro rozhodnutí uvedená výše sub 1 (pravomocná rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, jimiž řízení skončilo) lze jako důvod zmatečnosti uplatnit:
 - absenci pravomoci soudu,
 - absenci procesní subjektivity toho, kdo vystupoval jako účastník řízení,

²⁵⁵ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al., ref. 75, s. 704

²⁵⁶ Ibidem, s. 711

- absenci procesní způsobilosti účastníka řízení nebo nemožnost před soudem vystupovat podle § 29 odst. 2 OSŘ a současnou absenci řádného zastoupení,
- absenci návrhu na zahájení řízení, ačkoli jej bylo třeba (tj. porušení zásady *nemo iudex sine actore*),
- rozhodoval vyloučený soudce nebo přísedící,
- nesprávné obsazení soudu (ledaže namísto samosoudce rozhodl senát),
- rozhodnutí v neprospěch účastníka řízení v důsledku trestného činu soudce nebo přísedícího,
- účastníku řízení nebyl ustanoven opatrovník z důvodu neznámého pobytu nebo proto, že se mu nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, přestože pro toto opatření nebyly splněny předpoklady,
- pro rozhodnutí uvedená výše sub 2 (pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně nebo soudu odvolacího ve věci samé, event. platební rozkaz či směnečný nebo šekový rozkaz nebo elektronický platební rozkaz) jsou způsobilým důvodem zmatečnosti:
 - překážka listispendence,
 - překážka *rei iudicatae*,
 - pravomocné zamítnutí návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí odvolacím soudem nebo pravomocné zastavení výkonu rozhodnutí z důvodu, že uložené povinnosti nelze vykonat,
- pro rozhodnutí uvedená výše sub 3 (pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé) stanoví zákon jako důvody zmatečnosti odnětí možnosti jednat před soudem nesprávným postupem soudu
- a pro rozhodnutí uvedená výše sub 4 [pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnuto ve věci uvedené sub a) až c)] jsou důvody žaloby pro zmatečnost nezákonnost a věcná nesprávnost²⁵⁷ (zákonné ustanovení zde důvod zmatečnosti nevymezuje a jen definuje rozhodnutí, které lze napadnout²⁵⁸).

²⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1269/2006

²⁵⁸ JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 129

Skutečnost, že o zmatečnost se u rozhodnutí pod bodem 1 nejedná, rozhodl-li namísto samosoudce senát, je v rozporu s čl. 38 Listiny základních práv a svobod, podle nějž nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci a příslušnost soudu i soudce stanoví zákon. K tomu uvádí V. Pavlíček následující: „(...) *zásada znamená, že o věci, o které má podle zákona rozhodnout samosoudce, nesmí rozhodnout senát, a naopak; v případě, že má rozhodnout senát, musí o ní rozhodnout senát řádně podle zákona složený.*“²⁵⁹

VI. Řízení a rozhodování o žalobě pro zmatečnost. Příslušnost k rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost je upravena shodně s příslušností pro rozhodnutí o žalobě na obnovu řízení v § 235a OSŘ. Absence devolutivního účinku žaloby pro zmatečnost znamená, že o ní zásadně rozhodne soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni (totéž platí pro žalobu na obnovu řízení; výjimky viz výše), a to ve stejném složení, v jakém rozhoduje podle § 36a OSŘ ve věci samé. Z toho plyne, že o žalobě pro zmatečnost ve věcech pracovních rozhoduje senát ve složení jeden soudce a dva přísedící, což nelze pro účely posuzování žaloby pro zmatečnost považovat za ideální, protože účast laiků na posuzování zmatečností vad neodpovídá účelu, k němuž by měla funkce přísedícího v ideálním případě sloužit.^{260,261}

Soud žalobu pro zmatečnost projedná v rozsahu, v jakém přezkumnou činností soudu vymezil účastník řízení, jenž žalobu pro zmatečnost podal (kvantitativní vymezení rozsahu přezkumu) – § 235d OSŘ (projev dispoziční zásady). Též ustanovení stanoví také případy, kdy soud není mezemi přezkumu vázán (závislost výroků, společná práva či povinnosti nerozlučného společenství účastníků řízení, určitý způsob vypořádání plynoucí z právního předpisu).

Soud rozhodující o žalobě pro zmatečnost usnesením buďto žalobu zamítne (není pak třeba aby potvrzoval napadené rozhodnutí, to je stále v právní moci), neshledá-li důvody

²⁵⁹ PAVLÍČEK, Václav. Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002. ISBN 8072013912, s. 306n; shodně VAŽANOVÁ, Marie, ref. 209, s. 131

²⁶⁰ VAŽANOVÁ, Marie, ref. 209, s. 92

²⁶¹ Nezodpovězenou otázkou zůstává, zda vůbec institut přísedících přináší do civilního procesu něco pozitivního. Jak uvádí např. O. Novák, „[i] když pomíneme veškeré obtíže, které s sebou institut přísedících nese, mám za to, že tento laický prvek do soudního procesu nepřináší zdravý rozum jako protíváhu přepjatému formalismu soudců, jak často hlásá teorie, nýbrž naopak značnou porci nepředvídatelnosti soudního rozhodnutí a právní nejistoty. Při jakémsi testu přiměřenosti je zřejmé, že neznalost hmotného a procesního práva osobou odpovědnou za vynesení rozsudku je zcela zásadním deficitem, který nemůže být vyvážen jakoukoliv jinou přidanou hodnotou.“ (in: NOVÁK, Ondřej. Začátek konce přísedících v pracovněprávních sporech? epravo.cz [online]. [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/efocus/zacatek-konce-prisedicich-v-pracovnepravnich-sporech-102284.html?mail>). Není však cílem této práce blíže se zabývat institutem přísedících v civilním procesu.

zmatečnosti, nebo zruší žalobou napadené rozhodnutí. Pokud tak učiní pro důvody zmatečnosti podle § 229 odst. 1 písm. a), b), d), odst. 2 písm. a), b), vydá současně rozhodnutí o zastavení řízení nebo postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci její vyřízení náleží. Soud má možnost zrušit i rozhodnutí prvoinstanční, ačkoli byla žaloba uplatněna pouze proti rozhodnutí odvolacího soudu, avšak důvody zmatečnosti se vztahují na obě rozhodnutí. Toto oprávnění soudu zdánlivě vybočuje ze zásady, že soud má meze přezkumu vymezeny žalobou, je však logickým projevem principu procesní ekonomie (v případech, kdy výroku o zrušení následuje výrok o zastavení řízení pro neodstranitelný nedostatek jeho podmínek, je zřejmé, že nemůže být odstraněno jen rozhodnutí odvolacího soudu a ponecháno rozhodnutí prvostupňové).²⁶²

Problémem, který se pojí s žalobou pro zmatečnost s ohledem na procesní ekonomii, je, že „se na řízení o ní nahlíží jako na prvoinstanční, takže proti rozhodnutí jsou možné další opravné prostředky: to je ovšem významný faktor nežádoucího protahování řízení.“²⁶³ Současně je třeba poukázat i na skutečnost, kterou A. Winterová zcela přiléhavě označuje za absurdní, totiž že žaloba pro zmatečnost může být s úspěchem podána i poté, co rozhodl o dovolání v téže věci Nejvyšší soud.²⁶⁴

Oddíl B: *Recurso extraordinario por infracción procesal*

I. *Charakteristika. Recurso extraordinario por infracción procesal*²⁶⁵ (dále též jen *recurso por infracción*) má za cíl, obdobně jako žaloba pro zmatečnost, umožnit nápravu procesních pochybení, k nimž došlo v průběhu řízení²⁶⁶ [někteří autoři tento opravný prostředek označují jako „procesní kasace“ (*casación procesal*)²⁶⁷]. Existenci zvláštního opravného prostředku pouze pro procesní vady řízení označuje J. M. R. Martínez-Pereda

²⁶² JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 158

²⁶³ LAVICKÝ, Petr a Bohumil DVOŘÁK, ref. 150

²⁶⁴ WINTEROVÁ, Alena, ref. 155, s. 66

²⁶⁵ Česky doslova „opravný prostředek z důvodu procesního pochybení“

²⁶⁶ Página del Profesor Gilberto Pérez del Blanco (Derecho Procesal-Universidad Autónoma de Madrid) [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://procesalciviluam.blogspot.cz/search?q=infracción+procesal>

²⁶⁷ DE ANDRÉS HERRERO, María Asunción. El recurso de casación y el recurso extraordinario por infracción procesal. Dostupné z: https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/ponencia%20de%20Andres%20Herrero,%20M%20Asuncion.pdf?idFile=d527a4d5-5ea6-4ceb-9de6-a0ffb4cd9313, s. 49

za typicky španělskou záležitost, kterou se právní úprava odlišuje od většiny úprav kontinentálního práva.²⁶⁸ Právní úprava je obsažena v čl. 468 – 476 LEC a *DF 16^a*. Prostřednictvím tohoto opravného prostředku se napadají rozhodnutí ve formě rozsudků (*sentencias*) jimiž bylo rozhodnuto v odvolacím řízení (*apelación*).

Na úvod je třeba se vypořádat s odlišením *recurso por infracción* od *casación*, neboť oba zmíněné opravné prostředky jsou podávány proti rozhodnutím provinčních soudů ve druhém stupni, ovšem z jiných důvodů a s jiným cílem. Narozdíl od *casación* se do budoucna²⁶⁹ předpokládá přípustnost podání *recurso por infracción* též proti rozhodnutí typu *auto* (srov. s přípustností *casación* pouze proti *sentencias*). Zásadní rozdíl spočívá v důvodech, pro které jsou opravné prostředky podány (srov. dále), jejichž množiny jsou disjunktní. Při rozhodování o *recurso por infracción* opravný soud nemůže napadené rozhodnutí změnit (což je umožněno v některých případech řízení o *casación*, jak bylo uvedeno výše), omezuje se pouze na případnou kasaci napadeného rozhodnutí a anulaci všech procesních úkonů učiněných od okamžiku, kdy došlo k procesnímu pochybení, přičemž proces „vrátí“ právě před okamžik, v němž procesní pochybení vzniklo.

II. Účinky recurso por infracción. Podání *recurso por infracción* má devolutivní účinek, neboť o něm rozhoduje podle znění LEC vrchní soud – *Sala de lo Civil y Penal del Tribunal Superior de Justicia* [avšak podle přechodného ustanovení *DF 16^a* (viz pozn. 269) přísluší v současnosti rozhodování o tomto opravném prostředku nejvyššímu soudu, což je kritizováno jako úprava znemožňující nejvyššímu soudu se v plné míře soustředit na rozhodování o *casación* a unifikaci judikatury touto cestou²⁷⁰]. Ačkoli podle španělské civilněprocesní doktríny jde o mimořádný opravný prostředek (tedy existuje *numerus clausus* důvodů pro jeho podání), podle kritérií nauky české je třeba jej považovat za

²⁶⁸ MARTÍNEZ-PEREDA RODRÍGUEZ, José Manuel et al. *Ley de Enjuiciamiento civil y leyes complementarias: jurisprudencia, comentarios y concordancias*. 16a edición. Madrid: Colex, 2007. ISBN 8483420678, s. 670

²⁶⁹ Tuto možnost předpokládá LEC ve svém účinném znění v čl. 468, avšak na základě přechodných ustanovení (konkrétně *DF 16^a*) zavádějících přechodný režim pro rozhodování o některých opravných prostředcích není *recurso por infracción* proti usnesením přípustný. Není jasné, kdy platnost přechodného ustanovení *DF 16^a* zavedeného do LEC od počátku účinnosti zákona skončí (k ukončení musí v budoucnu dojít novelou LEC a LOPJ). Důvodem pro zavedení přechodného režimu byl v době přijímání LEC jeho rozpor s LOPJ, který je zákonem organickým a pro jehož změnu se nenašla v Kortesech dostatečná většina. Nieva Fenoll upozorňuje, že „přechodný režim“ ve španělských podmínkách může trvat i přes sto let a jako příklad uvádí trvání přechodného režimu zakotveného v rámci LOPJ od roku 1870 až do roku 1985 (in: NIEVA FENOLL, Jorge, ref. 184, s. 67n).

²⁷⁰ *Recurso extraordinario por infracción procesal*. Guías Jurídicas [online]. Wolters Kluwer [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: http://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAMtMSbF1jTAAAUNjS2NjtbLU-ouLM_DxbIwMDCwNzAwuQQGZapUt-ckhlQaptWmJOCSoAzAijqDUAAAA=WKE

opravný prostředek řádný, neboť jeho podání má ve vztahu k právní moci napadeného rozhodnutí odkladný účinek (srov. čl. 207, 2 LEC).

III. Přípustnost. Přípustnost *recurso por infracción* je na základě přechodných ustanovení vázána na přípustnost *casación* (tzn. *recurso por infracción* lze podat proti těm rozhodnutím, proti nimž je objektivně přípustná i *casación* ve smyslu čl. 477, 2, 1°, 2° a 3° LEC). Takto vymezená objektivní přípustnost bude výhledově (viz pozn. 269) rozšířena o usnesení (*auto*) provinčních soudů, jimiž se končí řízení na druhém stupni (čl. 468 LEC). (Ustanovení čl. 468 nemůže být v přechodném režimu rozhodování o opravných prostředcích, kdy příslušným pro projednání a rozhodnutí *recurso por infracción* je nejvyšší soud, aplikován, neboť by to vedlo k zahlcení a ke kolapsu rozhodování *Sala de lo Civil del Tribunal Supremo*).²⁷¹ V případě, kdy je *recurso por infracción* podáván proti rozhodnutím typu *sentencia* uvedeným v čl. 477, 2, 1° a 2°, může být podán samostatně; opačně je tomu v případě, kdy je podáván proti rozhodnutí podle čl. 477, 2, 3° (tj. případ, kdy v řízení o *casación* je třeba prokázat *interés casacional*): nelze jej podat samostatně, nýbrž pouze současně s *casación*, protože v rámci společného řízení o obou takto podaných opravných prostředcích musí být na základě podané *casación* posouzena existence *interés casacional*²⁷² (není-li *casación* shledána přípustnou pro absenci *interés casacional*, nemůže být přípustným shledán ani *recurso por infracción*).²⁷³

Takto komplikovaně vymezená objektivní přípustnost po nabytí účinnosti LEC vzbuzovala otázky a bylo třeba vyřešit problémy, které vznikly v právní praxi. Z toho důvodu nejvyšší soud (resp. *Sala de lo Civil del Tribunal Supremo*) vydal stanovisko (resp. postupně dvě stanoviska – *Acuerdo de 12 de diciembre de 2000, sobre criterios de recurribilidad* a *Acuerdo de 30 de diciembre de 2011, con ocasión de la modificación por la Ley 37/2011*), v nichž se pokusil formulovat podmínky přípustnosti *recurso por infracción*

²⁷¹ Ibidem

²⁷² Takto konstruovaná úprava může být považována za příliš komplikovanou s ohledem na pravidla konkurence opravných prostředků, podle nichž projednání *recurso por infracción* má přednost před *casación*. V tomto případě ovšem musí být nejprve v řízení o *casación* zjištěna ne/existence *interés casacional*, následně řízení o *casación* přerušeno, proběhnout řízení o *recurso por infracción* a v závislosti na jeho výsledku případně proběhne řízení o *casación*. Nelze přitom nalézt důvod, proč by existence *interés casacional* nemohla být posouzena samostatně pouze na základě *recurso por infracción*, aniž by k tomu jako „nosič“ musela sloužit *casación*, čímž se proces významně komplikuje.

²⁷³ DE ANDRÉS HERRERO, María Asunción, ref. 267, s. 52

tak, aby napříště nevzbuzovaly pochybnosti. Podle těchto stanovisek musí být pro přípustnost opravného prostředku kumulativně splněny následující podmínky:

- jde o rozhodnutí (*sentencia*) provinčního soudu ve druhé instanci (*a contrario* nesmí jít o rozhodnutí ve formě *auto*, *diligencia*, *providencia* či *decreto*),
- splnění jedné z následujících alternativních podmínek:
 - rozhodnutí se týká ochrany základních práv podle španělské ústavy, s výjimkou těch uvedených v čl. 24 (*recurso por infracción* může být podán samostatně),
 - bylo rozhodnuto o peněžitém plnění převyšujícím částku 600 000 eur (*recurso por infracción* může být podán samostatně),
 - je dán *interés casacional*²⁷⁴ (*recurso por infracción* může být podán pouze současně s *recurso extraordinario de casación*, v němž musí být prokázána existence *interés casacional*).

Aktivně legitimovaným subjektem k podání *recurso por infracción* je účastník řízení, do jehož zájmové sféry bylo rozhodnutím negativně zasaženo (čl. 448, 1 LEC), ovšem pouze za předpokladu, že v předcházejícím řízení na prvním stupni využil všechny možnosti, které mu zákon dává k obraně před porušením procesního práva (vyžaduje se zde tedy, aby účastník řízení o pochybení soudu věděl a aktivně se mu bránil). Skutečnost, že se účastník proti procesním pochybením soudu bránil, navíc musí prokázat. Cílem tohoto ustanovení je podle španělské procesualistiky odstranění vad řízení co nejdříve v instanci, v jejímž rozhodování se objeví. Účastníci řízení mají podle španělského zákonodárce vady procesního postupu soudu odhalovat ihned a neprodleně se jim bránit pod sankcí ztráty možnosti bránit se jim v budoucnu.²⁷⁵

IV. Náležitosti a lhůta. Stejně jako pro ostatní opravné prostředky, platí i pro *recurso por infracción*, že musí být podán písemně, a to ve lhůtě dvaceti dnů od okamžiku, kdy bylo účastníku řízení doručeno rozhodnutí provinčního soudu ve druhém stupni. Opravný prostředek se podává u soudu *a quo*, tj. u provinčního soudu. Čl. 471 LEC stanoví podavatelé *recurso por infracción* povinnost uvést v podání, v čem spatřuje porušení procesního

²⁷⁴ V podrobnostech viz kapitolu o *recurso extraordinario de casación*

²⁷⁵ DE ANDRÉS HERRERO, María Asunción, ref. 267, s. 61

práva zakládající vadu řízení a jak podle něj tato vada ovlivnila výsledek řízení. Vedle toho může navrhnout provedení důkazu, který považuje za nezbytný k prokázání, že řízení bylo zatíženo procesní vadou.

V. Důvody. Jak uvádí španělská literatura, *numerus clausus* důvodů, pro něž může být *recurso por infracción* uplatněn, je tím nejdůležitějším, co jej odlišuje od řádných opravných prostředků (ve smyslu španělské nauky).²⁷⁶ Tyto důvody vypočítává čl. 469, 1 LEC následovně²⁷⁷:

- 1) porušení norem upravujících pravomoc a příslušnost,
- 2) porušení procesních norem upravujících náležitosti rozsudků,
- 3) porušení norem zaručujících právo na spravedlivý proces,
- 4) porušení základních práv zakotvených v čl. 24 španělské ústavy.

Ad 1) První z důvodů pro podání *recurso por infracción* spočívá v nedodržení pravidel stanovících pravomoc a příslušnost soudu (tj. mezinárodní pravomoc, civilní pravomoc²⁷⁸, věcnou příslušnost, s omezením také místní příslušnost²⁷⁹).

Ad 2) Druhý důvod pro podání *recurso por infracción* záleží v (i) nedodržení formálních požadavků kladených na rozsudky (čl. 208, 2, 209, 216 a 221 LEC) záležejících především v absenci odůvodnění²⁸⁰, označení stran a jejich zástupců, rozhodnutí o nákladech řízení atp., nebo v (ii) nedodržení pravidla nezměnitelnosti rozsudku po jeho vynesení (čl. 214 LEC).

Ad 3) Třetí důvod označuje literatura jako důvod zbytkový, subsidiární, pod který lze podřadit všechny skutečnosti nepodřaditelné pod jiné důvody, jestliže porušením procesního práva došlo k výraznému zásahu do práv účastníka řízení (tímto se vylučují jako důvod pro podání *recurso por infracción* „nevýznamná porušení“²⁸¹), účastník řízení se

²⁷⁶ DE ANDRÉS HERRERO, María Asunción, ref. 267, s. 54

²⁷⁷ S ohledem na snahu o co největší vypovídací hodnotu pro českého čtenáře nejde o doslovný překlad. Upřesnění obsahu uvedených důvodů poskytne další text.

²⁷⁸ *Tzv. competencia del orden jurídico civil.* Španělské soudnictví se vyznačuje důslednějším oddělením civilních, trestních a správních soudů, které označuje jako *ordenes jurídicos* (druhy soudnictví). Tyto jsou navíc podřazenými kategoriemi *jurisdicción ordinaria* (běžné soudnictví), vedle níž existuje ještě *jurisdicción militar* (vojenské soudnictví).

²⁷⁹ Pouze s ohledem na čl. 54, 1 a 67, 2 LEC (podle těchto ustanovení jsou pravidla místní příslušnosti soudů zásadně dispozitivní, pouze výjimečně kogentní; *recurso por infracción* lze podat pouze, pokud bylo porušeno kogentní pravidlo místní příslušnosti).

²⁸⁰ Viz např. *sentencia constitucional* ze dne 15. 12. 2003, sp. zn. 224/2003, podle níž každé rozhodnutí soudu musí být dostatečně odůvodněno, přičemž odůvodnění musí být vnitřně bezrozporné a vypořádat se s otázkami skutkovými i právními, to vše s cílem, aby rozhodování soudu nebylo arbitrárním projevem vůle soudce.

²⁸¹ *Infracciones intrascendentes o irregularidades irrelevantes*

tomuto porušení nemohl bránit (tzv. *indefensión* – např. z důvodu nepřipustnosti opravného prostředku v daném případě, odmítnutí opravného prostředku atp.) a v příslušné fázi řízení, v níž k porušení došlo, na toto porušení upozornil a neúspěšně žádal jeho nápravu.

Ad 4) Poslední z důvodů pro podání *recurso por infracción* odkazuje na porušení subjektivních práv vypočtených v čl. 24 španělské ústavy, v němž je garantováno právo na efektivní soudní ochranu, právo na zákonného soudce, právo na právní pomoc a právo na veřejný proces bez zbytečných průtahů²⁸².

VI. Řízení a rozhodování o recurso por infracción. Řízení a rozhodování o *recurso por infracción* je velmi podobné řízení o *casación* (a to i v důsledku existence *DF 16^a*), proto se zde v podrobnostech odkazuje na to, co již bylo uvedeno výše v rámci pojednání o *casación*. Jak již bylo mnohokrát uvedeno, příslušným k projednání a rozhodnutí *recurso por infracción* je podle současného znění *DF 16^a* nejvyšší soud, ačkoli v budoucnu se předpokládá, že příslušnými budou soudy vrchní (čl. 468 LEC).

Po podání *recurso por infracción* soudu *a quo* (provinčnímu soudu) je nejprve podání zkontrolováno co do přípustnosti a splnění náležitostí. Pokud soud *a quo* shledá, že náležitosti byly splněny a opravný prostředek je přípustný, vysloví to formou *providencia*. V opačném případě vydá usnesení (*auto*), jímž *recurso por infracción* odmítne a proti němuž je přípustný *recurso de queja*.

Po vyslovení přípustnosti opravného prostředku se spis zašle soudu *ad quem*, u něž je určen soudce zpravodaj (*magistrado ponente*) a tento posoudí přípustnost znovu, přičemž eventuálně opravný prostředek odmítne pro nesplnění náležitostí stanovených zákonem nebo pro zjevnou neopodstatněnost (čl. 473, 2, 2° LEC).

Výsledkem řízení před soudem *ad quem* je rozhodnutí vydané ve lhůtě 20 dnů od okamžiku, kdy účastníkům řízení vypršela (další) dvacetidenní lhůta pro vyjádření se k podanému *recurso por infracción* počítaná od vyslovení přípustnosti. Tímto rozhodnutím nejvyšší soud, je-li *recurso por infracción* shledán důvodným:

- zruší napadené rozhodnutí, pokud nebyla dána pravomoc soudu, a řízení zastaví,

²⁸² Ve výčtu na tomto místě jsou uvedena pouze základní práva související s civilním procesem, čl. 24 španělské ústavy však obsahuje i některá další – např. zakotvuje presumpci nevinu v trestním řízení apod.

- zruší napadené rozhodnutí, pokud nebyla dána příslušnost soudu, a věc vrátí příslušnému soudu k novému řízení,
- zruší napadené rozhodnutí a „vrátí“ proces před okamžik, v němž k porušení procesního práva došlo (tzn. založí fikci, že úkony učiněné po vzniku procesní vady nenastaly).

Jestliže nejvyšší soud neshledá *recurso por infracción* důvodným, zamítne jej a potvrdí napadené rozhodnutí.

Oddíl C: Srovnání

Hlavní rozdíl mezi žalobou pro zmatečnost a *recurso por infracción* spočívá v samotné povaze těchto procesních úkonů. Zatímco *recurso por infracción* lze bez pochyby označit za opravný prostředek, a to opravný prostředek řádný (srov. devolutivní a suspenzivní účinek), u žaloby pro zmatečnost tak lze učinit pouze se současným poukazem na výhrady uváděné např. R. Šínovou (cit. v pozn. 199). Další (a s tím související) zásadní odlišnost spočívá také v tom, že žaloba pro zmatečnost nemá ani devolutivní ani suspenzivní účinek (ten je zde již pojmově vyloučen, neboť jde o opravný prostředek mimořádný).

Recurso por infracción nedává účastníkům řízení možnost dovolávat se procesních vad ve stejném rozsahu jako žaloba pro zmatečnost, je „pouze“ jinou formou *casación* využívanou pro odlišné důvody, proto vyvstává otázka, zda má jeho existence jako samostatného opravného prostředku vůbec smysl. Problematickým se u něj jeví být vymezení důvodů, pro něž může být podán, které je relativně vágní a k němuž i španělská nauka dodává, že musí být vyjasněno judikaturou.²⁸³ Naproti tomu vymezení vad zmatečnosti v OSŘ je relativně pregnančnější a nezpůsobuje větší problémy.

Důvod pro podání *recurso por infracción* uvedený v čl. 469, 1 LEC je z části srovnatelný s důvodem zmatečnosti podle § 229 odst. 1 písm. a) OSŘ, avšak pouze pokud jde o absenci pravomoci soudu. Narozdíl od úpravy španělské není absence příslušnosti soudu vadou zmatečnosti, přestože nedodržením této procesní podmínky dochází k porušení práva na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 Listiny základních práv a svobod. Úprava

²⁸³ Página del Profesor Gilberto Pérez del Blanco, ref. 266

obsažená v OSŘ neumožňuje soudu nic jiného, než případnou žalobu pro zmatečnost zamítnout jako nepřijatelnou, je-li namítána věcná nepřislusnost soudu v původním řízení, čímž vlastně dochází k následné konvalidaci vady. Bylo by vhodné umožnit účastníkům řízení domáhat se nápravy této vady (zasahující do jejich ústavně zaručených práv) cestou žaloby pro zmatečnost, nikoli až cestou případné ústavní stížnosti. Řešením situace by bylo doplnění ustanovení § 229 OSŘ o vadu zmatečnosti spočívající v tom, že rozhodoval věcně nepřislusný soud.²⁸⁴

Významnou odlišností španělské úpravy od úpravy české je stanovení požadavku, aby účastník řízení porušení procesního práva namítl ihned v okamžiku, kdy k němu podle jeho názoru došlo. Tato povinnost není u *recurso por infracción* problematická, a to vzhledem k vymezení jeho důvodů, o nichž se účastník zpravidla skutečně může dozvědět ihned při jejich vzniku a může je namítat. Problematictější by potenciální stanovení této povinnosti bylo u některých vad zmatečnosti podle OSŘ, neboť zatímco o některých vadách se účastník jistě může dozvědět ihned při jejich vzniku (např. absence pravomoci soudu, nesprávné obsazení soudu), u jiných by stanovení této povinnosti popíralo samotný smysl žaloby pro zmatečnost, jímž je náprava nejzávažnějších procesních vad bez ohledu na věcnou správnost rozhodnutí i ve veřejném zájmu. Platí totiž, že o některých vadách zmatečnosti se účastník řízení může dozvědět až dodatečně po nabytí právní moci rozhodnutí vydaného v řízení trpícím procesními vadami (jde např. o důvod, že rozhodoval vyloučený soudce nebo přisedící, že bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka v důsledku trestného činu soudce nebo přisedícího apod.).

Nemožnost namítat některé procesní vady ihned po jejich vzniku, jak to vyžaduje právní úprava *recurso por infracción*, vedla mj. k tomu, že část důvodů, které jsou v ČR vadou zmatečnosti, musel španělský zákonodárce zařadit mezi důvody pro podání revize, aby tak umožnil přezkum těchto rozhodnutí z hlediska nejzávažnějších vad i bez požadavku jejich namítání při vzniku (srov. např. dosažení rozhodnutí v důsledku spáchání trestného činu jako důvod zahájení procesu revize).

²⁸⁴ VAŽANOVÁ, Marie, ref. 209, s. 128n

Z hlediska procesní ekonomie se jako velmi nevhodná jeví úprava dvojího posuzování přípustnosti *recurso por infracción*. Shodně s tím, co bylo uvedeno shora u *casación* lze konstatovat, že rozhodování soudu *a quo* v otázce přípustnosti způsobuje pouze procesní průtah bez jakéhokoli smyslu.

Obecně řečeno je právní úprava *recurso por infracción* složitější a tedy i z hlediska procesní ekonomie méně vhodná než úprava žaloby pro zmatečnost dle OSŘ. Nelze přitom říci, že by účastníkům řízení zaručovala širší možnost domoci se ochrany svých subjektivních práv (s odkazem na graf č. 1 se úprava nachází nad křivkou – např. v bodě Z).

3 Odvolací řízení

V této kapitole bude pojednáno o nejdůležitějších opravných prostředcích, jimiž jsou podle české právní úpravy odvolání a podle španělské právní úpravy *recurso de apelación* (dále též jen *apelación*). Je-li v dalším textu používán pojem „odvolací řízení“, má se jím na mysli řízení o odvolání i řízení o *apelación*, nevyplývá-li ze souvislosti jinak.

Úvodem kapitoly týkající se odvolacího řízení je také třeba poznamenat, že španělská právní úprava je ve srovnání s úpravou českou méně rozsáhlá²⁸⁵ a tím pádem také méně detailní, čemuž odpovídá i rozsah pojednání o jednotlivých institutech v následujícím textu.

3.1 Právní úprava odvolání a *apelación de lege lata*

Odvolání je v OSŘ upraveno v ustanoveních § 201 – 226, *apelación* upravuje LEC ve svých čl. 455 – 467. Účelem odvolacího řízení je přezkum správnosti postupu a rozhodnutí nalézacího soudu²⁸⁶, a to po stránce skutkové i právní (projevuje se zde apelační systém). Tento přezkum však není a ani nemůže být neomezený, má-li být naplněna zásada procesní ekonomie. V tomto ohledu v neprospěch úplného přezkumu argumentoval již v r. 1901 E. Ott, jehož precizní argumentaci nezbývá než na tomto místě citovat. Ott uvádí, že „[n]ikterak nemůže být úkolem odvolání opětné nové projednávání celého sporu v I. instanci již řešeného, jelikož odvolací soud jen přezkoumati smí rozsudek (...) s [sic] hlediska toho, zdali srovnalým jest se stavem skutkovým ve sporu uvedeným a doličeným.“²⁸⁷ Předmětem přezkumu ze strany nadřízeného soudu je činnost soudu prvního stupně, nikoli „nedbalost žalobcova a zúmyslná zamlklost žalovaného při objasňování sporného případu v první instanci.“²⁸⁸ Ott uzavírá: „Setkala-li se snaha soudu po proniknutí látky procesní stranami podávané s nezdarem pro netečnost aneb zúmyslnost stran, přičítejtež sobě samy neúspěch sporu jimi zaviněný, nehledejtež však pomoci

²⁸⁵ Pro zajímavost srov. 3037 slov v právní úpravě odvolání dle OSŘ a 2380 slov v právní úpravě *apelación* dle LEC.

²⁸⁶ IŠTVÁNEK, František a Jiří SPÁČIL, ref. 109

²⁸⁷ OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed., ref. 49, s. 30

²⁸⁸ Ibidem

u soudu vyššího, nemohouce soudu nižšímu svědomitě úkol svůj splnivšímu, ničeho vyčítati.“²⁸⁹ Tato omezenost přezkumu není vlastně ničím jiným než vyjádřením zásady neúplné apelace, jak byla popsána shora v rámci pojednání o opravných systémech. Pozornost jí bude ještě věnována dále.

V podmínkách ČR existuje odvolání jako jediný řádný opravný prostředek, proto je konstruováno jako opravný prostředek univerzální, tzn. lze jím napadat rozsudky i usnesení prvoinstančního soudu. Jiná je situace u *apelación* v systému španělském, neboť zde nejde o jediný opravný prostředek proti rozhodnutím v první instanci (vedle *apelación* existují proti prvoinstančním rozhodnutím dále *reposición*, *revisión* a *queja*). V tomto ohledu se ani jeden z traktovaných systému nejeví být ideálním. Zatímco španělská pluralita opravných prostředků na straně jedné je v současné podobě redundantní a v důsledku toho příliš komplikovaná, univerzalita odvolání na straně druhé neumožňuje flexibilnější a méně formální řízení o opravném prostředku proti nemeritornímu rozhodnutí. Je tedy namístě uvažovat jednak o redukci počtu opravných prostředků ve španělské úpravě a současně o diferenciaci odvolání na dva odlišné opravné prostředky (resp. vytvoření jednoho nového opravného prostředku vedle odvolání) v úpravě české – blíže viz kapitolu 4, kde je pojednáno o právní úpravě *de lege ferenda*.

3.1.1 Účinky odvolání a *apelación*

Mezi odvoláním a *apelación* není na první pohled zásadní rozdíl, pokud jde o jejich účinky; jejich podání pravidelně vyvolá devolutivní i suspenzivní účinek. Suspenzivní účinek má ovšem v podmínkách španělské procesní úpravy odlišné důsledky než je tomu podle úpravy obsažené v občanském soudním řádu (v podrobnostech srov. dále – subkapitola 3.1.1.2).

3.1.1.1 Devolutivní účinek

Smyslem devoluce rozhodování na vyšší soudní instanci je, aby došlo k posouzení napadeného rozhodnutí někým, kdo dosud v řízení nijak nevystupoval. Přenesení rozhodování

²⁸⁹ Ibidem, s. 31

na vyšší soud sleduje naplnění samotného účelu opravného prostředku, tj. smíření odvolatele s obsahem rozhodnutí (bude-li potvrzeno) a jeho případné přesvědčení o správnosti tohoto rozhodnutí, odstranění eventuálních vad rozhodnutí soudci (zpravidla) zkušenějšími než jsou soudci na prvním stupni, rozložení odpovědnosti mezi jednotlivé články soudní soustavy atp. Vedle důvodů zde uvedených je přesun rozhodování na vyšší instanci nezbytný také proto, že soud prvního stupně je svým rozhodnutím vázán a nemůže o věci sám znovu rozhodnout.²⁹⁰

Narozdíl od suspenzivního účinku má odvolání (nikoli však již *apelación*) devolutivní účinek, i když je podáno neoprávněnou osobou nebo je objektivně nepřípustné, neboť i o takovém odvolání rozhoduje odvolací soud.²⁹¹ U *apelación* je její podání neoprávněnou osobou nebo při objektivní nepřípustnosti řešeno odlišně – o odmítnutí takového opravného prostředku může rozhodnout sám soud *a quo* a devolutivní účinek v takovém případě absentuje.

Devolutivní účinek vyvolá s výhradou právě uvedeného *apelación* vždy (čl. 455, 2, 1°, 2° LEC), u odvolání však existuje výjimka v podobě průlomu devolutivního účinku ve prospěch autoremedury (tj. samonápravy rozhodnutí soudem, který jej vydal) v některých zákonem vymezených případech. Tyto případy vyjmenovává taxativně § 210a OSŘ; jedná se o situace, kdy je odvolání podáváno proti:

- usnesení o povinnosti zaplatit soudní poplatek,
- usnesení, z něhož nenabyla dosud žádná práva osoba odlišná od odvolatele,
- usnesení, jímž bylo uloženo pořádkové opatření,
- usnesení o odmítnutí žaloby, resp. jiného návrhu na zahájení řízení,
- usnesení o odmítnutí odvolání,
- rozhodnutí vydanému podle části šesté OSŘ (tedy v rámci soudního výkonu rozhodnutí).

²⁹⁰ LAVICKÝ, Petr et al. Občanský soudní řád: praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 905

²⁹¹ Ibidem

Podmínkou pro uplatnění autoremedury je, že prvoinstanční soud odvolání v plném rozsahu vyhoví (§ 210a OSŘ *in fine*), *a contrario* pokud prvoinstanční soud nehodlá odvolání plně vyhovět, postoupí věc k rozhodnutí soudu odvolacímu a odvolání tak bude mít svůj pravidelný devolutivní účinek.

Prolomení devolutivního účinku umožněním autoremedury vede k posílení procesní ekonomie, neboť jde o postup méně formální nevyžadující studium dosavadního řízení jiným soudem, při němž odpadají i některé další povinnosti administrativní povahy (např. zasílání spisu odvolacímu soudu, čekání na zaslání spisu zpět po rozhodnutí odvolacího soudu apod.). Autoremedura tak umožňuje rychlejší nápravu vadného rozhodnutí, čímž se potenciálně eliminuje újma na právech účastníků řízení. Je nutno poznamenat, že hospodárnost řízení je zde posílena, aniž by byla současně oslabena možnost účastníků řízení domoci se nápravy vad (ekonomickou terminologií představuje umožnění autoremedury paretovské zlepšení), což je dáno podmíněností využití autoremedury plným vyhověním odvolacímu návrhu.

Proti autoremedurnímu rozhodnutí soudu je objektivně přípustné odvolání, neboť jde stále o rozhodnutí soudu v první instanci. Úspěšný s takovým odvoláním jistě nebude účastník řízení, jemuž bylo autoremedurou vyhověno, ostatní účastníci se však proti takovému rozhodnutí úspěšně bránit mohou. Odvolání by bylo objektivně nepřipustné pouze tam, kde by soud v rámci autoremedury vydal usnesení, proti němuž odvolání vylučuje ustanovení § 202 odst. 1 OSŘ.²⁹²

Absolutní nepřipustnost autoremedury ve španělských podmínkách nelze považovat za defekt, pokud jde o řízení o *apelación*, a to s ohledem na pluralitu opravných prostředků proti rozhodnutí prvoinstančního soudu. Je ale třeba dodat, že absence možnosti autoremedury u ostatních opravných prostředků (*reposición*, *revisión*, *queja*) oslabuje princip procesní ekonomie, neboť neumožňuje rychlejší rozhodnutí tam, kde by to jinak bylo možné.

Nastane-li devolutivní účinek, je nutné vypořádat se s eventualitou, že soudce, který rozhodl (popř. se účastnil na rozhodování senátu) v první instanci, by se mohl podílet i na

²⁹² JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 64

rozhodování soudu odvolacího (z nejrůznějších důvodů – v českých podmínkách např. díky postupu podle § 71 odst. 3 zákona o soudech a soudcích²⁹³), musel by tak rozhodnout o existenci či neexistenci vad vlastního rozhodnutí. Taková situace je ovšem nepřijatelná, protože odvolací řízení by ztrácelo svůj smysl spočívající v přezkumu napadeného rozhodnutí jiným soudcem (resp. jinými soudci). Proto je v § 14 odst. 2 OSŘ tato eventualita uvedena jako případ vyloučení soudce. Španělská právní úprava obdobné výslovné ustanovení o vyloučení soudce neobsahuje (čl. 219 LOPJ *per eliminationem*), avšak ze znění LOPJ jej dovozuje judikatura.²⁹⁴

3.1.1.2 Suspensivní účinek

Nejobecněji řečeno zásadně vyvolává odvolání i *apelación* suspensivní účinek (s ohledem na španělskou úpravu však je třeba si uvědomit, že rozlišuje mezi *efecto suspensivo* a *efecto obstativo*, přičemž suspensivní účinek ve smyslu české nauky odpovídá druhému z nich). Ani v tomto případě však nejde o tvrzení bezvýjimečné; důsledky nástupu suspensivního účinku se navíc významně liší.

Podstatou suspensivního účinku je, že napadené rozhodnutí (resp. přesněji řečeno napadený výrok rozhodnutí) nenabude právní moci (a zpravidla tedy ani vykonatelnosti, jde-li o rozhodnutí meritorní), dokud ve věci nerozhodne odvolací soud. Tímto se sleduje cíl, aby případné vady rozhodnutí, k jejichž zjištění a případné nápravě má teprve v budoucnu dojít, nezpůsobily účastníkům řízení újmu na jejich právech (vychází se z předpokladu, že je lépe újmám předcházet, než je následně napravovat).

Oddíl A: Odvolání

Pokud jde o přípustné a oprávněnou osobou podané odvolání, suspensivní účinek se zásadně vztahuje na celou výrokovou část (enunciát) napadeného rozhodnutí. P. Lavický uvádí, že takto formulované pravidlo není obvyklé a v OSŘ přetrvává jako důsledek pojetí civilního procesu pocházejícího z 60. let minulého století a opomíjejícího dispoziční zásadu. Tradiční přístup souladný s dispoziční zásadou je odlišný, když suspensivní

²⁹³ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů

²⁹⁴ Např. rozsudek *Tribunal Constitucional* ze dne 2. 7. 2001, sp. zn. 154/2001

účinek nastává v rozsahu odvolacích návrhů.²⁹⁵ Ve světle aktuálního znění § 212 OSŘ je podle Lavického třeba interpretovat i § 206 odst. 1 OSŘ tak, že odvoláním se odkládá právní moc rozhodnutí soudu prvního stupně v rozsahu odvolacích návrhů (odst. 2 a 3 cit. ustanovení pak představují pouze výslovné dotvrzení tohoto pravidla v některých případech a dále formulaci výjimky).²⁹⁶

Přidržíme-li se gramatického výkladu ustanovení § 206 odst. 1 OSŘ (tzn. opomineme-li pro tuto chvíli výklad odkazující na dispoziční zásadu podaný P. Lavickým) a přijmeme-li jako fakt, že napadením rozhodnutí se odkládá zásadně právní moc všech jeho výroků, pak odst. 2 a 3 cit. ustanovení upravují výjimky z tohoto pravidla v podobě tzv. oddělené právní moci. Podle odst. 2 jde o situace, v nichž bylo rozhodnuto o několika právech se samostatným skutkovým základem (kumulace procesních nároků) nebo se rozhodnutí týká několika účastníků, z nichž každý jedná v řízení sám za sebe (tzv. samostatné společenství²⁹⁷), a tedy lze výrok rozhodnutí rozdělit na dvě části – část odvoláním napadenou a část nenapadenou. V takovém případě odvoláním nenapadená část nabyde právní moci a suspenzivní účinek se vztahuje pouze na napadenou část. Odstavec 3 cit. ustanovení uvádí, že právní moc ostatních výroků není suspenzivním účinkem stížena, pokud odvolání směřuje jen proti výroku o nákladech řízení, o příslušenství pohledávky, o lhůtě k plnění (tzv. pariční lhůtě) nebo o předběžné vykonatelnosti rozsudku. Případy oddělené právní moci, v nichž suspenzivní účinek nepostihne celou výrokovou část rozhodnutí, jsou výjimkou z obecného pravidla obsaženého v § 206 odst. 1 OSŘ avšak právní úprava normuje i „výjimku z výjimky“, kdy se ustanovení o oddělené právní moci neužije (a odklad právní moci se tak vztáhne na celé napadení rozhodnutí). Jde o tyto případy:

- 1) závislost výroků (na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který odvoláním nebyl výslovně dotčen),
- 2) z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání poměru mezi účastníky.

Ad 1) Závislým výrokem je takový výrok, jehož obsah je svázan s jiným výrokem téhož rozhodnutí takovým způsobem, že nemůže sám o sobě obstát, kdyby tento jiný (panující)

²⁹⁵ DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1095

²⁹⁶ Ibidem

²⁹⁷ *A contrario* v případě nerozlučného společenství odvolání jednoho účastníka přivodí účinky odvolání pro všechny.

výrok byl zrušen či změněn.²⁹⁸ Panující výrok je pro výrok závislý *conditio sine qua non*.²⁹⁹ Závislost výroků nebývá zpravidla vzájemná, nýbrž pouze jednostranná.³⁰⁰ Závislým výrokem je např. výrok o náhradě mzdy z neplatného rozvázání pracovního poměru, jenž závisí na určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru; nebo výrok o náhradě nákladů řízení a výrok ve věci samé.

Ad 2) Výjimka uvedená sub 2 směřuje na situace, v nichž soud může právně relevantní společenský vztah mezi účastníky řízení vypořádat konstitutivním rozhodnutím, přičemž má možnost volby způsobu vypořádání.³⁰¹ Jde například o situace, kdy má být vypořádáno společné jmění manželů nebo podílové spoluvlastnictví, kdy má být zřízena nezbytná cesta apod.

Při řešení otázky suspenzivního účinku odvolání a jeho rozsahu nelze pominout tzv. štěpení práva, jímž se má na mysli situace, kdy výrok rozhodnutí obsahuje dělitelné plnění (typicky peněžité), které vychází jednoho skutkového základu, avšak v důsledku procesní činnosti soudu (tím, že žalobě zčásti vyhoví a zčásti ji zamítne) nebo i procesní činnosti účastníka řízení (tím, že kvantitativně omezí rozsah odvolání pouze na část jemu nepříznivého výroku) se právo rozštěpí na dvě práva se samostatným skutkovým základem.³⁰² Konstrukce štěpení práva, kritizovaná s poukazem na argument, že nemůže dojít ke štěpení jako důsledku dispozičního úkonu účastníka, avšak i přesto obecně přijímaná soudní praxí³⁰³ (z pragmatických důvodů), vychází z úvahy, že „*původně jednotné právo bylo buď rozhodnutím soudu (pouze částečným vyhověním žalobě), nebo procesním úkonem účastníka řízení (podáním odvolání toliko proti části výroku) rozštěpeno na dvě práva se samostatným skutkovým základem (dva samostatné procesní nároky), která mají oddělený režim i z hlediska nabytí právní moci rozhodnutí.*“³⁰⁴ Nastane-li štěpení práva, protože odvolání bylo podáno jen proti některému z výroků o štěpitelném právu, nenapadený výrok nabyde právní moci (dochází tedy k omezení rozsahu suspenzivního účinku).

²⁹⁸ DRÁPAL, Ljubomír, ref. 90, s. 1695

²⁹⁹ NYPL, Miroslav. Rozhodování odvolacího soudu o nenapadeném výroku závislém na výroku napadeném. Právní rozhledy. 2011, 19(11), 408-410, s. 409

³⁰⁰ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 17, s. 521

³⁰¹ DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1101

³⁰² Ibidem, s. 1098

³⁰³ LAVICKÝ, Petr et al., ref. 290, s. 906; shodně WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 17, s. 521

³⁰⁴ LAVICKÝ, Petr et al., ref. 290, s. 906

Oddíl B: *Apelación*

Významně odlišná je právní úprava suspenzivního účinku (ve smyslu *efecto obstativo*) v případě *apelación* podle LEC. Podání *apelación* vždy bezvýjimečně vyvolá tento účinek (zde je tedy právní úprava oproti ČR relativně jednodušší), v důsledku čehož nabyde rozhodnutí právní moci a nevznikne překážka *rei iudicatae*, což zapříčiní, že není vyloučen přezkum rozhodnutí odvolacím soudem.³⁰⁵ Negativním aspektem této jednoduché právní úpravy je výrazné snížení míry právní jistoty a zároveň s tím související potřeba široké úpravy možnosti předběžné vykonatelnosti rozhodnutí, jak bude popsáno dále.

Španělská úprava stanoví velmi široké možnosti předběžné vykonatelnosti (tj. vykonatelnosti rozhodnutí dříve, než nabyde právní moci) rozhodnutí. Lze tvrdit, že právě vykonatelnost, nikoli právní moc, je to, co účastníka řízení (zejm. ukládá-li se mu rozhodnutím povinnost plnit) ovlivňuje nejvíce. Jestliže účastník řízení podá proti rozhodnutí opravný prostředek, ale toto bude i tak předběžně vykonatelné, potom fakt, že rozhodnutí není v právní moci, je pro něj téměř bez významu. Z pohledu účastníka tak má opravný prostředek odkladný účinek ryze formální (nabízí se tak otázka, zda formálně trojinstanční řízení není reálně pouze jednoinstanční v těch případech, kdy je rozhodnutí předběžně vykonatelné, protože případné následné domáhání se nápravy rozhodnutí je probíhá *de facto* na základě mimořádného opravného prostředku³⁰⁶).

Efecto suspensivo (tzn. že rozhodnutí nebude předběžně vykonatelné), o kterém pojednává čl. 456, 2 a 3 LEC a který je třeba důsledně odlišit od suspenzivního účinku ve smyslu české nauky, je tedy upraven následovně:

- je-li *apelación* podána proti rozhodnutím (*sentencia*), jimiž byl zamítnut žalobní návrh, nebo proti usnesením (*auto*), jimiž se řízení končí, postrádá *efecto suspensivo*,³⁰⁷

³⁰⁵ TORIBIO FUENTES, Fernando et al. *Comentarios a la Ley de Enjuiciamiento Civil*. 1a edición. Valladolid: Lex Nova, 2012, s. 778

³⁰⁶ Pro případy eventuální změny či zrušení rozhodnutí, jež bylo předběžně vykonáno, stanoví LEC podrobná pravidla v čl. 533 a 534. V podrobnostech viz např. VALENTA, Jaroslav. *Komparace české a španělské úpravy soudních výkonů rozhodnutí a exekucí na peněžitá plnění na příkladu srážek ze mzdy*. Praha, 2010. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Konzultantka práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D. (zejm. kapitola 2.4.2.2).

³⁰⁷ Podle názoru právní vědy jde o naprosto redundantní ustanovení, neboť je-li rozhodnutí zamítavé, je zcela samozřejmé, že „není co vykonat“, proto stanovení absence překážky vykonatelnosti rozhodnutí postrádá jakýkoli smysl.

- je-li *apelación* podána proti rozhodnutí (*sentencia*), jímž bylo žalobě vyhověno (byť i jen zčásti), má tato *efecto suspensivo* za předpokladu, že to nevylučují ustanovení o předběžné vykonatelnosti (*ejecución provisional*) rozhodnutí uvedená v čl. 524 – 537 LEC.³⁰⁸

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že odkladný účinek, jak jej chápe česká procesualistika (tedy včetně toho důsledku, že rozhodnutí nebude vykonatelné), bude mít *apelación* pouze při kumulativním splnění následujících podmínek:

- směřuje proti rozhodnutí typu *sencencia*,
- jímž bylo vyhověno žalobnímu návrhu (tedy zpravidla proti rozhodnutí, které nejméně jednomu účastníku řízení stanoví nějakou povinnost),
- nevylučují to ustanovení umožňující předběžnou vykonatelnost.

Z výkladu je patrné, že pojetí odkladného účinku ve španělském procesním právu se významně liší od práva českého. Toto pojetí na jedné straně snižuje právní jistotu (tím, že umožňuje využít dvě přezkumné instance a oddaluje tak okamžik, kdy se rozhodnutí stane nezměnitelným – *decisión firme*), na druhé straně zvyšuje vymahatelnost práva (tím, že zrychluje možnost domoci se svého práva prostřednictvím předběžné vykonatelnosti rozhodnutí *ex lege*). Lze namítnout, že ke zvýšení vymahatelnosti práva dochází na úkor zajištění spravedlnosti (nelze považovat za spravedlivý stav, kdy rozhodnutí, které již bylo vykonáno, bude dodatečně zrušeno či změněno opravným soudem pro existenci odvolatelem vytýkané vady). Jde však opět o poměrování různých zájmů a autorovi práce se španělským zákonodárcem zvolené řešení jeví jako kompromis, o jehož recepci do českého práva je třeba přinejmenším *uvažovat*. Excesy plynoucí z předběžné vykonatelnosti *ex lege* mohou být v odůvodněných případech řešeny prostřednictvím institutu odkladu vykonatelnosti v odvolacím řízení. *De lege ferenda* by tedy vhodné *zvážit* inspiraci pojetím institutu předběžné vykonatelnosti podle španělského práva.

³⁰⁸ TORIBIO FUENTES, Fernando et al., ref. 305, s. 778n

3.1.2 Přípustnost odvolání a *apelación*

Stanovení podmínek přípustnosti opravného prostředku je jedním z nejdůležitějších nástrojů, jimiž může zákonodárce ovlivňovat délku řízení. Na základě posouzení splnění podmínek přípustnosti lze podat odpověď na otázku, jestli má podání opravného prostředku šanci vyvolat meritorní přezkum rozhodnutí. Stanovení podmínek přípustnosti odvolání či *apelación* nepřipouštějící jejich podání proti všem rozhodnutím bezvýjimečně vyjadřuje zájem na konečném pravomocném rozhodnutí ve věci, zájem na co možná nejrychlejším dosažení právní jistoty.³⁰⁹

Při posuzování přípustnosti opravného prostředku, odvolání a *apelación* z toho nevyjímaje, je vhodné rozlišit přípustnost objektivní a přípustnost subjektivní. Objektivní přípustnost určuje, proti jakým rozhodnutím lze opravný prostředek podat a v jaké lhůtě tak lze učinit, aby bylo dosaženo meritorního přezkumu napadeného rozhodnutí (jinak řečeno opravný prostředek lze bezpochyby podat proti jakémukoli rozhodnutí, ovšem jen tam, kde je objektivně přípustný, vyvolá kýžené následky). Subjektivní přípustnost vymezuje, kdo může opravný prostředek uplatnit (např. s rozhodnutím nespokojený účastník řízení), aniž by byl odmítnut jako podaný neoprávněnou osobou.

3.1.2.1 Objektivní přípustnost

Oddíl A: Odvolání

Odvolání je podle § 201 OSŘ objektivně přípustné proti rozhodnutí (rozsudku nebo usnesení – projev univerzality odvolání) okresního³¹⁰ či krajského³¹¹ soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. S ohledem na znění tohoto ustanovení nelze pravdivě tvrdit, že by odvolání bylo přípustné proti každému rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže to zákon nevyklučuje, jak bývá někdy zjednodušeně činěno.³¹² Na základě § 9 odst. 3 OSŘ totiž v některých případech může jako soud prvního stupně rozhodovat Nejvyšší soud a

³⁰⁹ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 17, s. 504

³¹⁰ Resp. obvodního soudu v Praze a Městského soudu v Brně (§ 9 odst. 1, 2 zákona o soudech a soudcích)

³¹¹ Resp. Městského soudu v Praze (§ 9 odst. 1 zákona o soudech a soudcích)

³¹² Např. VANÍČKOVÁ, Zuzana. Odvolání v civilním procesu. Praha, 2010. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, s. 36

podle znění § 201 OSŘ nelze proti takovému prvoinstančnímu rozhodnutí podat odvolání (§ 201 OSŘ *per eliminationem*, popř. *a contrario*).

Z citovaného ustanovení § 201 OSŘ tedy vyplývá první podmínka objektivní přípustnosti – existence rozhodnutí soudu prvního stupně. Literatura často uvádí tuto podmínku ve znění „existence *nepravomocného* rozhodnutí soudu prvního stupně“. Ačkoli nejde o chybu (a naopak může jít o vhodné zdůraznění především z pedagogických důvodů), je výslovné uvedení atributu nepravomocnosti rozhodnutí jako součásti této podmínky redundantní, neboť skutečnost, že odvolat se lze pouze proti nepravomocnému rozhodnutí, plyne ze samotné povahy odvolání jako řádného opravného prostředku a v neposlední řadě také z ustanovení § 159 OSŘ, podle nějž v právní moci je rozsudek až poté, co jej nelze napadnout odvoláním.

Při zkoumání přípustnosti odvolání se nicméně nelze zastavit u ustanovení § 201 OSŘ, nýbrž je třeba vyjít ze systematického výkladu a zohlednit i další ustanovení občanského soudního řádu, zde konkrétně především (nikoli však výlučně) § 202 OSŘ. V tomto ustanovení je uveden výčet rozhodnutí, proti nimž není odvolání přípustné. Svou povahou tedy představuje výjimku z obecného pravidla plynoucího z § 201 OSŘ a je vedeno snahou o posílení možnosti prosazení procesní ekonomie v řízení.

Nepřípustnost odvolání stanoví § 202 odst. 1 OSŘ pro celou řadu usnesení. Výčet těchto usnesení *není* dle N. Javůrkové taxativní, neboť občanský soudní řád v řadě svých ustanovení výslovně uvádí další usnesení, proti nimž není odvolání přípustné.³¹³ O tomto závěru lze pochybovat, neboť výčet zde obsažený je nepochybně taxativní pokud jde o nepřípustnost podle § 202 odst. 1 OSŘ. Skutečnost, že pro zjištění nepřípustnosti odvolání nepostačí zkontrolovat výčet uvedený v tomto ustanovení, z něj bez dalšího nečiní výčet demonstrativní. Pokud by tento výčet byl považován za demonstrativní (*tertium non datur*³¹⁴), znamenalo by to, že je soudu dán prostor pro uvážení, zda je odvolání proti konkrétnímu rozhodnutí přípustné či nikoli.³¹⁵ Takovou úvahu však občanský soudní řád

³¹³ DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1076; shodně JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 26; shodně A. Šíma in: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al., ref. 75, s. 619

³¹⁴ Plyne z logického zákona o vyloučení třetího

³¹⁵ Podle GERLOCH, Aleš, ref. 13, s. 44

soudu neumožňuje. Taxativnost výčtu uvedeného v § 202 odst. 1, pokud jde o nepřipustnost podle tohoto ustanovení, nevylučuje stanovení nepřipustnosti odvolání i na jiných místech OSŘ, tedy stanovení nepřipustnosti podle jiných ustanovení (jako např. podle § 17 věta druhá OSŘ nebo podle § 338j odst. 2 věta druhá OSŘ). Názor, že výčet uvedený v § 202 odst. 1 OSŘ je taxativní, vyplývá i z formulace použité A. Mackovou, když uvádí, že nepřipustnost odvolání nezakládá jen „*taxativní [sic] výčet usnesení podle § 202 odst. 1*“, ³¹⁶ odvolat se nelze i proti jiným usnesením, jež zákon výslovně uvádí. Navíc zřejmě v právní vědě panuje shoda na tom, že výčet usnesení, proti nimž se nelze odvolat, má být taxativní (aby nedocházelo ke svévolnému rozhodování soudů o přípustnosti opravného prostředku). Vytváří-li soubor usnesení, proti nimž se nelze odvolat, ve svém souhrnu teprve více ustanovení obsahujících výčet (třebaže někdy pouze jednoprvkový – viz § 17 věta druhá OSŘ), pak tento „celkový“ výčet získaný systematickým výkladem zákona lze označit za taxativní jen tehdy, je-li taxativní i každý z množiny výčtů, jež jej v souhrnu tvoří. Skutečnost, že pro zjištění „celkového“ výčtu je třeba použít systematický výklad zákona, nečiní z „dílcích“ výčtů sama o sobě výčty demonstrativní. ³¹⁷

Na tomto místě jistě není účelné uvádět celý výčet druhů usnesení obsažený v cit. ustanovení § 202 odst. 1 OSŘ. Zaměřme se tedy jen na některé druhy obzvláště významné z hlediska naplňování zásady procesní ekonomie. Zákon na prvním místě vylučuje možnost podat odvolání proti usnesením, jimiž se upravuje vedení řízení [§ 202 odst. 1 písm. a) OSŘ]. Podle autora této práce zvolil zákonodárce racionální a naprosto správný přístup, když odvolání proti těmto usnesením vyloučil. ³¹⁸ Právní věda se shoduje na tom, že jde o usnesení, „*kteřá nemohou mít vliv na rozhodnutí ve věci samé, nemohou přivodit vážnější újmu na právech účastníků a týkají se otázek, které je třeba v zájmu hospodárného vedení řízení rychle řešit*“. ³¹⁹ B. Petr a J. Jirsa akcentují jejich malou (resp. nijakou) důležitost ve vztahu k rozhodnutí ve věci samé. ³²⁰ Pokud už nějaký vliv tato usnesení na

³¹⁶ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 17, s. 506

³¹⁷ Komentářová literatura si v této skutečnosti dokonce protřečká. Např. V. Jakšič totiž v tomtéž komentáři, v němž N. Javůrková dovozuje, že výčet podle § 202 odst. 1 není taxativní, uvádí, že výčet v § 214 odst. 2 taxativní je. Jde přitom o shodný případ (ke zjištění „celkového“ výčtu je třeba použít systematický výklad s ohledem na odst. 3 cit. ustanovení). Viz V. Jakšič in: DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1141

³¹⁸ Odlišný přístup zvolil v této otázce zákonodárce španělský [srov. výše, co bylo uvedeno o řádných opravných prostředcích podle LEC (zejm. *recurso de reposición a recurso de revisión*), a též srov. dále, co bude uvedeno v rámci pojednání o přípustnosti *apelación*].

³¹⁹ DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1076

³²⁰ JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 22n

meritorní rozhodnutí mají, pak pouze zprostředkovaný tím, že napomáhají, jsou-li správně využívána, efektivnímu směřování procesu k meritornímu rozhodnutí.³²¹ Argument ve prospěch vyloučení přípustnosti odvolání v tomto případě dále zesiluje skutečnost, že soud není těmito vlastními usneseními vázán a může kdykoli přistoupit k jejich změně, aniž by k tomu bylo nutné předchozí podání opravného prostředku účastníkem řízení. Možný problém ve vztahu k tomuto ustanovení tak spočívá pouze ve vágním (resp. v zákoně zcela absentujícím) vymezení pojmu „usnesení, jímž se upravuje vedení řízení“, v důsledku čehož mohou vznikat pochybnosti o tom, zda je konkrétní usnesení pod písm. a) cit. paragrafu subsumovatelné či nikoli. Tyto pochybnosti mohou vznikat v některých hraničních případech, v jiných je naopak zařazení usnesení do této skupiny nesporné (např. pokud jde o usnesení o ustanovení znalce podle § 129 OSŘ, usnesení o nařízení jednání podle § 115 OSŘ, usnesení o odročení jednání podle § 119 OSŘ aj.). Je možné uzavřít, že pokud by zákon umožňoval podávání opravného prostředku proti takto vymezeným usnesením, šlo by o výrazné oslabení prosazení zásady procesní ekonomie v civilním procesu, přičemž vzhledem k nízkému významu těchto rozhodnutí na meritorní rozhodnutí by nedošlo k adekvátnímu posílení prosazení možnosti vydání spravedlivého rozhodnutí (s využitím grafu č. 1 by tedy nešlo o posun po křivce, nýbrž o posun z bodu nacházejícího se na křivce směrem k bodu Z), nešlo by tedy o paretovské zlepšení situace. *Mutatis mutandis* lze poukázat i na názor Ústavního soudu, podle něž možnost přezkoumávat typicky jen procesní rozhodnutí by vedla k totálnímu zablokování jakéhokoli soudního procesu.³²²

Vraťme se nyní ještě krátce k tomu, co uvádějí B. Petr a J. Jirsa, tedy že usnesení, jimiž se upravuje vedení řízení, napomáhají efektivně řízení, *jsou-li správně využívána*. Může samozřejmě nastat i situace, že soud tato usnesení „nevyužívá správně“. Možnost „nesprávného využívání“ uvedených usnesení nicméně není důvodem pro umožnění podávání opravných prostředků proti nim. Účastníci řízení totiž mají i jiné prostředky, jimiž se mohou v některých případech domáhat efektivního vedení řízení (a tím tedy i „správného využívání“ usnesení, jimiž se vedení řízení upravuje). Jsou jimi např. stížnost na

³²¹ JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 23

³²² Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2009, sp. zn. II. ÚS 1486/09

průtahy v řízení podle § 164 odst. 1 zákona o soudech a soudcích nebo návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu podle § 174a zákona o soudech a soudcích.

Podle § 202 odst. 1 písm. e) OSŘ není odvolání přípustné ani proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o svědečném. Opět jde o vyluku z přípustnosti odvolání, která je podle názoru autora práce nekontroverzní a vhodná. Nicméně toto ustanovení vyvolává otázku, proč bylo do výčtu zařazeno jen usnesení o svědečném a nikoli už usnesení, jímž bylo přiznáno znalečné či tlumočné. Pokud jde o znalečné, lze namítnout, že nároky znalců jsou obvykle vyšší než nároky svědků, proto by zde již nebylo možné argumentovat nehospodárností odvolacího řízení o nich. Tento argument je však již méně validní v případě tlumočného. Autor práce se domnívá, že zařazení usnesení o tlumočném do výčtu by bylo vhodné, současný stav působí dojmem, že zákonodárce se při výběru usnesení, proti nimž odvolání nepřipustil, rozhodoval alespoň v tomto bodě arbitrárně.

Ohledně dalších druhů usnesení, proti nimž nelze podat odvolání, se zde odkazuje na znění § 202 odst. 1 OSŘ.

V ustanovení § 202 odst. 2 OSŘ je obsažena úprava nepřipustnosti odvolání v tzv. bagatelních věcech. Nejde-li o rozsudek pro uznání nebo rozsudek pro zmeškání, není odvolání přípustné proti rozsudku, jímž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 10 000 Kč, k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží. Důsledkem tohoto pravidla je zavedení pouze jednoinstančního řízení v některých věcech, tj. odklon od obecně uplatňované zásady dvojinstančnosti řízení. K bližšímu hodnocení institutu bagatelních rozsudků a nemožnosti odvolání proti nim viz dále v subkapitole 3.2.2.

Poslední – třetí – odstavec § 202 stanoví, že odvolání je nepřipustné pouze proti důvodům rozhodnutí (*a contrario* je přípustné proti výroku či výrokům rozhodnutí). Autor této práce se domnívá, že přesnější by bylo uvést v právní úpravě, že odvolání je nepřipustné jen proti „odůvodnění rozhodnutí“ (nikoli tedy proti „důvodům“). Podle § 157 odst. 1 OSŘ totiž rozhodnutí mj. obsahuje „odůvodnění“ (nikoli „důvody“). Důvodem konkrétního rozhodnutí je např. právní poměr, z něž vyplývá nárok žalobce, odůvodněním pak popis tohoto důvodu a dalších rozhodných okolností pojatý do soudního rozhodnutí; toto odůvodnění může být v některých případech v rozporu s objektivně danými důvody, proto

může být účastníkem řízení zpochybňováno. Odvolat se lze pouze proti výroku rozhodnutí, neboť jen ten může nabýt právní moci a vykonatelnosti. Umožnění odvolání v situaci, kdy účastník nezpochybňuje výrok rozhodnutí, avšak je subjektivně nespokojen s jeho odůvodněním, by bylo zcela nesmyslným porušením principu procesní ekonomie, které by nemělo žádný přínos kromě uspokojení účastníka z psychického hlediska; ten nicméně nemůže převážit nad zájmem na efektivním a rychlém řízení. Účastník řízení má možnost navrhnout opravu odůvodnění rozhodnutí jiným procesním úkonem odlišným od opravného prostředku, a to konkrétně návrhem podle § 165 odst. 1 OSŘ (v případě usnesení ve spojení s § 167 odst. 2 OSŘ). Z ustanovení § 202 odst. 3 OSŘ *a contrario* nicméně vyplývá další podstatná okolnost, a to že odvoláním lze napadat *také* odůvodnění rozhodnutí (a zpravidla tak odvolatelé činí), je-li současně napaden výrok.

Odvolání, má-li vést k meritornímu přezkumu napadeného rozhodnutí³²³ (tj. nikoli k odmítnutí opravného prostředku), musí být podáno v zákonem stanovené lhůtě, která je upravena ustanovením § 204 OSŘ. Obecně je možno konstatovat, že tato lhůta je patnáctidenní a počítá se od doručení rozhodnutí (resp. ode dne následujícího po dni, kdy bylo rozhodnutí doručeno – srov. § 57 odst. 1 OSŘ). Jde o lhůtu procesní. Pokud jde o délku lhůty, je možné *de lege ferenda* uvažovat o její úpravě. Pro srovnání lze uvést, že v neméně významném procesním kodexu, totiž trestním řádu³²⁴, je lhůta pro podání odvolání stanovena jako osmidenní (§ 248 odst. 1 trestního řádu). Nelze přitom tvrdit, že v řízení trestním, kde soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy, by bylo rozhodováno o méně významných záležitostech než v civilním procesu. Je-li tedy v nauce trestního práva osmidenní odvolací lhůta považována za dostatečnou, proč by tomu tak nemohlo být i v civilním procesu?

Všechny výše popsané podmínky objektivní přípustnosti odvolání, které musí být splněny kumulativně, lze shrnout následovně:

- 1) existence rozhodnutí soudu prvního stupně,
- 2) absence stanovení nepřípustnosti odvolání proti tomuto rozhodnutí a
- 3) dodržení lhůty pro podání odvolání.

³²³ Zde je třeba poukázat na fakt, že i nemeritorní rozhodnutí může být meritorně přezkoumáno.

³²⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Oddíl B: *Apelación*

Podmínky objektivní přípustnosti *apelación* jsou upraveny v jediném ustanovení LEC, a to v čl. 455. Tato úprava *apelación* je (zdánlivě³²⁵) relativně jednodušší než úprava téhož v případě odvolání, což je zapříčiněno subsidiaritou *apelación* vůči ostatním řádným opravným prostředkům (*reposición, revisión, queja*). Proto i zde podávaný výklad o přípustnosti *apelación* je svým rozsahem kratší než tomu bylo u odvolání, je však třeba jej vždy důsledně vnímat současně s tím, co bylo uvedeno výše o ostatních řádných opravných prostředcích podle LEC.

Podle čl. 455, 1 LEC je *apelación* objektivně přípustná proti všem rozsudkům, dále proti usnesením, jimiž se řízení končí (*autos definitivos*), a proti usnesením, u nichž to zákon výslovně připouští.³²⁶ V témže ustanovení je nicméně obsažena výjimka, podle níž je *apelación* nepřípustná v případech, kdy bylo rozsudkem rozhodnuto v tzv. *juicio verbal* a výše peněžitého plnění, o němž soud rozhodoval, nepřevyšuje 3 000 eur³²⁷ (tj. hranice bagatelní věci podle španělské právní úpravy).

Na tomto místě je vhodné učinit zmínku o tom, co je tzv. *juicio verbal*. Španělská právní úprava rozlišuje mezi dvěma způsoby průběhu sporného řízení, ty označuje *juicio ordinario* a *juicio verbal*. Zjednodušeně řečeno lze říci, že *juicio verbal* je méně formální a díky tomu by měl být zpravidla i rychlejší než *juicio ordinario*. Pro určení, zda v konkrétní věci proběhne řízení způsobem *juicio verbal* nebo *juicio ordinario* je rozhodující, co se spor vede a v případě peněžitého plnění také výše tohoto plnění (hranice v tomto případě je 6 000 eur).³²⁸

³²⁵ Zdánlivě pouze proto, že ve srovnání s úpravou odvolání vyžaduje mnohem komplexnější systematický výklad zákona

³²⁶ Španělský zákonodárce zvolil pro stanovení přípustnosti *apelación* stejnou metodu jako zákonodárce český, tj. zásadní přípustnost, není-li dále stanoveno jinak.

³²⁷ Přibližně 80 000 Kč (srov. s hranicí bagatelnosti 10 000 Kč dle OSŘ)

³²⁸ Juicio ordinario o juicio verbal. Reglas para determinarlo. Sánchez – Bermejo: Abogados [online]. Málaga, 2016 [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <https://www.sanchezbermejo.com/juicio-ordinario-o-juicio-verbal/>

Z čl. 455 LEC lze tedy dovodit, že *apelación* je, pokud jde o sporná řízení, přípustná proti:

- rozsudkům vydaným v rámci *juicio verbal*, pokud peněžité plnění převyšuje 3 000 eur (a současně nepřevyšuje 6 000 eur, neboť pak by muselo být rozhodováno v *juicio ordinario*),
- rozsudkům vydaným v rámci *juicio verbal* z důvodu povahy sporu (*por razón de materia*) – čl. 455, 1 LEC *a contrario*,
- rozsudkům vydaným v rámci *juicio ordinario*,
- usnesením, jimiž se končí řízení, pokud zákon nestanoví, že je třeba proti nim podat jiný opravný prostředek (zejm. *recurso de revisión*),
- usnesením, u nichž to zákon výslovně stanoví (např. usnesení o přerušení řízení podle čl. 43 alinea 2 LEC).

Při zjišťování, zda je *apelación* v konkrétním případě objektivně přípustná, či nikoli, nepostačí zjistit přípustnost podle čl. 455 LEC, nýbrž i zde jde třeba vyjít ze systematického výkladu, při němž je třeba především zjistit, zda zákon pro daný případ nepředpokládá podání jiného opravného prostředku. Toto zjištění může být někdy velmi komplikované, neboť jak již bylo vícekrát uvedeno, španělské procesní právo se vyznačuje velkou pluralitou řádných opravných prostředků.

Z dosavadního pojednání o objektivní přípustnosti *apelación* by mohl vzniknout mylný dojem, že španělská právní úprava klade větší důraz na procesní ekonomii, protože v řadě případů neumožňuje podat opravný prostředek proti některým usnesením, proti nimž to úprava česká připouští. Avšak je tomu právě naopak. Některá rozhodnutí sice nelze napadat prostřednictvím *apelación*, lze tak nicméně činit jinými opravnými prostředky. Je pak třeba si uvědomit, že narozdíl od úpravy české je také možné podávat opravné prostředky (třebaže ne ve formě *apelación*) mj. proti prakticky všem usnesením, jimiž se upravuje vedení řízení, což lze považovat za excesivní vymezení objektivní přípustnosti opravných prostředků. Španělský zákonodárce opomenul vzít v úvahu všechny relevantní a validní argumenty, pro něž česká právní úprava opravné prostředky v těchto případech nepřipouští.

Zbývá zmínit se o lhůtě pro podání *apelación*. Ta je podle čl. 458, 1 LEC dvacetidenní (srov. s patnáctidenní lhůtou dle OSŘ) a počítá se ode dne doručení rozhodnutí účastníku řízení.

3.1.2.2 Subjektivní přípustnost

Oddíl A: Odvolání

Základní pravidlo subjektivní přípustnosti odvolání plyne z § 201 OSŘ, který uvádí, že „[ú]častník může napadnout rozhodnutí (...)“. Ve spojení s § 90 OSŘ tak lze dovodit, že odvolání může podat žalobce nebo žalovaný. Ačkoli to není nikde v zákonné úpravě *verbis expressis* vyjádřeno, odvolání je oprávněn podat jen ten účastník, jemuž nebylo rozhodnutím nalézacího soudu zcela vyhověno, čímž mu vznikla v jeho poměrech újma odstranitelná tím, že odvolání bude vyhověno (rozhodující je objektivní existence újmy a možnosti její nápravy rozhodnutím o odvolání³²⁹). Případné odvolání podané účastníkem, jehož návrhu soud v plném rozsahu vyhověl, je třeba odmítnout pro nedostatek subjektivní legitimity.³³⁰

S přiznáním oprávnění podávat odvolání účastníkům řízení souvisí otázka subjektivní kumulace v těchto případech. Tvoří-li účastníci nerozlučné společenství, podáním odvolání společník vyvolá účinky pro všechny nerozlučné společníky. Jde-li o společenství samostatné, účinky podání odvolání jedním ze společníků se vztahují jen na postavení tohoto společníka.

Pravidlo obsažené v § 201 OSŘ dále doplňuje ustanovení § 203 OSŘ, v němž se stanoví, že odvolání může být za určitých okolností podáno také vedlejším účastníkem (nikoli ale proti vůli podporovaného účastníka), státním zastupitelstvím nebo Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Zvláštními případy, kdy se odvolání stává subjektivně nepřípustným, jsou vzdání se odvolání a zpětvzetí odvolání. Zákon umožňuje legitimovaným subjektům vzdát se odvolání v § 207 odst. 1 OSŘ. Ke vzdání se odvolání musí dojít vůči soudu a až po vyhlášení

³²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1363/96

³³⁰ JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 20

rozsudku nalézacího soudu. Osoba³³¹ tímto nevratným procesním úkonem ztrácí subjektivní legitimaci k podání odvolání. Bylo-li odvolání vzato zpět (a toto zpětvzetí nebylo odvoláno v souladu s ustanovením § 41a odst. 4 OSŘ), je tomu, kdo jej vzal zpět, znemožněno jej opět podat – § 207 odst. 2 věta druhá OSŘ [bude-li přesto podáno, odvolací soud je odmítne podle § 218 písm. b) OSŘ]. Z tohoto pravidla judikatura připouští výjimku v případě, kdy odvolatel vzal své odvolání zpět, avšak napadené rozhodnutí bylo následně změněno opravným usnesením.³³²

Oddíl B: *Apelación*

Při zjišťování subjektivní přípustnosti *apelación* je třeba vyjít z obecných ustanovení o opravných prostředcích, která jsou obsažena v čl. 448 – 450 LEC. Ustanovení *apelación* neobsahují žádnou zvláštní úpravu subjektivní přípustnosti, která by aplikaci obecné úpravy vylučovala či modifikovala v duchu zásady *lex specialis derogat legi generali*.

Podle čl. 448, 1 LEC mohou opravné prostředky, *apelación* nevyjímaje, podávat účastníci řízení³³³. K tomu ovšem (narozdíl od úpravy v občanském soudním řádu) LEC výslovně stanoví podmínku, že aby byl účastník subjektivně legitimován k podání opravného prostředku, musí se jej rozhodnutí negativně dotýkat (*afectarle desfavorablemente*).

Ve španělské právní úpravě absentuje institut vzdání se *apelación*, což je třeba vnímat jako nedostatek bránící dřívějšímu nabytí právní moci rozhodnutí v situaci, kdy žádný z účastníků nemá zájem jej napadnout. Obdobně jako v úpravě české je potom stanoveno, že *apelación* lze vzít zpět, a to kdykoli před rozhodnutím o ní (čl. 450, 1 LEC).

Ve sporném nalézacím řízení nemohou *apelación* obecně podat vedlejší intervenienti ani obdoba státního zastupitelství (*Ministerio Fiscal*), jako je tomu v úpravě české.

³³¹ Pojem osoba v tomto kontextu není zcela vhodný, neboť subjektem řízení může být v určitých výjimečných situacích též útvar bez právní subjektivity, tedy *non* osoba (např. rada zaměstnanců na základě ustanovení § 276 odst. 8 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

³³² DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1111

³³³ LEC nepoužívá doslova pojem „účastníci řízení“, nýbrž „strany“ (*partes*). Z důvodu snahy o zachování terminologické jednotnosti v rámci celé práce je však nadále používán pojem „účastníci řízení“, popř. „účastníci“.

3.1.3 Náležitosti odvolání a *apelación*

Oddíl A: Odvolání

Odvolání i *apelación* jsou procesními úkony účastníků řízení, které se činí podáním. Jako takové proto musí splňovat určité náležitosti vyžadované zákonem. V případě odvolání jde jednak o obecné náležitosti podle § 42 odst. 4 OSŘ a jednak o náležitosti zvláštní uvedené v § 205 odst. 1 OSŘ, jimiž jsou:

- označení rozhodnutí, proti němuž odvolání směřuje (zpravidla uvedením čísla jednacího, data vydání rozhodnutí a označení soudu, který je vydal),
- rozsah napadení rozhodnutí (vymezení kvantitativní stránky přezkumu),
- v čem je spatřována nesprávnost napadeného rozhodnutí nebo postupu soudu (odvolací důvod, tj. vymezení kvalitativní stránky přezkumu) a
- čeho se odvolatel domáhá (odvolací návrh).

Opět je třeba konstatovat, že není účelné pro tuto práci detailně se jednotlivými náležitostmi zabývat, proto bude v následujícím textu pojednáno jen o některých aspektech, které jsou významné z hlediska komparace se španělskou právní úpravou.

K vymezení rozsahu napadení rozhodnutí:

Povinnost odvolatele kvantitativně vymežit meze přezkumné činnosti odvolacího soudu je zcela v souladu s dispoziční zásadou. Odvolatel je povinen především uvést, proti kterým výrokům odvolání směřuje, jestliže je v rozhodnutí obsaženo výroků více. Rozsah může být měněn jen po dobu trvání lhůty pro podání odvolání (§ 205 odst. 4 OSŘ). Pravidlo týkající se změny rozsahu je však třeba vykládat tak, že omezení možnosti měnit rozsah pouze po dobu odvolací lhůty se týká jen jeho rozšiřování; případné zúžení rozsahu je možné i po uplynutí odvolací lhůty a je třeba jej posoudit jako částečné zpětvzetí. V souladu s projednací zásadou soud napadené rozhodnutí přezkoumává pouze v mezích vymezených odvolatelem (platí *iudex ne eat ultra petita partium*). Výjimku představují situace, kdy soud není rozsahem vázán podle § 212 věty druhé OSŘ (v těchto případech se neprojeví jinak platná zásada zákazu *reformationis in peius*):

- případy závislých výroků (srov. výše),
- případy, kdy jde o práva či povinnosti nerozlučných společenství účastníků,

- případy, kdy z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahů mezi účastníky (srov. výše).

Při úvahách odvolacího soudu o hranicích přezkumné činnosti v případě závislých výroků je rozhodující úsudek o tom, zda nenapadený výrok je či není závislý na výroku napadeném. Kladná odpověď znamená nikoli možnost, nýbrž dokonce povinnost přezkoumat i výrok nenapadený.³³⁴

K odvolacím důvodům:

V § 205 odst. 2 OSŘ je obsažen výčet důvodů, pro něž lze odvolání podat. Tento výčet je taxativní, směřuje-li odvolání proti rozsudku či usnesení, jimiž byla věc vyřízena meritorně (tzn. směřuje-li proti nemeritornímu rozhodnutí, lze uvádět libovolný důvod). Podle důvodové zprávy k zákonu č. 30/2000 Sb., jímž byl tento výčet do občanského soudního řádu vložen, pokrývá výčet v podstatě všechny důvody přicházející v úvahu. Jak uvádí M. Šmídová, záměrem zákonodárce tak nebylo omezit odvolatele v uvádění odvolacích důvodů, ale spíše jej navést, z jakých důvodů může odvolání uplatnit.³³⁵ Jestliže toto bylo opravdovým úmyslem zákonodárce (což plyne z důvodové zprávy), domnívá se autor této práce, že tak měl učinit nikoli výčtem taxativním, nýbrž výčtem demonstrativním (vždyť právě „poskytnutí vodítka“ je jedním ze základních účelů neuzařovaných demonstrativních výčtů). Zde jde nicméně spíše o výtku z pozic teorie práva než právní praxe, kde, zdá se, taxativnost výčtu nevyvolává kontroverze. Pokud jde o samotnou vhodnost či potřebnost výčtu v zákoně, je možné konstatovat, že jde o výčet nadbytečný, může být matoucí pro osoby bez právního vzdělání a vůbec není návodný.^{336,337}

Obecně lze odvolací důvody rozdělit do dvou základních skupin³³⁸:

- chyby *in iudicando* (porušení práva hmotného nesprávným rozsouzením sporné věci), pod něž lze zahrnout důvod podle § 205 odst. 2 písm. d) až g) OSŘ,

³³⁴ NYPL, Miroslav, ref. 299, s. 410

³³⁵ ŠMÍDOVÁ, Marta. Odvolání v občanském soudním řízení. Nové Město nad Metují, 2012. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, s. 38

³³⁶ LAVICKÝ, Petr. Odvolání v civilním řízení soudním. Dostupné z: <http://www.cak.cz/assets/pro-koncipienty/vzdelavani/odvolani-v-civilnim-rizeni-soudnim---judr--petr-lavicky--ph-d-.pptx>

³³⁷ Autor práce nezpochybňuje možnost zavedení výčtu odvolacích důvodů jako takový. Naopak, zpřesňování úpravy přípustnosti a důvodů opravných prostředků je pro moderní civilní právní úpravy charakteristické. Kritizován je však přístup českého zákonodárce, kdy zvolil výčet taxativní, ačkoli neměl v úmyslu přípustnost jakkoli omezit, tudíž je uvedený výčet zcela redundantní.

³³⁸ OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed., ref. 49, s. 34n

- chyby *in procedendo* (porušení předpisů soudního řízení), pod něž spadají důvody podle § 205 odst. 2 písm. a) až c) OSŘ.

Odvolatel musí v odvolání konkrétně uvést, v čem spatřuje naplnění daného odvolacího důvodu, pouhá citace ustanovení zákona není dostačující. I přesto, že zákon na odvolateli uvedení odvolacího důvodu požaduje, stanoví se v § 212a odst. 1 OSŘ, že odvolací soud není odvolacími důvody vázán, jde přitom o hrubé porušení dispoziční zásady (k tomu viz dále též v kapitole 4); porušení dispoziční zásady v tomto případě může potenciálně vést k tomu, že odvolatelé budou uvádět nahodilý a zcela bezúspěšný odvolací důvod, jen aby splnili svou povinnost, a budou spoléhat, že odvolací soud přezkoumá rozhodnutí i z důvodů neuplatněných. Porušení dispoziční zásady je několikanásobné, neboť neplyne jen z cit. ustanovení, nýbrž dále i z § 212a odst. 5 OSŘ, podle něž vedle vad zmatečnosti (přihlédnutí k nim není kontroverzní, neboť je zde dán veřejný zájem na jejich eventuálním odstranění) soud přihlédne i k vadám řízení před soudem, jestliže mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a jestliže za odvolacího řízení nemohla být zjednána náprava.

Stejně jako soud, ani odvolatel sám není uplatněnými odvolacími důvody vázán a může je měnit kdykoli v průběhu odvolacího řízení (§ 205 odst. 3 OSŘ). V těchto skutečnostech (nevázanost soudu uplatněnými odvolacími důvody, stanovení neomezené možnosti odvolací důvody kdykoli měnit) lze spatřovat zásadní nedostatek právní úpravy odvolání z hlediska procesní ekonomie.

K odvolacímu důvodu spočívajícímu v tom, že rozhodoval nesprávně obsazený soud, ledaže namísto samosoudce rozhodl senát [§ 205 odst. 2 písm. a) *in fine* OSŘ] lze uplatnit kritiku totožnou, jako byla uvedena v rámci pojednání o žalobě pro zmatečnost, tedy že i v případě, kdy rozhodoval senát namísto samosoudce, jde o porušení základního práva na zákonného soudce a není tedy důvod tento odvolací důvod zákonem vyloučit jako nezpůsobilý.

Zvláštní úprava odvolacích důvodů platí podle § 205b OSŘ pro odvolání proti rozsudku pro uznání nebo rozsudku pro zmeškání (tzv. kontumačnímu rozsudku), kdy lze jako odvolací důvod uplatnit pouze nesplnění podmínek řízení, věcnou nepříslušnost soudu prvního stupně, rozhodování vyloučeného soudce či přísedícího na prvním stupni, nesprávné

obsazení soudu prvního stupně [§ 205 odst. 2 písm. a) OSŘ] a skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být prokázáno, že nebyly splněny předpoklady pro jejich vydání.

K odvolacímu návrhu:

Kromě výše uvedeného musí účastník v odvolání také uvést, čeho se domáhá. Odvolatel může navrhnout, aby odvolací soud:

- 1) rozhodl kasačním způsobem (tj. zrušil napadené rozhodnutí nalézacího soudu, popř. jeho část), nebo
- 2) změnil rozhodnutí nalézacího soudu (v tomto případě musí odvolatel uvést, jak má být rozhodnutí změněno).

Podle § 205 odst. 3 OSŘ může účastník svůj odvolací návrh měnit kdykoli v průběhu odvolacího řízení stejně jako odvolací důvody. Stejná výtka, jako byla uplatněna vůči tomuto ustanovení, pokud jde o odvolací důvody, se uplatní i v případě odvolacího návrhu.

Na základě ustanovení § 221a OSŘ není odvolací soud odvolacím návrhem vázán (může rozhodnutí zrušit, i když je navrhována jeho změna, a naopak). V tom lze opět spatřovat absurdní porušení dispoziční zásady, když odvolací návrh není ničím jiným než obdobou žalobního petitu a rizika plynoucí z důsledného uplatnění dispoziční zásady lze eliminovat eventuálními petity. Důsledkem ustanovení § 221a OSŘ je, že odvolací návrh nemá pro řízení žádný význam (to potvrzuje i skutečnost, že jeho úplná absence není ani důvodem odmítnutí odvolání).³³⁹

Oddíl B: *Apelación*

Vzhledem k tomu, že i *apelación* je podáním, musí splňovat obecné náležitosti podání podle španělského procesního předpisu. Kromě těchto obecných náležitostí musí dále obsahovat i náležitosti zvláštní, které však zákon výslovně nevypočítává³⁴⁰ (lze je nicméně dovodit z některých ustanovení – např. čl. 465, 5 LEC).

³³⁹ LAVICKÝ, Petr, ref. 336

³⁴⁰ V případě náležitostí podání by měl být zákon dle autora této práce návodnější a účastníkům řízení poskytnout jasnou informaci o tom, co musí jejich podání obsahovat. Nicméně vzhledem k povinnému zastoupení účastníků řízení nejen advokátem, ale současně i tzv. procesním zástupcem (*procurador*), nezpůsobuje absence výslovného výčtu zvláštních náležitostí větší problémy.

K vymezení rozsahu napadení rozhodnutí:

Účastník řízení podávající *apelación* má zásadně vymežit rozsah (*ámbito*), v němž rozhodnutí napadá. Z ustanovení čl. 465, 5 LEC pak plyne, že opravný soud je tímto rozsahem vázán a smí rozhodnout pouze o tom, co bylo vymezeno v *apelación*, popř. také v *oposición* podle čl. 461 LEC (zásadu španělská literatura vyjadřuje slovy: *tantum devolutum quantum appellatum*). *Oposición* je podání účastníka řízení, který nepodal *apelación*, jímž se vyjadřuje k *apelación* podané jiným účastníkem (vyjádření k odvolání). Jde opět o projev dispoziční zásady doplněný o prvek procesní ekonomie v tom smyslu, že rozsah přezkumu může určit také odvolací odpůrce (*parte apelada*), čímž dochází k úspoře především časové, neboť odvolací odpůrce nemusí formulovat opravný prostředek zvlášť. Nevymezí-li účastník řízení rozsah, v jakém rozhodnutí napadá, není to důvodem pro odmítnutí *apelación* a opravný soud přezkoumá rozhodnutí v celém rozsahu (čl. 456, 1 LEC).

V čl. 465, 5 LEC je také výslovně vyjádřen zákaz *reformationis in peius*, který nebyl v dřívější právní úpravě vyjádřen *expressis verbis* (stejně jako v právní úpravě české). *Reformatio in peius* je výjimečně možná pouze tehdy, rozhoduje-li soud na základě vymezení rozsahu přezkumu v *oposición*.³⁴¹ Španělská právní úprava ve srovnání s českou neobsahuje výjimky z vázanosti soudu mezemi přezkumu určenými účastníkem řízení. To autor práce považuje za nedostatek, potenciálně v některých případech ústící v postup *denegatio iustitiae* (např. není-li přezkoumán nenapadený výrok závislý na výroku napadeném a přezkum nenapadeného výroku je napříště znemožněn pro překážku *rei iudicatae*), popř. v řešení neefektivní z hlediska hospodárnosti řízení; jde nicméně o důsledné dodržení dispoziční zásady.

K odvolacím důvodům:

Účastník podávající *apelación* musí uvést, co rozhodnutí vytýká (tj. uvést odvolací důvod). LEC narozdíl od občanského soudního řádu odvolací důvody nevypočítává (ani demonstrativně). Z povahy *apelación* jako univerzálního (třebaže subsidiárního) opravného prostředku nicméně plyne, že jím lze napadat vady skutkové i vady právní (což

³⁴¹ Viz např. rozsudek *Tribunal Constitucional* ze dne 15. 1. 1996, sp. zn. 3/1996

potvrzuje i znění čl. 456, 1 LEC). Španělská právní věda obdobně jako česká rozděluje odvolací důvody do dvou kategorií: chyby *in procedendo* (*motivos procesales*) a chyby *in iudicando* (*motivos de fondo*).³⁴²

Chyby *in procedendo* se vztahují k nedostatku formy řízení proběhnuvšího v první instanci. Účastník je v rámci vymezení odvolacího důvodu založeného na chybě *in procedendo* povinen podle čl. 459 LEC uvést konkrétní ustanovení zákona, které bylo dle jeho názoru porušeno (tuto povinnost naopak nemá při podávání odvolání podle české úpravy). Vedle toho musí současně prokázat již ve svém podání, že porušení procesních norem namítal už v řízení před nalézacím soudem, měl-li k tomu příležitost (toto namítání může spočívat v podání *reposición*, nebo, nebylo-li to možné, pak ve výslovném protestu proti postupu soudu). Jestliže namítnutí porušení procesní normy nebylo možné (např. pro nepřítomnost účastníka na jednání, při němž k porušení došlo), splnění této podmínky se nepožaduje.³⁴³ Literatura jako nejčastější chyby spočívající v procesním postupu uvádí:

- absenci pravomoci nebo příslušnosti nalézacího soudu (tuto skutečnost zkoumá opravný soud *ex officio*, tedy i když ji účastník řízení nevytýká jako vadu),
- neprovedení navržených důkazů, ačkoli k tomu nebyly splněny zákonem předvídané podmínky,³⁴⁴
- vady rozsudku (spočívající například v nedostatečném odůvodnění způsobujícím jeho nepřezkoumatelnost),
- chyby při vynášení rozhodnutí (např. rozhodování se účastnil soudce, který nebyl přítomen na všech jednáních ve věci) aj.

Výše uvedené příklady jsou pouze demonstrativním výčtem poskytnutým španělskou procesualistikou; jak bylo zmíněno, LEC žádný obdobný výčet neobsahuje.

Významným rozdílem mezi českou a španělskou úpravou majícím dopad do procesní ekonomie řízení je povinnost účastníka namítat procesní vadu v okamžiku, kdy vznikla

³⁴² Procedimiento del recurso de apelación en el proceso civil. V-Lex España: Información jurídica inteligente [online]. Barcelona, 2016 [cit. 2017-04-12]. Dostupné z: <https://practico-civil.es/vid/procedimiento-apelacion-proceso-civil-395799982>

³⁴³ Ibidem

³⁴⁴ Podle F. S. Romána však tato skutečnost není důvodem pro podání *apelación*, neboť zákon stanoví v tomto případě alternativní možnosti obrany, které označuje jako *subsanción*. Důvodem pro podání *apelación* se stane teprve, nebude-li vyhověno žádnému z účastníkem podaných alternativních opravných prostředků. (In: TORIBIO FUENTES, Fernando et al., ref. 305, s. 783)

(a dát tak nalézacímu soudu možnost ji ihned napravit), měl-li k tomu příležitost. F. S. Román uvádí, že jde o požadavek v souladu se snahou o vytvoření rychlého a efektivního procesu, kterým se znemožňuje napadat meritorní rozhodnutí z důvodu procesních pochybení jemu předcházejících, jestliže účastníci mohli toto pochybení odhalit a bránit se mu dříve.³⁴⁵ Toto pravidlo se neuplatní jen v některých případech nejvýznamnějších vad, které lze zčásti přirovnat k vadám zmatečnosti podle OSŘ a na jejichž odstranění je nutno trvat ve veřejném zájmu. Jde o konstrukci, jejíž recepci do právní úpravy české je třeba zvážit. Jsou-li účastníci řízení sankcionováni neúspěchem za neunesení břemene tvrzení a břemene důkazního (což je naprosto logické a nekontroverzní, jinak tomu ani být nemůže), proč by nemohli být sankcionováni i za to, že „o svůj proces dostatečně nepečují“ a neodhalují včas vady řízení? Logika je taková, že bude-li vada odstraněna co nejdříve po svém vzniku a ještě v rámci řízení před nalézacím soudem, potom její náprava vyvolá výrazně menší náklady, ať už explicitní nebo implicitní. Proto je toto pravidlo, které má účastníky motivovat k náležitě ostražitosti, z pohledu procesní ekonomie vhodné.

Chyby *in iudicando* spočívají podle španělské literatury zejména v následujícím:

- nesprávné hodnocení provedených důkazů nalézacím soudem ústící v nesprávná skutková zjištění,
- nesprávné právní posouzení věci.

K odvolacímu návrhu:

Narozdíl od občanského soudního řádu nevyžaduje LEC po účastníkovi uvedení odvolacího návrhu v *apelación*. Vychází se z toho, že účastník řízení *de facto* uvedl odvolací návrh implicitně již tím, že vymezil odvolací důvod. Jeho implicitně vyjádřený návrh pak spočívá v tom, aby byla odstraněna odvolacím důvodem vymezená vytýkaná vada. Rovněž nemá smysl, aby účastník navrhoval, zda má být napadené rozhodnutí zrušeno či změněno, protože opravný soud je vázán podrobnými pravidly postupu vyjádřenými v čl. 465 LEC a ke kasaci nebo změně napadeného rozhodnutí přistoupí výlučně v závislosti na splnění hypotéz stanovených v těchto normách (viz dále). V této konstrukci lze spatřovat hrubé porušení dispoziční zásady. Neliší se jím však od úpravy české, neboť ta,

³⁴⁵ TORIBIO FUENTES, Fernando et al., ref. 305, s. 783

ačkoli účastníkovi ukládá povinnost odvolací návrh uvést, výslovně stanoví, že odvolací soud není odvolacím návrhem vázán (a tento tak postrádá jakýkoli smysl).

3.1.4 Řízení o odvolání a *apelación*

V rámci řízení o obou opravných prostředcích je vhodné rozlišit dvě fáze: úkony soudu prvního stupně (jehož prostřednictvím se v obou případech opravný prostředek podává) a vlastní řízení u odvolacího soudu.

3.1.4.1 Úkony soudu prvního stupně

Oddíl A: Odvolání

V rámci odvolacího řízení může soud prvního stupně výjimečně o odvolání rozhodnout sám (případy autoremedury uvedené výše). Obvykle se však role soudu prvního stupně limituje na přípravné úkony pro řízení před soudem odvolacím a tím vytvoření podmínek pro odvolací řízení. Činnost soudu prvního stupně je upravena v ustanoveních § 208 – 210a OSŘ.

Odvolání se podává soudu, proti jehož rozhodnutí směřuje (§ 204 odst. 1 OSŘ). Tento soud následně přezkoumá, zda jsou naplněny podmínky objektivní i subjektivní přípustnosti odvolání a zda odvolání netrpí vadami (o odstranění případných vad se postará ve smyslu § 209 OSŘ). Nedojde-li i přes snahu prvoinstančního soudu k odstranění vad, předloží soud po uplynutí odvolací lhůty věc soudu *ad quem*. Stejně postupuje, má-li za to, že odvolání je subjektivně či objektivně nepřípustné. Soudu odvolacímu o tom současně poskytne zprávu. V případech, kdy prvoinstanční soud dojde k závěru, že je odvolání nepřípustné a sdělí to odvolacímu soudu, bylo by *de lege ferenda* možné a vhodné uvažovat o stanovení pořádkové lhůty pro rozhodnutí odvolacího soudu o tom, zda skutečně je či není odvolání nepřípustné. Taková úprava by byla v zájmu posílení právní jistoty účastníků řízení a neznamenal by přílišnou zátěž pro druhoinstanční soudy, neboť v takovém případě „pouze přezkoumávají“ názor prvoinstančního soudu v otázce přípustnosti. Mohly by tak být eliminovány případné excesy, kdy účastníci čekají dlouhou dobu na samotné posouzení přípustnosti, přičemž napadené rozhodnutí v důsledku toho nemůže nabýt právní moci.

S cílem posílení procesní ekonomie je prvoinstančnímu soudu dáno oprávnění odmítnout odvolání podané opožděně, tj. po uplynutí odvolací lhůty. Jde o logické a správné promítnutí požadavku na posílení procesní ekonomie, které nebudí kontroverze.

Je-li podané odvolání bezvadné, soud prvního stupně postupuje podle § 210 OSŘ. Po provedení zde předepsaných úkonů věc předloží soudu druhé instance.

Oddíl B: *Apelación*

Úkony soudu prvního stupně upravuje LEC výrazně odlišně od občanského soudního řádu. Předně je třeba znovu zdůraznit, že na základě *apelación* nelze nikdy rozhodnout formou autoremedury (i kdyby autoremedura byla obecně ve španělském procesním právu v některých případech připuštěna, nedotkla by se příliš rozhodování o *apelación*, nýbrž spíše ostatních řádných opravných prostředků; přesto i u *apelación* by jisté uplatnění mohla najít).

Pokud je *apelación* proti napadenému rozhodnutí přípustná a podaná ve stanovené lhůtě, pak do tří dnů od jejího podání *secretario judicial* rozhodne o jejím přijetí. V opačném případě věc předloží soudci, jenž rozhodoval na prvním stupni, aby posoudil, zda je přípustná či nikoli. Jestliže soudce dojde k závěru, že jsou splněny všechny podmínky, formou *providencia* vysloví přijetí *apelación*, jinak ji odmítne formou *auto* (proti němuž je přípustný *recurso de queja*). Proti *diligencia* nebo *providencia* (v závislosti na tom, zda je vydána *secretario judicial* nebo soudcem) o přijetí *apelación* není opravný prostředek odvolacího odpůrce přípustný (svůj názor ohledně nepřípustnosti může případně vyjádřit v rámci *oposición*).

Pokud jde o proces rozhodování soudu prvního stupně o přípustnosti *apelación*, nezbyvá než zopakovat námitku vyjádřenou výše, že zapojení rozhodování prvoinstančního soudu do tohoto procesu v míře předpokládané v LEC je nelogické a zcela zbytečně prodlužuje řízení, čímž se dostává do příkrého rozporu ze zásadou procesní ekonomie. Rozhodování o přípustnosti v konečné fázi vždy záleží na odvolacím soudu (v důsledku existence *recurso de queja*), proto rozhodování nalézacího soudu v této věci je zcela bezpředmětné. Úprava obsažená v OSŘ, kdy prvostupňový soud může odmítnout odvolání pouze pro

opozdění (přičemž nelze předpokládat, že proti těmto usnesením by se účastníci pravidelně odvolávali), je zcela jistě racionálnější. Každý účastník podávající odvolání či *apelación* je totiž zpravidla přesvědčen o přípustnosti a oprávněnosti tohoto opravného prostředku, proto se s rozhodnutím soudu první instance o jeho nepřipustnosti nespokojí (právě s možnou výjimkou případů odmítnutí pro opozdění).

Po přijetí *apelación* (ať už rozhodnutím *secretario judicial*, soudce nalézacího soudu nebo odvolacím soudem na základě *queja*) je podání zasláno ostatním účastníkům řízení a současně s tím se jim stanoví lhůta v délce deseti dnů, aby se k němu případně vyjádřili (*oposición*^{346,347}). V *oposición* lze namítat zejména nepřipustnost *apelación* (čl. 458, 3, 2° LEC) a nepřipustnost v odvolání navržených důkazů z důvodu neúplné apelace.

Poté, co uplynuly všechny lhůty pro vyjádření, *secretario judicial* provede tzv. *remisión*, tzn. spis odešle odvolacímu soudu (čl. 463 LEC). Tímto okamžikem soud první instance ztrácí v konkrétním případě svou pravomoc rozhodovat v rámci nalézacího řízení, zůstává mu nicméně pravomoc související s předběžnou vykonatelností rozhodnutí v rámci řízení vykonávacího (čl. 462 LEC).

3.1.4.2 Řízení u odvolacího soudu

Pro fázi řízení před odvolacím soudem je stěžejní nejprve určit, který soud má o opravném prostředku rozhodovat, tj. který soud je soudem odvolacím. Je třeba vyjít z vymezení funkční příslušnosti, která určuje dělení působnosti mezi soudy různých článků soudní soustavy při projednávání téže věci (tzn. určuje, který soud rozhoduje o opravných prostředcích).³⁴⁸

Pravidla funkční příslušnosti stanoví v české právní úpravě § 10 OSŘ následovně:

- o odvoláních proti rozhodnutím okresních soudů rozhodují krajské soudy (§ 10 odst. 1 OSŘ),
- o odvoláních proti rozhodnutím krajských soudů jako soudů prvního stupně rozhodují vrchní soudy (§ 10 odst. 2 OSŘ).

³⁴⁶ Podle dřívější úpravy *impugnación al recurso de apelación* či *escrito de adhesión al recurso*

³⁴⁷ Jak bylo uvedeno výše, význam *oposición* spočívá v možnosti prolomit zákaz *reformationis in peius*.

³⁴⁸ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 17, s. 112

Španělská úprava stanoví funkční příslušnost v čl. 455, 2 LEC takto:

- o *apelación* proti rozhodnutí *Juzgado de Paz*³⁴⁹ (smírčího soudce) rozhodují *Juzgados de Primera Instancia*,
- o *apelación* proti rozhodnutím *Juzgados de Primera Instancia*³⁵⁰ jako soudů prvního stupně rozhodují provinční soudy (*Audiencias Provinciales*).

Pro účely odvolacího řízení podle OSŘ jsou krajské soudy i vrchní soudy obsazeny senátem (§ 36a odst. 3 *in fine* a § 36b OSŘ). Tyto senáty se vždy skládají z předsedy a dvou soudců [§ 31 odst. 2 písm. b) a § 27 zákona o soudech a soudcích], laický prvek v podobě přísedících tedy nemá v odvolacím řízení místo.

O *apelación* nemusí vždy rozhodovat senát, narozdíl od odvolání podle české úpravy. Pravidla obsazení soudu stanoví čl. 82, 2 LOPJ následovně:

- je-li *apelación* podána proti rozhodnutí *Juzgado de Primera Instancia* v tzv. *juicio verbal* (viz výše), je odvolací provinční soud obsazen samosoudcem (*Magistrado solo*),
- v ostatních případech je provinční soud obsazen senátem složeným z předsedy a dvou soudců (čl. 81, 1 LOPJ).

Stejně jako v české úpravě ani ve Španělsku se na rozhodování v odvolacím řízení nepodílí laický prvek (laický prvek se zde projevuje výlučně existencí smírčích soudců – *Juzgados de Paz*).

Oddíl A: Odvolání

Na řízení před odvolacím soudem se přiměřeně aplikují ustanovení o řízení v prvním stupni (část třetí OSŘ), není-li stanoveno jinak (§ 211 OSŘ).

Řízení u odvolacího soudu podle OSŘ je zásadně řízením s jednáním (§ 214 odst. 1 OSŘ). Výjimky z povinnosti nařídit jednání stanoví taxativně § 214 odst. 2 OSŘ (není ovšem vyloučeno, že i v těchto případech bude jednání nařízeno). Jednání dále podle odst. 3 cit. ustanovení není třeba nařizovat, jestliže odvolacím důvodem je pouze nesprávné právní

³⁴⁹ *Juzgado de Paz* není soudem v pravém slova smyslu. Jeho činnost lze přirovnat spíše k alternativní metodě řešení sporu, proto na něj nebude v této práci dále brán zřetel.

³⁵⁰ Pro tyto účely se pravidla týkající se *Juzgado de Primera Instancia* shodně použijí i pro *Juzgado de lo Mercantil*.

posouzení věci [§ 205 odst. 2 písm. g) OSŘ] a účastníci se práva účasti na projednání věci sami vzdali nebo s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasí (zpravidla na základě výzvy soudu). V tom, zda odvolací řízení proběhne s jednáním či nikoli se česká právní úprava významně liší od úpravy španělské, kde jde zásadně o řízení bez jednání (viz dále). Podle názoru autora práce by v zájmu posílení procesní ekonomie bylo *de lege ferenda* možné a vhodné rozšířit možnosti odvolacího soudu rozhodnout bez jednání (například pokaždé, neprovádí-li odvolací soud dokazování a účastníci řízení s rozhodnutím bez jednání souhlasí³⁵¹).

K dokazování v odvolacím řízení:

V řízení před odvolacím soudem může proběhnout dokazování (podle stejných pravidel jako v řízení před nalézacím soudem), neboť odvolání je vybudováno na systému apelačním. Právní úprava předpokládá případy opakování dokazování nebo doplňování dokazování, a to s cílem omezit kasační rozhodování odvolacích soudů.³⁵² Odvolací soud přistoupí k opakování dokazování tehdy, pokud má za to, že z důkazů provedených před prvoinstančním soudem lze dospět k jinému skutkovému zjištění, než které učinil soud prvního stupně. Rozsah dokazování je pak určen množinou důkazů, z nichž prvostupňový soud čerpal svá skutková zjištění zásadně významná pro právní posouzení věci. Nekryje-li se rozsah dokazování před soudem prvního a druhého stupně, je nezbytné, aby odvolací soud v odůvodnění rozsudku vyložil, z jakých důvodů došlo k důkazní redukci, tj. proč nebyly některé důkazy v odvolacím řízení zopakovány, jinak je řízení postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.³⁵³

K doplnění dokazování přistoupí odvolací soud ve smyslu § 213 odst. 4 OSŘ tehdy, jestliže účastníky navržené důkazy dosud provedeny nebyly a ukazuje se to potřebné ke zjištění skutkového stavu věci. Věta za středníkem cit. ustanovení však stanoví, že soud dokazování nedoplní, pokud by muselo být toto doplnění rozsáhlé a pokud ke skutečnosti, jež má být prokázána, dosud nebylo provedeno žádné dokazování nebo jen zcela nedostatečné dokazování; v takovém případě zruší napadené rozhodnutí či jeho část a vrátí

³⁵¹ Souhlas účastníků by musel být k tomuto postupu nezbytný už pro to, co psal H. Bulín o významu veřejného projednání věci (srov. pozn. 151).

³⁵² WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al., ref. 17, s. 525

³⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1802/2010

věc prvoinstančnímu soudu k novému rozhodnutí. Jinak by totiž odvolací soud nebyl nadále v pozici soudu přezkumného, nýbrž fakticky by se stal soudem nalézacím. Je přitom nepřijatelné, aby podstatná část dokazování, která by před odvolacím soudem proběhla, byla nepřezkoumatelná řádnou soudní instancí.³⁵⁴

Neprovedl-li odvolací soud vlastní dokazování (doplněním nebo opakováním), nemůže hodnotit důkazy provedené soudem první instance jinak, než je hodnotil tento soud (vyplývá z ustanovení § 213 OSŘ). Dospěje-li soud k závěru, že skutkový stav, jak jej zjistil soud prvního stupně, je třeba změnit či doplnit, musí důkazy zopakovat včetně případného výslechu svědka nebo účastníka. Čtením výpovědí zachycených v protokolu o jednání před soudem prvního stupně si odvolací soud nemůže získat rovnocenný podklad pro jejich odlišné hodnocení.³⁵⁵ Takový postup nedostojí zásadám ústnosti a přímosti.

Při veškerých úvahách o dokazování je vždy nutné mít na paměti, že odvolání ve sporném nalézacím řízení³⁵⁶ je vybudováno na systému neúplné apelace. Ten byl do právní úpravy zaveden v roce 2000 tzv. velkou novelou občanského soudního řádu. Systém neúplné apelace není žádnou novinkou, psal o něm již (zde mnohokrát citovaný) E. Ott a charakterizoval jej slovy: „[n]ová fakta aneb průvody přiváděti nelze leč k opoře aneb k porážení důvodu odvolacího (...) (novoty oprávněné).“³⁵⁷ Zavedení systému neúplné apelace představovalo zcela zásadní (možná dokonce úplně nejdůležitější) posílení procesní ekonomie v nalézacím sporném řízení. Podle autora této práce jde jednoznačně o pozitivní úpravu koncepce civilního procesu. Nutno ale uvést, že se na tomto neshodnou všichni autoři bez výjimky.

Odlišně se k systému neúplné apelace staví např. S. Ficová, podle níž možnost přednášet v odvolacím řízení *nova* lépe slouží k dosažení cíle řízení vyjádřeného v § 1 OSŘ, tedy k zabezpečení spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů účastníků. Uvádí, že zvýšení pravděpodobnosti vydání zákonného rozhodnutí při současném snížení pravděpodobnosti narušení právní jistoty zaručené pravomocným rozhodnutím lze při existenci

³⁵⁴ DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1136

³⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2012, sp. zn. 32 Cdo 3718/2010

³⁵⁶ Jinak je tomu v řízení nesporných a některých dalších – např. v řízení vykonávacím

³⁵⁷ OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed., ref. 49, s. 42

systemu úplné apelace předpokládat.³⁵⁸ Navrhuje dále jiný mechanismus, jak zabránit praktice „šetření důkazů“ do odvolacího řízení a tím prodlužování řízení, který by měl spočívat v úpravě náhrady nákladů řízení tak, že účastníkovi, jenž zaviněně neuplatnil skutečnosti či důkazy před nalézacím soudem, by soud mohl uložit celou nebo alespoň poměrnou náhradu nákladů odvolacího řízení.³⁵⁹ O účinnosti tohoto mechanismu ale lze pochybovat, neboť v rámci nákladů řízení se nenahrazují implicitní náklady spojené s absencí právní jistoty v důsledku prodloužení řízení. Navíc je možné zpochybnit i samotnou premisu, že možnost uvádět *nova* přispěje k dosažení spravedlivé ochrany práv. Je spravedlivá ochrana práv poskytnutá na základě znalosti všech skutečností, která však přišla pozdě? Vždyť již bylo mnohokrát uvedeno, že jen rychlá ochrana práv může být dostatečně účinná. Možnost uvádět *nova* nutně vede k prodloužení řízení, tedy pozdějšímu poskytnutí ochrany práv, která je v duchu této logiky také méně účinná. A lze uzavřít, že čím, je ochrana práv méně účinná, tím je současně méně spravedlivá. Proto úvodní předpoklad, že úplná apelace lépe slouží dosažení cíle řízení, je nesprávný.

Zákaz vnášet *nova* do odvolacího řízení (legislativně vyjádřený v § 205a OSŘ) není bezvýjimečný. Výjimky ze zákazu vnášet do odvolacího řízení *nova* stanoví § 205a taxativně.

Podle rozsudku Nejvyššího soudu nejde o porušení zásady neúplné apelace, jestliže při jednání před nalézacím soudem účastník navrhl důkaz a soud prvního stupně návrh na jeho provedení zamítl, přičemž odvolací soud následně v odvolacím řízení důkaz provedl.³⁶⁰

Na vývoji řízení před odvolacím soudem závisí to, jakým způsobem odvolací soud o odvolání rozhodne (k tomu viz dále).

Oddíl B: *Apelación*

Po provedení všech předepsaných úkonů soudu prvního stupně je provedena *remisión* (odeslání spisu odvolacímu soudu), za tím účelem *secretario judicial* vydá rozhodnutí ve

³⁵⁸ FICOVÁ, Svetlana, ref. 107, s. 39

³⁵⁹ Ibidem, s. 39n

³⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3669/2009

formě *providencia*. Přijetí spisu následně potvrdí odvolací soud rovněž formou *providencia*.³⁶¹

Jestliže *ad quem* soud rozhoduje v senátu, musí být nejprve určen soudce zpravodaj (*magistrado ponente*) v souladu s čl. 180 LEC a 202 LOPJ; soudce zpravodaje určí *secretario judicial* na základě obdoby rozvrhu práce.

Odvolací řízení podle LEC je zásadně řízením bez jednání. Pouze v případech, kdy má v jeho průběhu dojít k provádění důkazů (za splnění podmínek plynoucích z uplatnění systému neúplné apelace), nařídí se povinně jednání (předpokladem zde je, že odvolací soud důkazy připustil ve lhůtě deseti dnů od obdržení spisu rozhodnutím ve formě *auto*³⁶²). Eventuální jednání je soud povinen nařídít na termín nikoli pozdější než jeden měsíc ode dne, kdy rozhodl o připuštění důkazů (čl. 464, 1 *in fine* LEC). Fakultativně lze jednání nařídít také v případech, kdy o to účastníci řízení požádají, nebo když to soud sám vzhledem k povaze věci považuje za nezbytné či vhodné (čl. 464, 2 LEC).

V případech, kdy se konalo jednání ve věci, stanoví LEC odvolacímu soudu relativně krátkou desetidenní lhůtu pro vydání rozhodnutí o odvolání, tato lhůta se počítá ode dne, kdy proběhlo jednání (čl. 465, 2 LEC). V ostatních případech je odvolací soud povinen rozhodnutí vydat do jednoho měsíce ode dne, kdy obdržel od nalézacího soudu spis.

K dokazování v odvolacím řízení:

Ve španělské právní úpravě stejně jako v úpravě české se uplatňuje zásada neúplné apelace. To španělská literatura vyjadřuje slovy *pendente apellatione, nihil innovetur* (tato zásada zahrnuje také zákaz vznášení nových nároků v odvolacím řízení atp.).³⁶³ Ve zvláštních případech se nicméně vnášení nových skutečností a důkazů od odvolacího řízení připouští, a to jak ze strany odvolatele, tak ze strany odvolacího odpůrce.³⁶⁴ Případy přípustnosti *nov* vyjmenovává taxativně čl. 460, 2, 1^a, 2^a, 3^a LEC, jde o důkazy, které:

³⁶¹ MÁNICA, Eliseu, ref. 122, s. 236

³⁶² MÁNICA, Eliseu, ref. 122, s. 237

³⁶³ Recurso de apelación civil. Guías Jurídicas [online]. Wolters Kluwer, 2016 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: http://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAMtMSbF1jTAAAUjS0MLtbLU-ouLM_DxbIwMDCwNzAwu1vPyU1BAXZxRVnmaW5iCVmWmVLvnJIZUFqbYIRaWpaqIJ-fnZKCrjYeYAAP-Bbcn9pAAAAWKE

³⁶⁴ MÁNICA, Eliseu, ref. 122, s. 238

- nebyly v důsledku nesprávného postupu soudu provedeny v řízení v první instanci a proti tomuto postupu soudu byla podána *reposición*, nebo, nebylá-li *reposición* přípustná, účastník proti nepřipuštění důkazu vznesl protest,
- byly v řízení v první instanci navrženy a připuštěny, avšak nemohly být provedeny z jakéhokoli důvodu bez zavinění účastníka řízení, který je navrhl,
- se týkají pro rozhodnutí relevantních skutečností, jež vyšly najevo až po započetí běhu lhůty pro vydání rozhodnutí v první instanci nebo i po uplynutí této lhůty, jestliže účastník prokáže, že se o těchto skutečnostech dozvěděl až po vydání rozhodnutí.

Rozhodnutí o přípustnosti důkazů přísluší odvolacímu senátu, stanovisko v této věci po prostudování spisu navrhuje soudce zpravodaj.³⁶⁵ Proti rozhodnutí i připuštění nebo nepřipuštění důkazu v odvolacím řízení lze podat *recurso de reposición* (čl. 285, 1, 2 a čl. 452 an. LEC).

3.1.5 Rozhodování odvolacího soudu

Rozhodnutí o odvolání je to, k čemu celé odvolací řízení od počátku směřuje. Odvolatel v toto rozhodnutí vkládá naděje, že napadené rozhodnutí bude zrušeno či změněno v jeho prospěch. Nemusí tomu tak ovšem vždy být, odvolací soud má několik možností, jak o odvolání rozhodnout.

Při dodržení dispoziční zásady by měl být odvolací soud vázán *petitem* (odvolacím návrhem) účastníka, který odvolání podal. V české právní úpravě se ovšem při rozhodování o odvolání dispoziční zásada neuplatní. Je také možné jí vytknout absenci provázanosti uplatněných odvolacích důvodů a způsobu rozhodování v odvolacím řízení. Ani španělská úprava v tomto ohledu neklade na dispoziční zásadu větší důraz (odvolatel dokonce ani není povinen uvádět odvolací návrh). Ve srovnání s českou úpravou se ve španělském procesu důsledněji uplatňuje apelační zásada, když odvolacímu soudu zásadně není umožněno přistoupit ke kasaci napadeného rozhodnutí.

³⁶⁵ BONET NAVARRO, Ángel, ref. 118, s. 153

Oddíl A: Odvolání

Odvolací soud má čtyři možnosti, jak v odvolacím řízení rozhodnout:

- 1) odmítnutí odvolání,
- 2) potvrzení napadeného rozhodnutí,
- 3) změna napadeného rozhodnutí,
- 4) zrušení napadeného rozhodnutí a současně:
 - i) vrácení věci nižšímu soudu, nebo
 - ii) postoupení věci příslušnému soudu, nebo
 - iii) postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci věc náleží, nebo
 - iv) zastavení řízení.

V některých případech o odvolání nerozhoduje soud odvolací, nýbrž přímo soud nalézací, u nějž se podává (přesněji řečeno předseda senátu tohoto soudu) – § 208 OSŘ. Jde o situace, kdy je odvolání podáno opožděně, tedy po uplynutí odvolací lhůty (tento případ byl popsán již výše v rámci pojednání o úkonech soudu prvního stupně).

Podle § 220 odst. 1 OSŘ rozhoduje odvolací soud zásadně usnesením a pouze v případech, kdy potvrzuje nebo mění rozsudek, rozhodne rozsudkem.

Nepřípustné odvolání (objektivně či subjektivně) odvolací soud podle § 218 OSŘ odmítne, aniž by přistoupil k přezkumu napadeného rozhodnutí po věcné stránce. Situace, kdy je odvolání objektivně či subjektivně nepřípustné, byly vyloženy výše, není tedy třeba se k nim zde vracet. V následujícím § 218a OSŘ je řešena situace, kdy předseda senátu soudu prvního stupně neodmítl opožděně podané odvolání, ačkoli tak měl učinit podle § 208 odst. 1 OSŘ; v takovém případě odmítne odvolání sám odvolací soud. Ustanovení § 218a se nicméně uplatní jen v případě, kdy se předseda senátu soudu prvního stupně včasností odvolání zabýval a kdy se s jeho závěrem, že odvolání není opožděné, odvolací soud neztotožnil.³⁶⁶ „Nevyplývá-li z předkládací zprávy, že soud prvního stupně pokládá odvolání za včasné, a odvolací soud shledá odvolání opožděným, případně má o

³⁶⁶ DAVID, Ludvík, et al., ref. 132, s. 1150

*včasnosti odvolání pochybnosti, vrátí věc soudu prvního stupně bez rozhodnutí s pokynem, aby rozhodl o odmítnutí odvolání podle § 208 odst. 1, nebo aby se včasností odvolání zabýval.*³⁶⁷

Není-li odvolání odmítnuto (ať už soudem prvního stupně, či soudem odvolacím), zabývá se jím odvolací soud meritorně. K potvrzení napadeného rozhodnutí přistoupí odvolací soud ve smyslu § 219 OSŘ tehdy, jestliže je shledá věcně správným co do výroku (tzn. neshledá vady ve zjištění skutkového stavu, ani právní vady spočívající v aplikaci hmotného práva nebo v nesprávném postupu v řízení).

Z koncepčního hlediska je významné, zda je odvolací soud, shledá-li rozhodnutí vadným, oprávněn je pouze rušit, nebo také sám vlastním rozhodnutím měnit. Úprava oprávnění odvolacího soudu v této otázce prošla v České republice určitým vývojem, když v minulosti tzv. velkou novelou občanského soudního řádu došlo k výraznému posílení prvků kasace. K tomu se vyjádřil ve svém rozsudku Nejvyšší soud, podle něžž *„je-li ke správnému rozhodnutí (...) zapotřební podstatných (...) skutkových zjištění, která neučinil soud prvního stupně, popř. která tento soud učinil, ale vzhledem k nesprávnému právnímu názoru, který zaujal, na nich své rozhodnutí nezaložil, nejsou podmínky ani pro potvrzení ani pro změnu rozhodnutí soudu prvního stupně; odvolací soud proto rozhodnutí zruší a věc vrátí soudu prvního stupně k dalšímu řízení.*³⁶⁸ B. Petr v soudcovském komentáři k občanskému soudnímu řádu uvádí, že takové řešení představuje právní formalismus, jenž vedl ke „zrušovací lavině“ a soudci odvolacích soudů začali být považováni za formalisty *„mařící snahu nalézacích soudů o rychlé a spravedlivé souzení*“.³⁶⁹ I proto byly prvky kasace v dalším vývoji oslabeny (stalo se tak novelou OSŘ z roku 2005³⁷⁰), k čemuž přispěl i názor Ústavního soudu, který uvedl, že *„ke zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně smí odvolací soud přistoupit, nemůže-li sám rozhodnutí změnit nebo potvrdit; avšak až v nejzazším případě, kdy vady nemůže sám zhojit.*^{371,372} Otázkou ale je, jestli tato úprava omezující možnost kasace rozhodnutí nepovede k demotivaci nalézacích

³⁶⁷ Ibidem

³⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1901/98

³⁶⁹ JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 19

³⁷⁰ Zákon č. 59/2005 Sb.

³⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 37/03

³⁷² JIRSA, Jaromír, ref. 80, s. 19

soudců, kteří by se mohli začít spoléhat na to, že souzenou věc za ně „dodělá“ senát soudu odvolacího³⁷³ (k tomu srov. také subkapitolu 3.2).

Po zmíněné novele OSŘ z roku 2005 je kladen větší akcent na apelační způsob rozhodování odvolacích soudů, který má být upřednostněn před kasačním rozhodováním vždy, je-li to možné. Kasační rozhodování, jakkoli je v řadě případů v rozporu se zásadou procesní ekonomie, má ale také své opodstatnění – je odůvodňováno snahou o zachování dvojinstančnosti řízení.³⁷⁴ Avšak jak uvádí i J. Spáčil, vysoký důraz kladený na dodržení zásady dvojinstančnosti vede k oslabení jiných, neméně důležitých zásad civilního procesu, především zásady hospodárnosti a rychlosti řízení.³⁷⁵ Opět narážíme na problém kontradiktornosti abstraktních procesních zásad, který musí být překlenut zajištěním jejich proporcionálního promítnutí do právní úpravy.

Jestliže nejsou splněny podmínky pro potvrzení napadeného rozhodnutí, přistoupí odvolací soud k jeho změně (nikoli tedy ke kasaci) pokaždé, když soud nalézací správně zjistil skutkový stav (tzn. rozhodnutí netrpí skutkovou vadou), ale tento nesprávně právně posoudil (existuje tedy pouze právní vada rozhodnutí) – § 220 odst. 1 písm. a) OSŘ. Ke změně rozhodnutí je třeba přistoupit také tehdy, pokud sice nalézací soud nezjistil skutkový stav zcela správně, nicméně po provedeném zopakování či doplnění dokazování v řízení odvolacím lze na základě skutkových zjištění rozhodnout – § 220 odst. 1 písm. b) OSŘ. Rozhodování odvolacího soudu musí i tak dostát zásadě dvojinstančnosti, což se projevuje zákazem tzv. překvapivých rozhodnutí v odvolacím řízení.³⁷⁶ Jestliže totiž soud vydá v odvolacím řízení překvapivé rozhodnutí, je řízení postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. *„Překvapivým rozhodnutím je takové rozhodnutí, které nebylo možno na základě zjištěného skutkového stavu věci, postupu odvolacího soudu a dosud přednesených tvrzení účastníků řízení předvídat. Tak je tomu tehdy, kdy odvolací soud (oproti soudu prvního stupně) posuzoval skutečnost, kterou žádný z účastníků řízení nikdy netvrdil či nepopíral, popř. která nebyla předmětem*

³⁷³ JIRSA, Jaromír. Novinky v civilním řízení soudním: kritická studie. Praha: LexisNexis CZ, 2005, s. 28

³⁷⁴ IŠTVÁNEK, František a Jiří SPÁČIL, ref. 109

³⁷⁵ SPÁČIL, Jiří. Překvapivá rozhodnutí odvolacího soudu a předvídatelnost rozhodnutí. Soudní rozhledy. 2010, 13(9), 324-327, s. 327

³⁷⁶ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2007, sp. zn. 28 Cdo 3256/2006

*posuzování soudu prvního stupně*³⁷⁷ Předvídatelnosti svého rozhodnutí může odvolací soud dosáhnout mj. tím, že seznámí účastníky se svým odlišným právním názorem a dá jim příležitost se k tomuto názoru vyjádřit.³⁷⁸ Tento postup je z věcného hlediska vhodnější než kasace (která je i tak někdy nevyhnutelná), neboť šetří účastníkům řízení čas a náklady a přesto současně zachovává jejich procesní práva. Účastník řízení ví, že odvolací soud na věc nahlíží jinak a může tomu přizpůsobit své právní a skutkové námitky.

Konečně odvolací soud může přistoupit také ke zrušení napadeného rozhodnutí, ovšem pouze z důvodů taxativně stanovených v § 219a OSŘ. Cílem zde uvedeného taxativního výčtu je, aby odvolací soud přistupoval ke kasaci v podstatě výjimečně a aby ji využíval jako krajní možnosti v případech, kdy napadené rozhodnutí nelze změnit (nebo samozřejmě potvrdit).³⁷⁹ Potřeba zrušení rozhodnutí v případech uvedených cit. ustanovením je odůvodněna tím, že vady jsou tak zásadní povahy, že je nezbytné je napravit a po jejich nápravě řízení případně zopakovat.

Současně se zrušením rozhodnutí prvoinstančního soudu musí odvolací soud rozhodnout o některé z alternativ uvedených výše sub i) až iv). To plyne z ustanovení § 222 OSŘ, v němž lze najít také podrobnější pravidla pro takový postu odvolacího soudu. Pokud odvolací soud po zrušení rozhodnutí věc vrátí soudu prvního stupně k dalšímu řízení [§ 221 odst. 1 písm. a) OSŘ], je v dalším řízení soud prvního stupně vázán jeho právním názorem (§ 226 odst. 1 OSŘ). Uvedené pravidlo má za cíl, aby byly po zrušení soudu prvního stupně v dalším průběhu řízení respektovány důvody, které odvolací soud ke kasaci rozhodnutí vedly.³⁸⁰ Vázanost právním názorem odvolacího soudu se týká jak práva procesního, tak i práva hmotného. Změní-li se však v době nového rozhodování soudu prvního stupně skutkový stav oproti stavu, který byl v době rozhodování odvolacího soudu natolik, že již není možná aplikace právního názoru odvolacího soudu, pak jeho právní názor pozbyde pro nalézací soud závaznosti.

³⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 32 Cdo 1019/2009

³⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 32 Cdo 1019/2009

³⁷⁹ Viz např. již citovaný náleží Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 37/03

³⁸⁰ LAVICKÝ, Petr et al., ref. 290, s. 962

Oddíl B: *Apelación*

Obdobné (nikoli však totožné) pravidlo jako to v § 220 odst. 1 OSŘ obsahuje LEC ve svém čl. 465, 1, kde se stanoví, že odvolací soud rozhoduje usnesením, napadá-li se odvoláním usnesení, a v ostatních případech rozsudkem.

Pravidla pro rozhodování o *apelación* odvolacím soudem obsahuje čl. 465 LEC. Bylo-li podání odvoláno odůvodněno porušením procesních norem při vydání rozhodnutí v první instanci, odvolací soud napadené rozhodnutí zruší a nahradí jej rozhodnutím vlastním, při jehož vydání dodrží procesní normy, na něž je poukazováno, čímž dojde k nápravě vad rozhodnutí. Pokud ale k porušení procesních norem nedošlo až při vydávání rozhodnutí, nýbrž již v řízení, které mu předcházelo, soud odvolací soud svým rozhodnutím vysloví nicotnost všech úkonů, k nimž došlo po vzniku procesního pochybení a „vrátí proces“ do okamžiku před vznikem tohoto pochybení. V zájmu procesní ekonomie se nicméně v čl. 465, 4 alinea 2 LEC stanoví, že je-li procesní pochybení napravitelné v řízení před odvolacím soudem, má se o nápravu postarat odvolací soud a následně po odstranění vady rozhodnutí nahradit rozhodnutím vlastním. Ve všech ostatních případech odvolací soud buďto bezvadné rozhodnutí potvrdí, nebo vadou trpící rozhodnutí v souladu s apelační zásadou změní.

S výjimkou situací, kdy odvolací soud může vyslovit nicotnost procesních úkonů a „vrátit proces“ do určitého stadia, LEC neumožňuje odvolacímu soudu rozhodovat kasačním způsobem. Silněji se zde tak projevuje apelační zásada, podle níž opravný soud po přezkoumání skutkové i právní stránky věci má rozhodnout sám, shledá-li napadení rozhodnutí vadným. Vzhledem k existenci druhé přezkumné instance (v důsledku možnosti podat jako řádný opravný prostředek *recurso de casación* nebo *recurso extraordinario por infracción procesal*) nevzniká problém s průlomem do zásady dvojinstančnosti, jako tomu je v prostředí českém, když odvolací soud rozhodnutí změní.

3.1.7 Bagatelní rozsudky

Česká právní úprava vylučuje jako objektivně nepřipustné odvolání proti tzv. bagatelním rozsudkům, tj. proti rozsudkům, jimiž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 10 000 Kč (přitom se nepřihlíží k příslušenství pohledávky), a to za předpokladu, že

nebylo rozhodnuto rozsudkem pro uznání nebo rozsudkem pro zmeškání (kontumačním rozsudkem) – § 202 odst. 2 OSŘ. Obdobně španělská úprava vylučuje z možnosti podat odvolání některé rozsudky, a to za předpokladu, že byly vydány v rámci *juicio verbal* a že výše peněžitého plnění nepřevyšuje 3 000 eur (čl. 455, 1 LEC). Na první pohled je zřejmé, že mezi oběma právními úpravami je značný rozdíl ve stanovení výše hranice bagatelnosti, když ta je ve španělském právu zhruba osminásobná.

Českou úpravou bagatelních rozsudků se zabýval Ústavní soud a vyslovil názor, že vyloučení odvolání proti nim je ústavně konformní. Je ale pravdou, že ústavní konformita právní úpravy nepřípustnosti odvolání v bagatelních věcech vyjádřená Ústavním soudem bez dalšího neznámá, že je tato úprava současně vhodná.³⁸¹

Na otázku, zda je vyloučení přípustnosti odvolání v bagatelních věcech vhodné či nikoli, neexistuje správná odpověď. Jde totiž o hodnotový soud závisející na tom, jakou důležitost klade ten, kdo soud vynáší, na jednotlivé zásady ovládající civilní proces. Je tak přirozené, že kdo relativně více akcentuje zásadu spravedlnosti rozhodnutí, staví se kritičtěji k nepřípustnosti odvolání v bagatelních věcech, než ten, kdo v určité míře klade větší důraz na procesní ekonomii. Jak již bylo mnohokrát zmíněno, zásady ovládající civilní proces jsou často kontradiktorní, proto je třeba mezi nimi hledat určitý kompromis. Autorovi této práce se současné pojetí nepřípustnosti odvolání v bagatelních věcech jeví jako kompromis přípustný, chápe však, že i jiné názory na tuto otázku jako zcela legitimní, protože mohou vycházet z jiného hodnotového základu (tj. z akcentu na jiné procesní zásady).

Vyloučení rozsudků v bagatelních věcech z možnosti napadat je odvoláním nepochybně vyvolává v účastnících řízení pocit křivdy a nespravedlnosti. A. Winterová proto upozorňuje, že je třeba uvážit, zda nepřípustnost odvolání přináší vůbec nějaký užitek v porovnání s tímto pocitem nespravedlnosti.³⁸² Jde zde o klasické vyvažování a porovnávání zájmu veřejného a zájmu soukromého, resp. různých soukromých zájmů. Veřejným zájmem na straně jedné je snaha o vytvoření takového právního prostředí, v němž bude

³⁸¹ WINTEROVÁ, Alena, ref. 155, s. 63

³⁸² Ibidem, s. 62

rychle dosahováno právní jistoty a ochrany subjektivních práv vykonatelnými (a tedy primárně pravomocnými) rozhodnutími. V rozporu s veřejným zájmem není ani zájem účastníka řízení, jenž měl ve věci úspěch a který je proto s rozhodnutím nalézacího soudu spokojen. Proti tomu stojí zájem neúspěšného účastníka řízení, který se domnívá, že vydané rozhodnutí nalézacího je nespravedlivé. Pokud by došlo k meritornímu přezkumu rozhodnutí opravným soudem, opět by existovala nejméně jedna strana, která by rozhodnutí považovala za nespravedlivé (ať už odvolatel, bylo-li by rozhodnutí potvrzeno, nebo odvolací odpůrce, pokud odvolací soud rozhodnutí změnil či zrušil). Za samotné podstaty sporu plyne, že téměř vždy bude alespoň jedna ze stran nespokojena a považovat rozhodnutí za křivdu. Toto kritérium (míněno jak vnímají nemožnost odvolat se účastníci řízení) tak neposkytuje jasnou odpověď na otázku, zda je vyloučení odvolání v bagatelních věcech ospravedlnitelné. Vstoupí-li však do „rozhodovací rovnice“ veřejný zájem na rychlé, levné a efektivní justici, vychýlí váhy ve prospěch zachování možnosti omezit přípustnost odvolání v bagatelních věcech.

Nelze ovšem nesouhlasit s A. Winterovou, že je možné hledat i jiné cesty racionalizace, např. omezit pro bagatelní věci odvolací důvody.³⁸³ Jistě vyloučení přípustnosti odvolání v těchto věcech není jediným možným řešením vedoucím ke zefektivnění procesu. Avšak i při zmiňovaném alternativním řešení, totiž omezení odvolacích důvodů, přetrvává problém toho, že když nebude odvolání možno podat, bude to účastník řízení považovat za nespravedlivé. I zde je pak třeba dovést, že prakticky jediným, co takovou úpravu činí legitimní, je veřejný zájem.

Jinou otázkou zůstává, jaká má být hranice bagatelního sporu. I ta prošla v české úpravě určitým vývojem, když byla původní částka 2 000 Kč zvýšena na současných 10 000 Kč novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. (K důvodům této novely viz důvodovou zprávu k uvedenému zákonu). Existuje ale nemalá část účastníků řízení, kteří vzhledem k ekonomické realitě života v ČR již nepovažují částku 10 000 Kč za bagatelní, k čemuž se vyjádřil v jednom ze svých nálezů³⁸⁴ i Ústavní soud (třebaže

³⁸³ Ibidem, s. 63

³⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 3143/08

jako *obiter dictum*) a uvedl, že označení částky 10 000 Kč za bagatelní není přiléhavé.³⁸⁵ Podle názoru autora této práce nicméně v čase argument Ústavního soudu o nepřiléhavosti označení částky do 10 000 Kč jako bagatelní ztrácí na validitě, a to s ohledem na všeobecný rozvoj hospodářství a projevy, které s sebou nese. Hraniční částka bagatelnosti nicméně musí být pečlivě zvážena, bude-li tento institut přejímán o do eventuální nové právní úpravy civilního práva procesního.

Dále s otázkou bagatelních rozsudků (a tím, jestli je potenciál rozlišování bagatelních věcí dostatečně využit jen tím, že se v nich nepřipouští odvolání) souvisí i některé návrhy *de lege ferenda* uvedené níže v kapitole 4.

3.2 Ekonomická analýza odvolacího řízení

Ekonomická analýza práva tradičně vnímá odvolací řízení jako efektivní nástroj nápravy vadných rozhodnutí.³⁸⁶ Vychází při tom z předpokladu racionálních účastníků, kteří při rozhodování o odvolání využívají soukromé informace, díky nimž sami nejlépe vědí, zda soud ve svém rozhodnutí učinil chybu, či nikoli.^{387,388} Tyto informace jsou dostupné právě pouze účastníkům řízení a nikoli soudu; rozhodují-li se ale účastníci na jejich základě, může být podání odvolání pro odvolací soud signálem, že rozhodnutí skutečně trpí vadou. Předpoklad, že se účastníci řízení rozhodují skutečně na základě těchto soukromých informací, ale nemusí být vždy splněn (naopak mohou se odvolávat, i když vědí, že rozhodnutí je bezvadné, doufajíce, že dosáhnou jeho změny ve svůj prospěch). Nelehkým úkolem zákonodárce proto je zajistit, aby ke změnám napadených rozhodnutí docházelo výlučně jen v případech, kdy jsou skutečně vadná, tedy aby neexistovala motivace napadat bezvadná rozhodnutí z oportunistických důvodů. Vzhledem k tomu, že tento cíl lze jen velmi těžko dokonale naplnit, je dalším úkolem zákonodárce vytvořit takové mechanismy, které předejdou oportunistickým odvoláním *a priori*.

³⁸⁵ LOCKENBAUER, Jaroslav. Odvolací soud v řízení o bagatelních věcech. *Právní rozhledy*. 2012, 20(10), 369-370, s. 369

³⁸⁶ SHAVELL, Steven. The Appeals Process as a Means of Error Correction. *The Journal of Legal Studies*. The University of Chicago Press, 1995, 24(2)

³⁸⁷ *Ibidem*, s. 382

³⁸⁸ Je nutné poznamenat, že dokonalá znalost účastníků ohledně vad rozhodnutí se zpravidla týká pouze vad skutkových (účastníci neznají práva stěžít spolehlivě identifikují právní vadu rozhodnutí).

Rozhodování účastníka řízení o tom, zda podat či nepodat opravný prostředek může zákonodárce ovlivnit v zásadě dvěma druhy nástrojů:

- nástroji přímými (tzv. *command & control* nástroje), mezi něž typicky patří stanovení nepřipustnosti opravného prostředku proti některým rozhodnutím,
- nástroji nepřímými (ekonomickými nástroji), pro něž je typické, že se vynutitelně nestanoví žádoucí způsob chování; subjekt je k určitému chování pouze motivován, je nicméně na něm, jak se nakonec zachová. Typickým nepřímým nástrojem jsou soudní poplatky.

Není možné opomenout také to, že rozhodování o podání či nepodání opravného prostředku není rozhodováním za jistoty (tzn. účastník předem neví, zda se svým opravným prostředkem uspěje, či nikoli). Naopak jde o rozhodování za rizika (nikoli však za nejistoty^{389,390}). Významnou roli proto také hraje, zda je subjekt riziko averzní, riziko neutrální nebo riziko preferující.

Pokud zákonodárce nevyužil v konkrétním případě přímého nástroje regulace (tj. zejm. nestanovil nepřipustnost opravného prostředku proti danému rozhodnutí vycházející ze zobecněné zkušenosti, že odvolání by v dané situaci „nepřineslo nic dobrého“), racionální účastník se o využití opravného prostředku rozhoduje se na základě *cost-benefit* analýzy prostřednictvím porovnání očekávaných soukromých nákladů a očekávaných soukromých výnosů odvolacího řízení s využitím nerovnice (1) uvedené v kapitole 2. Očekávaným výnosem odvolacího řízení je pro něj zisk plynoucí z nápravy rozhodnutí v jeho prospěch (tj. hodnota sporu) násobený pravděpodobností, že tento jev nastane. Očekávaným nákladem odvolacího řízení je naopak součin pravděpodobnosti neúspěchu v tomto řízení a dodatečných soukromých nákladů, které odvolateli v souvislosti s podáním opravného prostředku vzniknou. Z tohoto musí zákonodárce vyjít při využívání ekonomických nástrojů.

³⁸⁹ Bliže k tomu viz např. VARIAN, Hal. *Intermediate microeconomics: A modern approach*. 7th edition. New York: W. W. Norton & Co., 2006, s. 215n

³⁹⁰ Rozdíl mezi stavem nejistoty a rizika spočívá v tom, že za rizika jsou subjekty alespoň schopny odhadnout pravděpodobnost, že určitý jev nastane či nenastane. Za nejistoty pravděpodobnost subjekty neodhadují.

Aby s využitím nerovnice (1) účastník dospěl k celospolečensky optimálnímu rozhodnutí o podání opravného prostředku, musí být splněny dvě následující podmínky.

Zaprvé: pravděpodobnost (ne)úspěchu v odvolacím řízení musí být odhadnuta reálně (tzn. odhad nesmí být žádným směrem vychýlen). Toho lze dosahovat jen těžko, lze se k tomu nicméně alespoň přiblížit například tím, že účastníkům bude rozhodnutí soudu prvního stupně skutečně pečlivě vysvětleno (nejlépe nejen formou písemného odůvodnění rozhodnutí, ale i např. možností relativně neformální diskuse se soudcem, jenž rozhodnutí vydal³⁹¹). Nemohou v tomto ohledu být naopak podle názoru autora výrazně nápomocní advokáti účastníků řízení, neboť u nich se projevuje tzv. problém pána a správce (*principal-agent problem*)³⁹², kvůli němuž mohou být motivováni ve vlastním zájmu účastníkům řízení, jež zastupují, odvolání doporučit, i když vědí, že nemá šanci na úspěch.³⁹³ Důležité také v této souvislosti je, aby bylo řízení vedeno způsobem, jenž nebude v účastníkovi vzbuzovat pocit nespravedlivé křivdy [účastník především nesmí mít pocit, že byl v řízení „pátým kolem u vozu“, že na jeho řeči nebyl nikdo zvědavý, že vše bylo rozhodnuto předem; bude-li mít pocit, že se mu dostalo férového a slušného zacházení (a je třeba zdůraznit, že slušnost nic nestojí), mnohem pravděpodobněji se smíří s nepříznivým rozhodnutím³⁹⁴]. Bude-li se účastník cítit ukřivděn, často se přestane chovat racionálně a rozhodnutí napadne už pro pocit křivdy samotný.

Zadruhé: musí být internalizovány všechny externí výnosy a náklady případného odvolacího řízení tak, aby se soukromé a celospolečenské náklady, resp. výnosy vyrovnaly (tzn. aby nevznikaly externality vedoucí k nadoptimálnímu nebo suboptimálnímu počtu podaných odvolání). Prostředkem internalizace jsou ve světě, v němž neplatí Coaseho

³⁹¹ Např. po skončení jednání, během něhož bylo vyhlášeno rozhodnutí, by mohli účastníci zvažující odvolání mít možnost méně formálně (jako je tomu třeba při přípravném jednání) se soudcem, který rozhodnutí vydal, probrat důvody, jež jej k němu vedly. Odůvodnění rozhodnutí by tak mohlo být mnohem přesvědčivější. Soudce by navíc mohl účastníkům sdělit svůj vlastní názor na to, jaké šance na úspěch by případné odvolání mělo. Díky tomuto všemu by účastník své rozhodování o podání opravného prostředku založil na větším množství relevantních informací, což by potenciálně mohlo eliminovat množství odvolání předem odsouzených k neúspěchu. Celá nastíněná procedura však předpokládá velmi připravené a sebevědomé soudce vstřícné k účastníkům a neschováující se za „autoritu taláru“.

³⁹² V podrobnostech viz *mutatis mutandis* např. HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 361

³⁹³ Výjimky z takto popsaného oportunistického chování samozřejmě nejsou vyloučeny a jsou ke cti těch, kteří problém pána a správce nevyužívají ve svůj prospěch. Pohledem ekonomické teorie se nicméně chovají iracionálně (nezapomínejme, že ekonomie je striktně hodnotově neutrální věda vycházející z předpokladu, že subjekty za všech okolností maximalizují své blaho).

³⁹⁴ LICHOVNÍK, Tomáš. Slušnost nic nestojí. *Epravo.cz* [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/efocus/slusnost-nic-nestoji-98416.html>

teorém předpokládající nulové transakční náklady, tzv. pigouovské³⁹⁵ korektivní daně a subvence. V kontextu civilního procesu jsou takovou pigouovskou daní soudní poplatky.

Soudní poplatek lze charakterizovat jako částečnou úhradu nákladů spojenou s činností soudu prováděnou ve prospěch poplatníka. Jeho pojmovými znaky jsou nenávratnost, ekvivalentnost a účelovost. Soudní poplatky jsou tzv. poplatky za řízení (kromě tohoto druhu dále existují poplatky převodní, úkonové aj.) a jsou obligatorní. Jejich funkce je fiskální, úhradová a (především) regulační (v tom smyslu, že jsou-li správně nastaveny, žádoucím způsobem regulují přístup k soudu, tedy mj. i počet odvolání; omezují podávání některých neuvážených malicherných, svévolných či šikanózních návrhů³⁹⁶). „*Při existenci soudních poplatků si musí žalobce [resp. odvolatel] dobře rozmyslet, zda se mu vyplatí vést malicherný spor [resp. podat odvolání] nebo zda má smysl investovat do šikanózního návrhu předem předurčeného k neúspěchu. Tímto se realizuje regulační funkce poplatků.*“³⁹⁷

Primárním cílem soudního poplatku by měla být zmíněná internalizace externích nákladů a tím naplnění jeho regulační funkce, nikoli zajištění příjmů veřejných rozpočtů. Externími náklady jsou ty, které nenese odvolatel a ani v rámci nákladů odvolacího řízení se nenahrazují (jde tedy především o implicitní náklady). Za účelem internalizace nemohou být soudní poplatky stanoveny arbitrárně, nýbrž musí vycházet z ekonomické logiky věci. V ideálním případě by soudní poplatek za odvolání v dané věci byl vždy stanoven individuálně s ohledem na výši externích nákladů. To ale není v realitě možné především z důvodu složitosti a nedostatku potřebných informací, proto je třeba vyjít ze zobecněné zkušenosti, z níž empiricky plyne, že s rostoucí hodnotou sporu rostou také externí náklady s odvolacím řízením spojené. Výši těchto nákladů lze aproximativně odhadnout jako podíl na hodnotě sporu. Z této logiky vyšel český zákonodárce v zákoně o soudních poplatcích³⁹⁸ a učinil výši poplatku za odvolací řízení závislou na hodnotě sporu (viz po-

³⁹⁵ Pojmenování je odvozeno od ekonomy, který je jako první popsal – Arthur Cécil Pigou.

³⁹⁶ Důvodová zpráva k zákonu ČNR č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

³⁹⁷ KŘIVÁČEK, Tomáš. Soudní poplatky v civilním procesu. České Budějovice, 2014. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Konzultantka práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D., s. 10

³⁹⁸ Zákon ČNR č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

ložku 22 přílohy k zákonu o soudních poplatcích). Využil tak možnosti k posílení procesní ekonomie, která se mu nabízela. Lze jen diskutovat o tom, zda této možnosti využil vhodně (tzn. zda například procentní sazba poplatku aplikovaná na základ podle položky 1 odpovídá reálné pravidelné výši externích nákladů; pro tato zjištění by však bylo třeba provést rozsáhlá empirická šetření přesahující možnosti této práce).

Potenciál soudních poplatků jako nástrojů internalizace nákladů a tedy nástrojů regulace počtu podaných opravných prostředků naopak nevyužil zákonodárce španělský, když stanovil poplatek za podání *apelación* jednotně v (*de facto* prohibitivní) výši 800 eur³⁹⁹ (*sic*) – čl. 7, 1 *Ley de tasas*⁴⁰⁰.

Nelze opomíjet, že existence možnosti podávat odvolání má konsekvence také do činnosti samotných soudců nalézacích soudů. I tyto konsekvence je třeba v rámci ekonomické analýzy vzít v úvahu. Mohou se projevit ve dvou směrech: (1) zrušení či změna rozhodnutí odvolacím soudem je soudcům nalézacích soudů nepříjemná, protože se dotýká jejich reputace, a tak v řízení na prvním stupni vyvíjí větší snahu o vydání bezvadného rozhodnutí; (2) alternativou je, že u soudců nalézacích soudů se může projevit problém černého pasažéra⁴⁰¹ (*free-rider problem*) spočívající v tom, že se spoléhají na to, že případné vady rozhodnutí za ně napraví odvolací soud, a tak sníží své úsilí o bezvadné rozhodnutí v první instanci.⁴⁰² To, jak se konkrétní soudce zachová, závisí především na jeho povaze, tedy na tom, zda si zakládá na své reputaci a zda případné zrušení či změnu svého rozhodnutí považuje za (alespoň do jisté míry) diskreditující. Vliv má také to, jakým způsobem rozhoduje odvolací soud, shledá-li rozhodnutí vadným (zda napadené rozhodnutí sám změní či je pouze zruší a vrátí věc prvoinstančnímu soudu k novému rozhodnutí). Problém černého pasažéra totiž odpadá, pokud odvolací soudy napadená rozhodnutí pouze ruší (v takovém případě je nalézací soudce „diskreditován“ a nedostává se mu kompenzace v podobě ulehčení práce tím, že vadu napraví odvolací soud). „*Strach ze*

³⁹⁹ přibližně 21 000 Kč

⁴⁰⁰ Ley 10/2012, de 20 noviembre de 2012, por la que se regulan determinadas tasas en el ámbito de la Administración de Justicia y del Instituto Nacional de Toxicología y Ciencias Forenses

⁴⁰¹ HOLMAN, Robert, ref. 392, s. 384n

⁴⁰² FEES, Eberhard a ROEE SAREL. Judicial Effort and the Appeal System: Theory and Experiment. Frankfurt am Main, 2015. Dostupné z: http://economix.fr/pdf/workshops/2015_law_economics2/RSarel.pdf, s. 2

*zrušení napadeného rozhodnutí vede k vyvinutí větší snahy [prvoinstančních soudců] nikoli z obavy z dopadu na jejich pověst, ale spíše kvůli dodatečnému očekávanému úsilí spojenému s povinností ve věci rozhodnout znovu.*⁴⁰³ Na druhou stranu vydávání pouze kasačních rozhodnutí je v rozporu se zásadou procesní ekonomie, protože účastníci řízení si v takovém případě musí počkat na pravomocné rozhodnutí mnohem déle, než když odvolací soud sám rozhodnutí přímo změní.

Zde uvedené teze vyplývající z ekonomické analýzy jsou pouhým otevřením tématu a nastíněním potenciálu jeho rozvoje, není v možnostech práce tohoto druhu poskytnout fundovanou a komplexní ekonomickou analýzu všech institutů a ustanovení ovlivňujících odvolací řízení. Přestože je ekonomická analýza práva neustále se vyvíjející obor a velké části právních odvětví v ní dosud nebyla věnována pozornost (to se týká i oblasti práva procesního a obzvláště opravných prostředků), nabízí důležité poznatky, které musí být při tvorbě koncepce systému opravných prostředků vzaty v úvahu, má-li být vytvořena úprava, která dostojí zásadě procesní ekonomie. Vždyť civilní proces je právem upravený postup, reguluje tedy chování subjektů. A ekonomie není věda o bohatství, penězích nebo čemkoli podobném, nýbrž právě věda o chování lidí v prostředí vzácnosti. Má tudíž potenciál právní vědu vhodně doplnit a poskytnout jí užitečné analytické nástroje. Ekonomická analýza není samoučelná, protože pomáhá formulovat taková pravidla, která vedou k dobrým výsledkům. A např. T. Sobek přesvědčivě argumentuje, že právo musí mít dobré konsekvence pro lidský život; právo, které má negativní konsekvence by mělo být opuštěno a právo, které nemá konsekvence žádné, je prázdnou deklarací.⁴⁰⁴ Bohužel, „[j]en minimum otázek, které řeší místní [česká] právní obec a právní věda, bylo prozkoumáno prismaticem ekonomické analýzy.“⁴⁰⁵

⁴⁰³ Ibidem, s. 4

⁴⁰⁴ SOBEK, Tomáš. Právní rozum a morální cit. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016

⁴⁰⁵ DUŠEK, Libor a Josef MONTAG, ref. 2, s. 10

4 Právní úprava odvolání *de lege ferenda*⁴⁰⁶

Jak již bylo naznačeno v úvodu práce, každá komparace, nemá-li být samoučelná, musí vyústit v úvahy *de lege ferenda*. V opačném případě by postrádala jakýkoli smysl, byla by pouhým slohovým cvičením. Zejména v situaci, kdy se v České republice již delší dobu očekává rekonstrukce civilního práva procesního, je třeba kriticky zhodnotit, jak se k dané materii postavili zákonodárci v ostatních zemích (předpokládejme ve shodě s V. Knappem, že neplatí jusnaturalistické *lex multiplex ius unum*⁴⁰⁷). „Komparativní poznání právní úpravy určité látky v jiných zemích slouží bez vší pochybnosti ke zdokonalování chystané legislativní úpravy v zemi vlastní.“⁴⁰⁸ Vyjítí z ideových zdrojů v zahraničních právních úpravách je nejen vhodné, ale i nutné.⁴⁰⁹ „Každé zohlednění inspirace zahraničním právním řádem však nesmí být provedeno izolovaně, tedy bez přihlídnutí ke specifikům českého právního prostředí.“⁴¹⁰

Při porovnávání zahraničních úprav není nutné omezovat se pouze na právní řády České republiky blízké (především historicky), nýbrž je vhodné zvážit i inspiraci právem „exotičtější“, kam lze zařadit i právo španělské. Rozdíly v právních úpravách nejsou překážkou, naopak jsou v této souvislosti inspiračním zdrojem; platí: čím větší rozdíly, tím více inspirace (a naopak tam, kde jsou rozdíly minimální, těžko podněty ke zlepšení právní úpravy hledat). Je nicméně nutné přiznat, že výsledkem komparace může být i inspirace toliko jednostranná, a to v situacích, kdy se zjistí, že jedna ze srovnávaných právních úprav je ve všech ohledech vhodnější než druhá. Tato situace bohužel zčásti nastala (alespoň podle názoru autora) i po provedení komparace v této práci, neboť česká právní úprava se *obecně řečeno* zdá být z hlediska procesní ekonomie vhodnější a o případné recepci institutů španělského práva lze uvažovat jen omezeně. V následujícím textu uvedené návrhy vychází nejen ze srovnání, ale i z kritického zhodnocení české právní úpravy samotné (tj. bez ohledu na *comparandum*) na základě metody ekonomické analýzy.

⁴⁰⁶ Některé dílčí návrhy *de lege ferenda* byly uvedeny již v předchozích kapitolách, zejm. v kapitole 3.

⁴⁰⁷ KNAPP, Viktor, ref. 1, s. 87

⁴⁰⁸ KNAPP, Viktor, ref. 1, s. 89

⁴⁰⁹ MACUR, Jan. K problematice urychlování civilního soudního řízení. *Právní rozhledy*. 2002, 10(3), s. 127n

⁴¹⁰ LAVICKÝ, Petr, ref. 79, s. 84

Vzhledem k tomu, že nelze předpokládat, že by se tato práce mohla stát inspiračním zdrojem pro španělskou právní vědu, budou v této kapitole uvedeny návrhy *de lege ferenda* pouze ve vztahu k české právní úpravě. Ty jsou tím aktuálnější, čím více se (snad) blíží okamžik rekonstrukce civilního práva procesního.

Při úvahách o možné nové právní úpravě opravných prostředků v civilním sporném řízení v prostředí České republiky je nutné nejprve se vyjádřit k potřebnosti rekonstrukce civilního práva procesního jako celku. Současný občanský soudní řád je podle A. Mackové v situaci, kdy změny v oblasti hmotného práva prostě zvládnout musí, protože nic jiného nezbývá.⁴¹¹ To ovšem v žádném případě neznamená, že rekonstrukce civilního procesu není nutná. Právě naopak, už proto, že jako důsledek rekonstrukce práva hmotného se „[o]becně (...) zvýšily nároky na soudce nepřímou tím, že přibývá případů, v nichž je široký rozsah soudcovy diskrece.“⁴¹² A. Macková jako příklad uvádí řízení o přivolení k zásahu do integrity člověka neschopného úsudku podle § 101 občanského zákoníku⁴¹³ (dále též jen OZ); najdou se však i případy, kdy se uplatní diskrece v řízení sporném (např. určení hranice pozemku podle slušného uvážení ve smyslu § 1028 OZ, možnost rozhodnout bez vázanosti návrhy stran podle § 1766 odst. 1 OZ – tzv. *iudicium duplex* – aj.). Za účelem účinné ochrany soukromých subjektivních práv vycházejících z rekonstruovaného hmotného práva objektivního musí existovat tomu odpovídající procesněprávní úprava.

Poněkud odlišně se k otázce potřebnosti rekonstrukce procesního práva jako důsledku rekonstrukce práva hmotného staví F. Zoulík, podle nějž „[p]rávní úprava sporného řízení je ve své podstatě univerzálním nástrojem ochrany subjektivních práv a oprávněných zájmů jednotlivců, a její celková koncepce proto není závislá na konkrétní hmotněprávní úpravě. Podstatnou roli zde hraje spíše ideová spřízněnost obou úprav než jednotlivé detaily. (...) Užší propojení úpravy hmotného a procesního práva lze pozorovat pouze ve vztahu k některým nesporným řízením.“⁴¹⁴ S tím nelze nesouhlasit, ostatně i cit. A. Macková uvedla, že OSŘ změny prostě zvládnout musí, protože není zbytí. A nepochybně je

⁴¹¹ MACKOVÁ, Alena, ref. 8, s. 4

⁴¹² Ibidem, s. 3

⁴¹³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴¹⁴ ZOULÍK, František, DVOŘÁK, Bohumil, ed. Cesty práva: výbor statí. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 9788074780394, s. 157

zvládne, otázkou však je, za jakou cenu? Ideově divergentní právní úprava hmotného a procesního práva vede k nárůstu nákladů (především implicitních), což se potenciálně projevuje mj. prodlužováním řízení a tím narušením právní jistoty. A právní jistota spolu s účinnou ochrannou subjektivních práv, jak bylo opakovaně zdůrazněno, jsou jedněmi ze základních podmínek rozvoje hospodářství a společnosti vůbec. Proto nezbyvá než souhlasit s tvrzením, že „[r]ekodifikace hmotného práva je vždy dobrou příležitostí k re-vizi a rekodifikaci civilního procesu.“⁴¹⁵

Při plánované rekodifikaci civilního procesu bude nutné zabývat se i otázkou systému opravných prostředků, přičemž musí dojít ke zvážení pozitiv a negativ stávající právní úpravy. „Výsledná právní úprava je vždy směsicí a kompromisem mezi tradičními řešeními, aktuální inspirací domácí i zahraniční, potřebami praxe atd.“⁴¹⁶ Pokud jde o zahraniční inspiraci, tu je možno hledat prakticky ve všech demokratických právních státech, případná velká rozdílnost právních úprav není překážkou, což již bylo odůvodněno výše. Tím se ovšem nevylučuje také vhodnost inspirací právními úpravami blízkými, z nichž tradičně je českému právu nejbližší úprava slovenská. Vzhledem k tomu že na Slovensku relativně nedávno došlo k rekodifikaci civilního procesu, bylo by až neprozíravé neseznámit se s tamější právní úpravou a nezhodnotit ji (resp. některé její instituty) z hlediska možnosti a vhodnosti recepce do právního řádu českého. V materii opravných prostředků v rámci nových slovenských procesních kodexů, lze jako na možný inspirační zdroj mj. poukázat na zavedení stížnosti jako druhého řádného opravného prostředku vedle odvolání do civilního sporového poriadku⁴¹⁷ nebo umožnění odkladu právní moci rozhodnutí (tedy nejen vykonatelnosti) v řízení o mimořádných opravných prostředcích, což má význam u rozsudků určovacích apod.⁴¹⁸

Je třeba mít na paměti, že základním cílem procesního kodexu musí být taková úprava, která bude sice účastníkům možnost podání opravného prostředku poskytovat, zároveň však povede k vydávání takových rozhodnutí, že opravné prostředky proti nim budou

⁴¹⁵ MACKOVÁ, Alena, ref. 8, s. 4

⁴¹⁶ WINTEROVÁ, Alena, ref. 155, s. 59

⁴¹⁷ Zákon č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok

⁴¹⁸ FICOVÁ, Svetlana. Dovolanie v navrhovano slovenskom Civilnom sporovom poriadku. In: HURDÍK, Jan, Petr LAVICKÝ a Jiří VALDHANS. Dny práva 2014: Soukromé právo a civilní proces v dynamice vývoje. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 122-140, s. 125, 133

využívány co nejméně. Jako základní východisko je třeba zachovat zásadní přezkoumatelnost všech rozhodnutí soudu prvního stupně vyšším soudem a výjimky stanovit zákonem (formální stránka výjimek) a v souladu s obecnými principy spravedlnosti (materiální stránka výjimek).⁴¹⁹

V průběhu psaní této práce a kritického hodnocení české právní úpravy opravných prostředků dospěl autor práce k některým dílčím závěrům⁴²⁰, mezi nimi také k tomu, že v úpravě opravných prostředků se místy nedostatečně projevuje dispoziční zásada. *De lege ferenda* by tedy v rámci právní úpravy opravných prostředků mělo dojít k posílení projevů dispoziční zásady. Například v případě odvolání by bylo vhodné, aby byl odvolací soud vázán odvolacím návrhem a odvolacími důvody, čímž by potenciálně mohlo dojít ke zrychlení a zefektivnění odvolacího řízení (a odstranění současného stavu, kdy je dispoziční zásada někdy až absurdně porušována). Přílehavě A. Winterová klade řečnickou otázku, „*[p]roč nelze uplatnit jednoduché pravidlo, že se přezkoumává to, co odvolatel napadenému rozhodnutí vytýká a z úřední povinnosti jen přesně vymezená zmatečnost?*“.⁴²¹ Odvolací důvody a odvolací návrh by také napříště mělo být možné měnit jen v odvolací lhůtě.

Systém opravných prostředků v novém procesním kodexu musí tvořit provázaný systém tak, aby efektivně a hospodárně naplňoval svůj účel. Na každou dílčí úpravu v jednotlivého opravného prostředku je třeba pohlížet optikou fungování celého systému opravných prostředků.⁴²² S tím je úzce spjat další požadavek: nový procesní kodex musí být (nejen) v úpravě opravných prostředků přehledný a musí vycházet z jasně předem stanovené koncepce, do níž budou jednotlivé instituty zapadat. Eventuální následné zásahy do právní úpravy musí tuto koncepci respektovat, protože „*[n]ovelizace právního předpisu, které nerespektují jeho koncept, vedou ve svých důsledcích ke vzniku chaotické právní úpravy, která nemůže splňovat svůj účel.*“⁴²³

⁴¹⁹ LAVICKÝ, Petr. Český civilní proces z pohledu aktů Rady Evropy. In: DÁVID, Radovan, David SEHNÁLEK a Jiří VALDHANS. *Dny práva 2010 - Days of Law*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2010, s. 971-987

⁴²⁰ V některých případech může jít o závěry plynoucí ze subjektivního vnímání autora. To je dáno povahou úpravy opravných prostředků, v níž se střetává několik stěžejních procesních zásad a závisí na každém jednotlivci, kterou zásadu (při zachování proporcionality) upřednostní před jinou.

⁴²¹ WINTEROVÁ, Alena, ref. 155, s. 61

⁴²² LAVICKÝ, Petr, ref. 79, s. 216

⁴²³ KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Zásada rovnosti a zásada kontradiktornosti v civilním právu procesním. *Acta Iuridica Olomoucensia*. 2011, 6(1), 117-123, s. 117

Základním prvkem koncepce opravných prostředků by měla podle přesvědčení autora této práce zůstat dvojinstančnost procesu (nemyslitelný je v současnosti návrat ke třem instancím). Ostatně toto přesvědčení vyslovuje velká část nauky; např. podle A. Winterové zavedení trojinstančního řízení by bylo v porovnání s evropskými tendencemi návratem do minulosti a bylo by neadekvátní dynamice současného období.⁴²⁴

Je třeba také uvažovat o zavedení druhého řádného opravného prostředku vedle odvolání (ať už se jmenuje stížnost či rekurs). Taková diferenciací by otevřela prostor pro méně formální úpravu opravného prostředku proti nemeritorním rozhodnutím, což by se mohlo projevit v úpravě přípustnosti, nutnosti nařizovat jednání, v obsazení soudu, požadavcích na odůvodnění rozhodnutí a dalších aspektech právní úpravy. Současný stav, kdy existuje jediný univerzální řádný opravný prostředek, je paradoxně méně přehledný a odvolací řízení proti některým druhům rozhodnutí je zbytečně formální a těžkopádné.

Pokud jde o tzv. bagatelní věci, je třeba *de lege ferenda* zvážit, zda potenciál tohoto institutu je dostatečně využit pouze tím, že se proti nim nepřipustí opravný prostředek. Autor této práce, jak vyplynulo již z předchozího textu, je přesvědčen že nikoli. Existují další možnosti, jak institutu bagatelních věcí využít již v řízení na prvním stupni (např. stanovit méně formální pravidla pro prvoinstanční řízení v bagatelních věcech, umožnit v bagatelních věcech tzv. formulářová podání po vzoru nařízení o drobných nárocích⁴²⁵ atp.). Lze také *diskutovat* o stanovení další kategorie bagatelnosti (otázkou je pak přirozeně výše hranice), v níž by se připouštěl přezkum rozhodnutí pouze po stránce právní (nikoli tedy po stránce skutkové), tzn. opravné soudy by neprováděly dokazování a bylo by zásadně možné rozhodovat bez jednání. Institut bagatelních věcí by neměl být *a priori* odmítán jen proto, že nemá v našem civilním procesu tradici.

Kromě ostatních věcí bude nutné také zvážit, zda má být napříště zaveden v České republice advokátní přímus, či nikoli. Existují argumenty pro obě možná řešení. Dle názoru autora této práce však není účelné stanovit povinné zastoupení advokátem jen pro případné odvolací řízení. *Jestliže vůbec* má být zaveden advokátský proces, pak od samého

⁴²⁴ WINTEROVÁ, Alena. Civilní proces, Evropa a my. *Právo a zákonnost*. 1990, 38(10), s. 570

⁴²⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích

počátku řízení. Povinné zastoupení právním profesionálem má *potenciál* omezit počet odvolání předem odsouzených k neúspěchu a urychlit tak řízení, navíc potenciální kvalitnější argumenty procesních stran soudu usnadní práci. V. Hora se k povinnému zastoupení advokátem vyjádřil následovně: „[o]dhodlá-li se zákon nutit strany, aby se daly zastupovat advokáty, nevychází snad z toho, aby bylo zjednáno a zaručeno příslušníkům advokátského stavu jisté zaměstnání, nýbrž činí tak proto, aby procesní látka dříve než bude předložena soudu, byla právnicky promyšlena, odborně zpracována a uspořádána. To je jak v zájmu stran, které nejsou znalé práv, tak v zájmu soudu, jemuž má být práce ulehčena a odpovědnost zmenšena.“⁴²⁶ Na druhou stranu zavedení povinného zastoupení advokátem indikuje rezignaci na snahu o vytvoření jednoduchých a přehledných procesních pravidel. Neměl by se snad zákonodárce primárně soustředit na to, aby vytvořil proces jednoduchý, v němž se bude orientovat i právní neprofesionál? Není stanovení povinného zastoupení advokátem alibismus zákonodárce, omluva pro neschopnost vytvořit jednoduchý proces? Navíc neobstojí ani argument, že se povinným zastoupením sleduje, aby se zastoupenému dostalo kvalifikované právní pomoci.⁴²⁷ Tento argument totiž vychází z paternalistického pojetí předpokládajícího, že stát, resp. zákonodárce ví nejlépe, co účastník řízení potřebuje (totiž kvalifikovanou právní pomoc), a proto mu ji vnutí i proti jeho vůli. Je však hlubokým přesvědčením autora této práce, že každý jednotlivec sám ví nejlépe, co je pro něj vhodné a nazná-li, že potřebuje kvalifikovanou právní pomoc, vyhledá ji sám. Celý problém diskusí okolo advokátního přímusu spočívá v tom, že se řeší následek a nikoli příčina problému. Je třeba jasně deklarovat, že příčinou snah o zavedení povinného zastoupení je příliš složitá procesní úprava, advokátní přímus pak jejím následkem. Odstraňme příčinu a nebude nutné přistupovat k zavádění advokátského procesu.

Prostor k dílčím změnám lze nalézt i v systému soudních poplatků. Například v (*úzce vymezených*) situacích, kdy chybí judikatura dovolacího soudu a je tak dán veřejný zájem na jejím vytvoření, by mohl být účastník řízení od soudního poplatku osvobozen, popř. by mohl být motivován nějakou formou „*success fee*“. Vytvoření judikatury dovolacího

⁴²⁶ HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed., ref. 47, s. II/52

⁴²⁷ VRANÍK, Jakub. Povinné zastoupení účastníků řízení advokátem v ČR a v SRN. Acta Iuridica Olomoucensia. 2014, 9(2), 74-81, s. 74

soudu v takovém případě celkově zkvalitní právní prostředí; čím je pak právní prostředí kvalitnější, tím méně opravných prostředků je podáváno.

S judikaturou dovolacího soudu souvisí i další úprava *de lege ferenda*. Podle autora práce by bylo možné a vhodné zavést do českého civilního procesu institut předběžných otázek kladených Nejvyššímu soudu (po vzoru úpravy existující v unijním právu pro řízení před Soudním dvorem Evropské unie). Bylo by v souladu se zásadou procesní ekonomie, kdyby odvolací soud rozhodující o opravném prostředku, pokud např. neexistuje judikatura dovolacího soudu k řešení právní otázky, se mohl (event. musel⁴²⁸) obrátit na Nejvyšší soud a vyčkat na jeho závazné posouzení této otázky jako otázky předběžné. Odpadl by tak z velké části důvod pro následné podávání dovolání, čímž by byla posílena právní jistota. Řízení o předběžné otázce by navíc *mohlo* být méně formální než řízení o mimořádném opravném prostředku, tedy mohlo by dojít i k časové úspoře.

Jde-li o další mimořádný opravný prostředek – žalobu pro zmatečnost, u ní je třeba zvážit možnost vypuštění některých vad jako vad zmatečnosti (tzn. redukci důvodů pro její podání). Po právní moci rozhodnutí by mohly některé vady konvalidovat⁴²⁹ [např. vada podle § 229 odst. 1 písm. c) OSŘ].

V rámci subjektivní přípustnosti odvolání je třeba *zvážit* přijetí úpravy, která by účastníka řízení sankcionovala za *zaviněné* způsobení průtahů v řízení ztrátou práva podat odvolání. Tuto sankci by například mohl vyslovit soud prvního stupně ve svém rozhodnutí, přičemž tento jediný výrok by byl soudem odvolacím přezkoumatelný. Alternativně (a možná vhodněji) by mohla být odvolacímu soudu dána pravomoc podané odvolání odmítnout, jestliže to nalézací soud navrhone s poukazem na skutečnosti prokazující, že účastník v řízení před prvoinstančním soudem *zaviněně* způsobil průtahy v řízení.

V rozhodování odvolacích soudů je třeba zvážit, zda je *ve všech případech* účelné, aby byly tyto soudy obsazeny tříčlennými senáty. V určitých vymezených věcech (a je přiro-

⁴²⁸ V případě nedodržení povinnosti položit Nejvyššímu soudu předběžnou otázku by musel být postup odvolacího soudu hodnocen jako porušení základního práva na zákonného soudce – stejně jako je tomu v případě předběžných otázek k Soudnímu dvoru Evropské unie.

⁴²⁹ WINTEROVÁ, Alena, ref. 155, s. 67

zeně otázkou, jakým způsobem tyto věci vymezit) by mohlo postačovat obsazení opravného soudu jediným samosoudcem. Totéž by mělo být umožněno vždy tam, kde s tím účastníci řízení souhlasí (k čemuž mohou být motivováni např. zájmem na rychlejším dosažení pravomocného rozhodnutí, když rozhodování samosoudce by mělo být ve standardních případech flexibilnější a rychlejší než rozhodování senátu).

Pokud jde o charakter civilního procesu obecně, pak nejen v řízení o opravných prostředcích by neměla být právní úprava napříště tolik svazující a měla by umožnit tzv. materiální vedení sporu, tj. více volné úvahy soudce podle momentálních procesních potřeb.⁴³⁰ Předpokladem k přijetí takové úpravy je nicméně opět velká profesionalita a „cit“ osob, které jsou jmenovány soudci. I A. Winterová uvádí, že „[m]éně závazných pravidel a více volného uvážení soudce v procesním postupu by civilnímu procesu celkově prospělo“⁴³¹ a že „[p]roces urychlování soudního řízení souvisí i s odstraněním právních složitostí a formalismů v průběhu rozhodování projednávané věci.“⁴³² K uvedenému ale sluší podotknout i to, že soudci často mají možnosti, jak řízení vést méně formálně – kupříkladu přípravné jednání podle § 114c OSŘ nebo v oblasti zvláštních soudních řízení tzv. jiný soudní rok podle § 18 ZŘS, ne vždy (resp. spíše ne všichni) je ale dostatečně využívají. S formálností procesu je spojena také míra koncentrace řízení. Autor této práce se domnívá, že současný stav, kdy je koncentrace řízení pevně stanovena zákonem, je v některých konkrétních případech příliš rigidní a neumožňuje vést spor racionálně. Proto je třeba zvážit, zda dosavadní úpravu nenahradit spíše koncentrací soudcovskou, což by bylo v souladu s požadavkem na umožnění více volného uvážení soudce. Jednoznačně je také třeba vyjádřit podporu zachování neúplné apelace v odvolacím řízení, a to z důvodů dostatečně vyložených výše.

Některé zajímavé podněty pro právní úpravu lze čerpat také z Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (95) 5 týkajícího se opravných řízení. Z uvedeného dokumentu se lze inspirovat například možností omezení počtu písemných podání, která účastníci adre-

⁴³⁰ JIRSA, Jaromír, ref. 373, s. 28

⁴³¹ WINTEROVÁ, Alena, ref. 155, s. 65

⁴³² WINTEROVÁ, Alena. Máme vůbec nějakou koncepci? Právní rozhledy. 2005, 13(4), s. II

sují soudu (např. ve smyslu, že každý účastník řízení může předložit jen jednu sadu dokumentů), čímž lze eliminovat „kolotoč podání a vyjádření k němu“ protahující řízení někdy i o několik měsíců. Při případné formulaci takového omezení však musí být zákonodárce obezřetný, aby nedošlo k nepřijatelnému porušení principu kontradiktornosti.⁴³³

Dalším opatřením, které navrhuje zmíněné doporučení, je využití systémů *leave to appeal* a *leapfrog procedure*. *Leave to appeal* spočívá v tom, že odvolání je přípustné jen tehdy, svolí-li k tomu ve svém rozhodnutí prvoinstanční soud. K takovému řešení je autor této práce skeptický, neboť by vyžadovalo velkou dávku sebekritiky nalézacích soudců a mohlo by zpochybnit důvěru v justici samotnou, neboť nelze jako důvěryhodné vnímat soudce, kteří sami připouští, že jimi vydané rozhodnutí pravděpodobně může trpět vadou a je vhodné nechat jej přezkoumat vyšším soudem. Tento institut se tedy nejeví jako příliš vhodný k recepci do české úpravy, a to s jedinou následující výjimkou. V bagatelních věcech, v nichž je odvolání objektivně nepřípustné, by mohlo dojít výjimečně k prolomení pravidla nepřípustnosti právě vyslovením přípustnosti odvolání prvostupňovým soudem, a to výjimečně a za účelem sjednocení judikatury v těchto věcech (často jde totiž o velké skupiny věcí se stejným hmotněprávním základem, které však nikdy nebyly přezkoumány druhoinstančním soudem; *mimořádně* umožněný přezkum v typických kauzách za účelem sjednocení rozhodovací praxe by tedy mohl být pozitivní). Druhý ze zmíněných institutů označovaný jako *leapfrog procedure* spočívá v možnosti „přeskočení“ rozhodování druhoinstančního soudu a předložení věci k rozhodnutí přímo soudu nejvyššímu. Ani taková možnost se autorovi nejeví jako vhodná pro české právní prostředí. Pomineme-li skutečnost, že Nejvyšší soud nepřezkoumává skutkovou stránku věci (a nebylo by vhodné zavádět opak s ohledem na velikost nápadu věcí k tomuto soudu), zdá se, že takový institut by se mohl potenciálně dostat do kolize se základním právem na zákonného soudce, neboť má-li být účinný, muselo by soudům být ponecháno na relativně volné úvaze, kdy bude využit a kdy nikoli. Obdobnou funkci jako tento institut může podle názoru autora efektivněji zajistit možnost (či povinnost) odvolacích soudů

⁴³³ LAVICKÝ, Petr, ref. 419

předkládat Nejvyššímu soudu v určitých případech předběžné otázky, jak byla popsána výše.

Jako institut, o jehož recepci v určité podobě by bylo možné *uvažovat*, lze v rámci španělské procesní úpravy identifikovat širší stanovení předběžné vykonatelnosti rozhodnutí *ex lege*.⁴³⁴ Přeběžná vykonatelnost slouží k rychlejšímu vymožení pohledávek věřitelů, neboť není nutné vyčkávat na právní moc rozsudku.⁴³⁵ V rámci této předběžné vykonatelnosti by nemuselo nutně docházet k výkonu rozhodnutí či exekuci v „klasické“ podobě, lze *uvažovat* například o povinnosti plnit do soudní úschovy s tím, že plnění bude následně vydáno oprávněnému až poté, co rozhodnutí nabyde právní moci. Případně lze výkon rozhodnutí před právní moci podmínit po vzoru německé procesněprávní úpravy splněním povinnosti oprávněného složit jistotu pro případné krytí škody, která by mohla vzniknout výkonem rozhodnutí následně v odvolacím řízení zrušeného.⁴³⁶ Jde samozřejmě o citlivou otázku, která si zaslouží mnohem *podrobnější prozkoumání* všech alternativ a jejich důsledků, nicméně je třeba se jí zabývat jako *jednou z možností* zvýšení vymahatelnosti práva.

Na závěr si autor dovoluje uvést své přesvědčení, že nejlepším způsobem, jak snížit počet podaných opravných prostředků, je obecně zkvalitnit právní prostředí, především zajistit vyšší stabilitu práva a tím větší právní jistotu. Bude-li právo předvídatelné, nepovede jen k nižšímu počtu podaných opravných prostředků, nýbrž snad i k nižšímu počtu sporů řešených soudní cestou. Budou-li recipienti právních norem předem vědět, jaká je jejich šance na úspěch v řízení před soudem, mohou být ve velké části případů také ochotnější přistoupit na některou z alternativních metod řešení sporu. Rozhodně není řešením vedoucím ke snížení počtu sporů a tím i opravných prostředků *masivní zvyšování* počtu soudců, neboť přes možné krátkodobé pozitivní efekty v dlouhém období v důsledku tohoto kroku vzroste počet případů řešených soudy díky zvýšení jejich efektivity a tedy

⁴³⁴ Širší možnosti předběžné vykonatelnosti stanoví např. i německý procesní kodex.

⁴³⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka, ref. 59, s. 17

⁴³⁶ *Ibidem*

současnému snížení implicitních nákladů sporného řízení. Cílem není soudy *výrazně* personálně posilovat, nýbrž odbřemenit je od maličností, které mohou a mají být řešeny v rámci slušného mezilidského chování.

Všechny změny v civilním právu procesním musí být *skutečným řešením problémů* vedoucím ke zkvalitnění systému soudnictví, nikoli pouze k vylepšování statistik nevyřízených věcí u soudů (nejen) vyšších stupňů.⁴³⁷

⁴³⁷ LAVICKÝ, Petr, ref. 419

Závěr

V předložené práci byla provedena komparace systému opravných prostředků v civilním procesu v České republice a ve Španělském království. Autor toto téma považuje za aktuální především vzhledem k blížící se rekonstrukci civilního práva procesního v České republice, při níž by měly být vzaty v úvahu a kriticky zhodnoceny zahraniční právní úpravy. Kromě toho autor považuje za nutné při přípravě nových právních předpisů vycházet z ekonomické analýzy práva, která má potenciál poskytnout právní vědě užitečné nástroje, jejichž využití může vést k přijetí právní úpravy co možná nejefektivnější. Základní směry, jimiž se při analýze vydat, a otázky, které je třeba zodpovědět, jsou vymezeny právě v této práci. Nejde však o analýzu kompletní, do dalšího zkoumání je nutné zapojit pokročilejší nástroje matematické analýzy, které zde nebyly použity vzhledem k charakteru práce.

Opravné prostředky hrají v civilním procesu nezastupitelnou roli. Svou úlohu však naplňují v různých právních řádech různě. Český a španělský systém se vzájemně liší především v míře složitosti. Větší obtížnost porozumět španělské úpravě opravných prostředků je zapříčiněna jejich množstvím a vzájemnou diferenciací, která v české úpravě např. u řádných opravných prostředků zcela odpadá, když jediným řádným opravným prostředkem *de lege lata* je odvolání.

Subjektivním dojmem autora plynoucí z toho, co bylo uvedeno výše, je, že španělský systém lze charakterizovat heslem císaře Ferdinanda I. „*fiat iustitia et pereat mundus*“. Přesto však je možné v něm identifikovat některé instituty, o jejichž recepci do české právní úpravy by bylo vhodné uvažovat. Úvahy o těchto institutech a další návrhy *de lege ferenda* jsou nabídnuty v kapitole 4. Jedním z nejvýznamnějších závěrů (nikoli však závěrem jediným) je, že současná česká právní úprava soudce i účastníky řízení příliš svazuje – mj. s cílem zajistit proces efektivní a rychlý, často však dosahuje výsledku přesně opačného. Proto je třeba právní úpravu *do jisté míry* rozvolnit a umožnit v procesu více soudcovského uvážení. Nejlepší odměnou pro autora bude, vyvolá-li (nejen) závěrečná část práce diskusi a přesvědčí-li (především) zákonodárce o potřebnosti vyjít při rekonstrukci procesního práva také z ekonomické analýzy.

Autor se domnívá, že cíl práce byl naplněn a vyjadřuje přesvědčení, že práce nebude vnímána jako samoučelná a tedy zbytečná. Přesto však existuje značný prostor pro další rozvoj tématu. Vždyť metoda komparativní analýzy je prakticky neomezená vzhledem k množství právních úprav, které mohou být zvoleny jako *comparandum*. Stejně tak systém opravných prostředků není jediné vhodné *tertium comparationis*.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Klasifikace opravných prostředků podle španělské procesní nauky.....	37
Tabulka č. 2: Vzájemně si odpovídající řádné opravné prostředky	39
Tabulka č. 3: Vzájemně si odpovídající mimořádné opravné prostředky	40

Seznam grafů

Graf č. 1: Vztah mezi náklady řízení a náklady nesprávných rozhodnutí	8
Graf č. 2: Optimální množství informací pro rozhodnutí	10
Graf č. 3: Negativní externalita při rozhodování o podání opravného prostředku	28
Graf č. 4: Pozitivní externalita při rozhodování o podání opravného prostředku.....	30

Seznam schémat

Schéma č. 1: Systém úkonů iniciujících opravné řízení podle LEC	35
---	----

Seznam zkratek

LEC	Ley 1/2000, de 7 de enero de 2000, de Enjuiciamiento civil
LOPJ	Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio de 1985, del Poder Judicial
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Další zkratky dle textu.

Seznam zdrojů

Knihy

České knihy

BULÍN, Hynek ml. Dovolání podle práva československého, německého a francouzského. Brno: Orbis, 1935. ISBN —

DAVID, Ludvík, et al. Občanský soudní řád: komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. ISBN 9788073574604

DRÁPAL, Ljubomír. Občanský soudní řád: komentář. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 9788074001079

GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 5. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 9788073802332

HENDRYCH, Dušan. Právníký slovník. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 9788074000591

HOLMAN, Robert. Ekonomie. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 9788074000065

HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, ed. Československé civilní právo procesní: I.-III. díl. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 9788073575403

JIRSA, Jaromír. Novinky v civilním řízení soudním: kritická studie. Praha: Lexis-NexisCZ, 2005. ISBN 808619986X

JIRSA, Jaromír. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář, kniha IV. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075522719

KLÍMA, Karel. Státověda. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 9788073802967

KNAPP, Viktor. Vědecká propedeutika pro právníky. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 9788086432548

- Kolektiv autorů. Ottův slovník naučný. Dvacátý díl. Praha: J. Otto, 1903
- LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 9788021076013
- LAVICKÝ, Petr et al. Občanský soudní řád: praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788074789861
- MELZER, F.: Metodologie nalézání práva: Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 9788074003820
- OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed. Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního, I. díl. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 9788073579203
- OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed. Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního, III. díl. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 9788073579227
- PAUKNEROVÁ, Monika a Michal TOMÁŠEK et al. Nové jevy v právu na počátku 21. století. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 9788024616872
- PAULDURA, Lukáš. Slovník právních pojmů: občanský zákoník. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 9788074786600
- PAVLÍČEK, Václav. Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002. ISBN 8072013912
- PLECITÝ, Vladimír a Josef VRABEC. Občanské právo procesní. Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 8085963469
- SCHELLEOVÁ, Ilona. Úvod do civilního řízení. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 8086861813
- SOBEK, Tomáš. Právní rozum a morální cit. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016. ISBN 978808743234
- STAVINHOVÁ, Jaruška. Občanské právo procesní: řízení nalézací. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 1998. ISBN 8072390015
- STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr LAVICKÝ. Základy civilního procesu. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021050624

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta et al. Občanský soudní řád. komentář. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 9788074005060

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA et al. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 9788074784415

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al. Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 9788072019403

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ et al. Civilní právo procesní. 8. vydání. Praha: Leges, 2015. ISBN 9788075020765

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 9788073805715

ZOULÍK, František, DVOŘÁK, Bohumil, ed. Cesty práva: výbor statí. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 9788074780394

Zahraniční knihy

BONET NAVARRO, Ángel. Los recursos en el proceso civil. 1a edición. Las Rozas, Madrid: La Ley, 2000. ISBN 8476958889

COOTER, Robert a Thomas ULEN. Law & economics. 5th edition. Boston: Pearson/Addison Wesley, 2008. ISBN 0321336348

FASCHING, Hans Walter. Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis. 2. Auflage. Wien: Manz, 1990. ISBN 9783214046972

FICOVÁ, Svetlana. Systém opravných prostriedkov v civilnom procese. Bratislava: MANZ Bratislava, 1998. ISBN 8085719193

GIMENO SENDRA, Vicente. Derecho procesal civil. 2a edición. Madrid: Colex, 2007. ISBN 9788483421031

MARTÍNEZ-PEREDA RODRÍGUEZ, José Manuel et al. Ley de Enjuiciamiento civil y leyes complementarias: jurisprudencia, comentarios y concordancias. 16a edición. Madrid: Colex, 2007. ISBN 8483420678

MONTERO AROCA, Juan et al. Derecho jurisdiccional. 8a edición. Valencia: Tirant lo Blanch, 1998. ISBN 8480026596

MONTERO, Juan Aroca a MATÍES, José Flors. Tratado de recursos en el proceso civil. Valencia: Tirant lo Blanch, 2005. ISBN 848456455X

NIEVA FENOLL, Jorge. El recurso de casación civil. 1a edición. Barcelona: Ariel, 2003. ISBN 8434432307

POSNER, Richard A. Economic analysis of law. 3rd edition. Boston: Little, Brown, 1986. ISBN 0316714380

SERRANO LESMES, Carlos a Jaime RAMOS MALDONADO. Recurso de casación civil. 2a edición. Madrid: Ediciones Francis Lefebvre, 2013. ISBN 9788415911111

TORIBIO FUENTES, Fernando et al. Comentarios a la Ley de Enjuiciamiento Civil. 1a edición. Valladolid: Lex Nova, 2012. ISBN 9788498984118

VARIAN, Hal. Intermediate microeconomics: A modern approach. 7th edition. New York: W. W. Norton & Co., 2006. ISBN 9780393927023, s. 215n

VERGARA HERNÁNDEZ, Antonio. Enjuiciamiento civil: comentarios a las reformas procesales. Las Rozas: SEPIN, 2010. ISBN 9788492666638

Články a příspěvky ve sbornících

DAVID, Ludvík. Má být dovolací přezkum limitován uplatněnými dovolacími důvody? Právní rozhledy. 2010, 18(10), 372-374. ISSN 12106410

DUŠEK, Libor a Josef MONTAG. Ekonomický přístup ke zkoumání práva: přehled metodologie a nástin příležitostí pro výzkum v České republice. Jurisprudence. 2016, 4(6), 39-48. ISSN 18023843

FICOVÁ, Svetlana. Dovolanie v navrhovanom slovenskom Civilnom sporovom poriadku. In: HURDÍK, Jan, Petr LAVICKÝ a Jiří VALDHANS. Dny práva 2014: Soukromé právo a civilní proces v dynamice vývoje. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 122-140. ISBN 9788021078970

- IŠTVÁNEK, František a Jiří SPÁČIL. Quo vadis, dvojinstanční zásado... Právní rozhledy. 2006, 14(20), 727. ISSN 12106410
- KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Zásada rovnosti a zásada kontradiktornosti v civilním právu procesním. Acta Iuridica Olomoucensia. 2011, 6(1), 117-123. ISSN 18010288
- KÜHN, Zdeněk. Civilní dovolání zákrutech ústavní justice. Právní rozhledy. 2012, 20(22), 771-777. ISSN 12106410
- LAVICKÝ, Petr a Bohumil DVOŘÁK. Současnost a perspektivy českého civilního procesu. Právní rozhledy. 2014, 22(12). ISSN 12106410
- LAVICKÝ, Petr. Český civilní proces z pohledu aktů Rady Evropy. In: DÁVID, Radovan, David SEHNÁLEK a Jiří VALDHANS. Dny práva 2010 - Days of Law. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2010, s. 971-987. ISBN 9788021053052
- LICHOVNÍK, Tomáš. Slušnost nic nestojí. epravo.cz [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/efocus/slusnost-nic-nestoji-98416.html>
- LOCKENBAUER, Jaroslav. Odvolací soud v řízení o bagatelních věcech. Právní rozhledy. 2012, 20(10), 369-370. ISSN 12106410
- MACKOVÁ, Alena. Co dál s civilním procesem? Ad notam. 2015, 21(2), 3-4. ISSN 12110558
- MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. Bulletin advokacie. 2000, 7(8), 24-38. ISSN 12106348
- MACUR, Jan. K problematice urychlování civilního soudního řízení. Právní rozhledy. 2002, 10(3). ISSN 12106410
- MACUR, Josef. Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. Bulletin advokacie. 1998, 9(9), 6-17. ISSN 12106348
- MILLER, Geoffrey P. The Legal-Economic Analysis of Comparative Civil Procedure. The American Journal of Comparative Law. American Society of Comparative Law, 1997, 45(4), s. 905-918

NOVÁK, Ondřej. Začátek konce přisedících v pracovněprávních sporech? epravo.cz [online]. [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/efocus/zacatek-konce-prisedicich-v-pracovnepravnich-sporech-102284.html?mail>

NYPL, Miroslav. Rozhodování odvolacího soudu o nenapadeném výroku závislém na výroku napadeném. Právní rozhledy. 2011, 19(11), 408-410. ISSN 12106410

PAVLIŠ, Tomáš a Jiří DEDUCH. Ohlédnutí po roce účinnosti nové právní úpravy civilního dovolání. Právní rozhledy. 2014, 22(5), 153-160. ISSN 12106410

SEDLÁČEK, Miroslav. Zamyšlení nad civilním procesem de lege lata a jeho perspektivy. epravo.cz [online]. [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zamysleni-nad-civilnim-procesem-de-lege-lata-a-jeho-perspektivy-99664.html>

SHAVELL, Steven. The Appeals Process as a Means of Error Correction. The Journal of Legal Studies. The University of Chicago Press, 1995, 24(2). ISSN 00472530

SPÁČIL, Jiří. Překvapivá rozhodnutí odvolacího soudu a předvídatelnost rozhodnutí. Soudní rozhledy. 2010, 13(9), 324-327. ISSN 12114405

SVOBODA, Karel. Proč nefungují české koncentrace? Právní rozhledy. 2013, 21(22), 776-778. ISSN 12106410

VRANÍK, Jakub. Povinné zastoupení účastníků řízení advokátem v ČR a v SRN. Acta Iuridica Olomoucensia. 2014, 9(2), 74-81. ISSN 18010288

VYCHOPENĚ, Martin. Advokátský proces?! epravo.cz [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/-top/efocus/advokatsky-proces-91196.html>

WINTEROVÁ, Alena. Civilní proces, Evropa a my. Právo a zákonnost. 1990, 38(10). ISSN 12100900

WINTEROVÁ, Alena. Koncentrace civilního soudního řízení. Bulletin advokacie. 2001, (4), 8-23. ISSN 12106348

WINTEROVÁ, Alena. K opravným prostředkům v civilním procesu. In: LAVICKÝ, Petr. Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 59-70. ISBN 9788021076860

WINTEROVÁ, Alena. Máme vůbec nějakou koncepci? Právní rozhledy. 2005, 13(4).
ISSN 12106410

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu
potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany. Jurisprudence. 2014, 5(2), 9-19.
ISSN 18023843

Internetové zdroje

Juicio ordinario o juicio verbal. Reglas para determinarlo. Sánchez – Bermejo: Abogados
[online]. Málaga, 2016 [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <https://www.sanchezbermejo.com/juicio-ordinario-o-juicio-verbal/>

LAVICKÝ, Petr. Odvolání v civilním řízení soudním. Dostupné z: <http://www.cak.cz/assets/pro-koncipienty/vzdelavani/odvolani-v-civilnim-rizeni-soudnim---judr--petr-lavicky--ph-d-.pptx>

Página del Profesor Gilberto Pérez del Blanco (Derecho Procesal-Universidad Autónoma
de Madrid) [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://procesalciviluam.blogspot.cz/search?q=infracción+procesal>

Procedimiento del recurso de apelación en el proceso civil. V-Lex España: Información
jurídica inteligente [online]. Barcelona, 2016 [cit. 2017-04-12]. Dostupné z: <https://practico-civil.es/vid/procedimiento-apelacion-proceso-civil-395799982>

Recurso de apelación civil. Guías Jurídicas [online]. Wolters Kluwer, 2016 [cit. 2017-04-15].
Dostupné z: http://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAMtMSbF1jTAAAUNjS0MLtbLU-ouLM_DxbIwMDCwNzAwu1vPyU1BAXZxRVnmaW5iCVmWmVLvnJIZUFqbYl-RaWpaqlJ-fnZKCrjYeYAAPBbcn9pAAAAWKE

Recurso de revisión civil. Guías Jurídicas [online]. Wolters Kluwer [cit. 2017-03-17].
Dostupné z: http://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAMtMSbF1jTAAAUMTA0sLtbLU-ouLM_DxbIwMDCwNzAwu1vPyU1BAXZxRVnuYGpiCVmWmVLvnJIZUFqbYl-RaWpaqlJ-fnZKCrjYeYAAOZOjRxpAAAAWKE

Recurso extraordinario por infracción procesal. Guías Jurídicas [online]. Wolters Kluwer [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: http://guiasjuridicas.wolterskluwer.es/Content/Documento.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAMtMSbF1jTAAAUNjs2NjtbLU-ouLM_DxbIwMDCwNzAwuQQGZapUt-ckhlQaptWmJOcSoAzAijqDUAAAA=WKE

Legislativní dokumenty

Constitución Española de 1978

Ley 1/1996, de 10 de enero de 1996, de Asistencia Jurídica Gratuita

Ley 1/2000, de 7 de enero de 2000, de Enjuiciamiento civil

Ley 10/2012, de 20 noviembre de 2012, por la que se regulan determinadas tasas en el ámbito de la Administración de Justicia y del Instituto Nacional de Toxicología y Ciencias Forenses

Ley 36/2011, de 10 de octubre, reguladora de la jurisdicción social

Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio de 1985, del Poder Judicial

Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre de 1995, del Código Penal

Ley Orgánica 80/1862, de 29 de mayo de 1862, del Notariado

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích

Recommendation No. R (84) 5 of the Committee of Ministers to Member States: On the Principles of Civil Procedure Designed to Improve the Functioning of Justice. 1984. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices-/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804e19b1>

Recommendation No. R (95) 5 of the Committee of Ministers to Member States: Concerning the Introduction and Improvement of the Functioning of Appeal Systems and Procedures in Civil and Commercial Cases. 1995. Dostupné také z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505f3c>

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

Zákon ČNR č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok

Zákon č. 186/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 5. 6. 2008, sp. zn. III. ÚS 2612/07

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 37/03

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 3143/08

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 11. 2105, sp. zn. I. ÚS 354/15

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, vyhl. č. 147/2012 Sb.

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01, vyhl. č. 424/2001 Sb.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28. 7. 1967, sp. zn. 4 Cz 81/67

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 10. 2010 ve věci stížnosti č. 35836/05 Adamiček proti České republice

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 1998, sp. zn. 2 Cdon 386/97

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3669/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 32 Cdo 1019/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1901/98

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1802/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1493/9

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2007, sp. zn. 28 Cdo 3256/2006

Rozsudek Tribunal Constitucional ze dne 2. 7. 2001, sp. zn. 154/2001

Rozsudek Tribunal Constitucional ze dne 15. 1. 1996, sp. zn. 3/1996

Rozsudek Tribunal Constitucional ze dne 20. 10. 1987, sp. zn. 158/1987

Rozsudek Tribunal Superior de Justicia de Navarra ze dne 27. 1. 2003, sp. zn. 4/2003, Sala de lo Civil y Penal, sección 1

Rozsudek Tribunal Superior de Justicia de Navarra ze dne 30. 11. 2001, sp. zn. 25/2001, Sala de lo Civil y Penal, sección 1

Rozsudek Tribunal Supremo ze dne 1. 3. 1999, sp. zn. 190/1999, Sala de lo Civil, sección 1

Rozsudek Tribunal Supremo ze dne 5. 10. 2002, sp. zn. 935/2002, Sala de lo Civil, sección 1

Rozsudek Tribunal Supremo ze dne 7. 5. 2012, sp. zn. 3055/2012, Sala de lo Civil, sección 1

Rozsudek Tribunal Supremo ze dne 7. 10. 2010, sp. zn. 5169/2010, Sala de lo Civil, sección 1

Rozsudek Tribunal Supremo ze dne 18. 3. 1998, sp. zn. 288/1998, Sala de lo Civil, sección 1

Rozsudek Tribunal Supremo ze dne 27. 4. 2004, sp. zn. 354/2004, Sala de lo Civil, sección 1

Rozsudek Tribunal Supremo ze dne 27. 7. 1999, sp. zn. 716/1999, Sala de lo Civil, sección 1

Rozsudek Tribunal Supremo ze dne 30. 9. 2002, sp. zn. 912/2002, Sala de lo Civil, sección 1

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 6. 1994, sp. zn. 6 Cdo 25/94

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 8. 2011, sp. zn. 28 Cdo 880/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3530/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1269/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2012, sp. zn. 32 Cdo 3718/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2007, sp. zn. 29 Odo 64/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2488/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1363/96

Usnesení Tribunal Supremo ze dne 6. 4. 2004, sp. zn. 4574/2004, Sala de lo Civil, sección 1

Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2009, sp. zn. II. ÚS 1486/09

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. III. ÚS 1675/14

Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3634/10

Akademické práce

KŘIVÁČEK, Tomáš. Soudní poplatky v civilním procesu. České Budějovice, 2014. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Konzultantka práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

MÂNICA, Eliseu. Recursos civiles y la razonable duración del proceso en Brasil y España. Salamanca, 2015. Disertační práce. Universidad de Salamanca. Vedoucí práce Prof. dr. D. Lorenzo-Mateo Bujosa Vadell

ŠMÍDOVÁ, Marta. Odvolání v občanském soudním řízení. Nové Město nad Metují, 2012. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy

VALENTA, Jaroslav. Komparace české a španělské úpravy soudních výkonů rozhodnutí a exekucí na peněžité plnění na příkladu srážek ze mzdy. Praha, 2010. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Konzultantka práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

VANÍČKOVÁ, Zuzana. Odvolání v civilním procesu. Praha, 2010. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy

VAŽANOVÁ, Marie. Žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost. Praha, 2009. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy

Jiné zdroje

DE ANDRÉS HERRERO, María Asunción. El recurso de casación y el recurso extraordinario por infracción procesal. Dostupné z: https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/ponencia%20de%20Andres%20Herrero,%20M%20Asu-nción.pdf?idFile=d527a4d5-5ea6-4ceb-9de6-a0ffb4cd9313

FEESS, Eberhard a Roee SAREL. *Judicial Effort and the Appeal System: Theory and Experiment*. Frankfurt am Main, 2015. Dostupné z: http://economix.fr/pdf/workshops/2015_law_economics2/RSarel.pdf

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. *Denegatio iustitiae aneb zamyšlení nad nejnepřávanějšími rozsudky* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: http://www.simackova.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=32

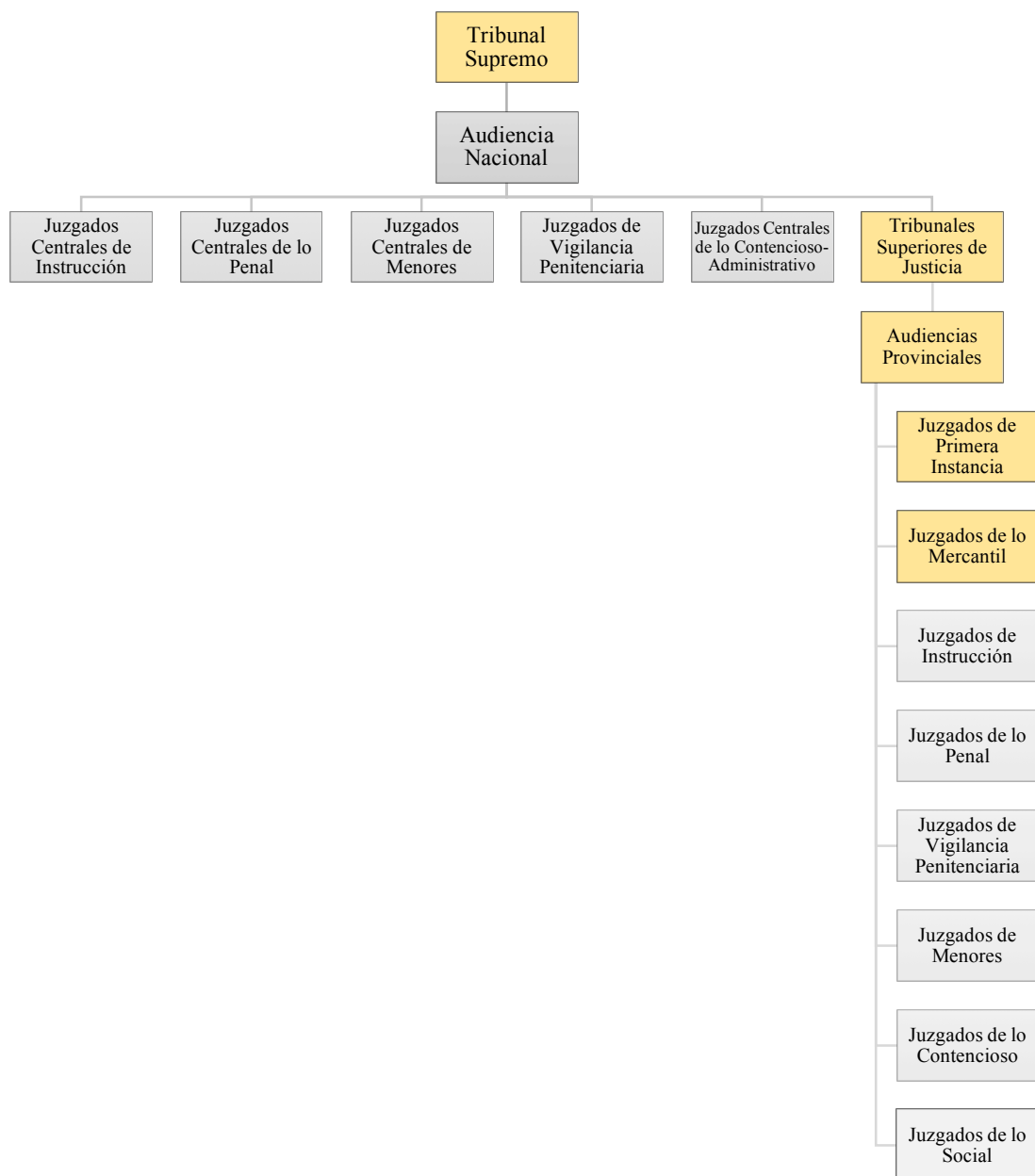
ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. *Lze skrze právo dosáhnout spravedlnosti?* 2014. Dostupné také z: http://www.simackova.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=32

Conceptos básicos de derecho civil: Recurso de queja. Tirant lo blanch [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: https://www.tirant.com/libreria/actualizaciones/Tema%2039_14_15.pdf

Příloha č. 1

Soustava soudů Španělského království

(Pouze soudy označené žlutou barvou rozhodují v civilních věcech a aplikují LEC, ostatní soudy jsou soudy trestní, správní nebo pracovní).

Zdroj: Educando en Justicia, material didáctico del CGPJ, folleto para profesores. Dostupné z: http://www.poderjudicial.es/-cgpj/es/Poder_Judicial/Conoce_el_Poder_Judicial/Educando_en_Justicia [cit. 2017-03-03] (vlastní zpracování)

Příloha č. 2

Vysvětlení některých základních terminologických rozdílů

Při komparaci právních úprav pocházejících z různých právních řádů se autor vždy potýká s problémem terminologické nejednotnosti takových úprav. Jednotlivé nejzásadnější rozdíly, bez jejichž osvětlení se nemůže tato práce obejít, má-li být srozumitelná, jsou průběžně vysvětlovány na různých místech textu. V této příloze jsou rozdíly v zájmu větší přehlednosti a srozumitelnosti pro českého čtenáře koncentrovány na jediném místě a stručně vysvětleny znovu.

Opravný prostředek

V českém prostředí se jako opravné prostředky souhrnně označují opravné prostředky řádné i mimořádné (odvolání, dovolání, žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost). Španělské právo pod pojmem opravné prostředky (*recursos*) chápe jen to, co by se v českých podmínkách označilo jako řádný opravný prostředek (*jde o recurso de reposición, recurso de revisión, recurso de queja, recurso de apelación, recurso de casación, recurso extraordinario por infracción procesal a recurso en interés de la ley*). To, co odpovídá mimořádným opravným prostředkům v českém pojetí, se jako opravné prostředky neoznačuje (*jde o revisión de sentencia firme a rescisión de sentencia firme*) – v tomto odpovídá španělská teorie pojetí opravných prostředků podle E. Otta (viz výše).

Řádný opravný prostředek

Česká nauka definuje jako řádný opravný prostředek takový, který směřuje proti nepravomocnému rozhodnutí (jakkoli je tato definice tautologická). Řádný opravný prostředek (*recurso ordinario*) podle španělské teorie je takový, pro nějž zákon nestanoví *numerus clausus* důvodů, pro něj může být podán; s právní mocí napadeného rozhodnutí řádnost či mimořádnost opravného prostředku nesouvisí.

Mimořádný opravný prostředek

Mimořádným opravným prostředkem je podle procesualistiky české takový opravný prostředek, který směřuje proti již pravomocnému rozhodnutí. Ve Španělsku je za mimořádný opravný prostředek (*recurso extraordinario*) považován takový, který může být uplatněn jen ze zákonem taxativně stanovených důvodů.

Suspenzivní účinek

Velký problém nastává při pokusu o porozumění tomu, jak se liší suspenzivní účinek podle české nauky od *efecto suspensivo* podle nauky španělské. A rozdíl je vskutku zásadní. Suspenzivnímu účinku ve smyslu české nauky totiž neodpovídá zmíněný *efecto suspensivo*, jak by se mohlo zdát a jak svádí si myslet, nýbrž *efecto obstativo* (nebo též *efecto de evitar cosa juzgada*). Je-li tedy řečeno, že podání opravného prostředku vyvolá suspenzivní účinek, má se tím ve vztahu ke španělské úpravě na mysli, že vyvolá *efecto obstativo*.

Suspenzivní účinek znamená, že rozhodnutí nenabyde právní moci a díky tomu v českých podmínkách (zpravidla) ani vykonatelnosti. Jinak je tomu ovšem ve Španělsku, protože zatímco podání opravného prostředku se suspenzivním účinkem zabrání nabytí právní moci (*efecto obstativo*), zpravidla nezabrání jeho vykonatelnosti (velká část rozhodnutí španělských soudů je *ex lege* předběžně vykonatelná). Nemá-li rozhodnutí být předběžně vykonatelné, je třeba, aby mu zákon výslovně přiznával nikoli *efecto obstativo*, nýbrž *efecto suspensivo*.

Kde se tedy v textu píše, že španělský opravný prostředek vyvolá suspenzivní účinek, má se tím na mysli *efecto obstativo* a je třeba mít na paměti, že to zpravidla neznamená, že by se rozhodnutí nestalo (předběžně) vykonatelným.